

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NIELS ANDREASEN

BROGEDE MINDER

NYT NORDISK FORLAG · ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN MCMXXXVII

*Denne Bog er
tilegnet Mindet
om min afdøde
Hustru, min
trofaste Med-
arbejder gennem
36 Aar*

SLÆGTEN — BARNDOMSMINDER

Det er kun sparsomme Oplysninger, jeg har formaaet at komme i Besiddelse af med Hensyn til min Slægt saavel paa Fædrene som Mødrene Side. Om min Farfar ved jeg kun, at han hed Andreas Nielsen, hørte til de saakaldte »stærke Jyder«, var Maltgører i Klags Mølle ved Horsens og døde samme Steds under sit Arbejde. Hans Hustru, min Bedstemor, erindrer jeg, fordi hun led af Apoplexi og gik ved Krykker. Hun levede sin sidste Tid hos min Onkel Snedker Eske Andreasen i Hornborg, og det hører til mine allerførste Erindringer som Barn, at hun efter et Ophold hos Far og Mor blev løftet op i en Vogn, hvori var anbragt en gammeldags Lægestol, og kørt bort. Jeg fik senere at vide, at Turen gik til Hornborg, og at det var hendes eneste og sidste Besøg i mit Barndomshjem.

Andreas Nielsen havde 3 Sønner: min Far Kristen Andreasen, Snedker Eske Andreasen og Niels Andreasen; den sidste døde som lille Dreng, og efter ham fik jeg Navn. Bedstemoder var ligesom sin Mand overmaade arbejdsom og pligtopfyldende, men af et hidsigt Temperament. Min Far har fortalt, hvorledes hun som gammel og lam kunde finde paa i Arrigskab at kaste begge Krykker fra sig og true mine to ældste Brødre, der dengang var Smaadrenge, med al Landsens Ulykker, hvis de ikke hentede hendes Krykker tilbage.

Drengene var ikke altid lige villige hertil; thi hendes Søn, der for Resten ligesom jeg selv havde arvet noget af Hidsigheden, gav dem engang imellem den Kontraordre: »Dé ska I ett, læ hin bare sjel klaar den Historri!«

Som de fleste i hine Tider betragtede hun Prygl som det bedste Opdragelsesmiddel, og Far bevarede herom et gammelt interessant Minde. Han tjente som 12 Aars Dreng i Uldum hos en Gaardejer Peder Sørensen, hvis Hustru var en usædvanlig god Madmoder. Bl. a. satte hun meget Pris paa Tjenestedrengen, fordi han var trofast og paalidelig til at røgte Kvæget og havde en god Sangstemme. Naar han i Aftenskumringen drog til Engen for at hente Kørne hjem, klang hans Stemme viden om, og Madmor sad ved Havegærdet og frydede sig.

En Dag, hun gik forbi Skolen, fik hun Øje paa, at Degnen, der hed Schmidt, var i Færd med at banke min Far; han var for Resten ikke selv klar over, hvorfor han fik Klø! Peder Sørensens Hustru greb da ind med de Ord: »De kan godt spare Deres Kræfter, Hr. Schmidt; han faar Tærsk nok hjemmel!«

Madmor kendte sin Tjenestedreng, og var paa Forhaand klar over, at Afstraffelsen var temmelig ubegrundet.

Min Morfar, Husmand Peder Pedersen, Rask ved Horsens, døde først, da jeg var 19 Aar gl. Derimod har jeg aldrig kendt min Mormor. Hun blev revet bort i 50 Aars Alderen af Lungebetændelse en Nytaarsnat, fortalte Mor, og hun kunde ikke glemme, at da Kisten skulde tillukkes Begravelsesdagen, laa den afdøde stadig med røde Kinder, som om hun blot sov. Mor talte ofte paa sine gamle Dage om denne tunge Afskedsstund. Min Bedstemoder skal have været en lige saa varmhjertet og opofrende god Kvinde, som min egen Mor.

Morfar var en meget legemsstærk Mand og en Slider af Rang. Endnu i 80 Aars Alderen drog han i Høstens Tid Leen og »holdt Skaar« med de unge Karle. Naar han besøgte os derude paa Vestereggen, var det en stor Oplevelse. Han havde altid nogle Æbler og Pærer eller andet godt med til os Børn; men sommetider truede han med, at han ikke mere vilde komme paa Besøg. Grunden var den, at vi Dreng, som han meget gerne vilde spille Sjavs med, under Tiden kunde være næsvis nok til ikke at bekende Kulør! Saa blev han meget vred og anklagede os til sin Datter, og jeg husker endnu tydelig de temmelig skarpe Formaningstaler, som Mor — den ellers saa stille og blide — holdt til os ved slige Lejligheder. Bedste-

fader blev omtrent 85 Aar gl. og døde hos en Datter, gift med Husmand Rasmus Knudsen i Nim.

Min Fader fødtes i Kalhave den 7. Februar 1836. Var Artilleri-Soldat i Rendsborg i 1856, men blev kasseret paa Grund af Nærsynethed. I modsat Fald vilde han, ligesom min Svigerfader, Træskomager Rasmus Jensen, Velling ved Bryrup, være kommet med i Krigen 1864, og saa er det jo sandsynligt, at man aldrig var kommet til Verden! Dette, at man er blevet født, hører jo i egentligste Forstand til de Ting, man afgjort er uskyldig i! Jeg har som Politiker ofte i mine Taler udover Landet fremhævet denne ubestridelige Sandhed, tilføjende, at vi alle er fødte med Livets Ret, og alle gode Kræfter burde forenes i Arbejdet for at faa Samfundet saaledes indrettet, at enhver, der kan og vil arbejde, ogsaa skulde have Adgang dertil og derigennem sikres en menneskelig Tilværelse. Paa dette Punkt byder de nuværende Tilstande ikke blot i vort Land, men Verden over paa et saare sørgeligt Skue. Og dog har Bjørnson saa inderlig Ret, naar han siger:

Her er Sommersol nok,
her er Sædejord nok.
Bare vi, bare vi havde Kærlighed nok!

Fra Vorherres eller Naturens Haand er alt saa viseligt indrettet, at Menneskene, blot de vil enes om den ene Ting: Fordelingen af Livsgoderne, altid kunde sikre sig økonomisk Velvære.

Ligesom de fleste andre Børn fra Husmandshjemmene maatte Far ud at tjene hos fremmede allerede som 10 Aars Dreng. Skoleundervisningen var i de Tider saare mangelfuld, men velbegavet, som han var, fik han dog noget ud af sin Skolegang. I hans Skudsmaalsbog gav Præsten Udtryk for Resultatet i følgende Paategning:

Læsning: Meget godt.
Religion: Meget godt.
Skrivning: Udmærket godt.
Regning: Meget godt.

Efter Konfirmationen lærte Far Væverfaget, hvilket Haandværk han dyrkede som bosiddende i Hornborg, indtil han i 1874 overtog sin Svigerfaders Landejendom i Løvet ved Bryrup. Her fødtes jeg den 30. November 1877.

Til Ejendommen hørte 36 Tdr. Land, men Boniteten var ringe. Hartkornsansættelsen udgjorde $\frac{3}{4}$ Td., og desaaarsag benævnedes Far hverken som Gaardmand eller Husmand, men Boelsmand.

Krigen 1870 havde fremkaldt en stærk Stigning i Prisen saavel paa Ejendomme som Landbrugsprodukter, men senere kom Nedgangen ligesom nu — efter Krigen 1914–18 —, og Ejendommen var i Virkeligheden betalt for dyrt.

Mine Forældre førte en haardnakket Kamp for økonomisk set at holde sig oven Vande, og vi Børn taler tit om, hvilket Mesterstykke det var af de to at holde Hjemmet oppe og skaffe os Børn — ialt 6 — saadanne Livsvilkaar under Opvæksten, at vi med Taknemmelighed og Glæde ogsaa, hvad den økonomiske Forsorg angaar, mindes vor Barndomstid. Det var forøvrigt Fars Mundheld: »En fattig Far og Mor kan forsørge 10 Børn, men en halv Snes Børn kan ofte ikke forsørge en gammel Far og Mor!«

Hver Gang Ploven stødte paa en Sten, afmærkede Far straks Stedet, og naar ikke andet Landbrugsarbejde optog ham, gravede han Stenene op, mange af dem var meget store og maatte brydes i Stykker ved Hjælp af Sprængstof. Saa mange Kampesten bortryddede han rundt om paa Marken, at han kunde ombygge hele Ejendommen. Kun Stuehusets Sydside opførtes af brændte Sten, Resten byggedes af den Granit, han havde hjemført fra Marken.

Da Far overtog Ejendommen paa den magre Horsens Vesteregn, var det kun ved de færreste Gaarde og Huse, at der fandtes en Have. Far, der havde haft sin Opvækst i den mere frugtbare Østeregn, tog straks fat paa at anlægge Have, plante Træer og saa Køkkenurter. Naboerne rystede paa Hovedet, og sagde: »Det gror aldrig!« Men det viste sig hurtigt, at det var en slem Misforstaaelse, og snart tog Egnens Befolkning Anledning til at følge Eksemplet.

Far interesserede sig meget for Plantningssagen. Han var

med til at stifte en lokal Plantningsforening for derigennem at fremskaffe Planter til billig Pris. Som Dreng har jeg sammen med Far været med til at plante flere Tusinde Graner og Bjergfyr paa den Jord, som ikke var egnet til Dyrkning hverken af Korn eller Kartofler. Muligvis har J. C. Christensen, der kendte Far fra den Tid, han selv var Skolelærer i Vrønding, Hornborg Sogn, haft dette Forhold i Erindring, da han under mit Ophold paa Island under Tusindaarsfesten i 1930, foranledigede mig indvalgt i Det danske Hedeselskabs Bestyrelse. Far fik aldrig noget personligt Udbytte af sit Slid. Tiderne vedblev at være onde for Landbruget, og opslidt, som han var, maatte han overdrage Ejendommen til sin ældste Søn, og denne, der havde mest Interesse for Snedkerhaandværket, afhændede Bruget endnu, før Værdistigningen kom. Selv fik Far altsaa tilsidst intet ud af alt sit Slid og Møje, og hans Børn heller ikke.

Far søgte samtidig med, at han arbejdede strengt, at dygtiggøre sig ved Læsning og ved at høre Foredrag. Han stiftede sammen med Landsbyens Lærer en lokal Læseforening, og en Vinter var han paa Sogneraadets indtrængende Opfordring »Løbedegn« ved to af Kommunens den Gang primitive Skoler. I kirkelig Henseende var han stærkt grundtvigsk indstillet og sluttede sig nær til Mænd som Valgmenighedspræst *Vilh. Malling*, *Odder*, og gamle *Kr. D. Konradsen* i Hvirring. Jeg har interessante Minder om de Beretninger, som han aflagde, naar han kom hjem efter at have hørt de to Mænd paa Efteraarsmøderne i Forsamlingshuset. Bl. a. var han stærkt begejstret for, at Konradsen havde vist det Mod at lange kraftigt ud efter de Godtfolk, der vover at forkynde den Lære — som sørgeligt nok den Dag i Dag indeholdes i Præsteløftet som Del af den Augsburgske Konfession, at hvert Barn, som dør udøbt, gaar til Helvede! Konradsen havde harmfuldt sagt: »Skulde man gaa ind paa denne forfærdende Tanke, saa maatte man jo samtidig tro, at det lille, uskyldige Væsen var »en født Djævell«

Ved et af Foredragsmøderne i Brødstrup valgte *Vilh. Malling* som Tekst: Den forlorne Søn! Jeg har, sagde Far, altid haft en vis Tilbøjelighed til at give den Broder, der blev hjemme

og passede Bedriften, Medhold i, at det var noget urimeligt, at Fedekalven skulde slagtes netop for den Søn, som havde været en Ødeland og ført et ryggesløst Liv. Vilh. Malling formaaede imidlertid at udlægge denne Tekst, saa jeg kom paa andre Tanker. Han forstod i sin Tale at gøre alle sine Tilhørere til »forlorne Sønner og Døtre!«

Mor var ogsaa en dyb religiøs Natur, men hun beklagede sig over, at hendes mangelfulde Skolegang og forholdsvis ringe Kundskaber vanskeliggjorde hende at opfatte en god Tale eller Prædiken. Paa sine gamle Dage sagde hun ofte til sine Børn: »Jeg har søgt min Trøst i, at af den, der kun ved lidt, skal ikke meget kræves! Men I, mine Børn, der er bedre udstyret med Kundskaber end jeg: Tænk altid paa, at af den, som meget ved, vil der blive krævet meget!«

Det første, Mor lærte os Børn, var »Fadervor«, og med den fulgte hendes særlige Aftenbøn:

Dagen nu sit Øje lukker,
Nattens Mørke har os fat.
Før vi sove, Hjertet sukker:
Jesus, bliv hos os i Nat.
Natten os til Hvile kalder,
Søvnen gæster os igen.
Gud ved, hvornaar vor Dødsstund falder,
Gud, lad os da sove salig hen.

Under Opvæksten fulgte senere Davids dybe, angstfulde Hjertesuk:

O, Herre, udslet min Synd saa svar,
den volder mig bitter Smerte.
Altid jeg den for Øje har
og knuse den vil mit Hjerte.
Barmhjertige Gud mig ej forkast,
din Aand Du ej fra mig tage,
mit Hjerte gør nyt, min Vilje fast
og giv mig min Fred tilbage.

En Gang, i mine Drengaar, blev Mor meget syg af Gigtfeber, og der var al Udsigt til, at hun ikke vilde overvinde Sygdommen. Jeg havde kort forinden for første Gang overværet en Begravelse paa Sognets Kirkegaard og set den sorte Kiste blive sænket i Jorden. Ofte græd jeg ved Tanken om, at jeg maaske nu skulde miste Mor og se hende forsvinde i den uhyggelige, mørke Grav. Pludselig greb den Tanke mig, og det blev mig en Slags Trøst, at vor store Nabo »Æ Skovmand«, som vi kaldte ham, Chr. Andersen, Ejeren af Løvet Skovgaard, jo ogsaa skulde dø, lægges i en lignende grim, sort Kiste og sænkes i Jorden.

Mor blev imidlertid atter rask, omend Gigten vedblev at plage hende Resten af Livet. Hun var født den 8. Juni 1842 og blev godt 80 Aar gl. Som ung Pige saa hun Kong Frederik den Syvende komme kørende sammen med Grevinde Danner ad Horsens-Silkeborg Landevejen. Kongen steg ud af Vognen, og efter at have hilst paa Folket, gik han op paa Landevejsgrøftens Kant og plukkede en stor Buket Lyng, som han overrakte Grevinden med de Ord: »Det er den skønne Hedeblomst.«

— — —

Faa Dage før min Faders Død, den 11. Maj 1917, besøgte jeg ham i Horsens. Han var oven Senge, men dog mærket af Sygdom og Træthed. Jeg var paa Rejse med Folketingets Jernbaneudvalg og skulde den følgende Dag til Aalborg. Da jeg spurgte ham, om jeg ikke skulde melde Forfald, sagde han: »Nej, du skal rejse derop, og saa skal du nok høre fra os senere.« Han tog derpaa en gammel Sangbog frem og læste højt og bevæget Jens Baggesens kendte Digt:

»De svandt, de svandt, de blide Barndomsdage!
min Rolighed, min Fryd med dem svandt hen,
jeg kun Erindringen har nu tilbage,
Gud, lad mig aldrig, aldrig tabe den!

Fra hans sidste Timer fortalte min Moder, at han — antagelig paavirket af Krigsberetningerne — i sine Feberfantasier mente, at der i Stuen sad en Flok sultne Smaabørn. »Giv dem dog no-

get at spise, de smaa Stakler!« sagde han. Han var utilfreds med, at jeg ikke havde forstaaet ham og straks lovet at efterkomme hans Anmodning. Jeg sagde da: »Jo, nu skal de alle faa Mad!« — »Tak, lille Mor!« — Det var hans sidste Ord. Han blev nu helt uden Bevidsthed, og kort efter lukkede han sine Øjne for steds.

Ved min Tilbagekomst til København den følgende Dags Morgen modtog jeg Budskabet om hans Død. Lægen angav som Dødsaaarsag: Bronkitis, Blærebetændelse og Alderdomssvækkelse.

Da jeg efter Begravelsen traf min Rigsdagskollega Hegelund-Lange fra Odder, der var Læge, og fortalte ham, hvad der stod paa Dødsattesten, bemærkede han: »Deres Fader døde mæt af Dage, og det er den skønneste Maade, man kan dø paa!«

Et Par Aar efter døde Hegelund-Lange pludselig en Aften i sit Logi i Løngangsstræde, ramt af et Hjerteslag. Jeg havde et Par Timer i Forvejen siddet ved hans Side i Folketingets Læseværelse og drøftet Døgnets Politik. Han blev kun 58 Aar gl. (min Fader blev 81 Aar). — »I Dag rød, i Morgen død!« — Det Ord burde ogsaa Politikerne erindre i Døgnets Strid.

FRA HYRDEDRENG TIL JOURNALIST

Kun 10 Aar gl. maatte jeg ligesom mine ældre Søskende ud at tjene. To Somre, d. v. s. i Tiden fra 1. Maj til 1. November, var jeg hos en Onkel, Gaardejer Rasmus Jensen i Hvirring. Vedkommende var for Resten Søn af en tidligere Rigsdagsmand, Jens Jørgensen, Bjerregaard, der ogsaa havde været Medlem af den grundlovgivende Rigsdag.

Lønnen var 12 Kr. for hele Sommeren samt et Par Træsko samt Uld til 4 Par Strømper. De efterfølgende to Sommerhalvaar tjente jeg hos Gaardejer Jens Sørensen, Dauding, hos hvem Lønnen var 16 Kr.; men uden Emolumenter af nogen Art.

Som andre Drengene udførte jeg i Virkeligheden en Karls eller Arbejdsmands Gerning. I de længste Sommerdage blev jeg sammen med de øvrige Tjenestefolk purret ud af Sengen ved 4-Tiden om Morgenen. Foruden at vogte Kvæget og renlig holde Staldene maatte jeg deltage i alt forefaldende Arbejde: Spredning af Gødning paa Markerne, Lugning af Roer og Opbinding af Neg i Høstens Tid.

At jeg som Rigsdagsmand skulde blive Ordfører for Tyendelovens Afskaffelse, var en større Begivenhed, end jeg som Vogterdreng havde drømt om. Med ægte Indignation og Følelse citerede jeg ved den paagældende Lejlighed Jeppe Aakjærs kendte Digt om Hyrdedrengen:

Vi harved' din Ager, vi skar dine Neg,
vi strigled' din blommede Hest;
vi lytted bag Loen til Rotternes Leg,
naar selv du tog pyntet til Fest.

Du slumred' paa Bolster, vi blunded' paa Halm,
hvor Dyret er Nabo og Luften er kvalm,
og Svindsoten kommer som Gæst.

Karlekammeret var i de Tider altid saaledes beliggende, at der var Indgang til det fra Hestestalden, og i Virkeligheden var Rummet en Slags indskildret Afdeling af Stalden. Hvad man i de Tider kunde byde Tjenestefolk, grænsede til det utrolige. I Tyendekommissionen, der blev nedsat væsentligst i Kraft af daværende Folketingsmand Peter Sabroes utrættelige Kamp for en Forbedring af Tjenestefolkenes Kaar, blev det bl. a. oplyst, at man paa en fynsk Gaard under en Studierejse, som Kommissionen foretog, havde fundet Pigernes »Soveværelse« indrettet under Straataget ovenover Svinestien. Op til Kammeret førte en Tremmestige, og da Folketingsmand Jensen-Flø — et af Rigsdagens mest »vægtige« Medlemmer, han vejede 260 Pund, vilde entre Stigen for at besigtige Lokalteterne, brast den itu og blev til rene Splinter. Selv kom Folketingsmanden heldigvis ikke noget til, idet et Par haandfaste Rigsdagskolleger greb ham i Faldet.

Efter Aftale med mine Forældre blev jeg udskrevet af Skolen begge Somre, da jeg tjente hos min Onkel. Til Gengæld skulde han holde Lærdommen vedlige ved Hjemmeundervisning. Det blev imidlertid ikke til meget; kun saadanne Dage, naar Vejret ikke muliggjorde udendørs Arbejde, blev jeg kaldt ind til Regning og Skrivning.

Kosten bestod Halvaaret igennem af Mælk og Grød; denne Ret serveredes baade Morgen, Middag og Aften. Til Middag fik vi altid friskkogt Grød, tilberedt enten af Boghvede- eller Byggryn, en enkelt Gang Risengryn. Et stort Grødfad blev sat midt paa Bordet, hvorefter vi med Træskeer huggede ind hver fra sin Side og skiftedes til at dyppe i Smørhullet. Kun om Søndagen serveredes Kaffe med halve Rundtenom'er hjemmebagt Rugbrød med skrabet Smør. Alene af den Grund gik man alle de øvrige Ugedage og længtes efter, at det snart maatte blive Søndag igen.

Naar jeg altid har haft en solid Mave, er det vel ikke usand-

J. M. Stealy

synligt, at den megen Mælkemad under Opvæksten har øvet sin gavnlige Indflydelse!

En Tjenestedreng paa en Nabogaard havde indstuderet en Sang til egen Melodi; den angik den ensformige Kostforplejning, og hver Aften, naar han trak Kvæget paa Stald, sang han, saa det gjaldede over Bakker og Kær: »Mjelkegrød til Dawre, Mjelkegrød til Onnen (Middag) og Mjelkegrød til Nætte« (Aftensmad)! En anden af mine Lidelsesfæller var mere poetisk indstillet; hans Klagesang lød saalunde:

»Æ' Daw æ long,
æ Træsko æ tong,
æ Mellemader er slaag
aa aaller foe vi Kaag!«

Om den sidste fortælles det, at han en Dag var ved at rage sig en Dragt Prygl til af sin Husbond. En Aften — sidst paa Ugen sad han paa Træbænken i Folkestuen, strakte Hovedet i Vejret og udbrød sukkende: »Bare det dog snart var Søndag!« Gaardmanden, der opholdt sig i Stuen ved Siden af og havde hørt Længselssukket, kom øjeblikkelig farende ind og tilraabte Purken, idet han hævede højre Arm: »Hvad sejer du Dreng?« »A sejer, bare det snaar wa' Sonda' aa saa Manda', at vi ku' kom ud aa bestill noj' igen!« Den sidste Tilføjelse kunde Husbonden ikke staa for; Drengen slap for Tærsk ved den Lejlighed.

Mindet om den Tid, da man som fattig Hyrdedreng travede omkring ude paa Landet, nærmest som en ringeagtet Skabning, kan ofte i de ældre Aar gaa en til Hjerte. Jeg husker en lille Oplevelse fra min Valgkreds for Aar tilbage, da man endnu kørte rundt til Møderne med Hest og Vogn, og Bilerne kun var i deres Vorden. Det var en Søndag, jeg havde berammet Møde om Eftermiddagen i Fensmark og om Aftenen i Rislev. Da jeg skulde stige paa Vognen for at drage til Rislev, kom en lille kun 9-aarig Purk hen til mig og bad om at maatte køre med til Rislev; han tjente i Naaby, en Landsby i Nærheden. Drengen, der saa fattig og forslidt ud, sprang op og satte sig

ved Siden af Kusken. Under sine ene Arm havde han en Bylt; det var naturligvis det renvaskede Tøj, som han havde været hjemme at hente hos sin Mor. Mens han sad der foran stille og paa Vej til Graad, fordi han atter havde maattet forlade dem derhjemme, kom jeg til at tænke paa mine egne Drengeskaar, og Øjnene taarefyldtes. Da vi naaede Risleve, stak jeg den lille Fyr en Lommeskilling, og det milde og taknemmelige Blik, der da slog mig i Møde, har jeg ikke siden glemt, skønt det nu er over et kvart Aarhundrede siden.

Min Morfar, Peder Pedersen, Rask, deltog, selv efter at han havde rundet de fire Snese, med Liv og Lyst i Høstarbejdet hos min Onkel. Naar han kom paa Gaarden, blev han indlogeret i Karlekammeret, skønt der i Stuehuset fandtes to Gæsteværelser med opredte Senge; disse blev saa godt som aldrig benyttede.

I Virkeligheden blev min Arbejdskraft betydeligt stærkere udnyttet hos min Onkel end hos den fremmede Gaardmand i Dauding, hvor Kvægpasningen var min væsentligste Opgave. Min Onkel boede over 2 Mil fra mit Barndomshjem, og den første Sommer saa jeg hverken dette eller mine Søkende, og jeg led frygteligt af Hjemve. Det følgende Aar fik jeg Lov at komme hjem en eneste Gang, og naar det lykkedes mig at opnaa halvanden Døgn Frihed for en Gangs Skyld, var Aarsagen, at min ældste Søster skulde konfirmeres.

For det kvindelige Tyende var Kaarene ogsaa meget ublide. Piger i 16–18 Aars Alderen maatte ogsaa op Kl. 4 om Morgen, og hele Dagen var et Slid med Malkning, Husgerning, Vask, Børnepasning og Markarbejde. Lønnen var herfor, naar det gik højt, 60 Kr. for de seks Sommermaaneder. Der blev taget haardt paa Tjenestefolkene den Gang, og Landarbejderne maatte ogsaa friste onde Kaar. Organisationstanken var kun lige i sin Vorden i Byerne, og paa Landet havde man ikke fjerneste Idé om Sammenslutningens Betydning eller Nødvendighed.

Min Morfader havde gjort Hoveritjeneste paa Herregaarden Matrup, og det var med en vis Stolthed, at jeg, i hvis Aarer der randt Blod af gamle Hovbønder, ved Grundlovsvalget i 1915

kunde fastslaa, at den lige og almindelige Valgrets Gennemførelse betød, at den Uret, der før var øvet mod Forfædrene, nu blev hævnnet.

Min Barndom og tidligste Ungdom faldt under det Estrupske Provisorierement med den voldsomme Kamp mellem Højre og Venstre, der bl. a. medførte, at Regeringen, efter at Typograf Rasmussen havde skudt paa Estrup, sendte Befolkningen et Gendarmerikorps paa Halsen. Fra C. Berg udgik Ordre til Venstremændene om at nægte at betale Skat, fordi der ingen lovlig Finansbevilling var vedtaget af Rigsdagen. Der opstod straks Strid mellem min Onkel og min Fader om dette Spørgsmaal. Far betegnede Skattenægtelsen som Humbug, hvis man ikke samtidig blev enig om at kaste Pantefogden paa Døren, naar denne indfandt sig for at inddrive Statsskat. Min Onkel svarede dertil, at saa var min Fader hverken Venstremand eller Demokrat.

En saadan Beskyldning mod min Fader var imidlertid saare uretfærdig. Han var saa radikal og oppositionel som nogen, i høj Grad paavirket, som han var, af Jens Busk og Emil Bojsen, Budstikke-Bojsens yngste Søn, der redigerede »Horsens Folkeblad« og gik i Spidsen for Riffelbevægelsen. Da Venstre i Begyndelsen af Halvfemserne splittedes i Bergianere, Hørupere og de moderate, foranledigede min Far og andre af Egnens Venstremænd, at der blev afholdt et offentligt Møde i Grædstrup Kro med den socialdemokratiske Agitator, Væver M. A. Madsen, Alderslyst ved Silkeborg som Taler, og dette Møde resulterede i Stiftelsen af en socialdemokratisk Vælgerforening.

Venstrepresen betegnede enhver ung Mand, der lod sig indrullere i Gendarmerikorpset, som hørende til »Samfundets værste Udskud«, og overalt paa Landet blev de saakaldte »Lyseblaa« modtaget med den dybeste Foragt. Vi Skoledrenge sang i hvert Frikvarter af fuld Hals de berømmelige Sange: »Mellem Himmel og Jord sidder Estrup og glor« og »Ned med Estrup, Scavenius og Ravn«. Hændte det sig, at en Gendarm kom spadserende ad Vejen henimod Skolen, fo'r Læreren øjeblikkelig ud paa Legepladsen og krævede Koncerten indstillet.

En Dag indfandt en af »de lyseblaa« sig i mit Barndomshjem

og anmodede om noget at drikke; min Fader gav Anvisning paa Brønden og blev meget vred, da han saa, at min Moder kom ud fra Køkkenet med et Vandglas til Gendarmen at drikke af.

I Aale Sogn — 2½ Mil vest for Horsens — var omtrent samtlige Beboere haardnakkede Skattenægttere, og ved Udpantningerne kom det jævnlig til voldsomme Bataljer. En større Gendarmeristyrke blev stationeret paa Egnen, hvilket naturligvis kun bidrog til forøgede Uroligheder. Brædstrup Arrest var en Tid lang overfyldt af Bønder fra Aale, der sad tiltalte for Fornærmelser mod Politi og Øvrighed. Herredsfogden, P. Bøving, var ellers en brav og skikkelig Mand; men han havde jo sine Ordre fra Justitsminister Nellesmann. Han havde ikke det Vove-mod, som den gamle Venstrepolitiker, Byfoged Schjørring i Kolding. Naar der holdtes større politiske Møder i Byen eller Egnen, internerede han uden videre Gendarmene i Ridehuset ved Koldinghus Slotsruin.

Herredsfoged Bøving havde sammen med sin gamle Fuldmægtig, Kancelliraad Warthoe, lejet Jagten paa min Faders Ejendom, hvortil hørte noget Egekrat. Hver Gang Herredsfogden viste sig med sin Bøsse i Landskabet, fik jeg og mine Søsken travlt. Vi maatte øjeblikkelig ud i Marken for at hilse paa den celebre Jægersmand. Sagen var, at der altid vankede en 25 Øre til hver af os, naar vi mødte Herredsfogden.

Thyrsting-Vrads Herreder var ikke den eneste Jurisdiktion, hvor det gik varmt til mellem Øvrigheden og Venstrebønderne i de Tider. Længere nord paa i Jylland skete der ogsaa Masseanholdelser af Gaardmænd og Husmænd for Opsætsighed mod Politiet; men forud havde man overalt lagt Raad op om, hvorledes man bedst kunde genere Øvrighedspersonerne. Et Sted var der foranstaltet et helt Folkemøde udenfor Thinghuset, mens Forhørene fandt Sted indenfor. Efter Aftale præsterede en Husmand en temmelig ublufærdig Opførsel lige udenfor Forhørslokalets Vinduer. Dommeren lod vedkommende kalde ind, og idømte ham øjeblikkelig en Mulkt paa 5 Kr., hvortil Husmanden tungrapt svarede: »Med Fornøjelse, Hr. Dommer! Naa det er Taksten for at lade sit Vand? — Det vidste jeg nu ikke; men jeg lod ogsaa samtidig »en lille En« gaa, det bliver vel saa 5 Kr. ekstra?» — Smid Manden ud! befalede Dommeren, og da

Politibetjenten afleverede Manden ude blandt de medsammen-svorne, blev han modtaget med bragende Hurraraab.

Vor hjemlige Politimand hed Peder Mølgaard, og var en af Befolkningen ret afholdt Betjent, indtil ogsaa han blev indblandet i Udpantnings-Spektaklerne. Der blev digtet en hel Smædese om ham, hvoraf jeg kun erindrer Stroferne: »Aa de' va' den tyk aa fied Pæ Mølgoer, han va' osse mej aa pant!«

Befolkningen paa Aale-Eggen har indtil den Dag i Dag bevaret sit udprægede demokratiske Sindelag, medens man andet Steds, hvor man ogsaa nægtede Skat og dannede Riffeforeninger til Forsvar for Grundloven, hurtigt bevægede sig over i Moderationens Lejr.

Et enkelt lyst Minde har jeg fra Tjenestedrengetiden, nemlig det aarlige Dyreskue i Brædstrup, som vi Hyrdedrenge saa hen til med dyb Forventning. De udstillede Dyr havde ikke særlig Grad vor Interesse; hver Dag var de jo vore nærmeste Omgangsfæller, hvad enten det drejede sig om Heste, Køer, Faar Svin eller Fjerkræ. Det var selve Festen med Karruseltur, Lirekassemusik, Tombola, Ringspil, Sækkevæddeløb, Kageboderne etc., der optog den grønne Del af Ungdommen. For vore voksne Standsfæller var det navnlig Dansen i de store Telte under Træernes Kroner, der særlig lokkede. Hvor klang den hjemlige Musik, bestaaende af Fløjte, Violin og Horn, dog herligt en saadan Sommeraften i den lyse Bøgeskov.

Helt nemt var det jo ikke for en Vogterdreng at komme til disse Fester, hvis ikke Husbond var blandt Udstillerne. Mange Gange foreholdt jeg — med tilbørlig Underdanighed naturligvis — min Madmoder, det ganske meningsløse i, at vore udmærkede Dyr ikke ogsaa kom paa Skuet; men Husbond syntes ikke derom. Han sagde, ligesom min Far derhjemme, at det var mere Manden end det udstillede Dyr, man præmierede! Alligevel fik jeg Bugt med Vanskelighederne; en af de bedste Malkekøer — den var sort med hvid Aftegning paa Panden — blev indmeldt, og da Dagen oprandt, trak jeg glædestraalende af Sted med Dyret. Til min Bedrøvelse opnaaede Koen ingen Præmie; men det gjorde jeg til Gengæld selv. Jeg kom nemlig ind som en smuk Nr. 1 i Sækkevæddeløb!

Den følgende Dag skulde vi saa Roefrø med Maskine, og for-

uden min sædvanlige Røgtergerning blev jeg beordret til at trække Maskinen hen ad de lange Rækker af Jordkamme; — man saaede ikke dengang Frøet i Rækker paa flad Mark. Søvnig og fortunlet var jeg efter Festen, der først sluttede efter Solopgang, og flere Gange var jeg ved at falde omkuld af Træthed.

Man vilde jo gerne se ordentlig ud, naar man kom til en saadan Fest, men Læderfortøj havde jeg ikke, det var først ved Konfirmationen, jeg blev saa fint udstyret, og det var forøvrigt med et Par Sko, der havde tilhørt en ældre Broder. Imidlertid passede jeg Fodtøj sammen med en af min Husbonds egne Dreng, og jeg laante saa til Dyrskuefesten et Par Sko af ham. Hvidt Kravetøj kom jeg først i Besiddelse af længe efter Konfirmationen, men skønt min ældste Broder havde foræret mig det, turde jeg ikke lade min Far se det af ham saa forhadte Stads! Jeg gemte i lange Tider hele Herligheden i en Cigar-kasse, som jeg for en Sikkerheds Skyld anbragte under en stor Tjørnebusk, der stod i Skellet mellem vor og Naboens Mark. Min Far syntes godt om, at Jens Busk mødte endog i Rigsdagen med sort Krave, og selv brugte han til sin Død heller aldrig anden Halsbeklædning.

En Nabo-Husmand, Peter Knudsen med Tilnavnet Holst, vakte først min Interesse for Journalistik. Da jeg efter Konfirmationen fik Lov at blive et Aars Tid hjemme for med venlig Hjælp og Støtte af Stedets Lærer, C. C. Clausen, at forberede mig til Optagelse paa Seminariet i Silkeborg, tog Peter Knudsen, der var Korrespondent til flere af Egnens Dagblade, mig med til Møder og Generalforsamlinger. Mit første Referat gjaldt et Møde i »Grædstrup m. fl. Sognes Hesteforsikring« og blev optaget i »Horsens Adresse-Avis«. Jeg var vældig henrykt over at se de af mig skrevne Ord og Sætninger paa Tryk, og det begyndte allerede at dæmre hos mig, at jeg skulde være Journalist. Vedkommende Husmand bistod mig med at faa udvidet mine Forbindelser, saa jeg efterhaanden kom til at levere Nyheder baade til »Horsens Venstreblad« og det stedlige Arbejderblad, der var en Aflægger af »Demokraten« i Aarhus.

Det gik meget godt baade for min Læremester, Husmanden, og mig at levere Stof til flere Dagblade paa samme Tid. Vort Medarbejderskab var jo af ren lokal og upolitisk Art. Derimod

var der en Skolelærer i et Nabosogn, som kom meget alvorligt op at køre, fordi han samtidig var liniebetalt Skribent til baade »Horsens Avis« og »Horsens Folkeblad«. I det førstnævnte Organ optraadte han som Højremand og kras Estrup-Tilhænger og i Folkebladet som ivrig Venstremand! Svikmøllen gik helt udmærket et Par Aar, men omsider blev han opdaget, og Afsløringen styrkede just ikke Mandens Anseelse som Lærer og Børneopdrager.

Biskop Joh. Clausen i Aarhus blev, uden at han nogen Sinde selv fik det at vide, den egentlige Anledning til, at jeg allerede som Skoledreng »kom i Avisen«. Han var paa Bispevisitats i Løvet Skole, katekiserede selv med Børnene og kom herunder ind paa Emnet: »Menneskers onde og giftige Tunger!« Da han naaede ned til den sidste Bænk i Klassen, spurgte han Drengene: »Gives der ogsaa Dyr med giftige Tunger?« — »Jow,« svarede en lyshaaret Purk: »æ' Hou-Worm« (Hugormen!). »Det er rigtigt, min lille Ven'« sagde Biskoppen, og klappede den lille Fyr paa Skulderen. — »Næh, de' æ da Løwn,« hviskede jeg til min Side-mand, men uheldigvis saa højt, at Peter Knudsen, der i sin Egenskab af Egnens Bladreporter altid var til Stede ved slige Lejligheder, hørte det. Bagefter satte han mig i Avisen med Fremhævelse af min zoologiske Indsigt. Formentlig havde Hans Højærværdighed ladet sig distrahere; thi selvfølgelig vidste han, at Hugormens Tunge er ganske ufarlig, hvad Gifttænderne derimod ikke er!

En Bispevisitats paa Landet var i mine Drengaar en hel Begivenhed; navnlig fik Præstekonerne travlt, naar Højærværdigheden anmeldte sit Besøg. Fra Bispekontoret udgik der en hel Forordning om, hvorledes Bispen skulde modtages, indlogeres og bespises. I Følge Instruksen blev der givet Paalæg om Gæsteværelsets Montering og Udluftning, Sengetøjet skulde afdampes og tørres, Retiraden rengøres, bl. a. ved Afvaskning af Sædet i koghed Sæbelud.

Min ældste Søster tjente som Stue- og Kokkepige hos vor egen Præst, og jeg har derfor den hernævnte Beskrivelse fra første Haand. Præsten var Søn af en Ungdomsven af min Far; en større Gaardejer paa Egnen; men Sønnen selv følte sig allerede i 30 Aars Alderen som de fleste Præster paa de Tider

som en hel Pave. Præstekonen var Datter af en Politibetjent; men optraadte nærmest, som om hun var Baronesse. Engang hun og Manden kom kørende til mit Barndomshjem i Anledning af min Søsters Antagelse som Tjenestepige i Præstegaarden, bød min Mor dem indenfor paa en Kop Kaffe. Invitationen blev afslaaet; de fattige Stuer og Mors Kaffe — der ellers var god nok, selv om den ikke blev serveret i kgl. Porcellæn — var alligevel noget altfor tarveligt for saa fine Folk. De dyrkede som Regel kun Selskabelighed med Herremanden paa Mattrup og to Forpagterfamilier under samme Gods. Hos Lærerfamilierne i Pastoratet kom de kun ved de aarlige Eksaminer.

At jeg alligevel som Politiker altid har staaet i et venskabeligt Forhold til Folkekirken og dens Præster i Almindelighed, skyldtes Hjemmets Paavirkning. For mine Forældre var Kristendommen en dyb alvorlig Sag. Mine Forældre sluttede sig som andet Steds nævnt især til de to fremragende Præstemænd, Vilh. Malling i Odder og Kr. D. Konradsen i Hvirring. Meget kede var de af, at den nu afdøde Biskop Ostenfelds Fader, der først var Præst i Hornborg og senere i Hylke, flyttede helt over til Skibby i Hornsherred. Han var et herligt Menneske, sagde min Fader, og han blev aldrig træt af at fortælle gamle Oplevelser sammen med ham i Hornborg.

Naar der blev bestilt Barnedaab hos ham, og vedkommende spurgte om, hvad der skulde betales, svarede Ostenfeld: »Somme gi'r noget og somme ikke!« Det var dog en lovmæssig Del dengang af Præstens Løn, men Ostenfeld, der var saare slet økonomisk aflagt, følte det som en Pine, at kirkelige Handlinger skulde vederlægges med klingende Mønt. Han var ogsaa Modstander af, at Faddere skulde kaldes ud paa Kirkegulvet under Daabshandlingen; »det er paa en Maade at gøre Daaben til en Usandhed, thi endnu har man vist ikke oplevet et eneste Tilfælde,« udtalte han, »hvor Faddere har efterkommet den af dem paatagne Forpligtelse til i Tilfælde af Forældrenes Død at tage sig af Barnets Opdragelse og »lade det oplære i den kristelige Børnelærdom!«

— — —

Min førnævnte journalistiske Læremester, P. Knudsen, »satte« ogsaa engang min Mor i Avisen. Anledningen var, at hun ved et Folketingsvalg fik overtalt min Far til at gaa til Valg, skønt han havde besluttet sig til at blive hjemme. Han angav som Grund, at han absolut skulde have tilendebragt den paabegyndte Kartoffellægning i Marken; men det var slet ikke den rigtige. Han var bleven bitter over de evindelige Stridigheder mellem Venstres førende Mænd paa Rigsdagen, og saa syntes han, at han i Virkeligheden ikke havde nogen Kandidat at stemme paa. Imidlertid fik han ikke Fred for Mor; thi hun vidste, at han alligevel bagefter vilde fortryde, at han med sin stærke politiske Interesse var udeblevet fra Valget, og saa maatte han af Sted til Brædstrup og stemme paa Joh. Bøtke, skønt denne var i Færd med at forlade C. Bergs Politik — »De Kartoffler skal jeg og Børnene nok faa lagt, mens Du er borte,« sagde Mor.

Peter Knudsen hørte Historien og fandt straks Stof til en Opsats i »Horsens Avis«. »Blot alle Kvinder havde en lignende Forstaaelse,« skrev han, saa vilde navnlig mange af Højres Folk, der nu bliver hjemme, finde frem til Valgurnen.

ÆGTEMAND OG PARTI-AGITATOR

At jeg allerede i en Alder af godt 22 Aar indtraadte i Ægtestanden, skyldtes i betydelig Grad min Chef gennem ca. 5 Aar, Redaktør Sundbo i Esbjerg. Ved Juletid 1899 tiltraadte jeg Posten i Holstebro som Lokalredaktør for »Vestjyllands Social-Demokrat«, der havde Trykkeri i Esbjerg. Sundbo var kendt som en ret stridbar Natur, men ved Afrejsen udtalte Harald Jensen de opmuntrende Ord: »Kan Du ikke komme ud af det med Sundbo, saa er der jo da Telefon mellem Holstebro og Aarhus, og der gaar da ogsaa Jernbane!« Dette betød saa meget, at blev Samarbejdet umuligt mellem Sundbo og mig, kunde jeg altid komme tilbage til Aarhus.

Jeg kom dog ikke til at gøre Brug af dette Tilsagn, omend jeg ofte var misfornøjet med, at en Del af det Nyhedsstof, som jeg i den første Tid sendte til Trykkeriet, aldrig kom i Bladet. To Gange beklagede jeg mig i et ret skarpt Brev til Chefen i Esbjerg, og han svarede mig tilbage, at jeg »ganske misforstod min Stilling, — jeg var ikke kommen til Holstebro for at spille Hovmester!« — Netop paa dette Tidspunkt angreb hele den socialdemokratiske Presse paa det kraftigste D.F.D.S.s Direktør Russer-Brandt, fordi han overfor Dampskibsselskabets Arbejdere og Losningsmandskabet i Havnebyerne havde udstedt den Parole: »Er I ikke tilfredse med de Arbejdsvilkaar, jeg tilbyder Jer, kan I tage jeres Tøj og gaal!« Jeg sendte Sundbos Brev til Harald Jensen og hørte ikke senere til Sagen.

En Gang havde jeg udarbejdet en større Epistel angaaende en Kærlighedsaffære fra Holstebroegnen; den fandt til min store

Ærgrelse heller ikke Naade hos Esbjerg-Redaktionen, men blev højtidelig returneret med den Bemærkning fra Sundbo: »Unge Mand, læg een Gang for alle Mærke til den Ting, at »hvad to bliver enige om, kommer ikke tredie Mand ved!«

Det forekom mig dog, at der manglede en lille Tilføjelse, nemlig den: »Hvis det vel at mærke ikke gaar ud over tredie Person!«

Sundbo blev hurtigt selv min gode Ven og Beskytter, og paa hans Initiativ forfremmedes jeg efter godt 2 Aars Forløb til Redaktør af Partibladet i Kolding. Lønningen var her 1820 Kr. aarlig, medens jeg i Holstebro maatte begynde med 1300 Kr.

Den første Gang Sundbo besøgte mig i Holstebro, sagde han: »De er jo forlovet, og saa kan De jo ligesaagodt gifte Dem med det samme; Konen kan da passe Kontor og Telefon, naar De skal ud til Møder og Agitation.« Jeg efterkom Opfordringen, og den 27. April 1900 blev min Trolovede og jeg, hun var lige fyldt 22 Aar, ægteviet i Bryrup Kirke. Vielsen foretoges af en kras Missionsmand, den senere socialdemokratiske Folketingsmand for Middelfartkredsen, I. A. Hansen, nu Sognepræst i Odense. I sin Tale gik han ud fra Ordene: »Værer af Sandhed,« og jeg skal love for, at der blev læst og paaskrevet, fordi jeg var socialdemokratisk Journalist.

Naa, en Trøst var der dog ved hele Historien: Vielsen blev foretaget efter den gamle Bryllupsformular, hvori det bl. a. hedder: »I Kvinder være Eders Mænd underdanige, thi ligesom Kristus er Menighedens Herre, saa er og Manden Kvindens Overhoved.«

Da Kvinderne fik Stemmeret og begyndte at gøre sig gældende i de offentlige Forsamlinger, slettede man den hernævnte Passus i Ritualet for at tækkes det smukke Køn! Jeg har dog lejlighedsvis i de svundne Aar foreholdt min nu afdøde Ægtefælle, at hun ikke burde glemme, hvilket »Overherredømme« jeg ved vort Bryllup blev forlenet med!

Fra Vinding-Bryrup forflyttedes Pastor J. A. Hansen til Bredstrup ved Fredericia, og her lykkedes det Folketingsmand Lauritz Rasmussen, den senere Forsvarsminister at faa ham »omvendt« til Socialdemokrat.

Det var ikke noget behageligt Arbejde at skulle virke for den

socialdemokratiske Bevægelse i Vestjylland for 38 Aar siden. Man var virkelig forbavset over, at en »Socialistredaktør« saa ud som andre normale Mennesker. Gik man ned ad Gaden, var alles Øjne rettede mod en, og en eller anden ondsindet Bemærkning faldt der jævnlige af i Tilgift.

Jeg kom dog hurtigt paa Hat med Borgerskabet, og det skyldtes ikke mindst, at en af Byens ældre Venstremænd, Bankdirektør Bertelsen meget gerne søgte mit Selskab og næsten daglig foranledigede en Passiar paa Thomas Niensens Gæstgivergaard. Th. Nielsen var den fra »Holstebro-Affæren« kendte Redaktør, som havde siddet 6 Maaneder i Fængsel for at have været medvirkende ved Fjernelsen af Politimester Borup fra C. Bergs Talerstol. Hans Gæstgivergaard var det eneste Sted, hvor Socialdemokrater og Fagforeningsfolk kunde faa Lov til at holde Møde. Th. Nielsen var Lokalredaktør af »Holstebro Dagblad«, og hans Hustru passede i Følge C. Bergs Anordning Gæstgiveriet.

Paa en eneste Dag skaffede jeg Partibladet 28 nye Abonnenter, og dette mægtige Fremstød fandt Sted under følgende Omstændigheder.

En gammel Gæstgiver paa Torvet, Ole Nielsen, holdt Auktion over sine Ejendele i Anledning af Forretningens Ophør. I et af Restaurationslokalerne var samtlige Byens Restauratører forsamlede om et mægtigt rundt Bord. En af disse var Bladets og min Husvært, og vedkommende inviterede mig paa en Thepunsch. Jeg betragtede Invitationen som en stor Ære og krævede kort efter en Omgang Punsch ind til hele Selskabet. Min Vært rejste sig da og foreslog, at samtlige i Lokalet tilstedeværende tegnede sig som Abonnenter paa mit Blad; dette blev enstemmigt vedtaget, jeg opnoterede Navnene og samme Aften afgik den mægtige Nybestilling til Trykkeriet i Esbjerg. Ved Abonnenterhvervelsen paadrog jeg mig en ekstra Udgift paa 2 Kr. 80 Øre; Kaffe- og Thepunsche kostede heldigvis den Gang kun 10 Øre pr. Stk.!

En udmærket Forbundsfælle i Agitationen for Partiet og Bladet fik jeg i Byens Borgmester og Politimester A. Hänschell; men det var ganske vist stærkt imod vedkommendes egen Vilje.

I Sommeren 1900 besluttede vi i Partiet at afholde en offentlig Folkefest. Byraadet, der næsten udelukkende bestod af Højremænd, nægtede med stor Majoritet paa Borgmesterens Forslag, — at Kommunens Anlæg blev stillet til vor Raadighed. Vi lejede saa en stor aaben Plads lige op til Byen, Agerskovs Toft, som vi udsmykkede med Grantræer, der blev rekvireret fra en nærliggende Plantage. Der blev plantet Flagalléer og ophængt flere Tusinde Meter Guirlander, saa Pladsen kom til at tage sig særdeles festligt ud.

Politimesteren forsøgte fortsat at genere os paa det mest mulige. Trods høflig Forespørgsel forbød han os at gaa i Procession med Faner og Musik gennem Byen, og han gav Betjentene Ordre til, at hvis vi trodsede Forbudet, skulde jeg som Festkomitéens Formand øjeblikkelig sættes under Anholdelse.

Den Holdning, Politimesteren havde indtaget, blev hurtigt kendt baade i Byens Omegn og i Nabobyerne og kom til at virke som en storstilet Reklame for Partiet og Festen. Vi arrangerede Processionen inde paa selve Pladsen; Tilstrømningen var enorm, og da Talerne skulde begynde, afbrændte en gammel Former fra Jernstøberiet, Niels Madum, 9 drønende Kanonslag, der fik baade den tilstedeværende Politimester, dennes Fuldmægtige og de fra hele Herredet og Byen udkommanderede Politibetjente til at synke i Knæ. I Forvejen havde vi naturligvis indhentet Politimesterens Tilladelse til Affyringen af denne Salut, hvilket han mærkeligt nok ikke havde noget imod; men han var ogsaa den Gang en arg Militarist.

I min Velkomsttale protesterede jeg kraftigt mod Politiets meningsløse Fremfærd og citerede bl. a. Grundtvigs bevingede Ord: »Frit at tænke, tro og tale, det er Folkets gamle Ret.«

Hovedtalerne var Folketingsmand K. M. Klausen og Redaktør Sundbo, der naturligvis gav baade Byraad og Politimester raat for usødet. Alt forløb paa bedste Maade; Festen gav 800 Kr. i Overskud, og det var mange Penge i de Dage.

Urostiftere var der ingen af; alle Festens Deltagere gik roligt enhver til sit. Kun en af Politimesterens Fuldmægtige var ud paa Natten ikke at formaa til at forlade Beværtningsteltet. Kun overfor ham blev der Anledning til at tilkalde Hjælp hos den saa talstærke Politimagt.

Hverken Politimester Hänschell eller jeg drømte ved hin Lejlighed om, at vi allerede faa Aar efter, nemlig i 1905, skulde mødes som Borgere i Næstved og træde i et intimt og godt Samarbejde for denne Bys Trivsel.

Som Formand for Valgbestyrelsen faldt det i samme Borgmester Hänschells Lod den 29. Maj 1906 at proklamere mit Valg som Næstvedkredsens Folketingsmand; min gamle Modstander fra Holstebro for 6 Aar tilbage holdt en hel Lykønskningstale, da han overfor den mægtige Forsamling i Drægonregimentets Ridehus kundgjorde Socialdemokratiets stolte Sejr.

Borgmesteren kom i de 7 Aar, han levede derefter, aldrig til Hovedstaden i Rigsdagstiden, uden at han opsøgte mig og anmodede mig om at spise til Middag sammen med ham. Det var ved en saadan Lejlighed, han indviede mig i, hvorledes det var gaaet til, at han havde faaet et andet Syn paa Arbejderbevægelsen. Jeg sad en Dag i Oslo paa en Bænk sammen med min Hustru, da et stort Tog af strejkende kvindelige Tekstilarbejdere drog forbi. Ved Synet af disse blege, sygeligt udseende og tildels underernærede Arbejderkvinder greb jeg min Hustru i Armen og sagde: Disse Mennesker har jo Ret!

Kort før Byraadsvalget i 1913 maatte Borgmester Hänschell underkaste sig en Operation for en Underlivslidelse; han døde samme Dag, og som Medlem af Byraadet var jeg med til at bære ham til Graven. Han var Næstved By en god Mand, men fik ogsaa udmærkede Efterfølgere, først i nuværende Dommer i Næstved, Chr. Diderichsen, den sidste kongevalgte Byraadsformand, og senere i Byens nuværende Borgmester A. M. Kristensen.

Næstved var den Folketingskreds udenfor København, hvor der først opstilledes en socialdemokratisk Kandidat. Det var den ene af Partiets tre første Pionerer: Poul Geleff. Den 2. Februar 1876 afholdtes der Suppleringsvalg i Kredsen, og Geleff fik 75 Stemmer. I Kredsens mindste Sognekommune: Aversi, fik han Flertallet af de afgivne Stemmer, men saa flot var Stillingen ikke i de andre Kommuner, thi ellers var han jo blevet den sejrende. Der hengik akkurat 30 Aar, førend Socialdemokratiet erobrede Valgkredsen.

MIN POLITISKE DAAB

MOD JENS BUSK I RIBEKREDSEN

Det var som Folketingskandidat i Ribekredsen — i en bevæget Valgkampagne sammen med Stedets Rigsdagsmand Jens Busk, — at jeg fik min egentlige »politiske Daab!« Ved Valget i 1901, der fremkaldte Systemskiftet med Dannelsen af den første Venstregering, stemte Socialdemokraterne i Ribe endnu sammen med »Buskmændene« — den populære Betegnelse for Jens Busk's Tilhængere. Men efter at den gamle radikale Hørupper, som lige siden 1876 havde repræsenteret Ribekredsen, var gaaet med til at bevilge Krigsminister General Madsen 5 Mill. Kr. til nyt Feltskyts, havde stemt for de nye Skattelove med Tiendegaven til Godsejerne og ydermere for en Bevilling til Prinsesse-Udstyr, krævede navnlig Redaktør J. P. Sundbo af Partiledelsen, at nu maatte det være forbi med den socialdemokratiske »Busk-Venlighed«.

Jeg var i Forvejen udpeget til Kandidat i Vonsild-Kredsen, mod den rare og skikkelige Anders Jessen, Hjarup, som jeg havde fulgt paa nogle Vælgermøder i min Egenskab af Redaktør af Partibladet i Kolding. Mod denne turde jeg, omend jeg endnu var temmelig »grøn« — jeg var lige fyldt 25 Aar — nok optræde som Folketingskandidat, hvorimod man overfor en Mand som Jens Busk, der var kendt over det ganske Land som en yderst slagfærdig og durkdreven Debattør, nok kunde have sine Betæneligheder.

En Dag indfandt Sundbo sig imidlertid i Kolding og fremsatte det bestemte Forlangende, at jeg skulde sige Nej til Vonsild og i Stedet lade mig opstille i Ribe. Han havde allerede paa For-

haand udvirket en Opfordring fra Partiet i Kredsen, og samtidig meddelte han mig, at P. Knudsen, Forbundets daværende Formand, havde paalagt ham at drage Omsorg for, at jeg efterkom Opfordringen.

At jeg skulde være Dumpekandidat, hvad enten jeg stillede mig det første eller det sidste Sted, var en given Ting, og efter et Par Dages Betænkningstid lovede jeg da at drage til Ribe. Vilde man frem ad den politiske Bane, kunde det jo, ræsonnerede jeg, ingen Skade være til at komme under en temmelig haandfast Modstanders Behandling allerede i første Omgang.

Personlig følte Jens Busk sig meget ilde berørt af, at han skulde have en socialdemokratisk Modkandidat. Lige til sin Død bevarede han trods alt en vis Hørupsk Radikalisme, omend han til største Forbavselse baade blandt Venner og Modstandere — paa sine ældre Dage — gik over til den katolske Kirke. Mange mente, at det var hans gamle Kampfælle fra Provisorietiden, Holstein-Ledreborg, som selv var Katolik, der havde foranlediget dette Skridt. De katolske Ceremonier syntes temmelig uforenelige med den Fribaarenhed, som altid havde kendetegnet Jens Busk's Fremtræden som offentlig Personlighed. Overgangen til Katolicismen svækkede øjensynlig i nogen Grad hans Popularitet hos en Del af Vælgerne.

Folketingsvalget var udskrevet til den 16. Juni, og forud blev der planlagt en halv Snæs Vælgermøder Kredsen rundt. Vi lagde ud med et »Kæmpemøde« paa Gørding Hotel, hvis Forsamlings-sal var fyldt til sidste Plads. Det forlød forud for Mødet, at der vilde møde en tredje Kandidat, nemlig Landbrugslærer Jens Johansen, Ladelund, der ligesom en Del andre Venstremænd havde brudt med Partiet, væsentligst paa Grund af de ny Skatte-love. Det radikale Parti blev først dannet 2 Aar senere, men ved Junivalget mudrede det stærkt i Husmandskredse, og Husmandsbevægelsen begyndte rigtig at tage Fart. Forlydendet bekræftede sig, Jens Johansen meldte sig som »Medkandidat«, et Udtryk, Jens Busk fandt mere rigtigt end det, som han sagde, mere voldsomme — Modkandidat!

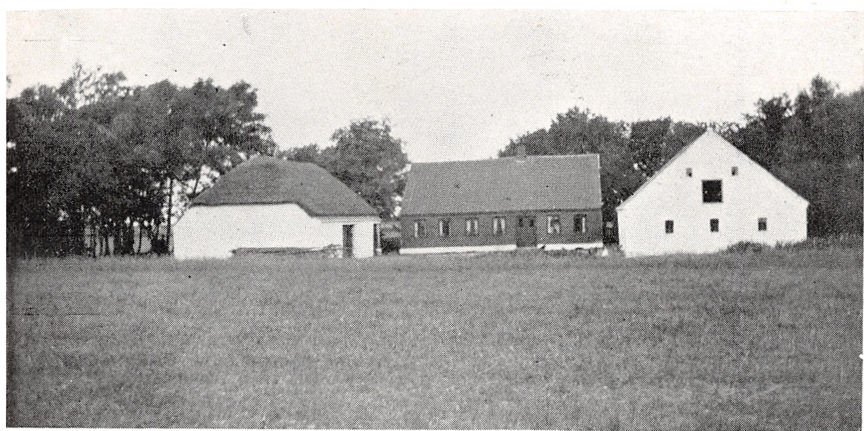
»Naa Du vil ogsaa være med i Legen,« bemærkede Jens Busk, da han hilste paa Landbrugslæreren, »Du vil stille Dig paa Skattelovene; men det er et temmelig tyndt Program; nej,

Min Bedstemoder

Mine Forældre

Mit Barndomshjem

saa er vor unge Ven der, Niels Andreasen, en anderledes Karl, han har sandelig da noget i Posen!«

Derefter besteg Busk Talerstolen og bød Forsamling og Medkandidater Velkommen. Jeg blev præsenteret som Søn af en god og brav Bergianer, som Folketingsmanden havde kendt i mange Aar. Sønnen her er sikkert ogsaa flink, han er i hvert Fald kommen af gode Folk; men bedrøveligt er det — ogsaa for hans udmærkede Forældre, — at han er bleven besat af det socialistiske Fantasteri, thi Fantasteri er det jo, dette her med den socialistiske Stat, og ikke andet.

At Jens Johansen møder frem her i Stedet for at blive hjemme og passe sin Lærergerning er mig en Gaade, men nu faar vi jo snart at høre, hvilke store Tanker der besjæler ham.

Foreløbig er vi Kandidater bleven enig om een Ting, og det er, at vi vil bede Forsamlingen om ikke at ryge Tobak. Tilhørerne kan sagtens døje Tobaksrøgen, men I maa jo huske, at vi andre skal til Møde Aften efter Aften i en halv Snes Dage, og der skal et godt Bryst til i Timevis at staa og tale i osende Tobaksrøg. — Vil I ha' en Skraa, den kan I faa!

Jens Busk havde næppe faaet sagt den sidste Sætning, før en æret Vælger med mægtig Stemme tilraabte ham: »Nu ska' do ett igen low mier, Jens Busk, end do ka' hold!«

Med denne lille Afbrydelse var vi straks inde i den rigtige Vælgermøde-Stemning.

Jens Busk forsvarede med sædvanlig Rutine og muntre Sidehug sin Politik; men, som Redaktør Willemoes skrev i »Ribe Stiftstidende«, fik Mødet langtfra et for Regeringspartiet glørværdigt Forløb.

Før jeg drog til Ribe, havde jeg omhyggeligt noteret mig en Række af Busk's landskendte og berømte Slagord, f. Eks.: »Man skal have ren Halm i Træskoene,« »man skal ikke spise Kirsebær med de store, thi saa faar man Stenene i Øjnene;« — »Agrarerne vil have det hele, med Socialisterne vil dog dele;« — Samarbejdet mellem Venstre og Socialdemokraterne er »den sundeste og sandeste Alliance!«

Naar Jens Busk's Navn nævnes, hører man ofte endnu, den Bemærkning: »Det var ham, der benægtede Fakta!« Denne Skrøne har intet med Virkeligheden at gøre. Hvis man vilde

købe Ribekredsens Folketingsmand for en Dumrian, gav man sine Penge daarligt ud. Historien stammer fra et Møde, hvor Højremanden Kaptajn Jagd betegnede en af sine egne løse Paa-stande som et Faktum, hvilken den aldeles ikke var. Jens Busk kom da som Protest med den Afbrydelse: »Ja, men a benægter Fakta!« — Da han senere fik Ordet, korrigerede han Kaptajnens Udtalelse med de Ord: Skal det, Hr. Jagd sagde, udgives for Sandhed, saa benægter jeg »Fakta«.

Efterhaanden som Vælgemøderne skred frem, blev Busk stedse mere agressiv overfor baade mig og mit Parti. En Aften lod han sig forlede til at benytte det Udtryk, at Socialdemokratiets vigtigste Opgave var at forkynde »Hadets Evangelium«. Denne Vending gentog han dog ikke oftere, thi da jeg fik Ordet, præsenterede jeg følgende Udtalelse for ham, fremsat af ham selv ved et politisk Møde i Bransmark ved Sorø i Provisorietiden:

»Nu er der navnlig tre Ting, vi trænger til, og det er Had, Foragt og Lidenskab; — navnlig da en rigtig god Portion Had; det er det eneste, Proprietærsnuderne har Respekt for!«

Referatet staar at læse i Venstrebladet »Sorø Folketidende«, og, tilføjede jeg: med Hensyn til at forkynde »Hadets Evangelium« tror jeg nok, at Jens Busk selv kan indkassere Førsteprisen.

Busk havde gennem Aarene tre svorne Modstandere i sin Kreds, og det var, som han selv udtrykte det: »Den Føvling Præst, den Darum Degn og den Bramminge Smed!« — Disse var Højremanden Pastor Falkenberg-Bang i Føvling (den senere socialdemokratiske Politiker, Dr. Gustav Bangs Fader), Bojsen-Tilhængerens Lærer J. Nielsen, Darum, og Løsgængerens, Smedemester M. P. Thomsen af Bramminge. Om Sidstnævnte ved jeg kun, at han er min Modstander; hvor man ellers skal henføre ham, er umuligt at sige; thi han har passeret alle Kompassets Streger rundt; efter at han forlod Venstre, hvilket jeg siger ham Tak for, udtalte Jens Busk, har han været baade Højremand, Bojsenit og Socialist. Hvor han befinder sig i Øjeblikket under sin Runddans, maa Vorherre vide!

»Det skal jeg snart fortælle Dig,« raabte Smeden nede fra Forsamlingen; maa jeg faa Ordet.«

Da han omsider kom op paa Talerstolen, bekendte han sig som Tilhænger af Jens Johansen, hvorefter han affyrede sit groveste Skyts mod Jens Busk, fordi han var gaaet over til Katolicismen. »Her staar Jens Busk og praler af, at han har været med til at afvaske det Trældomsmærke, der gennem Tiendeafgiften hvilede paa den danske Bondestand, og saa har han for kort Tid siden baandlagt sin egen Gaard i Aas med Tiendepligt i Evighedernes Evighed til den katolske Kirke i Horsens. Forøvrigt er han jo ikke længer mere Landmand end de andre Kandidater; thi nu har han jo solgt Gaarden og er blevet Brostens-Agrar i Horsens By.«

»Vi har vel Religionsfrihed her i Landet,« svarede Busk; »det er en grundlovmæssig Ret, og den kommer Smedemester Mads Peter Thomsen til at respektere! — Nej, saa maa jeg prise min socialdemokratiske Modkandidat Andreasen; han er da nobel og loyal nok til ikke at føre den Art Angreb ind i den politiske Diskussion. Hans Program er, at Religion skal være en Privat-sag, og det er det rigtige. At jeg har overdraget min Gaard i Aas til min Søn, vedkommer ikke i mindste Maade Smedemester Thomsen.«

Blandt Jens Johansens Fortalere var foruden Smeden ogsaa en kendt Skikkelse indenfor Husmandsbevægelsen: Poul Jensen, Terp. Han var en ren Kæmpe af Vækst og havde derhos en Stentorrøst, der kunde høres i en kvart Mils Omkreds, og lige højt raabte han, hvad enten han optraadte i et almindeligt Forsamlingshus eller ved et stort Friluftsmøde.

Hverken Jens Busk eller jeg blev ledsaget fra Møde til Møde af faste Hjælpere; vi klarer os uden »Barnepige« sagde Jens Busk spottende til Jens Johansen og de to meget paagaende Vaabendragere. — De Gange, jeg senere har staaet paa Valgtribunen, har jeg altid helst villet klare Begreberne selv. En altfor dygtig »Barnepige« kan ofte gøre mere Skade end Gavn. Som en af mine Venner i Ribekredsen sagde til mig: Man skulde ikke gerne udsættes for, at det kommer til at hedde: Var det endda ham (Hjælperen), man skulde stemme paa og ikke den Mand, I møder med som Kandidat, saa blev Stillingen en anden!

I Gredstedbro var der en saadan Tilstømning af Vælgere fra hele Kredsen, at Mødet maatte holdes i Krohaven. Takket

være Smedens og Poul Jensens meget langvarige Indlæg, trak Mødet ud til langt efter Mørkets Frembrud, skønt vi var omtrent midt i Juni Maaned. Den eneste Belysning, vi havde, var en Staldlygte, som Dirigenten, der var Venstremand, med stort Besvær fik skaffet til Veje. Da der fra Forsamlingen blev udbragt et ret kraftigt Leve for mig, hvori til Dirigentens Forargelse ogsaa enkelte Venstremænd deltog, forlod den ærede Ordstyrer midt i det hele Arenaen og tog Lygten med sig. Talerne kunde nu ikke længere læse deres Optegnelser, men straks meldte der sig nogle behjærtede Vælgere, der tilbød at ofre alle deres Tændstikker paa Oplysningens Alter. Ved Hjælp heraf holdtes Mødet gaaende et Stykke Tid med en ny Dirigent, men efterhaanden blev Situationen lidt for komisk, og man besluttede da — trods Forsamlingens fortsatte Udholdenhed — at slutte af. Jens Busk havde da forlængst gjort den oprindelige Dirigent Følgeskab.

En af mine Stillere, Gaardejer Jens M. Lauritzen, Vilslev, bebrejdede mig efter nogle Møders Forløb, at jeg somme Tider gjorde den Bemærkning i mit Indledningsforedrag: »Ja, at jeg ikke bliver valgt, det ved jeg naturligvis.« — »Lad være med at komme med den Udtalelse,« sagde han; »der er virkelig flere af vore Folk, der tror, at vi kan fælde Jens Busk, og det gælder om ikke at berøve dem denne Tro!«

Den for mig saa spændende Valgdag oprandt med temmelig kedeligt Vejr, det regnede af og til, hvilket maaske nok holdt en Del Vælgere hjemme. Valgdeltagelsen var forholdsvis ringe, naar henses til, at Møderne overalt havde haft overvældende Tilslutning. Jens Busk begyndte sin Valgtale med at understrege, at jeg var saa ung og »ny i Tøjet«, at jeg ikke engang var født, da han i 1876 første Gang valgtes i Ribe. Min Ungdom skulde naturligvis helst virke afskrækkende. Jeg svarede herpaa, at det unægtelig forbavsede mig, at J. B. virkelig vilde forsøge at slaa politisk Mønt af, at jeg for kun nogle Maaneder siden var gaaet ind i mit 26. Aar. Samtidig trak jeg en Tryksag op af Lommen; det var Niels Bransagers Blad: »De unges Valgret«. Spidsartiklen i dette Blad, som jeg holdt op for Forsamlingen, var et Interview af Jens Busk, der her erklærede sig for en ivrig Tilhænger af Valgrets alderens Nedsættelse fra 30 til 25 Aar.

Artiklen ledsagedes af et fint Billede af Busk med den berømte sorte Krave. — Hvad Jens Busk her har sagt om Ungdommen og Valgretten, mener han formentlig da ikke en Tøddel af; det hele er vel kun beregnet paa at stikke Folk »Blaar i Øjnene« — for at benytte et af hans egne Slagord.

Ogsaa i Valgtalen gentog han de rosende Ord om mine Forældre, og at jeg personlig var et rart Menneske; som Kandidat havde jeg »visket Vælgerne om Munden med en Lammehale«. Andreasen er ikke virkelig Socialist; nej her skal I høre, hvorledes Socialdemokrater af den rigtige Støbning er indstillet, og hvorledes de ser paa os Bønder. I den socialdemokratiske Presse skriver man:

»Bønderne elsker nok Smaafolk, men de holder dog mere af deres fede So, som gnasker i det fyldte Trug og grynter efter mere Guld.«

Fra Møde til Møde havde jeg hørt dette Citat oplæst, og naturligvis kunde J. B. ikke afstaa fra ogsaa at benytte det paa selve Valgdagen, og selvfølgelig gjorde den dumme og taabelige Udgydelse, som man var fræk nok til at give Borgbjerg Skyld for, sin Virkning.

Naturligvis kunde det aldrig falde Bondestudenten Borgbjerg ind at tage slige Haansord i sin Mund. Jeg paatalte paa det bestemteste den Utilbørlighed at anvende et løsrevent og ukontrolleret Citat af en ukendt Enkelt-Person mod et helt Parti og dets Mænd; men J. B. tog ingen Notits heraf. Han paastod vedholdende, at her stod vi netop overfor den rigtige Kammertone fra socialistisk Side, naar Talen var om Bønderne!

»Tror Du da, at vi ønsker at spytte os selv i Ansigtet«, afbrød jeg indigneret. »Jeg er selv bondefødt og det samme gælder de allerfleste af de Socialdemokrater, der i Dag optræder paa Valgtribunerne rundt om i Landet.«

Resultatet af min Afbrydelse blev kun, at J. B. endnu engang oplæste de famøse Linier, som han naturligvis oversatte til jysk Landsbymaal for, at Haansordene kunde forarge endnu mere! Det samme Citat fandtes optegnet i Venstres Valgkatekismus og blev selvfølgelig flittigt anvendt hele Landet over.

Medens Afstemningen foregik, blev jeg paa Gader og Stræder omringet af saavel Modstandere som Meningsfæller, der

gerne vilde forslaa Ventetiden med en Passiar paa nært Hold. Flere Venstremænd forsikrede mig, at de i Grunden var mere enige med mig end med J. B. og i og for sig derfor gerne saa, at jeg bragte Sejren hjem. Men, sagde de, det er jo det kedelige, at Du er Socialdemokrat og ikke Venstremand!!

Jens Busk genvalgtes med 1111 St., jeg fik 234 og Jens Johansen 143 St. Sidstnævnte bidrog baade til at splitte Oppositionen og til, at adskillige Vælgere afholdt sig fra at stemme.

Jeg kunde udmærket være mit Stemmetal bekendt, naar henses til, hvad den socialdemokratiske Kandidat opnaaede af Stemmer ved de to næstfølgende Valg. I 1906 fik min tidligere Stiller Gaardejer J. M. Lauritzen 279 St., medens tre Venstrekandidater: Jørgensen, Moltesen og Brorsen tilsammen mønstrede 2008 St. eller ca. 900 St. mere end Busk ved Valget 1903. Af de tre Venstremænd valgtes Jørgensen, Kalslund; han døde imidlertid kort efter og blev afløst af S. Brorsen, den senere Krigsminister. Ved Valget i 1909 svandt de socialdemokratiske St. med V. Nicolajsen, Holbæk, som Kandidat ind til 178. Ved Alliancevalget i 1910 opstillede Socialdemokratiet ikke, men støttede den radikale Kandidat, der fik 849 St. mod Brorsens 1511 Stemmer.

Dagen efter Valget slog Jens Busk og jeg Følge i Toget fra Ribe til Kolding. Vi var alene to i Kupeen, og han betroede mig da, at den nu afsluttede Valgkamp for ham havde været den besværligste gennem alle de forløbne 27 Aar. Han følte sig træt og udslidt; han var endog en Nat efter et langvarigt Møde staaet op af Sengen i Søvn, og da han vaagnede, fandt han sig staaende ved Vinduet i Færd med at aabne Vindueskrogene!

De ofte meget personlige Angreb, som Poul Jensen og Bramminge-Smeden havde rettet imod ham, havde han taget sig ret nær. Nu hørte Du jo, sagde han, hvorledes de stadig gik løs paa mig, fordi jeg har været sparsommelig og er blevet en velsitueret Mand. Din Optræden var i enhver Henseende loyal, og det skal Du have Tak for.

Ja, ingen Aarsag, svarede jeg; det gik jo helt igennem meget gemytligt; kun synes jeg nok, Du passende kunde have sparet mig for de evindelige Gentagelser af Historien om »Bonden og den fede So«!

Naa, ja, fortsatte J. B., i Ribekredsen vil der, omend jeg har opdraget Vælgerne radikalt, være lang Vej frem for Socialdemokratiet; men Partiet lader Dig nok heller ikke længe være »Kanonføde« der; Du faar nok snart en bedre Kreds, hvor Du ogsaa kan gøre Dig Haab om at blive valgt.

Hvad forøvrigt mine økonomiske Forhold angaar, da er Sagen den, at jeg modtog Gaarden i Aas kvit og frit efter mine Forældre. Min Løn som Repræsentant for Husmandskreditoren har jeg gennem mange Aar kunnet lægge til Side. Jeg har til Afholdelse af alle mine Udgifter som offentlig Mand kunnet klare mig med Rigsdagsdiæterne, de 6 Kr. pr. Dag.

Jens Busk var bekendt for sin næsten enestaaende Paaholdenhed. Valgkampen kostede ham ikke en Øre. Han boede gratis hos Meningsfæller rundt i Kredsen, og blev befordret gratis af sine Venner fra Møde til Møde; i sit Hjem var han derimod det mest gæstfri Menneske, man kunde tænke sig, og det samme gjaldt hans kloge og dygtige Hustru.

Efter at jeg i 1906 var blevet Folketingsmand for Næstvedkredsen, besøgte jeg jævnlig J. B. i Horsens, hvor ogsaa mine gamle Forældre boede. Altid blev jeg modtaget med overstrømmende Elskværdighed, og samme Dag som B. døde — han blev i Hjemmet ramt af Apoplexi —, modtog jeg i Næstved i et Brev fra en Broder hans Fotografi, forsynet med Signatur. Det hænger stadig paa Væggen i mit Hjem sammen med Billeder af en Række andre kendte Politikere fra højst forskellige Lejre.

Den Dag i Sommeren 1908, da Alberti fratraadte som Justitsminister, sad jeg netop i Jens Busk's Stue, just som »Horsens Folkeblad«s Redaktør ringede op og fortalte ham Nyheden. — »Er Alberti virkelig gaaet, udbrød J. B. meget overrasket; ja, saa er der ogsaa noget alvorligt i Vejen med ham«! — Hils Borgbjerg fra mig, sagde J. B., og sig ham, at jeg tror, at baade han og Birk under de bevægede Debatter i stærkere Grad skulde have naglet ham fast til den ene Kendsgerning, at ham som Landets Justitsminister — var grebet i Løgn i Sagen ang. Murstens-Leverancen fra hans Teglværk. — »Den, der vil bevise alting, beviser som Regel ingenting!«

Godt 14 Dage, før Alberti den 8. Septbr. 1908 meldte sig selv til Københavns Politi som Falskner og Bedrager, afgik Jens

Busk ved Døden. Jeg talte i de samme Dage ved en Række Møder paa Horsenseggen og benyttede Lejligheden til at følge ham til Graven. Kun faa Meter fra denne fandt min Far og Mor en Del Aar senere deres sidste Hvilested. Jeg syntes, det næsten var beklageligt (!), at J. B. ikke kom til at opleve hin 8. Septbr. Fia 1892 til 1906 havde han siddet Side om Side med Alberti i Folketinget, og fra Reformpartiets Dannelselse endog som Partifælle.

Flere Gange var Venskabet mellem Jens Busk og min Fader paa Grund af Partistridigheder sat paa en haard Prøve; en ret alvorlig Krise indtraf en Gang, da Rygtet udspreddes om, at J. B. havde plejet Forligsforhandlinger i Frijsenborg-Grevens Lænestol. Min Opstilling i Ribekredsen i 1903 svækkede ikke det personlige Venskab mellem de to; men snarere befæstede det, især efter at J. B. havde hengivet sig til Privatlivets Fred, medens jeg til Gengæld for Alvor var blevet opslugt af det politiske Arbejde.

Den Gæstfrihed, der i saa høj Grad vistes J. B. i Ribekredsen, kom paa morsom Maade ogsaa mig personlig til Gode. Banegaardrestaurationen i Bramminge — Fynbo og nær Slægtning til Landstingsmand Jørgen Pedersen, »Fyns Tidende« — beværtede altid under Opholdet mellem Fredericia- og Ribe-Toget J. B. gratis med lækkert Smørrebrød, Øl og Kaffe. Det er saadan en gammel »Akkord«, der har bestaaet i mange Aar, sagde Restauratøren, og da jeg blev Kandidat i Kredsen, vilde han absolut have, at jeg ogsaa skulde have gratis Fortæring. Jeg protesterede og lagde Penge paa Bordet for den Mad, jeg havde nydt, men da jeg steg ind i Toget, puttede Restauratøren Pengene i min Lomme igen. Hver Gang, jeg senere som Rigsdagsmand gjorde Ophold paa Bramminge Station, forlangte Værten stedse, at jeg skulde gaa ind i »Akkorden« fra Jens Busk's Tid, og det var jo ganske behageligt. Det var jo ikke saa ofte, jeg kom til Bramminge, og jeg mindes endnu med en vis Fornøjelse den gæstfri Vært i hin jyske Stationsby. Han er nu ligesom J. B. forlængst død og borte.

— — —

Med særlig stærke Baand bliver man jo ikke knyttet til en Valgkreds, fordi man ved et eneste Valg har været Dumpekan-

didat; men da jeg blev sjællandsk Folketingsmand, glemte de gode Ripensere ikke at henvende sig til mig, naar de havde et eller andet lokalt Ønske, som gerne skulde gennemføres. I Særdeleshed modtog jeg i min Egenskab af Finansudvalgets Formand ikke saa faa Besøg af Folk fra Jens Busk's gamle Valgkreds. Det blev i 1919 efter Forslag af Kirkeminister Poulsen besluttet at restaurere den gamle Sct. Catarina Kirke i Ribe. Lønborg-Jensen var Arkitekt, og den Bevilling, Rigsdagen gav, var kalkulatorisk, hvilket var saare heldigt, i Særdeleshed for Arkitekten. Inden Arbejdet langt om længe blev færdigt, løb Byggeudgifterne op til over 1½ Mill. Kr.; men saa var der ikke engang Penge til Inventar. Hertil skulde bruges 100,000 Kr. Ribe By tilbød at udrede Halvdelen, hvis Staten vilde betale Resten.

Finansministeren var ikke uden Grund modvillig, navnlig under Hensyn til det uhyre Beløb, der var medgaaet til Restaureringen. I Finansudvalget ønskede man at faa en Ende paa Sagen, og alle Partier blev da enige om at indstille Bevillingen til Vedtagelse. Nogle forsøgte at drille Finansministeren med, at der gennemførtes en Bevilling mod hans Vilje, men Bramsnæs tog ingen Notits heraf, men sagde spøgende: »Hvad skal en stakkels Finansminister gøre, naar det samlede Finansudvalg nedsætter sig som »Menighedsraad«!

NÆSTVEDKREDSSENS EROBRING

Før Valget i 1906 deltog jeg i ca. 40 Møder Valgkredsen rundt, heri dog medregnet Fællesmøderne med de to andre Kandidater: Kredsens hidtilværende Folketingsmand Julius Frandsen (V.) og Landbrugskandidat Gedde (H.). De konservative besluttede sig først til at møde med en Kandidat ganske faa Dage før Valget. At der overhovedet blev opstillet en Højrekandidat, vakte megen Misfornøjelse blandt Partiets Vælgere. Ved det allersidste Møde, Aftenen før Valgdagen, udtalte en kendt Højremand, Kammerherre Steinmann, Tybjerggaard, sig i bitre Ord mod denne »Lækat« for Socialdemokraten, og han opfordrede indtrængende Kredsens konservative Vælgere til ikke at følge den af Partiet givne Parole, men derimod give Julius Frandsen deres Stemme og derved sikre dennes Genvalg. Dette lykkedes imidlertid ikke. Jeg nyvalgtes med 1518 St., Julius Frandsen fik 1351 St. og Gedde 323.

Den kendte Højremand og Kommunalpolitiker Sagfører Fester, der var Medlem af Valgbestyrelsen, udtalte, da Stemmeoptællingen var forbi: Nu blev Andreasen altsaa valgt, og nu beholder Kredsen ham, saalænge han selv vil!

Under vældig Jubel udtalte en af Anbefalerne for Højres Kandidat: »Ærede Vælgere! Saa indtrængende, som jeg formaar, siger jeg: Stem paa Gedde, — han er nemlig ingen Torsk!«

Da Valget var proklameret, blev jeg omringet af sejrsglade Venner i Hundredvis, og nogle bomstærke Kammerater vilde absolut bære mig i »Guldstol« til Partiets Samlingslokale. Jeg henstillede indtrængende til dem at lade være. Vel havde vi vun-

det en stolt Sejr; men sammenlagt var Stemmetallet paa mine to Modstandere dog større, og ofte havde jeg under Valgkampen erindret de sejrssikre Venstremænd om det gamle Ord: »Hvo, som tykkes at staa, se vel til, at han ikke falder!«

Under den gamle Valglov, hvor alle Kredsens Vælgere skulde møde frem i samme By for at afgive Stemme, og hvor en ofte meget bevæget offentlig Valghandling gik forud for Stemmeafgivningen, havde Folketingsvalgene et anderledes festligt Præg end nu, hvor der stemmes hjemme i Kommunerne, og hvor man paa Forhaand nogenlunde sikkert kan beregne, hvem der bliver valgt, og hvem ikke. Den ny Ordning var imidlertid en uomgængelig Nødvendighed som Følge af Kvindevalgrettens Indførelse.

Det følgende Valg 1909 stod i Alberti-Skandalens Tegn. Venstre havde svært ved at finde en Kandidat. Formanden for de sjællandske Sygekasser Joh. Sørensen, Udby, paatog sig om-sider Hvervet, og fra Højres Side mødte man med den brave og varmhjertede Hofjægermester Collet, Rønnebæksholm, som Kandidat. Sidstnævnte tilbød mig gratis Befordring til samtlige Møder, men jeg afslog Tilbudet. Det kunde eventuelt blive misforstaaet, hvis jeg kørte rundt i flot Landauer sammen med Herren til Rønnebæksholm og Lundbygaard. Valget fik det Udfald, at jeg genvalgtes med 1732 St. Collet fik 727 og Sørensen kun 689 St. En Del af Venstres Vælgere blev hjemme, og andre stemte paa Herremanden.

Den 22. Oktober s. A. blev Ministeriet Holstein-Ledreborg, der dannedes for at gennemføre Militærforliget, pludselig styrtet ved en Fællesaktion af den bagefter saa stærkt udskregne »Trekant«, bestaaende af Socialdemokrater, Radikale og Højre, hvorefter Zahle dannede et Mindretals-Ministerium, som kun støttedes af 24 Socialdemokrater og 20 Radikale. Folketingets Medlemstal var paa dette Tidspunkt 114.

Efter Vedtagelsen af Mistillids-Dagsordenen begav Kaptajn Halsted, der nærmest var forskrækket over den Situation, han selv havde været med til at fremkalde, sig hen til Ministerbordet og stillede Konsejlspræsidenten det Spørgsmaal: Hvad nu?

»Nu gaar jeg selvfølgelig«, svarede Holstein-Ledreborg, »og saa kan De jo som gammel Højremand og Provisorietilhænger

glæde Dem over at have været med til at befæste Folketingsparlamentarismen.«

Man sporede hos den gamle Venstregreve, — der af Højre blev gennemhaanet i Estrups Tid, — en indre Glæde over, at han paa sine gamle Dage, hvor man havde tvunget ham ind paa den politiske Arena paany, netop fik Lejlighed til at sanke gloende Kul paa sine gamle Fjenders Isse!

Zahle udskrev nu Valg til Afholdelse den 20. Maj 1910, og de to demokratiske Partiers Valgprogram var: Omstødelse af Forsvarsforliget. Valget gav til Resultat, at Socialdemokraterne vandt 5 og tabte 5 Mandater, de Radikale tabte 6 og vandt 6 Mandater, altsaa status quo. Højre vandt kun 1 Mandat og tabte 9, medens de samvirkende Venstregrupper erobrede de 8 Mandater, som Højre maatte aflevere.

Alle de Gange, jeg har staaet paa Valgtribunen, har Spændingen aldrig været saa stor og Kampen saa haard som ved dette Opløsningsvalg. Overalt, hvor Højre og Venstre havde Chancer for at slaa en Regeringstilhænger ud, blev der indgaaet en intim Alliance. Hauge faldt i Rønne, L. Rasmussen i Fredericia, Vald. Olsen i Nykøbing F., Henrik Nielsen i Roskilde og Jacob Christensen i Silkeborg. Alle Socialdemokrater.

I Næstved var den tidligere Folketingsmand for Viborg, Birkedommer Svejstrup, der sluttede sig til Neergaards Militær-Standpunkt, Fælleskandidat for Højre og Venstre. Ved samtlige Møder i Kredsen udtalte han sig aldeles sejerssikker, og han blev dybt skuffet, da Resultatet forelaa, og jeg havde holdt Stillingen med 1802 St. mod 1644.

Skønt Birkedommeren og jeg var eneste Kandidater, trak Møderne meget længe ud, og ved Afslutningen af Valgkampagnen, udtalte Svejstrup, at han aldrig mere vilde forpligte sig til at deltage i saa mange Møder og navnlig da ikke bifalde, at der blev holdt to Møder paa samme Dag.

For første Gang i Valgekredsens Historie optraadte ogsaa Kvinder som Talere. Den ene var Kammerherreinden fra Næsbyholm, Fru Gudrun Howden-Rønnenkamp. Ved Mødet i Tyvelse Samlingshus anbefalede hun Svejstrup af Hensyn til Landets Forsvar, men hun formede sine Ord paa en Maade, saa de blev en indirekte Anbefaling for mig. »Andreasen, der har re-

præsenteret os i 4 Aar, sætter vi jo alle stor Pris paa« udtalte hun, »han har jo paa saa mange Maader været Kredsen en god Mand, og vi holder af ham, fordi vi ved, at han har et varmt Hjerte. Men, kære Andreasen«, sluttede Kammerherreinden, vi kunde jo ønske, at Deres Hjerte ogsaa slog varmt for Fædrelandets Forsvar.«

Mødets Dirigent var den højt ansete og over hele Sjælland kendte ca. 80-aarige Hørunder Gaardejer Hans Pedersen, Engelstofte. Han havde været Valgmand for Næsby-Tyvelse ved alle Landstingsvalg siden 1866. Da han overtog Dirigenthvervet, forbeholdt han sig at tegne sig selv som Taler. Før Kandidaterne sluttede af i første Omgang, blev det bemærket i Forsamlingen, at Stedets ny Jordemoder, en yngre Københavner, havde forlangt Ordet for en Interpellation om Toldloven. Dirigenten vilde imidlertid nok først have udtalt det, han havde paa Hjerte, og den gamle Venstredemokrat anbefalede da i hjertelige Udtryk alle virkelige Venstremænd (!) at stemme paa mig. Pludselig lød der nede bag i Salen et Tilraab til den gamle, saalydende: »Hold nu op Hans Pedersen og lad Jordemoderen komme til!« Afbrydelsen vakte naturligvis stormende Munterhed, men afficerede ikke Dirigenten, der fortsatte med et eksaminere Svejstrup med Hensyn til, hvilken Forskel der vel kunde være paa en Herredsfoged og en Birkedommer? »Jeg troede, at det var ét og det samme«, bemærkede Hans Pedersen. »Og naar Svejstrup paastaar, at en Herredsfoged (Christopher Krabbe, der var Forsvarsminister) ingen Forstand har paa Militærvæsen, saa gælder vel det samme om en Birkedommer!«

Paa oplivende Momenter skortede det aldrig ved Vælgermøderne i Præstø Amts 3. Valgkreds, og det var godt det samme. En stakkels Rigsdagskandidat bliver jo nærmest ulykkelig ved at skulle høre sig selv tale ved Møder Aften efter Aften flere Uger i Træk.

Da Joh. Sørensen var Kandidat, diskuterede nogle Vælgere, — mest Venstremænd — forud for et Møde, hvorvidt det var Skomageren eller mig, der kørte rundt i Landauer! Der blev holdt et Væddemaal, som drejede sig om 14 Kopper Kaffe med »hvid Aalborg-Likør«, som endnu var en billig Vare og paa dette Tidspunkt serveredes i adskillige Forsamlingshuse. Efter

Mødet kom en af Egnens kendte Venstremænd, Peder Larsen, Olstrup, hen til mig og anmodede mig om at komme ind i Stuen ved Siden af Salen og afgøre Trætten. Det var imidlertid Joh. Sørensen, der var blevet befordret saa fint, medens jeg stadig enten kørte paa Cykle eller selv befordrede mig ved Hjælp af et Enspænderkøretøj. En af Byens Vognmænd, Hans Mogensen, stillede altid en gammel graaskimlet Hest samt Fjedervogn til min Raadighed. Jeg havde bedt om at faa en Hest, der hverken var sky eller for livlig, og i den Henseende var der intet at være bange for m. H. t. den skimlede. Den var tilmed engang imellem stædig, og standsede uden videre midt under Kørslen. Jeg maatte saa stige ned fra Bukken, tale venligt til den og traktere den med nogle Stykker hugget Sukker for at faa den til at avancere fremad paany. Ofte blev det langt ud paa Morgenstunden, førend jeg naaede hjem igen til Staden.

Nu om Dage er det, hvad Befordring angaar, ingen Sag at tage en Valgkampagne selv i en saa besværlig Kreds som Næstved, der strækker sig fra Øster Egede ved Fakse og til Næsby ved Sorø. Nu har man Bilerne, og det vækker ikke mere Anstød, at man kører i »lukket Vogn«. — Landauerne var kun for Herremænd o. l., men ikke for det jævne Folks Repræsentanter!

— Til nogle Vælgermøder i Ribe i 1903 maatte Vejen tilbagelægges med »Apostlenes Heste«. Saaledes gik jeg en Aftenstund fra Ribe til Vester Vedsted og tilbage igen, ledsaget af min mest trofaste Forkæmper: Tømrer K. P. Kristensen. Paa Vejen hjem-efter blev vi overfaldet af et forfærdeligt Uvejr. Regnen styrtede ned under det meste af Turen, og vi blev saa gennemblødte, at jeg maatte blive liggende i Sengen hele den følgende Dag, for at Tøjet kunde blive tørret til om Aftenen, da vi atter skulde paa Turné. Jeg havde intet Skiftetøj.

Den, der først bragte min Hustru Meddelelse om mit Valg, var en gammel Næstved-Arbejder: Niels Jensen; han havde i mange Aar arbejdet hos Baronon paa Gaunø. Det kunde til Tider mere ham at optræde som Filur, og min Hustru vilde da heller ikke straks tro, at Julius Frandsen virkelig var faldet. Et Aars Tid, før N. J. døde, traf jeg ham paa Næstved Kirkegaard, hvor jeg var gaaet hen for at finde et Gravsted til mig selv og min Hustru. Den gamle Arbejdsmand, som havde fulgt mig

gennem Godt og Ondt i saa mange Aar, anviste straks det Stykke Jord, som jeg samme Dag erhvervede som »min Ejendom« og sidste Bosted.

»Kan du huske, at du engang lavede Halløj med mig, da jeg havde købt en Pattegris paa Torvet, og du skulde bringe den hjem for mig?« spurgte jeg N. J. — Jo, han kunde jo nok erindre, at han havde transporteret Grisen for mig og anbragt den i min hidtil aldrig benyttede Svinestald; men ellers vidste han ikke, at der var noget usædvanligt ved den Sag.

— »Naa ikke! Jo, paa Torvet raadede du mig til at købe Grisen; men da du havde bragt den hjem, sagde du til min Kone, at du ikke kunde begribe, at jeg vilde bebyrde hende med sligt. Og hun var meget vred over nu foruden Børnene og meget andet ogsaa at skulle til at passe en Gris. Det var ikke pænt gjort, Niels Jensen!«

— Den gamle graaskæggede Fyr lo; han kunde godt huske Filurstregen.

For Husfredens Skyld afhændede jeg samme Aften Grisen til min Detailhandler: Carl Lund, som i Forvejen var Svineopdrætter. Et Par Uger senere meddelte han mig, at Grisen var død; den led af Stivsyge, og naar det var den sidste Pattegris, der den Dag stod usolgt paa Torvet, var det ikke uden Grund!

Jeg har ikke senere forsøgt mig paa Svineavlens Omraade.

FRA FREDERICIAGADE TIL CHRISTIANSBORG. —

NOGLE AF DE MÆND, JEG MØDTE. —

MUNTRE OPLEVELSER.

»Held den, der gik mod Tidens Strøm til Tidens eget Gavn; — den vaagner dog af Drøm engang og priser Heltens Navn!« Saaledes skrev Ernst v. d. Recke i Provisorietiden til Estrups Pris. Efter Forliget i 1894 mistede den samme Mand, som havde været Regeringschef og Danmarks Bismarck en miniature i omtrent et kvart Aarhundrede, i Realiteten al Indflydelse. Da Grev Mogens Frijs brød med ham, var hans Saga helt ude, selv om han vedblev at være kongevalgt Landstingsmand, selv efter at Klaus Berntsen havde dannet Ministerium i 1910. Men en interessant historisk Skikkelse var Estrup, og alle vi yngre Socialdemokrater søgte gerne op i Landstinget, naar vi fik Nys om, at han vilde tage Ordet. Sidste Gang jeg saa ham, var under Grundlovsforhandlingerne i Fredericiagade i 1913, da han i skarpe Ord vendte sig mod Grev Frijs og bebrejdede denne sin Svigten af de konservative Interesser. Greven svarede kort og godt: »Tiden er løbet fra det ærede kongevalgte Medlem!«

Da Estrup hin Dag traadte ind i Salen, var han som sædvanlig iført lang graa Jakke. I den ene Lomme havde han stukket en dansk Sodavand, som han flere Gange tog frem og læskede sig med under Mødet.

Under Genopbygningen af Christiansborg indbød Indenrigsministeren en Formiddag Rigsdagens Medlemmer til at se, hvorledes Arbejdet skred frem. Ved Frederik den Syvendes Statue traf jeg Estrup, der gik alene og kun med Besvær bevægede sig ved Hjælp af Stok. Efter at have hilst paa ham, spurgte han mig, om jeg vidste, hvor det berømte Blaataarn

FRA FREDERICIAGADE TIL CHRISTIANSBORG. —

NOGLE AF DE MÆND, JEG MØDTE. —

MUNTRE OPLEVELSER.

»Held den, der gik mod Tidens Strøm til Tidens eget Gavn; — den vaagner dog af Drøm engang og priser Heltens Navn!« Saaledes skrev Ernst v. d. Recke i Provisorietiden til Estrups Pris. Efter Forliget i 1894 mistede den samme Mand, som havde været Regeringschef og Danmarks Bismarck en miniature i omtrent et kvart Aarhundrede, i Realiteten al Indflydelse. Da Grev Mogens Frijs brød med ham, var hans Saga helt ude, selv om han vedblev at være kongevalgt Landstingsmand, selv efter at Klaus Berntsen havde dannet Ministerium i 1910. Men en interessant historisk Skikkelse var Estrup, og alle vi yngre Socialdemokrater søgte gerne op i Landstinget, naar vi fik Nys om, at han vilde tage Ordet. Sidste Gang jeg saa ham, var under Grundlovsforhandlingerne i Fredericiagade i 1913, da han i skarpe Ord vendte sig mod Grev Frijs og bebrejdede denne sin Svigten af de konservative Interesser. Greven svarede kort og godt: »Tiden er løbet fra det ærede kongevalgte Medlem!«

Da Estrup hin Dag traadte ind i Salen, var han som sædvanlig iført lang graa Jakke. I den ene Lomme havde han stukket en dansk Sodavand, som han flere Gange tog frem og læskede sig med under Mødet.

Under Genopbygningen af Christiansborg indbød Indenrigsministeren en Formiddag Rigsdagens Medlemmer til at se, hvorledes Arbejdet skred frem. Ved Frederik den Syvendes Statue traf jeg Estrup, der gik alene og kun med Besvær bevægede sig ved Hjælp af Stok. Efter at have hilst paa ham, spurgte han mig, om jeg vidste, hvor det berømte Blaataarn

Forfatteren som 18-aarig

Som Kandidat i Ribe 1903

A. Hänschell, Byfoged

Jens Busk, Politiker, Gaardejer

havde staaet? — »naa ikke«, fortsatte han, »saa følg med her hen unge Mand«, — hvorefter vi gik nogle Skridt nærmere Slottets Facade, og Estrup pegede da med sin Stok paa en Afmærkning i Brolægningen og sagde: »Her er Grundplanen for Blaataarn«.

Jeg tænkte, at den gamle Stridsmand fra Slotsbrandens Tid muligvis kunde være opfyldt af en vis Bitterhed, fordi Venstre i Firserne nægtede ham Penge til Slottets Genopførelse. Da jeg spørgende antydede dette, udbrød Estrup øjeblikkelig: »Nej, nej, jeg bærer sandelig ikke Nag. Jeg kunde aldrig have faaet bevilget saa mange Penge som de andre, og nu bliver det et langt mere storstilet Bygningsværk end, hvis jeg havde faaet mit Ønske opfyldt straks efter Branden.«

Som bekendt hengik der 34 Aar, førend Rigsdagen igen kunde flytte tilbage til Christiansborg; men det var altsaa ikke Estrups Skyld.

Som Betingelse for at gaa med til Arkitekt Thorvald Jørgensens Byggeplan krævede Socialdemokratiets Ordfører, P. Knudsen, ivrigt — af Hensyn til Færdselsforholdene paa Slotsholmen, at der blev mindst tre Færdselsporte paa Christiansborg. Da P. Knudsen havde faaet dette Ønske opfyldt — Hovedporten blev dog til daglig kun for gaaende — hilste Vald Olsen, Nykøbing F., ham med følgende Neuruppiner:

»I Danmark er der ikke længere Sorg;
der blev tre Porte paa Christiansborg!«

Kun een Gang er jeg fra Folketingets Talerstol blevet angrebet af en af mine egne Gruppetæller; det hændte under den saakaldte Raage-Debat. I min Valgkreds har gennem en lang Aarrække Landets største Raagekoloni haft til Huse; den fandtes, da jeg efter Opfordring fra Egnens Befolkning rejste Spørgsmaalet om en lovbefalet Bekæmpelse af disse Skadedyr, i »Assendrup Hestehave«, en lille Skov i Aversi Sogn. Marott, der var en ivrig Dyreværnsmand, og som det ogsaa lykkedes at faa vedtaget en Lov om Værn for Dyr, gik vældigt løs paa mig og var paa Grund af min Uvilje mod Raagerne lige ved at hefte et Dyrplageri-Stempel paa min Person!

At jeg ikke skulde interessere mig for Dyr, var en stor Misforstaaelse. Som Barn slog jeg engang ude paa min Faders Mark en Skruptudse ihjel, og denne morderiske Handling, der skyldtes den paa Landet almindelige Opfattelse, gaaende ud paa, at Køerne ofte fik Trommesyge som Følge af det Skarn, Skruptudsen aflejrede i Græsset, har jeg angret lige til denne Dag. Jeg kan endnu se for mig de anklagende Øjne, som det stakkels uskyldige Væsen rettede mod mig, da jeg berøvede det Livet ved et Stenkast.

I Skolen stiftede jeg Bekendtskab med Kaalunds »Dyrefabler« baade om Skruptudsen og den dræbte And m. m. fl.; — de gripende Strofer om de »moderløse Ællinger smaa, og har du en Moder, saa tænk derpaa«. — »Tudsens Digt« gjorde ikke mindst Indtryk paa mig som Følge af min føromtalte Brøde. Jeg har stedse kunnet citere det udenad hele Tiden siden:

Jeg er styg, jeg er rynket, jeg ved det nok,
et Skumpelskud mellem Skabningens Flok,
Mennesket ønsker mig Pokker i Vold,
kalder mig ret en forgiftet Trold.
— Ikke det ved bag mit runkne Skind
har jeg i Grunden et ærligt Sind.
— Spottet i Verden forstødt og hadet
har jeg min Bolig bag Skræppebladet;
røres du vilde, hvis Du blot saa,
hvor mine fattige Unger smaa,
ligesom Menneskebørn med Glæde
hilse paa deres Moder dernede!

Jo, jeg var og er Dyrenes Ven og har for en Tid siden stillet min Underskrift til Raadighed for en Skærpelse af Dyrplagerilovgivningen i Anledning af det Udfald nogle ækle Dyrplagerisager har faaet ved visse Domstole.

Men Raagerne i »Assendrup Hestehave« var en for Egnens Landbrugere ødelæggende Plage baade paa Korn- og Roemarker og ødelagde til Tider næstendels hele Høsten for baade Husmændene og de større Landbrugere. Derfor maatte de bekriges, og det lykkedes da ogsaa at faa de til dette Formaalets Fremme nødvendige Lovbestemmelser gennemført. Den første Lov blev

—takket være Marotts m. fl.s Indsats rent midlertidig, men er senere blevet forlænget.

Den gamle Jæger og Spasmager Alfred Christensen gjorde sig i Tinget lystig over, at jeg havde angivet »Kolonien Indvaanere« til ca. 50.000. »Hvor ved De det fra, — har De talt dem?« spurgte Alfred Christensen. — »Det er den kendte Zoolog, Professor ved Landbohøjskolen Hr. Boas, der angiver dette Tal«, svarede jeg, »og denne Mands Sagkundskab vil man vel ikke bestride?«

— — —

Hvis man, da Bilerne holdt deres Indtog her i Landet, ikke som Lovgiver vilde afgive Løfte om at lægge disse nymodens Køretøjer de størst mulige Hindringer i Vejen, kunde man risikere at faa store Dele af Landbefolkningen imod sig. Mange Kørselsulykker forefaldt, fordi Hestene endnu ikke havde vænnet sig til at møde Motorkøretøjer paa Landevejene. Justitsminister Alberti fandt det paa Grundlag af den herskende Stemning opportunt at erklære Bilerne Krig paa Kniven; men naaede dog aldrig at komme op paa Siden af sin Partifælle Jensen-Bælum, der stillede det ufravigelige Krav til enhver Bilist, at denne skulde sørge for, at der foran ethvert Automobil gik en Mand og viftede med et Flag! Lars Jensen-Arløse, der repræsenterede Fuglebjergkredsen, var ogsaa en svoren Modstander af Bilerne. I et Aftenmøde vakte det stormende Munterhed, da han i sit automobilfjendske Indlæg kom med den Bemærkning:

»Ja, mine Herrer! Jeg kender jo af egen Erfaring en Del til, hvad det vil sige at færdes med Hestekøretøjer paa Landevejene; jeg har kørt efter Jordemoder til mine Kone 18 Gange!«

Vore Dages Hestebestand har gjort sig fortrolig med Bilerne, og naar der i Øjeblikket findes over 150.000 Motorkøretøjer her i Landet, er Grunden ikke mindst den, at Landmændene i meget stort Tal nu selv ejer Bil. Nu klages der mest over, at Benzinen er blevet for dyr.

Dr. Lauritz Birck var før Valget i 1906 Folketingets yngste Medlem; efter Valget traadte jeg i denne Henseende i hans Sted, og jeg vedblev i en Aarrække at være Rigsdagens Benjamin. Ligesom Birck opholdt jeg mig meget i Rigsdagsbygningen

udenfor selve Møderne, og jeg kom i nogen Grad til at staa i Venskabsforhold til ham. Han var paradoksal og ekscentrisk, og der kunde skrives en hel Bog om hans mange besynderlige Indfald. Man kedede sig aldrig i hans Selskab. Da han, efter i nogen Tid at have været valgt i Aalborg Amt, havde meddelt, at han ikke mere vilde stille sig til Valg, traf jeg ham tilfældigvis en Dag i en af de roterende Elevatorer paa Christiansborg. Jeg spurgte: »Er Deres Udtræden af Rigsdagen ensbetydende med, at De ikke mere interesserer Dem for Politik?« — »Nej«, svarede han; »jeg vil gerne se Borgbjerg uden Skæg!«

Saa kunde jeg køre videre med den Besked.

Dr. Birck gik engang, da han havde endt en Tale i Folketinget, hen til Logen, der laa i Niveau med Mødesalen, og beklagede sig over, at Tilhørerne ved deres lovlige højkrøstede Samtale havde forstyrret ham. En yngre Journalist fra Provinsen tog til Orde og betydede B., at han »vist var tilstrækkelig forstyrret i Forvejen!« — »Hvad siger De, Mand«, raabte Birck, »kender De Grundlovens Bestemmelser m. H. t., hvad det koster at krænke Rigsdagens Værdighed?« Og samtidig bevægede han sig med raske Skridt op mod Formandspladsen. Den paagældende Journalist blev saa forskrækket, at han øjeblikkelig tog sit Tøj og forsvandt ud af Bygningen.

En Del Aar efter fik han selv Sæde i Folketinget og blev Vidne til, at der, uden at man fra Præsidiets Side tog Sagen synderlig alvorlig, blev affyret et Revolverskud fra Tilhørerslogen. Skønt Vedkommende skød op mod Salens Loft, havde der dog vist her været Grund til at statuere et Eksempel paa, at Grundloven endnu hjemler Rigsdagen Beskyttelse. I Følge Grundloven straffes den, der krænker Rigsdagens Værdighed og antaster dens Frihed og Sikkerhed, for Højforræderi.

— — —

Da Klaus Berntsen kunde fejre 50 Aars Jubilæum som Medlem af Folketinget, kom N. Neergaard til mig og spurgte, om jeg ikke vilde opfordre Rigsdagens Formænd til at arrangere en festlig Sammenkomst. »Jeg ved, De sætter stor Pris paa Kl. B. som Menneske«, sagde Neergaard, »og det vil altid glæde, at en saadan Opfordring kommer fra andre end Meningsfæller.« — Jeg fulgte naturligvis Henstillingen. Festen blev arran-

geret, vandt stor Tilslutning fra alle Sider og fik et fornøjeligt Forløb.

Den gamle, afholdte fynske Politiker, der lige havde rejst sig fra et langt Sygeleje, takkede bevæget for den Ære, der vistest ham, og i en længere og interessant Tale manede han til Sammenhold om Bevarelse af den Sag, han gennem hele sit lange Liv havde viet sine Kræfter, nemlig Folkefrihed og Folkestyre.

Jeg kom den Aften til at mindes en Tale, som Statsrevisor Madsen-Mygdal, Faderen til den senere Stats- og Landbrugsminister, holdt i Ry i 1896. Det var under Omvalget i Skanderborgkredsen, hvor M.M. var kommen til Stede for at støtte sin gamle Meningsfælle og Ven Hørupperen Jens Sørensen, Vitved, der var Fælleskandidat baade for Venstre og Socialdemokratiet. Gamle Mygdal sagde da:

»Splittelsen i Demokratiets Rækker opstod aldrig ude blandt Vælgerfolket; nej, den havde altid sin Rod i Stridighederne paa Rigsdagen, og her var det ikke altid Sagen, det gjaldt, men ofte den ene Ting, der med et bibelsk Ord kan udtrykkes saaledes: Hvo skal være den største blandt Eder?«

Da jeg sammen med de øvrige Finansudvalgsmedlemmer m. fl. i 1927 var indbudt til en politisk Repræsentationsmiddag paa »Edelgave«, citerede jeg ved Bordet disse Ord og foreslog, at Selskabet ved at rejse sig mindedes den afdøde Vendelbo: Statsrevisor Madsen-Mygdal.

Bag efter blev det i Pressen nævnt, at jeg havde holdt Tale paa »Edelgave«, og bagefter gik Snakken, at jeg — trods Marinus Kristensens stærke Angreb paa Statsministeren i de samme Dage — havde hyldet denne i anerkendende Ord. Der er jo altid Mennesker, som »tænker ondt i deres Hjerte!«

Klaus Berntsens Grundlovsforslag gik som bekendt ud paa, at det gamle Godsejer-Landsting skulde erstattes af et Ting, valgt af Landets kommunale Raad. Forslaget vakte vild Ophidselse i Højre og mødte Modstand hos adskillige af Berntsens egne Meningsfæller. En af de mest oppositionelle var den gammel-moderate Chr. Ravn, der i sine Indlæg svang sig op i hidtil uanede Højder. Han haanede i grove Udtryk sin gamle Partifælle, der nu var bleven Bannerfører for en Hær af Venstre,

Radikale og Socialister! Regeringschefen kan nu drage ud i Landet med Faner og klingende Spil, og til Opmuntring for den hele Armé kan han passende — som den ypperlige Sanger, han er, intonere den gamle Slagsang: »Ser I, hvem der kommer her, nu ej Tid der er til at sørge mer. Frisk Mød, Liv og Lystighed vi i Krig og Fred fører med!«

Emil Petersen, der ogsaa hørte til K. B.s gamle Tilhængere, tilbageviste Chr. Ravns Angreb paa Forslaget, og under stor Jubel sluttede han med at udtale sin »Beklagelse af, at Ravn ikke havde citeret videre af den gamle Krigersang, f. Eks. Liniere: — »En grov Krabat, som er parat til alt, naar han bli'r desperat!« —

»Disse Ord passer nemlig saa udmærket paa Hr. Ravn selv!«

Almindeligvis kom Klaus Berntsen ved sine Møder paa Fyn, lige fra de unge Aar og senere hen, ud for Angreb fra gejstlig Side. Han fortæller selv herom i sine Erindringer. Hvorfor Præsterne var ham paa Nakken, er temmelig ubegribeligt. Han var dog ingen Samfundsstormer, selv om han til det sidste kæmpede for Folkefrihed og Menigmands Ret. Ved sin fribaarne og joviale Færd vandt han sig Venner i alle politiske Lejre, kun som allerede sagt, ikke blandt den konservativt indstillede Gejstlighed.

Under Grundlovskampagnen fra 1910—15 blev K. B.s Forslag stærkt kritiseret paa et Møde, hvor en af de ivrigste Angribere ogsaa var Præst. Vedkommende mente, at det privilegerede Landsting burde bevares, thi hvorledes skulde man ellers kunne bremse op for eventuelle Tøjlesløsheder fra Folketingets Side? — Præsten talte i Billeder og sammenlignede Rigsdagen med — en Kop Kaffe! Skaalen var Landstinget og Overkoppen Folketinget. Naar nu det hændte, at Kaffen blev serveret lovlig varm, saa var det heldigt, at man havde en Underkop, hvori den kunde afsvales.

Kl. B., der selv var nærværende ved Mødet, svarede under knaldende Latter i Forsamlingen: »Herre Gud! — Er man virkelig ikke naaet længere i Kultur paa fynske Præstegaarde end, at man endnu i vore Dage drikker Kaffen af Underkoppen!«

Den gode Præst var selv klar over, at han havde gjort sig rigtig til Grin med sin Billedtale.

Klitinspektør Vilh. Pinholt, den senere Repræsentant for Vardekredsen, lod sig engang opstille som Reformparti-Mand mod Klaus Berntsen. Han deltog dog ikke i ret mange Møder, førend han trak sin Kandidatur tilbage. Da han pludselig udeblev, indledede Kl. B. det følgende Møde med den Bemærkning: »Vi savner nok en Mand her i Aften?« Fra Forsamlingens Side blev der raabt: Pinholt!

»Ja'e, P-i-n-holt«, gentog B. paa sit fynske, »ha' ku' nok ette holle Pinen u'e!«

Ikke mange danske Rigsdagsmænd har været stærkere efterspurgt som Folketaler end Kl. B. Mange socialdemokratiske Foreninger havde ogsaa Bud efter ham, bl. a. for at høre hans interessante Foredrag om Højskolebevægelsens Grundlægger Kr. Kold.

Ogsaa i Næstved talte han engang om samme Emne paa Socialdemokratisk Forenings Foranledning; Byens største Sal var tætpakket af Tilhørere, og Forsamlingen hyldede den populære og humørfyldte Skikkelse med Ovationer. Selv sang han for til Lembckes: »Vort Modersmaal er dejligt«, og der er næppe nogen Sinde blevet sunget kraftigere i Næstved Teatersal end hin Aften.

I københavnske Arbejderforsamlinger, hvor B. jævnlig kom, nød han ogsaa stor Popularitet. Vi unge Socialdemokrater, der kom ind paa Rigsdagen 1906, kom han straks i Møde med stor Venlighed og Kollegialitet; det var en lignende Vennesælhed som den, der ogsaa kendetegnede Lars Dinesen. Rigsdagen synes efterhaanden at være blevet fattig paa saadanne Personligheder, hvilket kun er at beklage.

Blandt visse prekære Spørgsmaal, jeg har maattet beskæftige mig med, skal nævnes den konservative Landstingsmand Schovelins Løsladelse fra Hjørring Arrest. Under en Ferierejse sammen med min daværende Kollega, Overlærer J. I. Jørgensen fra Fredensborgkredsen, kom vi bl. a. til Hirtshals, hvor vi besigtigede den ny Havn. Under et Besøg hos Havnens højt ansete Bygmester, Johs. Fibiger, kom Schovelins Fængsling paa Tale, og Hr. Fibiger udtalte da, at det var ham bekendt, at S. led meget under Fængselsopholdet og nu vilde ansøge om

Afkortning af Straffen; som bekendt var han idømt 3 Maaneders simpelt Fængsel for Fornærmelser mod Landsdommer Thorup i Anledning af Bojsen-Thøgersen Sagen. Paa Vejen til Hirtshals havde jeg købt Middagsbladet »B. T.«, som paa Bagsiden indeholdt et Digt af Bror Mika om Schovelins Fængsling og den luksuøse Behandling, der var tilstaaet ham hos Arrestforvareren i Hjørring; Digtet ledsagedes af en Tegning fra Schovelins Opholdsrum, der viste et ligefrem greveligt Udstyr. Min Kollega og jeg sendte en Hilsen til Schovelin, vedlagde Bladet og udtalte Ønsket om, at han virkelig maatte tilbringe Tiden under saa herlige Forhold.

Ingeniør Fibiger udarbejdede inden vor Bortrejse fra Hirtshals en Henvendelse til Justitsminister Rytter om snarest at slippe Schovelin fri. Jeg lovede at støtte Sagen, og en Dag op søgte Justitsministeren mig paa Christiansborg og spurgte, om jeg vilde gøre en Bemærkning paa Fibigers Skrivelse om, at ogsaa jeg — Schovelins politiske Modstander — anbefalede Løsladelsen. Jeg forstod, at Ministeren vilde have mit Navn med af Hensyn til eventuelle Angreb. I »Social-Demokraten« havde Redaktør Marinus Kristensen nemlig kort Tid i Forvejen skrevet en skrap Artikel, hvori han med voldsom Indignation udtalte sig imod enhver Blødsødenhed overfor »Manden i Hjørring Arrest«.

Faa Dage efter Hr. Fibigers Aktion blev Schovelin løsladt, og da Socialdemokratiet aldrig har næret den Anskuelse, at man »forbedrer« Folk ved langvarige Fængselsstraffe — heller ikke »politiske Forbrydere«, lod min Ven Marinus Kristensen ogsaa Løsladelsen passere uden Angreb paa Hr. Rytter.

Den lille Venlighed fra min Side kunde Schovelin ikke glemme. Baade til min 50 Aars Fødselsdag og mit 25 Aars Jubilæum som Folketingsmand sendte han mig hjertelige Hilsner med Tak for »fribaaren Optræden og godt Kammeratskab«, og naar vi fra Møderne i Tilsynsraadet for »Kongeriget Danmarks Hypotekbank« kørte i Bil til Rigsdagen, vilde han altid have Lov til at betale Køretøjet.

Schovelin var, hvor uenig man ellers kunde være med ham, et oplivende Element indenfor Rigsdagen, og han efterlod sig i saa Henseende en tom Plads.. Det vil erindres, at det var

Schovelin, der betegnede Kontrolministrene indenfor Ministeriet Zahle i Krigsperioden, nemlig d'Hrr. I. C. Christensen, Rottbøl og Stauning, som »de tre Kameldrivere«!

Af interessante politiske Skikkelser, som jeg straks ved min Indtræden i Folketinget kom i venskabelig Forbindelse med, maa jeg først og fremmest nævne gamle Lars Dinesen, der var Repræsentant for Hillerød, og som i 1913, da han blev besejret af Socialdemokraten Valdemar Jensen, kun manglede ganske faa Maaneder i at kunne holde 50 Aars Jubilæum som Folketingsmand. Han var Tingets ældste i Henseende til Anciennitet, og jeg var — Benjamin. Nederlaget tog han sig meget nær; et Maleri af ham, som skulde have været ophængt paa Hillerød Raadhus, beordrede han overflyttet til Rigsdagen. Til det Værelse i Fredericiagade, der var forbeholdt K. M. Klausen som Finansudvalgets Formand, fik han Lov til at overflytte sine Bøger og Papirer, og en Tid lang kom han daglig i Rigsdagen, hvor han læste og skrev og fik en Passiar med tidligere Kolleger.

Naar Lars Dinesen var nærværende, behøvede man ikke at søge historiske Oplysninger i politisk Henseende andet Sted. Han var et helt Leksikon og meddelte med største Redebonhed sin Viden baade til Modstandere og Meningsfæller. Saavidt jeg forstod, havde han kun een politisk Uven, og det var Redaktør Asger Karstensen, der ved en eller anden Lejlighed var kommen til at fornærme ham dybt, sandsynligvis uden Karstensens egen Vilje.

Os yngre Parlamentarikere indprentede Lars Dinesen i bedste Hensigt den saare vigtige Ting: aldrig at give Vælgerne altfor bindende Løfter. Naar han paa Vælgermøder eller andet Steds selv blev stillet overfor Spørgsmaal af mere eller mindre vanskelig Art, var hans sædvanlige Svar dette: Ja, nu maa vi jo se at ordne Sagen paa »en passende og retfærdig Maade«.

Om I. C. Christensen blev det som bekendt sagt, at han altid gav Partifællerne paa Rigsdagen det Raad aldrig at love mere end, at de kunde løbe fra det Dagen efter. Hvorvidt han virkelig har udtalt noget saadant, er det aldrig lykkedes mig hverken at faa bekræftet eller afkræftet.

Mens Søstrene Nimb bestyrede Rigsdagens Restaurant i Fre-

dericiagade, serveredes der i Snapstinget Middag med to Retter varm Mad, Dessert og Kaffe for 1 Krone. Lars Dinesen, der var Ungkarl, spiste altid sin Middag i Snapstinget. Han satte stor Pris paa at passiare med os yngre Tingmænd ved Maaltiderne, og vi bænkedede os hellere end gerne ved hans Side. Folketingets nuværende Formand, Hans Rasmussen, Jacob Christensen, Silkeborg, og jeg hørte i særlig Grad til den gamle Statsrevisors Bordfæller. Man oplevede immervæk noget nyt — for at bruge I. C. Christensens Udtryk — i Lars Dinesens Selskab. Han begyndte sin politiske Løbebane i 1866 ved at stemme imod Indførelsen af et Godsejer-Landsting, var i Provisorietiden kras Højremand, men da Estrup i 1894 ikke tog Forligets Konsekvenser og lod Bojsens Folk komme til Regeringen, blev han bitter paa den gamle Fører og dennes nærmeste Støtter, gik senere over til det af Grev Mogens Frijs nydannede fri-konservative Parti for tilsidst at ende som en næsten tro Tilhænger af I. C. Christensens Politik. Lars Dinesen var paa sine ældre Dage meget populær i alle Partier med Undtagelse af sit eget, og Vald. Jensen, der erobrede Hillerødkredsen fra ham, fortalte da ogsaa baade til Venner og Modstandere, at han var halvt ulykkelig over, at hans Valg skulde blive Aarsagen til, at Dinesen ikke opnaaede at fejre 50 Aars Jubilæum.

Meget morsomt var det at høre Lars Dinesen fortælle om, hvorledes Rigsdagslivet formede sig i gamle Dage. Bortset fra det politiske delte man sig i Grupper paa Grundlag af, paa hvilket Hotel eller Pensionat man var til Huse. Meget omtalt var saaledes det saakaldte »Gl. Avlsgaard-Parti«. De lange Vinteraftener forslog man som Regel med Kortspil, og det var ikke Smaating, der ved slige Lejligheder blev konsumeret i Form af The- og Kaffe-punsche, som i de Tider i Modsætning til Øllet nu til Dags var Nationaldrik. Ærede Vælgere udover Landet fulgte Eksemplet. Fra min Barndom mindes jeg, at en Hjulmand, der ofte kom i mit Hjem og gav en Haand med i de for Landvæsenet mere travle Perioder, var ligefrem henrykt, naar min Mor bød ham ind til en ekstra Kop Kaffe med Brændevin. Først tog han en ordentlig Slurk af Kaffen, hvorefter han fyldte Koppen til Randen med Snaps. — »Skaal da

Lise Marie«, sagde han til min Mor: »Gid, der var 30 Favne til Bunden!«

»Kun een Gang tog jeg selv«, fortalte Lars Dinesen, »lovlig haardt til mig af »de vaade Varer« i Kammeraternes lystige Lag, og jeg maa ved den Lejlighed have været temmelig anløben. Min Hukommelse hørte nemlig op midt paa Kongens Nytorv, og jeg kom først til Klarhed over, hvorledes det i Grunden var fat med mig, da jeg næste Morgen vaagnede hjemme i mit Logi — jeg boede hos en gammel Enke paa Nørrevold — og fandt mig selv liggende i Sengen med Tøjet og Støvlerne paa, hvorhos jeg havde anbragt mig i Sengen med Benene ved Hovedgærdet! Jeg nød meget sjældnen Spiritus eller Vin, og dette var formentlig en medvirkende Grund til, at jeg kom saa rædsomt af Sted!«

— I mit Arkiv opbevarer jeg et gammelt Postkort, Dinesen engang sendte mig med en hjertelig Tak, fordi jeg havde bistaaet ham med at finde Adressen paa en Mand i Sydsjælland. Den overfor alle tjenstvillige gamle Politiker var selv yderst taknemlig for hver nok saa ringe Venlighed, han mødte fra anden Side.

Da Helsingørkredsens Folketingsmand, Chr. Rasmussen, blev syg til Døden og kom paa Hospital, besøgte Dinesen flittigt sin socialdemokratiske Modstander. En Kollega, der ogsaa vilde besøge Chr. Rasmussen, fandt, da han traadte ind i Sygeværrelset, Lars Dinesen siddende ved Sengen og holdende Chr. Rasmussens Haand i sin!

Mangen haard politisk Dyst havde de to Modstandere udkæmpet med hinanden gennem Aarene i Frederiksborg Amt; men baade Sygdom og Død forsoner!

Om den berømmelige Overretssagfører J. K. Lauridsen, der repræsenterede Ringstedkredsen fra 1887 til 1895, fortalte Lars Dinesen mange morsomme Historier. De fleste af disse er vist almindeligt kendte, hvorfor der her kun skal gengives et Par enkelte. Ved eneste Behandling af Finansloven og Forligsoverenskomsten mellem Højre og de moderate den 1. April 1894 vilde man fra Venstres Side forsøge Obstruktion. »Je' Kaa«, som Lauridsen populært betegnedes, meldte sig til Tjeneste og

talte i timevis om alt mulig mellem Himmel og Jord, jævnlig afbrudt af Viceformanden, I. C. Christensen, der højtideligt mindede om, at det var Beslutning ang. Finansloven, der var til Behandling. »Jeg bøjer mig selvfølgelig for den høje Formands vise og forstandige Afgørelse«, sagde Lauridsen hver Gang, Formanden ringede med Klokken, og fortsatte desuagtet med ny vidtspændende Betragtninger over Problemet: »Trangen til Favntag«! — Det var denne Trang, der havde hidført Forliget. Situationen hidkalder i min Erindring et storslaaet Digt, der skyldes den fremragende Poet i »Aabenraa« — en Sidegade til Landemærket i København. Denne fortrinlige Mand, der leverer Viser i Hundredvis til 2 Øre pr. Styk, er nylig blevet inspireret af en Kærligheds-Tragedie, der er blevet udspillet ovre paa Fyn, og han digter da disse pragtfulde Linier:

»Hun gik til ham i Ungdoms Vaar
saa glad som Fugl i Lunde,
og dog var hun fyldt de 75!«

— — —

Den noget stortalende Søren Kjær fra Helstrup havde ved en Lejlighed vovet sig temmelig langt ud med nogle Betragtninger ang. Tiendespørgsmaalet. Bl. a. betegnede han Tienden som et »Bøndernes Trældomsmærke gennem Aartusinder«!

Overpræsident Klein hæftede sig ved Udtrykket »Aartusinder« og gjorde Taleren opmærksom paa, at Tienden slet ikke var nogen særlig gammel Indretning.

J. K. Lauridsen, som under Fejden mellem de to Herrer havde sat sig hen ved Siden af Søren Kjær, hviskede denne i Øret: »Du skal aldeles ikke lade dig lumpe af denne Dr. juris! Fasthold dine Ord og sig til ham, at det er en sørgelig Uvidenhed, han aabenbarer. Thi der staar jo i selve den hellige Skrift, som man ikke kan komme udenom, at Abraham maatte svare Tiende til Melkisedeck!«

Søren Kjær fulgte Henstillingen; men Klein, der straks var klar over, hvem der havde udstyret Modparten med denne bibelske Visdom, riposterede med de Ord: »Uden Bistand af det meget skriftkloge Medlem fra Ringsted kunde den ærede Taler

næppe have fundet paa et saa overbevisende Forsvar for sine urimelige Paastande.«

Statsrevisor Carl Slengerik samlede altid en stor og opmærksom Tilhørerskare om sig, hvad enten han førte Ordet i eller uden for Rigsdagen. Han var et af Folketingets vittigste Hoveder og mest slagfærdige Debattører. Da han sammen med de øvrige radikale havde brudt med I. C. Christensen, fo'r han Landet rundt fra Møde til Møde for at oparbejde en Stemning i Venstre mod Regeringen og skaffe Tilslutning til det nydannede radikale Parti. Ministeriets Politik betegnede han som en udmærket Illustration til de nyeste Opslag paa Storebælts-Færgerne, hvorpaa der stod: »Gaa stille, — tal sagte,— tænk paa de sovende!«

Da Regeringen gennemførte en Forhøjelse af Løjtnantslønningerne, som selv den Neergaardske Gruppe modsatte sig, blev Bevillingen bl. a. forsvaret med, at Løjtnanterne var daarligere aflagt end selv Renovationsmændene i København. Slengerik, der i sin Ungdom selv havde været Løjtnant, bemærkede hertil: »Dette Argument er virkelig ikke meget værd. Det kan lidet nytte, at Renovationskuskene gaar rundt i Baggaardene og kommanderer: Træd an — alle ret — se lige ud — alle fremad march! Tønderne bliver staaende under Brædtet alligevel!«

Engang spurgte jeg Slengerik: »Hvorfor blev du i Grunden ikke Minister, da Zahle dannede Regering i 1910?«

»Jeg, Minister! Hvem Pokker skulde da have forsvaret Regeringen«, fik jeg til Svar.

Naar Slengerik døde i en forholdsvis tidlig Alder, skyldes det uden al Tvivl hans opslidende Gerning som politisk Agitator og utrættelig Forkæmper for sit Parti.

I 1909 gav den gamle Venstremand Mølgaard-Nielsen, Holstebro, sine Vælgere det Løfte, at naar man genvalgte ham denne ene Gang, saa skulde han ikke stille sig mere. Imidlertid blev der Folketingsvalg allerede Aaret efter som Følge af Ministeriet Zahles Tiltrædelse efter Holstein Ledreborgs Fald. Venstres Organisation og den lokale Partipresse krævede nu, at Mølgaard-Nielsen skulde vedstaa den engang givne Haandfæstning. Deri var han ikke enig; han maatte have Ret til at blive siddende to Aar endnu. De førnævnte partimæssige Myndig-

heder sagde Nej og opstillede Plantør Pinholt i Stedet. Denne gennemagiterede Kredsen, blev støttet baade af Vælger-Organisationer og Venstres lokale Partiblاد; men paa selve Valgdagen den 25. Maj 1910 mødte Mølgaard-Nielsen frem og blev anbefalet af en eneste Mand, Husejer Peder Klausen, Haderup, der fra Valgtribunen slyngede Meningsfællerne de Ord i Ansigtet, at »naar I har kasseret vor gamle, prøvede Rigdagsmand, er det, fordi I mener, at han ikke er fin nok i Tøjet, og Gud bevares — Plantør Pinholt er naturligvis en meget finere Mand!«

Pinholt led et ynkeligt Nederlag; han fik kun 769 St. mod Mølgaard-Nielsens 1176 St. Ved et Møde i Folketinget, hvor Holstebro-Valget kom paa Tale, bemærkede Slengerik: Næste Gang behøver Du ikke engang at gaa paa Valgtribunen, Mølgaard-Nielsen; Du kan bare sende dit Fotografi!

M.-N. blev senere flere Gange genvalgt. Og han var fri af »Haandfæstningen«.

Til Folketingets vittigede Hoveder for Tiden hører »de to Julius'er«: Schröder og Bjerring, den første valgt i København, den anden i Nyborg, hvor han som gammel Jernbanemand er avanceret til Gods-Ekspeditør og nu i Aar til Borgmester.

Ingen kan som Schröder — Typografernes populære og afholdte Formand — fortælle om den Tid, da hele Verden stod aaben for en rejsende Haandværkssvend. Dels arbejdede, dels fægtede de sig frem gennem Halvdelen af den europæiske Verdensdel. Værst var det med Herbergeringen ude i det fremmede. Selv om Værtsfolkene var nok saa paapasselige, fik de Sengetøjet fyldt med Lus og andet Utøj, og Svendene blev, hvor renlige de end var, ogsaa befængt med de uhyggelige zoologiske Fremtoninger. »Paa en længere Vals gennem Tyskland, hvor jeg var uden Arbejde, opgav jeg«, fortæller Schröder, »helt at bekriige Utøjet. — En Vinterdag med knagende Frost, da jeg spadserede ad en Landevej i Rhinegnene, var jeg saa fyldt med Lus, at de kravlede uden paa Tøjet. Til et Par, der spadserede rundt paa venstre Ærme, sagde jeg de barmhjærtige Ord: Fryser I, Kammerater? — hvorefter jeg puttede dem ind under Vesten til det øvrige Selskab!«

Mellem Folk i offentlige Stillinger, der næsten daglig er nød-

saget til at være i Stue sammen, udvikler der sig ganske naturligt baade en vis Kollegialitet og et vist Frisprog uden Hensyn til Partistandpunkter. Efter et langvarigt Møde i Københavns Borgerrepræsentation, gik Schrøder ned i Raadhusets Markettenderi for at bestille nogle Stykker Smørrebrød. Ved et af Bordene sad Folketingsmand, Pastor Alfr. Bindslev og spiste, og just som S. traadte ind, anmodede han om en Snaps til Maden.

»Fy, drikker De Snaps, og De er Præst«, udbrød Schrøder!

Bindslev riposterede øjeblikkelig med et Ord af Skriften: »Ved De ikke, at Apostlen Paulus skrev til sin Ven, Timotheus (1. Brev 5-23):

Drik ikke længere bare Vand, men nyd lidt Vin for din Mave og dine jævnlige Svagheder!«

Flot klaret, Hr. Pastor, bemærkede Schrøder.

Da jeg engang i Rigsdagsgruppen nævnede Schrøder som Københavner, afbrød han mig straks: »Nej, jeg er ikke Københavner; jeg er Vesterbro'er — undskyld for Resten, at jeg eksisterer!«

Om Julius Bjerring siges det, at han er mægtig stolt af sit store »Partiskæg«. Almindeligvis benævnes han baade paa Christiansborg og ude i Landet: »den falske Borgbjerg«.

Bjerrings Skæg blev en Dag Anledning til, at to af Erhvervs-partiets Rigsdagsmænd inviterede mig paa et Krus Øl i Snaps-tinet. De havde holdt et Væddemaal om, hvorvidt B. laa med sit mægtige Skæg over eller under Dynen! Jeg fik den Opgave at skaffe B. til Stede, saa det meget vigtige Spørgsmaal kunde blive opklaret. Gartner Boa bestilte fire Glas Øl, da Corpus delicticum arriverede. Problemet løstes derhen, at Bjerring svarede: »Selvfølgelig ligger jeg med Skægget over Dynen, thi ellers kunde jeg jo ikke undgaa at komme til at rode i det med Tærnel!«

Da vi i sin Tid i Rigsdagsgruppen fejrede Landstingsmand Harald Jensen paa dennes 70 Aars Dag, kom de fleste af Deltagerne lidt sent fra Borgen. Bjerring fortalte fra hin Nat en munter Historie om, hvorledes han, der boede paa Gammelholm, paa Vejen hjem blev Genstand for to gemytlige Køben-

havneres Opmærksomhed. De to, der begge var Haandværkere og Fagforeningsmænd, stod i Nærheden af Niels Juels Statue ved Holmens Kanal, og de drøftede her indgaaende, om det var Borgbjerg eller ikke Borgbjerg, der viste sig i »Farvandet«. Bjerring stoppede op lidt paa Afstand for at høre Samtalens videre Forløb. Debatten blev ret langvarig, og de to Gutter var lige ved at rage i alvorligt Klammeri, men heldigvis kom det ikke til Haandgribeligheder, thi pludselig raabte den ene saa højt, at det næsten kunde høres helt henne ved Knippelsbro: »Jeg er sgu lige glad, om det er Borgbjerg eller ikke — men een Ting ved jeg, at hvis der blev stukket et Kasteskaf op i Enden paa Fyren, saa kunde der blive en mægtig »Lampepudser« ud a'et!«

Og sikken et Lampeglas, udbrød Bjerring og drog videre mod sit Logi. Da Bjerring nogen Tid efter — ogsaa hen under de smaa Timer — passerede »Niels Juel«, syntes han, siger han, at den gamle Søhelt ligesom »svingede med Søkortet« (!) og hvi-skede saadan noget som: »Lille Bjerring, se at komme lidt tidligere hjem!«

Naar de forskellige Ordførere trættes i Dagetal og somme Tider Nætterne med om Forstaaelsen af et Lovforslag, som de i Udvalget kort i Forvejen har besluttet at indstille til »enstemmig Vedtagelse« af Tinget, saa kan det let blive saa kvalmt i Salen, at de fleste Medlemmer søger ud i den saakaldte Vandrehal for at trække Vejret lidt mere frit. Julius Bjerring bliver da snart Midtpunktet for en Klynge af Kolleger, og saa fortæller han Historier af »den anden Verden«. Under et langvarigt Aftenmøde gav han bl. a. følgende til bedste:

En Tysker, en Amerikaner og en Vestjyde traf efter Krigen hinanden paa en Rejse. Alle tre var de omtrent lige udmærkede til at overbyde hinanden med Løgn og Pral! — Tyskeren lagde for og fortalte, hvorledes man i hans Hjemland havde forstaaet at hjælpe Krigsinvaliderne paa det mest storslaaede ved at udstyre dem med kunstige Legemsdele. Til Eks. var en Mand, der havde mistet begge Ben, blevet forsynet med to saa udmærkede kunstige »Undersaatter«, at han nu var en af Hannoverens fineste Hurtigløbere!

Amerikaneren syntes ikke, at dette var noget for en Tysker

C. C. Clausen, Min Barndoms Lærer

H. Collet, Hofjægermester

G. Berg, Politiker

Julius Bjerring, («Den falske Borgbjerg»)

at prale af. Derhjemme i Minnesota, hvor han hørte til, fandtes en Mand, der i Krigen havde faaet afrevet begge Arme. Han blev efter Hjemkomsten udstyret med kunstige Arme og Hænder, og han er De forenede Staters bedste Bokser«!

»Ja, jow«, sagde Vestjyden, »det vil a godt trow! Hjem hos vos po æ Lemvig-Egn, dæ'e haar vi en Mand, som i sin Tid fæk æ Howed fuldstændig knust, ja, ligefrem smadret. — Hva trower I, dæ bløw aa ham? — Ja, han tow saaan overtværs aa gik hen til hans Nabo, der var Træskomand, aa fæk ham te aa law en Træhowed, som han saa sat opo i æ Sted faa, aa no sidder han ind o' æ Rigsdaw.«

— Den kunde hverken Tyskeren eller Amerikaneren give igen paa.

— — —

Ved Valget i 1906 var der Alliance mellem det nydannede radikale Parti i en Række Kredse, deriblandt Præstø, som repræsenteredes af Venstremanden Rasmus Nielsen, Brøderup. En Svoger til denne, Gaardejer Niels Hansen, Kausbjerg, en af Hørups ivrige Tilhængere, havde ved det foregaaende Valg været Kandidat for de med Venstreregeringen misfornøjede Vælgere, og han ventede nu med en vis Ret at blive opstillet som de radikales Kandidat med Støtte fra Socialdemokratiet. Den radikale Vælgerorganisation opstillede imidlertid Lærer Christensen, Ring, som jeg paa mit Partis Vegne fik til Opgave at anbefale ved et Møde i Kredsen. Der dukkede pludselig en Højrekandidat op, nemlig Pastor Hansen, Præstø, og Niels Hansen, Kausbjerg, der var en stejl Natur, stillede sig ogsaa; han indledede sin første Tale under Kampagnen med de Ord: Ja, kære Svoger (Rs. Nielsen), nu har vi jo baade Præst og Degn, og nu kan vi da faa »en kristelig Begravelse«. Rs. Nielsen var meget ilde berørt af, at det var hans Hustrus kødelige Broder, han skulde kæmpe med; thi Niels Hansen rejste Gang paa Gang det prekære Spørgsmaal ved Møderne, hvem af de to Svogre, der behandlede deres Tjenestefolk daarligst eller bedst!

Rs. Nielsen bar Sejren hjem med 1117 St. Præsten fik 462, Degnen 317 og Kausbjerg-Manden 321. Det bekræftedes altsaa, at han i højere Grad havde Oppositionens Tilslutning end den af selve den radikale Vælgerforening opstillede Kandidat.

Ved Valget 1909 maatte Rs. Nielsen bukke under for en Broder til Niels Hansen, nemlig den radikale Gaardejer Lars Hansen, Ramsømagle. Svogerskabet kom heller ikke i Betragtning for dennes Vedkommende. Aaret efter — ved Valget i 1910 — tog Rs. Nielsen Kredsen tilbage. Niels Hansen døde pludselig, og Lars Hansen gik senere paa Grund af Misfornøjelse med Kornloven m. v. under Krigen over til Venstre.

Rs. Nielsen var en sleben Debattør, og det var ikke let for nogen af de to Svogre at sætte ham til Vægs. En Vælger vilde engang forsøge at distrahere ham ved paa et Møde at stille det Krav, at han paa staaende Fod skulde gøre Rede for sine Afstemninger vedrørende samtlige de i den forløbne Samling behandlede Lovforslag baade, naar han havde stemt Ja, Nej eller svaret: Stemmer ikke!

»Saadan lige paa Stedet vil du vel ikke have mig til at remse hele den Historie op; thi jeg kunde jo tænke mig, at Forsamlingen vilde have sig frabedt, at jeg her tog fat paa en Opgave, der vilde lægge Beslag paa os allesammen adskillige Dage i Træk. — Men, kære Ven«, fortsatte Rs. Nielsen, »tag med mig hjem til Brøderup og bliv boende hos mig en 14 Dages Tid, saa skal du faa din Oplysningstrang tilfredsstillet; vi behøver da ikke at overanstrenges os, og jeg skal garantere dig en mindst ligesaa god Forplejning som den, Du er vant til derhjemme!«

Forsamlingen lo, og Forespørgeren viste sig ikke oftere paa Talerstolen den Aften.

— Efter at min Kollega havde fortalt mig denne Oplevelse, medbragte jeg altid ved mine egne Vælgermøder Rigsdags-Aarbogen. Man vidste jo aldrig, hvad man selv kunde komme ud for. —

Pedersen-Nyskov, der tilmed var Formand i Folketinget, kunde ved en Lejlighed ikke klare et Spørgsmaal om, hvad Loven om Voldgift ved Tvistigheder ang. Handel med Husdyr gik ud paa. Skønt Lovens hele Indhold kun drejede sig om Maa-den, hvorpaa en saadan Voldgift blev sammensat, svarede han: »Jeg kan ikke sige, hvorledes Voldgiftsmændene udpeges, men jeg ved i hvert Fald, at det sker paa en upartisk Maade!«

Mange højst besynderlige Udtalelser har man gennem Aarene hørt i Rigsdagen. F. Eks. da Pastor N. Johan Laursen i et større

Indlæg om Forsvarssagen sagde de Ord: »Danmark ligger med den aabne Ende vendt udad mod hele Verden«! Eller Jørgen Frederiksens berømte Ordførertale ang. Saltvandsfiskeriloven, hvori der forekom en saalydende Vending: »Det er en Kendsgerning, at efterhaanden som Rødspætterne vokser, bliver de større!«

»Ja, det har du minsandten Ret i, gamle Kammerat«, afbrød Alfred Christensen under stormende Latter; »den Kendsgerning skal de nok lade staa!«

Den nu afdøde Rigsdagsstenograf C. C. Clausen berettede om, hvorledes den gamle Bønnelykke, der var Rs. Niensens Forgænger i Præstøkredsen, vakte megen Munterhed ved under et Navneopraab, som han foretog i sin Egenskab af Sekretær, at blive borte for sig selv. To Gange raabte han: Bønnelykke, Bønnelykke — anden Gang endog med hævet Stemme. Først, da han raabte tredie Gang, opdagede han, at det var ham selv, der skulde svare!

Før Retsstatspartiets Dannelse var Georgeismen en kortere Tid repræsenteret ved den kendte Skolemand C. N. Starcke. Forgæves havde han forsøgt at fordrive Th. Stauning fra Faksekredsen, men blev senere valgt i Faaborg-Ærøekredsen. Efter Salget af de dansk-vestindiske Øer rettede han i Folketinget et meget voldsomt Angreb paa Finansminister Brandes, fordi denne i Strid med Sandheden overfor Pressens bestemte Spørgsmaal havde benægtet, at der i det hele var Tale om at afhænde Øerne. Angrebet vakte betydelig Forundring ikke mindst, efter at Folketingsmand Vilh. Rasmussen havde hentet et større Værk frem fra Biblioteket, omhandlende »Nødløgnens Berettigelse«! Det hed heri, at Nødløgn bl. a. er tilladt for Læger, Præster og Statsmænd, naar det drejer sig om livsvigtige Spørgsmaal og Problemer.

»Hvem tror man nu har skrevet denne Bog, jeg i Øjeblikket holder i min Haand«, udtalte V. R.; »leveret dette ypperlige Forsvar for Nødløgnen? Ja, her paa Bogens Ryg staar et Navn, som ikke vil være helt ukendt for det æ. Medlem, nemlig Navnet C. N. Starcke. Jeg tror endda, at det er paa denne Afhandling, han erhvervede den filosofiske Doktorgrad!« Den

højtærede Formand vil nok tillade mig at læse et Par Uddrag af, hvad en anerkendt Filosof siger om Løgn og Sandhed:

»Vi revse direkte kun den skadende Løgn; og hvor stærkt man end hører Løgneren overhovedet blive fordømt i Teorien, saa svarer dog Praksis ikke dertil, idet vi baade med god Samvittighed selv gøre os skyldige i mange Smaaløgne og overfor andre stille os meget overbærende.

Hvad vi finde at udsætte paa Løgneren, er dette, at han i det hele viser sig som en upaalidelig Karakter; det er det usikre og pjaltede, vi foragte hos ham. Hvor Løgneren ikke kan opfattes som Vidnesbyrd om noget saadant i Karakteren, der er det aldrig lykkedes at gøre den til Genstand for en praktisk moralsk Fordømmelse.

Sandhed sans phrase, den rigoristiske Sandhedsforsikring er tværimod bestandig kommet til praktisk at støde an mod Moralens Fordringer paa mange andre Punkter. Der er intet som helst iboende i Sandheden, der saadan ganske i og for sig kunde forpligte et Menneske til at sige Sandheden. Det gælder om at vise os som paalidelige, retskafne, hjælpsomme Mennesker, og stiller Sagen sig saaledes, at en Løgn vilde lægge dette for Dagen, medens det at sige Sandheden vilde vise os som haarde, ufølsomme og lidet elskværdige, saa er det Løgneren, som er Pligt.

Det er saa langtfra, at der kan tvivles om, hvorvidt en Nødløgn, der frelser Fædreland, Familie eller Venner fra en overhængende Fare, kan anses for forsvarlig, at en saadan utvivlsom er Pligt.

Lysten til at sige Sandheden røber ofte baade et mangelfuldt Blik for de rette Forhold i Livet og en stor Egoisme, Selvforgudelse, Voldsomhed og Hensynløshed.«

Alfred Christensen afbryder: Er det Starcke, der siger det?

»Vent nu lidt«, svarede Vilh. Rasmussen, »saa skal De faa det at vide. — Samme Forfatter siger til Slutning som Resumé af hele sin Tankegang: »Man maa netop ikke glemme, at Sandheden kun er et Middel og ikke noget Maal.«

Nu kommer det store Spørgsmaal: Hvad er det for en Autoritet, der har udtalt sig saa indgaaende og bestemt om disse

Spørgsmaal? Ja, Bogens Forfatter hedder paa Titelbladet: Dr. phil. C. N. Starcke, og selve Bogen hedder: »Samvittighedslivet, en Fremstilling af Principperne for det menneskelige Samfundsliv.«

Tableau!

Dermed havde Starcke uhjælpelig udleveret sig selv til Lat-teren.

Overfor saglig Kritik i Folketinget lykkedes det mig ved en Lejlighed i særlig Grad at vinde Minister Slesbagers Øre. Det drejede sig om de Afgørelser, som af Erstatningskommissionen blev truffet i Anledning af Jernbanekatastrofen den 1. Novbr. 1919 ved Vigerslev. Kommissionen tildelte bl. a. en ministeriel Embedsmand 43.000 Kr. i Erstatning, medens en 10-aarig Pige: Manny, en Datter af den Landarbejder Anders Petersen, Illerup pr. Alken, hvis lille Barn faldt ud af Toget under Kørslen, kun fik tillagt 1000 Kr., skønt det i Lægens Beretning hed, at hun, der sammen med sin Fader henlaa et halvt Aar paa Hospital, ved Udskrivningen var rygskæv og halt, idet hendes ene Ben var forkortet $2\frac{1}{2}$ Centimeter. Beløbet skulde indsættes i en Sparekasse og udbetales til Pigen, naar hun fyldte 18 Aar.

Det var den 18. Oktober 1921, jeg fremdrog Sagen i Tinget, og Slesbager bestemte straks, at Spørgsmaalet om Størrelsen af den paagældende Erstatning skulde genoptages, saa snart Pigen fyldte 18 Aar. Pigens Fader saa jeg aldrig noget til, skønt min Kritik blev refereret i alle Landets Dagblade. I 1927 anmodede Ministeriet Politimesteren i Silkeborg om til Sagens fornyede Behandling at foretage Afhøringer af Pigen selv og hendes Paarørende ang. hendes økonomiske Omstændigheder og de Følger, Katastrofen maatte have haft for hendes legemlige Tilstand.

Politiets Indberetning gik ud paa, at »Pigens Arbejdsevne praktisk talt ikke havde lidt noget Skaar ved Ulykken, idet hun til Stadighed maatte antages at kunne paatage sig Arbejde som Pige paa Landet, samt at den hende overgaaede Skade iøvrigt — i Henseende til Ulempe og Vansir — nærmest maatte siges at have vist sig mindre følelig end forudsat af Lægen og Kommissionen.«

Efter dette kom der ikke videre ud af Sagen; men Slebsagers Redebonhed til at tage Affære i Anledning af min Kritik, er ligefuldt Anerkendelse værd.

I Ministeriets Beretning oplystes det, at de 1000 Kr. forøvrigt var udbetalt, idet den tilskadekomne i 1927 — kun 18 Aar gl. — indgik Ægteskab. — Jeg kunde saaledes i Grunden have sparet enhver Anstrengelse for at komme den fattige Familie til Hjælp!

I FINANSUDVALGET.

Socialdemokratiet opnaaede for første Gang at blive repræsenteret i Finansudvalget i 1895. Til denne Post valgtes K. M. Klausen, som i over 25 Aar havde Sæde i Udvalget — i Perioden 1913–20 var han Udvalgets Formand. Klausen udførte her et for Partiet og Landet meget værdifuldt Arbejde og var højagtet og æret baade af Meningsfæller og Modstandere. Ogsaa de sidste nærede dyb Respekt for hans Energi, omfattende Viden og store, saglige Dygtighed.

I Perioden 1895–1901 var I. C. Christensen Finansudvalgets førende Mand, og under hans myndige Ledelse tilkæmpede Udvalget sig Hovedindflydelsen paa alle bevillingsmæssige Omraader under Højres fortsatte Mindretals-Regimente. Højre turde ikke paany vove sig ud i Provisoriet, og Regeringen maatte derfor bøje sig for dette Udvalgs Afgørelser. Paa dette Tidspunkt var det rigtigt, at Finansudvalgets Formand besad endnu større Myndighed og Indflydelse end en Minister; men efter at man er naaet frem til parlamentariske Tilstande, har dette ikke længere Gyldighed.

Naar Regeringen er i Overensstemmelse med Finansudvalgets Flertal, reduceres Formanden faktisk til at blive Ministeriets »Løbedreng« eller — for at anvende et smukkere Udtryk — den siddende Regerings Advokat og Overvaager af de rent partimæssige Interesser. Alt for megen Selvstændighed og Myndighed fra Formandens Side vil selvsagt ikke finde Paa-skønnelse. Saaledes er nu engang Vilkaarene for politisk Ar-

bejde, hvilket Parti der end har Regeringen, og heri kan der næppe tænkes nogen Forandring.

Fra min egen Virksomhed som Finansudvalgets Formand min-des jeg med Glæde og Tak Samarbejdet specielt med tre Mænd udenfor Regeringsblokken: N. Neergaard, Larsen-Badse og Pitzner, hvis store Saglighed var meget frugtbarørende for Udvalgets Arbejde. Mange Gange traf jeg forud for Møderne Aftale specielt med Pitzner om, hvorledes man skulde gribe en vanskelig Sag an for at opnaa det af Regeringen ønskede Fler-tal. Og havde Pitzner afgivet et Løfte, kunde man være sikker paa, at det ogsaa blev holdt, hvor meget Besvær det end kunde volde ham at faa Tilslutning i sit Parti. En Gang, da Bølgerne havde gaaet særlig højt, kom han hen til mig i Folketingssalen og sagde: »Ja, det gik jo, omend det kneb. — Næste Gang tror jeg, jeg vil anbefale det modsatte af, hvad jeg ønsker vedtaget, saa gaar det muligvis allerbedst!«

I de forskellige Partigrupper næres der en ganske ubegrundet Frygt for, at Finansudvalget tiltager sig for megen Myndighed og gerne vil spille »OVERRIGSDAG«. Denne Opfattelse er ganske uden Bund. Finansudvalgets enkelte Medlemmer bestræber sig af yderste Evne for at være i Kontakt med Partifællerne i Tinget.

I 45 Aar har den nuværende Bureauchef A. Laesgaard været lønnet Sekretær i Finansudvalget, og han udfører stedse i saa Henseende et stort og betydningsfuldt Arbejde. Han har været de skiftende Formænds højre Haand, i Virkeligheden en Slags Departementschef, hvis store Viden og Erfaring Udvalget med megen Udbytte har øst af. Personlig bevarer jeg de allerbedste Minder om det gode og fornøjelige Samarbejde gennem Aarene.

Gentagne Gange rejste K. M. Klausen i Finansudvalget ved Aarhundredets Begyndelse Spørgsmaalet om at oprette en dansk Lokomotivfabrik. Han paaviste med Styrke, at det i Virkelig-heden var en ubegrundet Mistro til dansk Industri og Stats-baneledelsens stædige Fastholden ved de gamle tyske For-bindelser, der var Skyld i, at Sagen stadig blev skudt til Side. Højre, som man skulde mene maatte føle sig særlig forpligtet til at varetage Industriens Interesser, havde kun een Mand i Finansudvalget, nemlig Jul. Wulff. K. M. Klausen appellerede

gentagne Gange til ham som Sekretær for Fællesrepræsentationen for Haandværk og Industri, og omsider lykkedes det at bevæge ham til at tiltræde en Indstilling fra Finansudvalget om at paalægge Trafikministeren forsøgsvis at lade bygge nogle enkelte Maskiner til Statsbanerne paa danske Værksteder. Stillingen i Folketinget var den Gang, at Regeringsvenstre raadede over nøjagtig Halvdelen af Stemmerne, nemlig 56 plus Formanden, men da Formanden dengang ikke var stemmeberettiget i Følge Forretningsordenen, kunde de øvrige Partier tilsammen mønstre een Stemme mere end Regeringsblokken, der eenstemmig modsatte sig Klausens Forslag. Jeg var paa dette Tidspunkt Sekretær i Tinget, og jeg husker endnu den spændende Afstemning ved Finanslovens 2. Behandling. Forslaget faldt, ikke dog alene, fordi en jysk Partifælle var forhindret i at være til Stede; men som Gruppens Indpisker paa nævnte Tidspunkt ærgrede jeg mig gul og grøn over, at ikke alle Mand var mødt. I de første 7 Aar saa jeg næsten aldrig et eneste Ændringsforslag vedtaget, som mit Parti havde stillet. Her var der endelig en svag Mulighed for Besejring af det mægtige Regeringsparti, og saa glippede det.

Det lykkedes heldigvis senere Klausen med Trafikministerens Tilslutning at faa gennemført en Bevilling paa Finansloven, hvorefter der ogsaa som et Forsøg skulde bygges 4 Godstogslokomotiver i Indlandet. Forsøget faldt heldigt ud, og min Partifælle blev saaledes paa en Maade Grundlæggeren af den nu saa anerkendte danske Lokomotivfabrik: A/S Frichs i Aarhus.

Hvis der indenfor Højre paa Rigsdagen dengang havde været en Mand med et lignende Samfundssind og Samfundsvirke som »Dansk Arbejdes« nuværende Formand, Direktør Chr. H. Olesen, vilde Klausen have kunnet regne med anderledes virksom Støtte fra konservativt Hold i sin Kamp for at fremme det hjemlige Erhvervslivs Interesser. Med fremragende Dygtighed og Energi har denne Mand lagt sig i Selen for dansk Foretagelse og Bekæmpelse af Arbejdsløsheden, der vilde have været endnu mere katastrofal, hvis Foreningen »Dansk Arbejde« ikke havde eksisteret. I beskæftigelsesmæssig Henseende har Chr. H. Olesen udrettet betydeligt mere end Er-

hveivslivets førende Mænd i Almindelighed, og Landets Nationaløkonomer kommer ikke op ved Siden af ham. Det er ikke uden Grund, det Spørgsmaal ofte er blevet stillet: Hvorfor indvælges en saadan Mand ikke i den lovgivende Forsamling? At han er en Slags Hovedforvalter af Statens Spiritus-Monopol, kan vel ikke diskvalificere ham paa dette Punkt! Imidlertid har det heller ikke manglet paa Opfordringer til Hr. Olesen i nævnte Henseende, men han har stedse nægtet at lade sig opstille til Rigsdagen.

— — —

Indenrigsminister Sigurd Berg mødte ikke længe før sin Død med et højst mærkværdigt Forslag i Finansudvalget. Han ønskede en Bevilling paa 120.000 Kr., som skulde ydes til tre Mænd med en Ingeniør i Spidsen, for at de — som det ironisk blev sagt — kunde blive sat i Stand til at gøre — »Opfindelser«! De vilde bl. a. paatage sig at anvise ny Veje til Udnyttelse af Landets egne Brændselsmaterialer, skønt man skulde mene, at der under Krigen egentlig var ofret Penge nok paa denne Sag — ikke mindst da med Hensyn til de næsten værdiløse Brunkulslejer m. v. Bevillingen blev givet, særlig efter Tilskyndelse af Ove Rode, som mente, at hvis Socialdemokraterne og Radikale stemte imod, kunde man let komme ud for noget ubehageligt, navnlig, hvis der igen opstod lignende Brændselsvanskeligheder som under Krigen. Hvad der kom ud af de tre Herrers Undersøgelser, og om de virkelig gjorde »Opfindelser«, melder Historien intet om. En nærmere Redegørelse for Anvendelsen af det ikke ubetydelige Beløb kunde Offentligheden dog nok have Krav paa.

Mit Arbejde i Finansudvalget førte mig ganske naturligt i nærmere Forbindelse med Vestkysthavnens ansete Ingeniør, den fremragende Havnebygmester Joh. Fibiger. For over en halv Snes Aar siden var der i Rigsdagen Tale om at standse Bygningen af den store Fiskeri- og Eksporthavn i Hanstholm; men Arbejdet var allerede saa vidt fremskredet, at det allerede af den Grund vilde være meningsløst at stoppe op. Megen grundløs, men tillige ret ondsindet Kritik var Ingeniør Fibiger gennem Aarene udsat for; men han tog sig dette let. For det meste bundede Kritiken i Misundelse over, at det virkelig lykkedes

ham at betvinge det stormfulde Vesterhav, saa de af ham konstruerede Moleanlæg blev staaende, hvilket mangen saakaldt sagkyndig slet ikke turde tro paa, da de første Sænkekasser blev sat i Vandet ved Hirtshals. Nu finder man her en moderne Storhavn, der vil faa vidtrækkende Betydning ikke blot for Havfiskeriet, men ogsaa for den dansk-norske Kontinentalrute, som nu er aabnet, og hvorved der er etableret en hurtig Forbindelse fra Kristianssand over Hirtshals ned gennem Jylland til det egentlige Kontinent.

— »Jeg har aldrig været blind for, at det er forbundet med store Vanskeligheder at bygge Havne ved Hanstholm og Hirtshals«, udtalte Ingeniør Fibiger, »og da jeg paatog mig Opgaven, sagde jeg derfor til mig selv: »Nu gælder det at udfinde, hvad Vesterhavet allernaadigst vil tillade!«

Nu er Havnen der, og det store smukke Anlæg vil blive staaende som et talende Vidnesbyrd om en dansk Ingeniørs fremragende Dygtighed og urokkelige Tro paa sin Sag. Johs. Fibiger døde som bekendt i Fjor.

Af Henvendelser ang. Tildeling af en Klasselotteri-Kollektion har jeg i mine Rigsdagsaar navnlig i den lange Periode, jeg sad i Finansudvalget, modtaget mange Hundrede. Mangfoldige Mennesker lever i den Indbildning, at kan man blot opnaa at blive anbefalet af et eller flere Medlemmer af Rigsdagen, saa er det aldeles bombesikkert, at man faar sit Ønske opfyldt i nævnte Henseende. Og det nytter aldeles ikke, at man forklarer Folk, at hverken Kongens, flere Ministres eller en halv Snes Rigsdagsmænds Anbefaling betyder noget afgørende i denne Sag. En Del af mine Henvendelser i Finansministeriet gennem Aarene for at udvirke en Kollektion har naturligvis baaret Frugt, men det er en yderst ringe Procentdel af de Ansøgninger, jeg har anbefalet, der har kunnet bevilges. Der henligger i Ministeriet til Stadighed over 5000 ubevilgede Andragender, og naar undtages den sidste Udvidelse af Klasselotteriet, bliver Kollektioner kun ledige ved Dødsfald, hvilket vil sige, at der aarlig kun kan uddeles en halv Snes Bevillinger. Ved Udvidelsen af Lotteriet for kort Tid siden meldte der sig over 700 ny Ansøgere, og kun 21 kunde komme i Betragtning. Intet Under, at Finansminister H. P. Hansen for nylig til Pressen har udtalt, at et af hans

højeste Ønsker var, at han maatte blive fritaget for at have noget med Klasselotteriets Bestyrelse at gøre. Hver Ugedag har Ministeren Besøg af gennemsnitlig mindst 60 Ansøgere om Lotterikollektion.

Skiftende Finansministre har for at opnaa en Begrænsning forsøgt at fastsætte en bestemt Norm for, hvem der kan komme i Betragtning og hvem ikke; men altsammen uden Virkning. Ansøgernes Tal er stadig legio.

Edvard Brandes gav af Princip aldrig Sønner eller Døtre af tidligere Kollektører Bevilling. »Det er hen i Vejret,« sagde han, »at ældre Børn forbliver i Hjemmet i Forventning om, at saasnart Forældrene dør, skal de selv træde i Stedet for disse som Lotterikollektører«. Et morsomt Minde har jeg dog om, at det en eneste Gang lykkedes mig at blødgøre Ministerens Hjerter paa dette Punkt. Da en ca. 90-aarig Kollektrice i min Valgkreds afgik ved Døden, søgte to gamle ugifte Døtre, som i en Aarrække havde bestyret Kollektionen, om at faa denne overdraget. Jeg anbefalede Ansøgningen paa det kraftigste, men Ministeren afviste mig kategorisk med de Ord: »Ikke Tale om! Jeg fraviger absolut ikke mit Standpunkt!« — »Ja, mon dog ikke,« sagde jeg, »naar Ministeren faar en nærmere Forklaring paa Forholdet. Jeg skal sige Dem, Hr. Finansminister, denne Sag har sin særlige Side, som nok kan begrunde og berettigge en Afvigelse.«

— »Hvad er da det?« spurgte Hr. Brandes interesseret. — »Jo, jeg skal sige Dem, at de to bemeldte Damer gaar derhjemme under Prædikateret. de to uafsatte Kvartlodder!«

Denne Spøg kunde Ministeren ikke staa for! »Naa, ja saa kan den ældste faa Kollektionen; — de har begge søgt i Forening saaledes, at den skulde gaa i Arv til den længstlevende; men det kan der nu ikke være Tale om.« — Naa, det gjorde heller ikke saa meget, at Ministeren indtog dette Standpunkt; de to gamle Frøkner var ligefuldt glade for Afgørelsen.

Hver Gang der har været en Kollektion ledig i min Valgkreds, har der altid meldt sig fra 30–50 Ansøgere, og alle mente de at burde kunne komme i Betragtning. Den ene, der gik af med Sejren, blev naturligvis min Ven, medens hele Resten blev om ikke mine Fjender, saa dog tildels mine Uvenner. Og dog var

det jo slet ikke mig, men Finansministeriet, der i sidste Instans afgjorde Sagen. Denne Realitet er det imidlertid umuligt at bringe Folk Forstaaelsen af. Jeg har en enkelt Gang ladet min Hustru optræde som Anbefaler i mit Sted, men man maa ikke tro, at jeg gik Ram forbi af den Grund.

Sandheden er, som Forholdene engang arter sig, at det er omtrent lige saa vanskeligt at blive Kollektør som at vinde det største Lod: en kvart Million Kr. i Lotteriet.

De mange Mennesker, jeg i Aarenes Løb har anbefalet, har alle uden Undtagelse været kvalificerede til at blive Lotteri-Kollektører, men der er nu engang visse Ting her i Verden, der hører til det umulige!

Da jeg efter Folketingsvalget i Decbr. 1926 traadte tilbage som Formand for Finansudvalget samtidig med, at det første Ministerium Stauning afløstes af den Madsen-Mygdalske Regering, bragte »Politiken« følgende Artikel, der skyldes Bladets Rigsdagsmedarbejder gennem mere end et kvart Aarhundrede: Hr. Redaktør R. V. Jørgensen:

»Listen over Formændene for Folketingets Finansudvalg siden 1849 er kort, men indeholder dog Navnene paa en Række af vore mest betydelige Politikere fra Berg, Hørup og Holstein-Ledreborg i Kampaarene til I. C. Christensen, Anders Nielsen og K. M. Klausen nærmere op mod vor Tid.

Efter Valget i December skete et nyt Skifte, idet den socialdemokratiske Redaktør Niels Andreasen afløstes af Venstremanden Martin Hansen. De to Politikere hører begge til Partiernes trofaste Slidere, og dette er ogsaa nødvendigt; thi det er et meget omfattende Arbejde, der udføres af Finansudvalget, som faktisk gennemarbejder alle vigtigere Sager inden de kommer til endelig Afgørelse paa selve Rigsdagen. Der er Forskel paa vore Dages Budgetter med over en halv Milliard paa Udgifts- og Indtægtssiden og saa Provisorietidens, hvor Estrup var sat paa en Smalkost af 80 Millioner eller deromkring. Derfor kræves der ogsaa nu til Formandsposten mere end en rent repræsentativ Topfigur.

HOS NIELS ANDREASEN I RUNGSTED

Niels Andreasen efterlader sig til alle Sider et godt Navn og Rygte fra den Post, han nu har maattet fratræde. Han var en fortræffelig Forhandlingsleder og fik efter Omstændighederne Sagerne hurtigt fra Haanden.

Det var en Dag hen paa Eftersommeren, at jeg aflagde ham et Besøg i hans hyggelige Villa paa Pennehavegaardens Grunde i Rungsted, lidet anende, at det skulde blive hans Eftermæle som Formand — i hvert Fald i denne Omgang — jeg skulde komme til at skrive.

Andreasen gik den Gang og puslede med Frugttræerne i den lille Have.

— Det er nu mit kæreste Arbejde i denne Tid, sagde han, og det er ogsaa det, jeg trænger mest til. Det styrker Nerverne, og det kan nok tiltrænges nu, da Vinteren nærmer sig . . .

Saa kom jo Valgkampagnen med hele dens Bulder, og det blev ikke just Udvalgsarbejdet, der lagde Beslag paa vore Politikeres Kræfter i det næste Par Maaneder.

— Jeg er født Jyde, fortæller Andreasen. Min Far var Boelsmand paa Horsenseggen; jeg kom paa Højskole og senere ind i den socialdemokratiske Presse i Jylland. Det var Interessen for de fattige Landarbejderes Kaar, der førte mig ind i socialdemokratisk Journalistik.

— Men største Delen af Deres Virksomhed er dog faldet paa Sjælland.

— Ja, ved Josef Hansens Død blev jeg Redaktør af Parti-bladet i Næstved, og samtidig arvede jeg hans Kandidatur ved

Folketingsvalget — en taknemlig Opgave, for saa vidt som Kresen var moden til Erobring ved det paafølgende Valg, og siden har mine Vælgere og jeg trofast holdt sammen i den sidste Snes Aar, ogsaa efter at jeg flyttede ind til Generalkorrespondancen i Hovedstaden.

— Hvorfor har De nu taget Ophold her i Rungsted?

— Fordi jeg trænger til Landluften. Jeg befinder mig daarligt, naar jeg ikke uden for Arbejdstiden har Adgang til det Fri. Desuden har min Hustrus Helbred i de sidste Aar været noget vaklende, og dette var i og for sig tilstrækkeligt til at bevæge mig til at flytte herud.

— Hvilke Sager har ligget Dem mest paa Sinde under Deres Rigsdagsvirksomhed?

— Det maa De ikke saa gerne spørge mig om. Min Interesse har spredt sig paa alle Felter — det er jo et Held, naar man er Journalist, og det er nødvendigt, naar man skal bakke med alle de Sager, vi har fremme i Finansudvalget. Men selvfølgelig staar hele det sociale Lovgivningsarbejde mit Hjerte nær. Og skulde jeg nævne noget helt aktuelt, har Luftfartens Udvikling mine varmeste Tanker. Jeg er en hyppig Gæst i Lufthavnen, og det ikke alene af Embedshensyn.

— Hvad mener De om Det kongelige Teater?

— At det maa have en Ende med de evindeligt voksende Underskud. Det eneste rimelige er nu, at Staten giver sit rundelige, men faste Tilskud til den sceniske Kunst og saa lader dens Udøvere selv administrere Pengene!

Niels Andreasen fører endnu en Gang sin Gæst ud i den velplejede Have og viser med Stolthed den høje Rosenbusk, der slynger sig helt op over Altanen paa første Sal.

— Nej, siger han, jeg vil dog ikke bytte Rungsted med København!

Det er sikkert uden Bitterhed, han overlader Formandsstolen til sin Efterfølger.«

Efter Valget i 1929 samtidig med, at det 2. Ministerium Staudning dannedes, genvalgte jeg paany til Finansudvalgets Formand og beklædte Posten til 1932.

— — —

Et lille Finansudvalgsminde skal her noteres:

Udvalget foretog i 1922 en Studierejse i de sønderjyske Landsdele og til Afslutning inviterede Kultusminister Jacob Appel og Frue Selskabet til Middag paa Askov Højskole. Udvalgets daværende Formand, Pastor N. Johan Laursen, takkede i en Tale, som vakte ikke ringe Forundring, fordi han hele Tiden dvælede ved Askov som et Kulturcentrum specielt for Venstre og ud fra denne Betragtning motiverede et Leve for Højskolen og Værterne.

Pitzner, der var Udvalgets Næstformand, tog straks Ordet og gjorde opmærksom paa, at det jo var Lørdag, og saa plejede Laursen altid at overlade Formandsforretningerne til Taleren, fordi Formanden skulde hjem til Konfirmandundervisning i Aarhus. Derfor var det naturligvis Venstremanden Laursen og ikke Udvalgets Formand, der talte før. Som fungerende Formand vil jeg da gerne have Lov til paa Udvalgets Vegne at bringe vore Værtsfolk en Tak for den Gæstfrihed, vi har mødt her paa Askov uden Hensyn til det partipolitiske.

Pitzners Tale, der var temmelig paakrævet som Følge af Formandens besynderlige Indlæg, vakte megen Munterhed og fandt almindelig Tilslutning.

Blandt de mangeartede Spørgsmaal, jeg i Finansudvalget har beskæftiget mig med, er ogsaa Jægersborg Dyrehave og Klampenborg Væddeløbsbane. Hidtil har Lystskovdistriktet krævet store aarlige Tilskud fra Statskassen; men takket være den ny Skovrider Martensen-Larsens Dygtighed og Idérigdom ikke mindst med Hensyn til at skaffe Staten en større Indtægt af Dyrehavsbakken ved dennes Modernisering og den forlængede »Kildetid«, er der nu ikke alene opnaaet Balance; men de kommende Aar vil antagelig endogsaa opvise et pænt Overskud for Lystskovdistriktets Vedkommende.

Personlig er det mig en Glæde at have været med til at sikre, at Væddeløbsbanen i Aaret 1957 ved Udløbet af Landbrugs-lotteriets Kollektion tilfalder Staten uden Vederlag. Man har derved skaffet Stor-København et navnlig til den Tid attraktivt »Aandehul« op mod Dyrehaven og umuliggjort privat Spekulation i og Bebyggelse af det meget betydelige Areal, som Væddeløbsbanen lægger Beslag paa.

»DEN FATTIGE MANDS SNAPS« — FORBUDET —
ØLSTREJKEN I 1924 M. V.

Spiritusbeskatningen var i min Ungdom et af Kardinalpunkterne under Kampen mellem Venstre og Højre. En Rigsdagskandidats Stilling til »den fattige Mands Snaps« var Prøvestenen for, hvorvidt vedkommende var Demokrat eller ikke. Ogsaa Ølskatten blev oprindelig bekæmpet med stor Heftighed fra Venstres Side. C. Berg og hans senere Arvtager I. C. Christensen rejste voldsom Modstand mod Estrup, da han i 1890–91 vilde kompensere Udgifterne til Alderdomsforsørgelsen med et Skattepaalæg paa Bajerskøllet. Som Kandidat i Ribe 1903 og ved alle følgende Valg indtil Verdenskrigen optraadte jeg selv — lige som alle andre ægte Demokrater — som Værner af Snapsen som Fattigmandens Klenodie! Edvard Brandes havde gennem sit hidtidige lange politiske Liv gjort det samme, og det var unægtelig noget af en Oplevelse at se denne Mand — tvunget af Krigsomstændighederne — møde frem med Forslag om en Beskatning af Brændevinen, der endog oversteg, hvad selv vore af Forbudsbevægelsen stærkt prægede Nabolande: Norge og Sverige, fandt rimeligt. Finansministeren understregede naturligvis stærkt, at den høje Tillægsafgift kun var rent midlertidig, og at det samme ligervis gjaldt Forhøjelsen af Ølskatten. Vel blev Brændevinsprisen senere reduceret fra 12 Kr. 50 Øre pr. Flaske til 8 Kr. 85 Øre, men til Gengæld er Skatten paa Øllet yderligere blevet forhøjet, bl. a. med et Tillæg til Afløsning af Restaurationssskatten.

I min Barndom kostede en Flaske Brændevin 36 Øre, og en Bajer 8 Øre. Snapsen er blevet omtrent 25 Gange saa dyr, og

Bajerskøllet koster nu 30 Øre pr. Halvflaske. En Reduktion af Spirituspriserne vilde uden at skade Ædruelighedsmomentet utvivlsomt give baade flere Penge i Statskassen og modvirke Smugleriet, som sikkert er langt mere omfattende, end det almindeligvis antages.

Hvis en Finansminister nu om Dage forelægger en ny Skatte-lov og stærkt understreger dens Midlertidighed, mødes han gerne med ironisk Munterhed. »Midlertidige Skatter« opfattes, som Forholdene har udviklet sig med stedse stigende Krav til Statskassen, i Reglen som noget, der overhovedet aldrig kan blive Tale om at komme af med igen!

Den samlede Beskatning paa Øl, Spiritus, Vin og Tobak indbringer i Øjeblikket omtrent det samme Beløb som Socialministeriets Budget paa ca. 135 Mill. Kr. andrager. Enhver Tale om Forbud mod Fabrikation, Indførsel og Omsætning af stærke Drikke er derfor — i hvert Fald saalænge dette Forhold bestaar — Nonsens. I de 29^{1/2} Aar, jeg var Medlem af Folketinget, faldt det mig iøvrigt aldrig ind — som nogle har haft for Skik — at luske mig udenom Forbudsspørgsmaalet. Jeg har erklæret mig for en bestemt Modstander, og ingen har behøvet at være i Tvivl om min Mening paa dette saavel som paa andre Punkter.

Ædrueligheden skal fremmes gennem et sundt Oplysningsarbejde (— og i saa Henseende har Afholdsbevægelsen indlagt sig megen Fortjeneste —) samt gennem en Højnelse af Arbejderklassens Livsvilkaar, og den kan, hvilket Udviklingen jo har vist, fremmes ad denne Vej, men aldrig gennem Muldvarpe-Politikens skumle Krinkelkroge.

Saaledes har jeg set paa Sagen, før Forbudsekperimentet blev gjort i de forskellige Lande, og nu, efter at man har haft Lejlighed til at gøre Erfaringer for et almindeligt Spiritusforbuds Virkninger, f. Eks. i Norge, Finland og Amerika, og har set, de overalt er af samme uheldsvangre Karakter, er der ingen Grund til at ændre dette Syn.

Forbudet undergraver Agtelsen for Lovene, medfører Spioneri og forstyrrer Hjemmets Fred, medfører Smugling og Hjemmebrænding, forøger Handelen med skadelige Surrogater, forøger Arbejdsløsheden, lægger Millionudgifter paa Staten for Forbudets Indførelse og Opretholdelse. Alle Erfaringer viser, at et

Forbud ikke kan opretholdes, saa alene af den Grund er det en Taabelighed at prøve paa noget saadant.

Til Sammenligning med Spiritusforbruget nu til Dags er det af Interesse at høre, hvad vore Forfædre konsumerede af Drikkevarer. Herom beretter Forfatteren Troels Lund i »Dagligt Liv i Norden« bl. a. følgende:

»Drikkevarerne i det 16. Aarhundrede afveg ikke lidt fra Nutidens. Kaffe, The og Chocolate var endnu ubekendte, og Vand nødtes meget sjælden. Mælk, Øl, Mjød, Most, Brændevin og Vin udgjorde derimod de almindeligste Drikke. Efter Datidens Beregning gik man i Danmark ud fra, at ethvert voksent Menneske behøvede 8–10 Potter Øl om Dagen. Med Øl begyndte man Dagen, og med Øl sluttede man den i Form af »Natøl«, som dog ikke blev drukket helt ud; Resten lod man staa ved Sengen som Nødhjælp for Natten!

Det var dog ikke alle, der mente, at det nævnte Kvantum Øl var tilstrækkeligt. Bøsseskytterne i Aalborg forlangte saaledes 16 Potter Øl pr. Mand om Dagen. Som Motivering herfor henviste man til, hvad Aalborgs Bedsteborgere drak, naar de kom sammen i festligt Lag. Ved en saakaldt »Fastelavnsdrik« i 1553 drak 96 Gildesbrødre i et Laug, der omfattede Byens Købmænd og andre anseelige Borgere og Embedsmænd, 96 Tdr. Øl a 120 Potter. Ganske vist varede Gildet Ugen ud, men det maa dog alligevel betragtes som en antagelig Præstation.

Det var ikke alene blandt den almindelige Befolkning, at Forbruget var saa stort; ogsaa ved Hoffet blev der konsumeret store Kvanta Øl og Vin. Paa en enkelt Dag, den 9. Novbr. 1590, der vel at mærke ikke var nogen Festdag, blev der paa Stockholm Slot drukket følgende: Hofmarsken drak til Frokost lidt over 4 Potter, til Middag og Aften ialt 22 Potter. Hr. Niels Akesons Børn nød til Frokost $2\frac{3}{4}$ Pot, til Middag og Aften $5\frac{1}{2}$ Pot, til »Natøl« $1\frac{1}{4}$ Pot. Hustru Gunnild nød $27\frac{1}{2}$ Pot. Om Jomfruerne Sigrid og Helene bemærkes det forklarende, at de var syge; de drak derfor intet til Frokost og tilsammen kun $5\frac{1}{2}$ Pot til Middag og Aften og 4 Potter til »Natøl«. Det var iøvrigt almindeligt, at Prinsesserne drak 4–8 Potter Rhinskvin pr. Dag.

Blandt vore Naboer derhjemme paa Barndomsejeren var en gammel Gaardmand, der hele sin Tid arbejdede for mere end

to. Hans Legeme var kroget af Slid, og Hænderne forvredne af Gigt. Jeg kan endnu se hans mærkelige Skikkelse næsten lyslevende for mig, naar han kom i mit Hjem for at laane en Flaske Brændevin. Ved Hjælp af den stærke Drik stimulerede han sin slidte Krop, og uden denne daglige Stimulans — han drak almindelig en Pot Brændevin i Døgnet — kunde han ikke arbejde. Vi saa ham aldrig beruset; han tilplantede flere Tønder mager Sandmark med Gran og Fyr, og nu ligger Gaarden gemt bag en pragtfuld Skov af Naaletræer. Manden blev langt over 80 Aar gl., men hverken han eller Børnene fik senere hen noget Udbytte af det haarde Slid; — en Bekræftelse af det gamle Ord: »Een saar, og en anden høster!«

Som Medlem af den danske Delegation deltog jeg, mens Forbudet endnu var praktiseret i Norge, i en interparlamentarisk Konference i Oslo. Samtlige Delegerede var ved denne Lejlighed Udenrigsminister Ihlens Gæster, og ved Spisningen i Hr. Ihlens Villa blev der serveret baade Champagne, Vine, Cognac og Likører i vid Udstrækning. Mens Selskabet delikaterede sin indendør, var en stor Arbejdsstyrke beskæftiget med at ombrolægge Gaden, hvori Villaen laa. En svensk Kollega hviskede mig i Øret: »Hvis de derude, som ikke engang kan faa Lov at slukke Tørsten med en regulær Pilsner, kunde se, hvorledes de stærke Drikke flyder herinde, saa vilde det i Grunden ikke overraske, om en af dem fik Lyst til at hive en af de allerstørste Brosten ind i Salonerne til os!«

Til Forslaget om den stærke Forhøjelse af Ølskatten m. v. under Krigen stillede de socialdemokratiske Udvalgssmedlemmer med Sigvald Olsen som Ordfører et Ændringsforslag, som i Betænkningen blev motiveret saaledes:

»Da det maa betragtes som en Selvfølge, at Gennemførelsen af de foreslaaede indirekte Skattelove vil kunne komme til at indvirke i høj Grad uheldigt paa Arbejdsforholdene i de respektive Fag, foreslaar Mindretallet, for saa vidt Forslagene ophøjes til Lov, at de Arbejdere, som har været beskæftiget i mindst $\frac{1}{2}$ Aar i en af de Industriegrene, Forslaget omfatter, og som bliver arbejdsløse paa Grund af Lovforslagenes Gennemførelse og ikke kunne erholde anden Beskæftigelse, skulle kunne gøre Krav overfor Statskassen for et Tidsrum af to Aar paa en Understøt-

telse, der svarer til lidte Indtægtstab. Arbejdsløshedsnævnet foreslaas som det Forum, der afgør disse Sager.«

Omkring 1920 blev Socialiseringstanken debatteret ikke blot i Arbejdernes faglige og politiske Organisationer, men ogsaa i Rigsdagen, hvor K. M. Klausen med Henblik paa Krigsaarenes Begivenheder bl. a. udtalte:

»Jeg ved meget vel, at Gennemførelsen af Socialismen ikke kan ske i Løbet af en Dag eller to, men Spørgsmaalet er da, om man ikke kunde tænke sig en Overgang saaledes, at man kom henimod en Socialisering af Samfundet. Som en Overgang her-til vilde jeg mene, at det vilde være rigtigt at gennemføre en Ordning, hvorefter Arbejderne i langt stærkere Grad end tidligere blev interesseret i Virksomhederne. En af Grundene til, at der er saa megen Uro, Misfornøjelse og Utilfredshed blandt Arbejderne er sikkert den, at de staar uden nogen direkte Indflydelse paa Arbejdet. De kender i mange Tilfælde slet ikke deres Arbejdsgivere. Disse er ofte store, rige Aktieselskaber, men hvem der ejer Aktierne, er der ingen, der ved, og Arbejderne kan ikke have nogen Interesse for Arbejdsgivere, som de ikke kender det mindste til, og hvis Maal er at tilrive sig saa stor en Del af Udbyttet som vel muligt. Hvis det nu var muligt at interessere Arbejderne ved at give dem Del i Ledelsen og virkeligt Tilsyn med og Raadighed over Udbyttet af Virksomheden, saa at de fik den Part, der kan tilkomme dem af Udbyttet, tror jeg, det vilde være Vejen til at skaffe Fred og Ro. Og man vilde ganske sikkert herigennem kunne bevirke to Ting indenfor Arbejderne: vække deres Arbejdslyst og Arbejds-glæde.«

Minister Stauning udtalte sig i Tilslutning hertil og sagde bl. a.: »Vil man forøget Produktion og højnet Ansvarfølelse, maa man ogsaa komme Arbejderne i Møde og søge at forstaa de Følelser, der behersker dem.«

Den daværende Formand for de københavnske Bryggeriarbejdere, Emil Hansen, lod udarbejde positive Forslag med Henblik paa De forenede Bryggerier og Carlsberg; Forslagene blev tilstillet de paagældende Virksomheder, men noget Resultat blev ikke opnaaet, heller ikke, efter at den ene af Carlsberg Bryggeriernes Direktører: Fr. Sander i den af Borgbjerg i 1924-25 ned-

satte Arbejdskommission havde udtalt sin Sympati for Tanken om og skitseret en Plan til at gøre Arbejderne i højere Grad interesserede i de industrielle Virksomheder. Forhaabentlig vil de fortvivlede Beskæftigelsesforhold i Øjeblikket bidrage til, at Spørgsmaalet rejses paany. Fr. Sander, der nu er Carlsberg Bryggeriernes Førstemand og i høj Grad forstaaende overfor Arbejdernes berettigede Krav, vil her kunne sætte sig et smukt Minde.

I 1924 udrød en langvarig Bryggerikonflikt, der tegnede med at blive uløselig, fordi det Forslag til Stridens Bilæggelse, som Statens Forligsmand havde stillet, blev forkastet af Arbejderne. Jeg modtog da i min Egenskab af Finansudvalgets Formand Opfordring til at forsøge en Mægling mellem Parterne. Disse gik begge ind herpaa, og takket være bl. a. Direktør Benny Dessaus Medvirkning og velvillige Forstaaelse af Arbejdernes Holdning, lykkedes det i Løbet af nogle Dage at faa Konflikten bilagt. Bryggerierne gjorde visse Indrømmelser overfor Arbejderne. Arbejdsstandsningen, der havde strakt sig over 3 Uger, blev bragt til Ophør saa betids, at Restaurationer og Hoteller m. v. kunde blive forsynet med Øl Fredag før Pinse, hvilket naturligvis var af allerstørste Interesse for mange Mennesker.

I min Barndom begyndte Bajerskøllet at blive en ret almindelig Drik ogsaa paa Landet. Man købte almindeligvis $\frac{1}{8}$ Td. paa Bryggeriet, og naar Folk selv aftappede Øllet, stod det i en Pris af ca. 8 Øre pr. halv Flaske. Min gamle Bedstefader holdt sig til det hjemmebryggede Øl; særlig satte han Pris paa det saakaldte »Gammeløl med Pind i«, d. v. s., at Øllet var tilsat almindelig Kornbrændevin eller Rom. Kun i Høstens Tid kom »Gl. Øllet« frem, og det var absolut ikke en Drik hverken for Børn eller unge Mennesker; dertil var »Mosten« for stærk. — »Bajerskøl er en god Opfindelse for Bryggerierne«, sagde min Fader; »naar man arbejder, kan man næsten tulle alt det i sig, det skal være.«

»Ja«, tilføjede min Bedstefader, »det Stads bryder jeg mig nu ikke om; at drikke Bajerskøl for Tørst er det samme som en kold Vinterdag at t. . . . i Bukserne for Varme!«

Skatten pr. Bajer var dengang meget ringe. Venstrebladene havde en fast Notits, der gik igen som Regel i hvert andet Nr.,

og som lød: »For hver Bajer du drikker mere, beriger du Fæstningen med $1\frac{3}{4}$ Øre«. Det var i Bahnsøns Tid; der blev ingen Finanslov vedtaget, og Ministeriet Estrup anvendte bl. a. den ny Ølskat til at fuldføre Københavns Befæstning.

— — —

Overretssagfører Alfred Christensen hørte i sin Tid til Folketingets vittigste Hoveder. Det var næsten ligegyldigt hvilken Sag, der var til Forhandling — hvis han tog Ordet, kunde man være sikker paa at faa sig en forfriskende Latter. Med Hensyn til Beværterlovgivningen var han en svoren Modstander af alt, der tenderede i Retning af Forbud. Da Dr. Munch som Indenrigsminister første Gang forelagde Forslag til en ny Beværterlov, blev Overretssagføreren, som repræsenterede Københavns 3. Kreds, meget gram i Hu og kørte frem med sit stærkeste Skyts. Kong Frederik den Ottende, der baade som Konge og Kronprins jævnlig overværede Rigsdagens Forhandlinger, kom til Stede i Tinget, netop som Beværterloven skulde til Behandling. Dette inspirerede Alfr. C. til i muntre Vendinger at beskæftige sig med Ædrueligheden i videre Forstand. Han spurgte, om Folket eller Rigsdagen selv paa Grund af manglende Ædruelighed havde gjort sig fortjent til en saadan Straffelov eller om det var af Hensyn til Kongen, at en saadan Lov nødvendigvis maatte gennemføres. »Jeg siger Nej«, fortsatte Tale- ren, »og hvad Hans Majestæt Kong Frederik den Ottende angaar, da vover jeg at paastaa, at det, han nyder af stærke Drikke, er en ringe Bagatel i Sammenligning med, hvad hans sidste For- gænger af samme Navn konsumerede!«

Udtal. Isen hilstes — ikke mindst paa Grund af Kongens Nær- værelse — med Munterhed og Bifald, og Kong Frederik lo og klappede i Hænderne fra sin Loge bag Formandspladsen, der beklædtes af Anders Thomsen.

TOLD

De endeløse Tolddiskussioner, som jeg har maattet høre paa i de Aar, jeg har deltaget i Rigsdagsarbejdet, har ofte vakt min Forbavselse. Fra konservativ Side taler man om Told som det eneste saliggørende paa Erhvervslivets Omraade, fra anden Side er man saa doktrinær, at man ligefrem fyldes med almindelig Gysen, naar Ordet Told nævnes. Jeg har altid som Politiker opfattet Ordet Told som noget, man i væsentlig Grad maatte være Tilhænger af eller helt forkaste, alt efter de Vilkaar, der foreskrives Samfundet udefra. At drøfte Problemerne Told eller Frihandel er temmelig overflødig al den Stund, Nationerne er indstillet overfor hinanden, som Tilfældet er og har været gennem mere end et Slægtled. Uden Betænkelighed gik jeg i sin Tid ind for, at der blev ydet Skotøjs- og Tekstilindustrien en vis Beskyttelse overfor den udenlandske Konkurrence, der som Følge af usle Arbejdslønninger og daarlige Fabrikata var ved at umuliggøre den hjemlige Industris Bestaaen.

For os, der talte Skotøjsindustriens Sag, var det jo en lidt uheldig Omstændighed, at det ved en Politianmeldelse blev oplyst, at en Kontordame hos en større Skotøjsfabrikant kunde sidde og negle 91.000 Kr. af Kassen, før hun blev opdaget. Man maatte da ogsaa ude paa Møderne høre en eller anden spydig Bemærkning om, at det næppe var saa galt fat med den bestrængte Skotøjsindustri, naar sligt kunde forekomme!

Told — i Særdeleshed Finanstold — er jo ikke noget nyt; vi har vadet i Told lige fra Krigen 1864 og før og gør det den Dag i Dag, og man hører da ogsaa sjældnere nu til Dags denne Be-

skatningsmaade blive betegnet som »statsprivilegeret Lommetyveri«! Der kan vel ingen Uenighed være om, at Frihandel er Idealet; men Verden stiller os nu engang overfor visse Realiteter, som man simpelthen er nødt til at regne med, hvis man ikke vil flette Ris til egen Bag.

Den enorme Arbejdsløshed, som vi har været Vidne til længe før Krigens Tid, og som i Dag martrer alle Kultursamfund, selv de ældste og som er skæbneødelæggende for Millioner af Mennesker Verden over, burde anspore enhver Mand og Kvinde indenfor Samfundsstyrelsen til ganske at se bort fra, hvad der ellers kan skille, og træde i et forstaaende Samarbejde til hele Folkets bedste, førend vi kommer ud i den fuldkomne Opløsning. At hver eneste Kvinde, der deltager i det offentlige Liv, ikke forlængst har meldt sig under den Programfane, hvis Indskrift lyder: Ret for alle til Arbejde og Ret til dagligt Brød, er særlig ufatteligt. Det haardeste en Mor, som har en sulten Børneflokk omkring sig, kan blive stillet overfor, er da afgjort dette, at skulle sige, naar Rollingerne kommer og beder om et Stykke Mad: Nej, I maa sulte, thi jeg har intet at give jer!

Ganske vist siger Salmedigteren Brorson:

»Gik alle Konger frem paa Rad
i deres Magt og Vælde,
de mægted' ej det mindste Blad
at sætte paa en Nælde.«

Men dette gælder ikke, hvor Talen er om at skaffe Adgang for Mennesker til at forskaffe sig det nødvendige til Livets Ophold. Der er baade Mad og Klæder i Overflod, og der behøver ikke at være Mangel paa Boliger m. v. blot Mennesker vilde hjælpe hinanden og i alle Forhold anerkende Næstens Ret.

— — —

De langvarige Toldlovsforhandlinger i 1907—08 bød paa flere muntre Episoder. Gamle Kommandør Bluhme udtalte sig i et Aftenmøde i voldsomme Ord mod den af hans egen Finansminister Vilh. Lassen foreslaaede Luksustold. Kommandøren, der kom fra en bedre Middag og stillede i Salen i Kjole og Hvidt, paastod med dyb Overbevisning, at det var fuldkommen umu-

ligt at definere Begrebet Luksus. Han kendte for sit Vedkommende kun en Luksus, og det var Elskerinder, som han opfordrede Finansministeren til at lægge en klækkelig Skat paa!

Midt under Udvalgsbehandlingen blev Venstres Ordfører: Ingvard Jensen (Aakirkeby), syg. Han havde faaet nogle ondartede Bylder netop paa det Sted, hvor man er højest, naar man sanker Spaaner! Ingvard Jensen maatte rejse hjem, men naaede dog at give Møde i Folketinget, just som Sagen skulde til 3. Behandling. En af Partiordførerne tog da — ikke mindst paa Grund af Socialdemokratiets Tilslutning til Loven — Anledning til at hilse ham velkommen tilbage med de klassiske Ord: »Naar Enden er god, er alting godt!«

Jensen-Bælum, som var een af Venstres ældre Tingmænd og en trofast Discipel af I. C. Christensen, var en ret original Taler; til Tider kunde han, uden at han rigtig anede det, fremkomme med en eller anden højst besynderlig Sidebemærkning. Han talte gerne længe og var meget bred i sin Udtryksform. En Dag, da han var i Færd med at udvikle et Emne, der laa ham særlig paa Hjerte, indskyder han pludselig følgende: »Ja, jeg hører nok, at det ærede Medlem fra Odense 2. (Martin Madsen Halsted) giver en lille Lyd fra sig, men jeg fastholder nu o. s. v.«

Kaptajn Halsted, der i en Vinduesforfyndning stod og passerede med en Kollega, hørte kun sit Navn blive nævnet, men ikke, hvad det var Jensen-Bælum havde sagt. Man talte dengang fra sin Plads i Salen, og i Nærheden af Jensen-Bælum sad Wilmann (Lyngby) som andægtig Tilhører. Halsted fo'r hen til W. og spurgte: »Hvad sa'e han, jeg hørte mit Navn blive nævnet?« »Aah«, svarede W. — med en lidt dristig Omskrivning — »han sagde, at De »lod en lille én gaa!«

»Sikken en sjofel Karl!« udbrod Kaptajnen aldeles rasende og tog Plads lige foran den intetanende Jyde, hvem han under hele Resten af Talen mønstrede med ondsksfulde Blikke.

Da Jensen-Bælum sluttede af, fo'r Kaptajnen, der ellers var meget godsindet, men ogsaa engang imellem kunde blive ovenud hidsig, løs paa Kollegaen og spurgte, hvad »Meningen var med hans sjofle Bemærkninger?« Jensen-Bælum blev aldeles lamslaaet og forstod aldeles ikke Kaptajnens Vrede. — Kort efter blev det naturligvis opklaret, at det var den »ondsksfulde«

Spøgefugl Wilmann, der havde medvirket til, at Kaptajnen blev gal i Hovedet!

Socialdemokraterne i Odense 2. Valgkreds ønskede oprindeligt at faa Sundbo, der var Medarbejder ved det lokale Partiblads, opstillet mod Kaptajn Halsted. Dette vakte imidlertid Marotts Mishag; han mente, at den »radikale« Sundbo kunde svække Partiets Chancer i Odense 1. Kreds, hvor han selv var opstillet. Sundbo blev kort efter forflyttet til Esbjerg for at overtage Ledelsen af det lokale Partiblads, og man besluttede saa at opstille Dr. Gustav Bang. Valget gav til Resultat, at Madsen Halsted genvalgtes med 2039, medens Bang opnaaede 1971. Sandsynligvis kunde Sundbo allerede den Gang have erobret Kredsen; han var en slagfærdig Debattør, medens Bang var en knastør Filosof, som den gemytlige og populære Kaptajn havde alt for let Spil med.

Det var forøvrigt Madsen Halsted, der til et Blad afgav den meget omtalte Beretning fra Islands-Rejsen i 1907, at man ikke blot drak Champagne i et Afholdsløkalde i Reykjavik; men »lige-frem svømmede i den!«

FRA KRIGENS AAR —

»EPISODEN« 1920!

Ingen dansk Regering i den nyere Tid har næppe nogen Sinde været udstyret med en lignende diktatorisk Myndighed som Ministeriet Zahle ved Loven af 7. Aug. 1914. Verdenskrigen var da lige begyndt, og den alvorlige og faretruende Situation prægede Stemningen i Rigsdagen saaledes, at Partierne med samdrægtig og opløftende Enstemmighed vedtog Loven. Det var i Henhold til denne Lov, Regeringen kunde gennemføre i høj Grad paakrævede Foranstaltninger til Landets Forsyning med Levnedsmidler, fastsætte Maksimalpriser, foretage Rationering m. v.

Sjælen i alt dette var Indenrigsminister Ove Rode, der utvivlsomt sled sig selv op i Arbejdet for at sikre Befolkningen det daglige Brød. I hvor god Hensigt han end virkede, blev han, efterhaanden som Krigen trak ud, og Berigelseslysten tiltog i Styrke indenfor enkelte Befolkningsgrene, Genstand for de mest hasarderede Angreb og den groveste Kritik. Alle, der gennemlevede Krigsaarene, vil imidlertid med Erkendtlighed og Tak mindes denne Mands store, uegennyttige Indsats for vort Land.

Et andet Navn, som ogsaa fortjener at nævnes i denne Forbindelse, er Etatsraad H. N. Andersen, Østasiatisk Kampagni. Skønt allerede paa dette Tidspunkt en aldrende Mand, sparede han aldrig sig selv, naar han kunde være Regeringen og Landet til Støtte i den alvorlige Situation. Trods Minefare og Undervandskrig foretog han den ene lange og besværlige Rejse efter den anden over Havet, bl. a. til England. Højt anset, indflydel-

sesrig og verdenskendt var han hele Tiden paa Talefod med begge de krigsførende Magtgrupper, og i langt stærkere Grad end det egentlige Diplomati — dog altid i Forstaaelse med Udenrigsminister Scavenius — formaaede han overalt at skaffe Ørenlyd for Krav og Henstillinger paa sit Lands Vegne. Det er næppe for meget sagt, at uden H. N. Andersens betydningsfulde Indsats var det ikke lykkedes at opretholde baade Eksport og Import, endog i en saadan Udstrækning, at Danmark i mange Tilfælde høstede ekstraordinær Fordel derved i hele Krigstiden.

Kongens personlige Indsats under de mest skæbnesvangre og faretruende Situationer — Mineudlægningen i Store-Bælt — er blevet fremhævet i stærkt anerkendende Ord, bl. a. af Udenrigsminister Munch. Dennes Stilling som Forsvarsminister i Krigsperioden gør, at man maa tillægge de fremsatte Udtalelser en særlig Vægt, og saa meget mere paafaldende bliver det da, at vi kom til at opleve de bevægede storpolitiske Begivenheder i 1920!

Hvis Ministeriets Chef, da han hin Skæbnedag blev kaldt til Amalienborg, havde anmodet om Kongens Samtykke til før sin Tilbagetræden at foranledige Folketinget sammenkaldt og afæske dette et Tillidsvotum, vilde Kongen ikke have modsat sig dette. Trods Marotts og Moesgaard-Kjeldsens Frafald, vilde et Tillidsvotum muligvis være blevet vedtaget, idet man indenfor Højre langt fra var enig om, at Ministeriet Zahle burde fjernes. Bl. a. vilde Professor Birck i Følge sine egne Udtalelser ikke have stemt for et Mistillidsvotum.

Højesteretssagfører Harboe havde naturligvis Ret i, naar han under en senere Debat i Folketinget efter Dannelsen af Ministeriet Friis — udtalte, at Kongen ikke kunde afskedige Zahle, uden at han selv indvilgede deri. Fratrædelsesdokumentet skulde jo i Følge Grundloven kontrasignes, og nogen ansvarlig Minister til at udføre dette fandtes ikke.

Til Minde om de bevægede Dage gemmer jeg bl. a. et Telegram, som jeg modtog i mit Hjem den 2. April 1920 Kl. 8^{1/2} Aften; det er fra Statsminister Liebe og har følgende Ordlyd:

»Henstiller uopholdelig Indkaldelse af Rigsdagsudvalg om Sager, i hvilke Resultat venteligt. Statsministeren.«

Henstillingen blev ikke taget ad notam, og Liebe havde forøvrigt allerede faaet sin Afsked, førend der overhovedet kunde være Tale om Afholdelse af noget Udvalgs møde.

Udover de ældre er det vist kun de færreste Mennesker, der er klar over, hvilket kæmpemæssigt Arbejde der i Krigsaarene kom til at paahvile de kommunale Raad, i Særdeleshed i Pro vinsbyerne, som Følge af Rationeringen og Forsyningsvanskelighederne. Hverken paa Landet eller i de mindre og mellemstore Købstæder kunde man henvise Folk til Embedskontorer, som forvaltede de ministerielle Forordninger m. v. Kommunernes valgte Tillidsmænd maatte selv og for egen Regning udføre det mangeartede Arbejde, og de fik i Almindelighed ikke engang Tak for, hvad de udrettede til Bedste for alle Befolkningsklasser. I min egen By var vi saa heldige at have en baade dygtig, arbejdsivrig og meget forstaaende Borgmester, den nuværende Dommer i Næstved, Kr. Diderichsen, der paatog sig Ledelsen af det saakaldte Dyrtidsudvalgs mangeartede Arbejde. Jeg havde Sæde i det samme Udvalg og fik bl. a. til Opgave at forestaa Indkøb og Nedsaltning af Flæsk; endvidere skulde jeg sammen med to Kolleger føre Kontrol med, at Brød og Brødkorn ikke blev anvendt til Foderbrug. Selv havde jeg en skotsk Hyrdehund, som var vant til at faa et Par Skiver Rugbrød Morgen og Aften, og meget betænkelig ved den foreliggende Situation begav jeg mig en Dag op paa Amtskontoret for at forhøre Amtmand Vedel om, hvorledes man skulde forholde sig i denne prekære Sag. Jeg vidste, at Amtmanden ogsaa holdt Hund.

»Faar De ekstra Brødkort?« spurgte Kammerherren mig straks. »Nej, nej«, svarede jeg. »Ja, saa mener jeg, at De uden Risiko kan dele Deres Brød med Deres Hund; saaledes gør jeg selv«, bemærkede Hr. Vedel, »og skulde De høre nærmere om den Ting, saa lad mig det vide!« Dermed følte jeg mig beroliget i min Egenskab af offentlig Tillidsmand. Blandt de Ting, Byraadet skulde drage Omsorg for, var ogsaa Indkøb af Brændsel og Kartoffler til Byens Befolkning. En Byraadskollega, der var Tømrer, fik overdraget den første Opgave, som han klarede til alles Tilfredshed, og Borgmester Diderichsen paatog sig at være »Kartoffel-Grosserer«; han plejede hver Sommer at holde Ferie paa Mols og havde efterhaanden erhvervet en større Bekendt-

skabskreds blandt Kartoffeldyrkerne derovre. Dette kom i høj Grad Byen til Nytte. Den ene Kartoffelladning efter den anden blev i smaa Skuder dirigeret fra Molboernes Land over Kattedgattet, gennem Storebælt og opad Susaaen til Næstved, hvor Folk fik Anvisning paa at forsyne sig med Kartoffler.

Ligesom Byens nuværende folkevalgte Borgmester, Hr. A. M. Kristensen, var Hr. Diderichsen meget forsigtig paa det økonomiske Omraade; hvilket den Dag i Dag er kommet Byen til Gode. De to Herrer, der samarbejdede fortræffeligt i Kasse- og Regnskabsudvalget, sørgede for, at der i de Aar, da Pengene flød rigeligt, blev udskrevet et betydeligt Beløb i kommunal Skat udover det strengt nødvendige; der blev oparbejdet en Kassebeholdning, som man senere fik god Brug for.

Som Byfoged og Politimester nød Kr. Diderichsen stor Tillid i alle Befolkningsskredse, og det samme er Tilfældet fremdeles, hvor han efter den ny Retsplejelov alene er optaget af Dommervirksomheden. Som det humanttænkende Menneske, han er, har han ofte i Aarenes Løb rakt en hjælpende Haand til Mennesker, som ulykkeligvis kom i den Situation at skulle rammes af Lovens Arm. Havde Diderichsen dømt en Mand, da ved jeg, at han gerne, hvis Forholdene paa nogen Maade kunde tale derfor, bagefter bestræbte sig for at udvirke en Benaadning.

I adskillige Tilfælde har jeg haft til Opgave at intervenere for en eller anden fattig og forhutlet Stymper, og altid mødte jeg hos Dommeren Velvilje og Forstaaelse. Kun een Gang har jeg løbet Panden imod, og det var saa sandt ikke uden Grund; thi min Hjælpeaktion var desværre meget daarlig underbygget. Det drejede sig om en Kvinde, som var arresteret for Tyveri. En Dag, jeg kom hjem fra Rigsdagen, forefandt jeg paa mit Skrivebord en Rulle Papir af Størrelse som almindelige Avisark; der var i alt 8 med Blyant tæt beskrevne Sider, hvori vedkommende skildrede sine Forhold og i stærke Ord beklagede sig over den Behandling, hun havde været Genstand for fra Politiets Side, hvorhos hun anmodede om min Bistand til at slippe ud af Arresten. Den enestaaende Energi bemeldte Dame lagde for Dagen ved at skrive en saa fænomenal Afhandling gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Jeg begav mig straks til Dommer Diderichsen og overrakte ham det mægtige Dokument til behageligt Studium.

Dokumentet gjorde imidlertid ikke noget særligt eller overraskende Indtryk paa Dommeren. Han var aldeles ikke forbauset; dertil kendte han Delinkventen for godt. »Nu skal De høre«, sagde Dommeren, »hvorledes samme Dame, uden at hun i nogen Henseende kan drages til Ansvar derfor, har forstaaet paa en særdeles interessant Maade at injuriere og forhaane mig paa det groveste. Gennem Arrestforvareren sendte hun mig forleden en lang Skrivelse, som sluttede med følgende Citat af Kingo:

»Rettens Spir det alt er brækket,
Kærlighed er bleven kold,
al Retfærdighed er svækket,
Uskyld lider Last og Vold;
Løgn er ført i Sandheds Dragt,
Sandhed er i Støvet lagt,
Uret klæder Dommens Sæde,
Stene maa derover græde!«

Disse Linier har hun fundet i Salmebog for Kirke og Hjem, og da jeg selv er ansvarlig for, at samme Bog henligger til hendes Afbenyttelse i Cellen, kan jeg kun beundre hendes storslaaede Opfindsomhed. Jeg slap hende saamænd hellere end gerne løs, hvis der blot ikke var den uheldige Omstændighed, at det Tyvegods, der er efterlyst, forefandtes i hendes Hjem«. Nogen Tid senere traf jeg Justitsminister Steincke paa Gaden i København. Han standsede mig med de Ord: »Hvad er det dog for nogle skrækkelige Vælgere Du har dernede i Næstved? Forleden kom en af dem ind hos mig i Ministeriet, og det var tilmed en Dame; tænk, hun vilde prygle mig med en Paraply!«

Jeg blev hurtigt paa det rene med, at vedkommende Dame netop var den samme, som saa pragtfuldt havde forstaaet at udnytte Salmedigteren Kingo, da hun forsøgte at slippe løs af Næstved Arrest.

HANSSEN-NØRREMØLLE — GENFORENINGEN —
MORTEN ESKESEN — CHRESTEN BERG

I partitaktiske Manøvrer var Ove Rode en stor Mester; men Virkningen af disse var dog vist næppe altid lige velbetænkt. Jeg sigter i saa Henseende til den Overrumpling, der blev iscenesat overfor Folketinget ved Hanssen-Nørremøllens Udnævnelse til Minister før selve Genforeningen. Der var afkrævet samtlige Medlemmer af Regeringen den dybeste Hemmelighedspligt. Stauning, der sad i Ministeriet, havde f. Eks. maattet love ikke til nogen Mors Sjæl hverken i eller udenfor Rigsdagsgruppen at fortælle, hvad der forestod. End ikke Folketingets Formand kendte noget til Udnævnelserne, førend han, da Tingets Møde skulde begynde, fik overrakt Statsministerens Skrivelse. Han var under Oplæsningen lige naaet til Ordene: »har behaget Hs. Majestæt Kongen at udnævne« — da Døren til Ministerværelset pludselig blev aabnet, og H. P. Hanssen viste sig, forsigtigt skridende frem til Ministerpladserne for at finde et Sæde.

Sceneriet virkede saaledes, at Sønderjydernes gamle Fører og Danskhedens Førstemand ikke blev modtaget med den Fest- og Glædes-Stemning fra alle Sider, som burde have været Tilfældet. Den ny Minister var forøvrigt endnu tysk Statsborger; men da han var født i Sønderjylland før 1864, saa man ganske bort fra denne Omstændighed. Om hans Danskhed kunde der jo ikke være Tvivl.

Hanssen-Nørremølle var aldrig Partimand, og hans Optagelse i Ministeriet Zahle hindrede ikke, at han senere som sønderjysk Medlem af Folketinget indtraadte i Venstres Partigruppe. Hans gamle Ven og trofaste Medkæmper, tidligere Landdags-

mand i Berlin, Nis Nissen gik ind i det radikale Parti, utvivlsomt efter Tilskyndelse af H. P. Hanssen, som en Tid haabede paa, at den Deling efter partipolitiske Linier, som gjorde sig gældende i det gamle Land, ikke behøvede at blive udstrakt til de sønderjyske Landsdele. Da denne Forventning glippede, trak Hanssen-Nørremølle sig ud af Rigsdagspolitikken.

Ved Zahles Afskedigelse i 1920 maatte han dele Skæbne med de øvrige Ministre, og Venstre havde besynderligt nok ikke Bud efter ham, da Neergaard dannede Ministerium efter Opløsningsvalget samme Foraar. Flensborg-Agitationen, som havde bidraget til Venstres og de konservatives Valgsejr, stak endnu for meget i Kødet. Grænsedragningen i Henhold til Udfaldet af Afstemningen i de to Zoner var H. P. Hanssens Værk, og Nationen vil stedse være ham Tak skyldig, fordi han forblev urokkelig overfor chauvinistiske Stormløb og sikrede Danmark en Grænse, hvis Retmæssighed ikke med nogen som helst Virkning lader sig bestride hverken fra Tysklands eller andre Nationers Side. Grænsepælene blev sat netop, som de skulde, under tilbørlig Hensyntagen til dansk Sindelag og Modersmaalets Ret.

En aabenbar Fejl blev der begaaet ved Fastsættelsen af Afstemningsreglerne og Stemmeretsbetingelserne; men dette var ikke Hanssen-Nørremølles Skyld. Der burde ikke have været givet fraflyttede Slesvigere Stemmeret; man burde paa Forhaand have været klar over, at denne Bestemmelse i allerhøjeste Grad maatte blive til Fordel for Tyskland — den saa langt større Nation. Samfulde 56 Aar var der hengaaet, siden Slesvig blev bortrevet fra Danmark.

Den endelige Grænsedragning i selve Marken har paa visse Punkter vakt Forbavselse hos mange, der efter Genforeningen har besøgt den sønderjyske Landsdel. Ved Versailles-Traktaten var det bestemt, at Grænsen i sidste Instans skulde fastsættes under Hensyntagen til de særlig erhvervsmæssige og geografiske Forhold. Fire Sogne: Ladelund, Medelby o. s. v., hvis endelige Skæbne var udsendt til efter Folkeafstemningen i 2. Zone, burde sikkert have været henlagt til Danmark, og kommer man til Tønderegnet og ser, hvorledes man f. Eks. i Rudbøl har trukket Skellinien mellem Dansk og Tysk, spørger man sig selv, hvad har

de Godtfolk, som fik overdraget den endelige Afstikning, da haft i Tankerne, naar de har kunnet dele den nævnte Landsby saaledes, at man paa samme Tid gaar med det ene Ben i Danmark og det andet i Tyskland, naar man passerer den vel at mærke fra Nord til Syd løbende Landevej!

Ved det sønderjyske Aarsmøde i 1914 udtalte Hanssen-Nørremølle, henvendt til Tyskland: »Du kæmper en Kamp mod Tusinde Aar, og i den har du visselig tabt«. Disse Ord har holdt Stik, og det samme gælder Liebknechts profetiske Ord i den tyske Rigsdag i 1899 under Udvisningsdebatterne, da baade v. Køller-Regimentet i Nordslesvig og hele det tyske Junkerherredømme fik læst og paaskrevet af den gamle socialdemokratiske Fører. Han udtalte da, at Junkerherredømmet før eller senere vilde føre det tyske Folk til Afgrundens Rand, og naar engang den store Verdenskrig kom, vilde der ske langt større Omkalfatringer med Hensyn til det tyske Landomraade end det lille Nordslesvig, der i Sammenligning med alt det, Tyskland vilde miste, kun var for en Prik at regne.

Kun ved Socialdemokraternes Bistand lykkedes det i 1899 Hanssen-Nørremølle at faa sin Interpellation om Tvangs-Udvisningerne frem i den tyske Rigsdag, og i nøje Tilknytning til, hvad han som Danskhedens uforfærdede Talsmand fremførte, udtalte gamle Liebknecht de Ord: »Angrebet i Nordslesvig paa det danske Folkeelement, i Særdeleshed paa Modersmaalet, er det skændigste af alt; thi det er i dybeste Forstand et Angreb paa selve Folkesjælen og Folkehjertet.«

Syten Aar er nu rundne, siden Nordslesvig igen blev dansk Land, og med stor Glæde og Tilfredshed kunde Sønderjydernes djærve og trofaste Fører i sine sidste Aar se hen til, at det sønderjyske Spørgsmaal nu lykkeligt er hævet over al Partistrid. Her er alle Skel slettet; her vil vi alle det samme: Bevare alt, hvad der er dansk, og værne i Fællesskab den mest retfærdige Grænse, der nogen Sinde er blevet trukket mellem to Folk, nemlig ene og alene i Kraft af Befolkningens egen fri Bestemmelse.

Derfor — og tillige, fordi jeg gennem hele min Slægt fik en sund Nationalfølelse i Arv —, traadte jeg efter Opfordring navnlig fra min Sønderborgske Ven og Partifælle, Folketings-

mand J. P. Nielsen; der har været Befolkningen i hele den sønderjyske Landsdel en god, ivrig og trofast Talsmand paa alle Omraader — ind i Hovedbestyrelsen for de sønderjyske Forningers Fællesorganisation: Grænseforeningen, og det var med Glæde, jeg som den første socialdemokratiske Rigsdagsmand efterkom Opfordringen for nogle Aar siden til at tale ved det aarlige Koncertpalæ-Møde i Anledning af Dybbøldagen. Redaktør Svann Poulsen omtalte i »Berlingske Tidende« min Medvirning ved samme Møde med følgende anerkendende Ord:

»Stærkt lød Bifaldet efter hver enkelt Tale. Ikke mindst kraftigt gav dette Bifald sig Luft efter de smukke og jævne Ord, som Socialdemokraternes Repræsentant havde talt. Han var ny og fremmed for de fleste af de Mennesker, der var forsamlet i Salen. Derved virkede hans Ord ved den ægte Stemning, der prægede dem, særligt varmende og glødende.«

Om Forsynet giver mig Kræfter dertil, er det mit Ønske og-saa i kommende Tid at tjene Danskhedens Sag i vort Grænse-land.

Urigtigt vil det være at paastaa, at Salget af de dansk-vestindiske Øer i 1916 til U. S. A. vakte Begejstring hos de Mænd paa Tinge, som stemte for Afstaaelsen. Indenfor mit eget Parti var vi flere, der med Beklagelse saa det danske Flag strøget paa disse vore fjerne Besiddelser. Hans Nielsen (Horsens) gav bl. a. Udtryk herfor ved Sagens første Behandling. Som Situationen forelaa, var der imidlertid ingen Vej udenom.

Jeg har ofte mødt det Spørgsmaal: »Hvad blev der egentlig af de mange Millioner, som de nordamerikanske Fristater betalte os for Øerne?« — Svaret herpaa er, at hele Salgssummen, 125 Mill. Kr., og mange flere til — gik til Belgien som en Del af den Krigsskadeerstatning, Tyskland i Følge Fredstraktaten skulde yde dette krigshærgede Land. For Overtagelsen af mere eller mindre værdiløse Statsvirksomheder af forskellig Art og Statsdomæner i Nordslesvig maatte vi til Tyskland udrede alle disse Millionsummer, skønt det drejede sig om Tilbagegivelse til Danmark af et Landomraade, som Bismarck og hans Regering med Krig og Vold i 1864 havde frarøvet os.

Nogen Forundring har det nok vakt hos mange, at vore Delegerede i Paris ikke formaaede at afværge denne Aareladning af

den danske Statskasse! Bortset fra de amerikanske Guld-Dollars maatte Staten ydermere ved Overtagelsen af de sønderjyske Landsdele bl. a. optage et Genforeningslaan paa 120 Mill. Kr. — Det er aldrig let at høre til de smaa!

Folkesangeren og Højskolemanden Morten Eskesen aflagde jævnlig Besøg paa mit Kontor i Kolding, og en Samtale med denne gamle, ejendommelige Sagamand, de undertvungne Sønderjyders uforfærdede Forkæmper, var særdeles opbyggelig. Han drog i mindst en Snes Aar fra Hus til Hus i Nord-Slesvig, sang rundt i Hjemmene de af Prøjserne forbudte danske Sange og opflammede baade Ældre og Unge til Udholdenhed i den saare ulige Kamp mellem Dansk og Tysk og til Trofasthed mod det gamle Fædreland. De tyske Autoriteter var forbitrede over denne gamle Mands enestaaende Husagitation, hvis Frugter bl. a. gav sig Udslag ved Folkeafstemningen i 1920, men de turde af Hensyn til Mandens store Popularitet og den Hengivenhed og Kærlighed, Befolkningen nærede til ham, ikke forbyde ham at rejse rundt i Landsdelen.

Med megen Stolthedsfølelse viste Morten Eskesen mig et Brev, han paa en af sine Fødselsdage havde modtaget fra Bjørnstjerne Bjørnson. Den store Digter hyldede Sønderjydernes usvigelige Ven i følgende Linier:

Hvor Slesvigs Land blev revet over,
saa Hjerterødderne hang ved,
did Morten Eskesen sig vover
med trofast Trøst fra Sted til Sted.
Han vil med sine Tusind Fjed
sy sammen, hvad de søndersled.

En Dag, jeg traf ham ude i Byen, fortalte han mig, at han havde skrevet til Bjørnson og udtalt sin Bedrøvelse over, at Digteren var kommen i Konflikt ikke blot med Kirken, men ogsaa med dens Lære. »Jeg har sagt til ham«, tilføjede Morten Eskesen, »at skulde du virkelig forlade Kristendommen, saa ved jeg, at du nok skal vende tilbage igen«!

Under sine Besøg fremdrog M. E. bl. a. ogsaa Minder om C. Berg, hvem han havde kendt fra ung af. Han kunde aldrig

rigtig tilgive Berg, at han i 1866 sammen med I. A. Hansen stemte for den reviderede Grundlov og Indførelse af privilegeret Valgret til Landstinget. Midt i Firsernes voldsomme Kamptid mellem Venstre og Højre havde han foreholdt Berg, at naar han i 1866 stemte som anført, skyldtes det i Virkeligheden Frygt for, at de større Bønder i hans Kreds vilde svigte ham, hvis han gik med P. Bojsen og de øvrige Venstremænd, som stemte Nej. — Bedrøveligt er det, at C. Berg ikke findes blandt de trofaste Vogtere af Juni-Grundloven, som er hædret derved, at Folketinget i en af sine Sale har ladet ophænge et Fællesbillede af dem.

Blandt Gaardmændene var det i 1866 et almindeligt Slagord: Hvad skal Husmændene med al den Valgret?

Da Kammerherre Jessen i Horsens, der var Revisionstilhænger, ved Valget 4. Juni 1866 besejrede Jens Jørgensen, Bjerregaard, med kun 19 Stemmers Majoritet, skreg mange af Horsensegnens Gaardmænd Hurra udenfor Raadhuset til stor Forargelse for min Far og andre, der havde stemt paa J. J. En af de over Sejren mest begejstrede, Gaardejer Peder Sørensen, Hornborg, havde ligesom saa mange andre, der lod sig narre af de Politikere, der arbejdede for Grundlovsrevisionen, absolut troet, at han selv skulde blive privilegeret Vælger; men det gik ikke saaledes. Godsejerne løb med hele Kagen, og da der skulde være Landstingsvalg efter den ny Grundlovs Vedtagelse, sagde min Fader til ham: »Hvor blev du af Peder Sørensen? — Du endte nok i Grøften sammen med os Husmænd!«

Meget sørgeligt er det at se, hvor utrolig ringe Valgdeltagelsen var paa hin Tid. Smaafolk havde samme Valgret som alle andre til begge Rigsdagens Ting; men de glemte at benytte den. — Desværre.

— — —

Den store Folkefører C. Berg har jeg aldrig set og endnu mindre hørt tale. Jeg var kun 14 Aar, da han døde, men jeg erindrer tydeligt endnu, hvilket uhyre Indtryk, det gjorde paa mine Forældre, da Budskabet om hans Død en af de sidste Dage i November 1891 naaede udover Landet. Baade Far og Mor brast i Graad, og jeg selv græd med. Et uhyre Slag havde ramt det danske Demokrati; at C. Bergs myndige Røst ikke mere skulde lyde i Tingsal eller fra Landets Talerstole, følte af Tusinder

af danske Vælgere som noget aldeles sønderknusende. Hans manende Valgsprog: Gaa aldrig paa Akkord med Uretten! klang med sjælden Styrke i alle virkelige Demokraters Sind og Hjerte. Den af Folkets brede Lag forgudede Kæmpeskikkelse var brutalt blevet fældet af Dødens ubarmhjertige Le paa et Tidspunkt, hvor der mere end nogen Sinde var Brug for hans store agitatoriske Evner.

Til Bergs Jordefærd i Kolding skrev Holger Drachmann følgende pompøse Digt:

Et Enhedsmærke var den Mand,
hvem ingen Taager gjorde graa,
som ej November var istand
med sine Livs-Tvivl ned at slaa;
han var et Fjæld, en fast Kontur —
kun Døden nedbrød denne Mur,
men Bruset fra et Junihav
ombølger Kæmpens Grav.

Og vifter det en Solskinsdag
med friske Briser over Vang,
og smælder højt de hundred Flag
til glade Stemmers Frihedssang:
saa staar han for os bred og stor,
den Mand, der synger for i Kor,
den Mand, i hvem en Sanger bor,
som selv paa Teksten tror.

Kom, Berg, vor Ven — og tag vor Haand
og tryk den fast og vis os Vej,
thi brast end mange skøre Baand,
Naturens Stemme svigter ej;
det haarde ligger ej for os,
men vel til Tider mandig Trods —
dog selv din Trods slog dybest Rod
i Hjertets varme Blod.

En rig Natur, en lys Natur,
en Mand, som kunde regne fejl,
men Sjælen i den støtte Mur
var noget af et Folke-Spejl:

hans Evner fletted os en Krans,
vor Afmagt — det var ogsaa hans,
men sejrer vi — saa fører han
det bedste i sit Land!

Demokratiet anede, at det med Bergs Død gik en haard og ond Tid i Møde, og det slog heller ikke fejl. Ved Valget Aaret efter gik Moderationen mægtigt frem, og en af de mest smertefulde Begivenheder var den anden store Folkefører Hørups Fald for Alberti i Køge. Socialdemokratiets tredie Repræsentant i Folketinget, Harald Jensen, der i 1890 var sluppet igennem ved et trekantet Valg i den udprægede Landkreds: Skjolddelev, maatte ogsaa bide i Græsset.

Trods alle Forsikringer fra moderat Side under Valget om, at der aldeles ikke var Tale om at sætte Estrup paa lovlig Grund, var Forliget med Provisorieregimentets Mænd allerede i Løbet af et Par Aar en fuldbyrdet Kendsgerning. Det storpolitiske Forlig, hvorved alle Højres Forsyndelser med Grundlovsbrud og Fæstningsbyggeri uden Lov eller Bevilling, gennemførtes den 1. April 1894. Det Fællesministerium, der ventedes dannet med Mænd som Frede Bojsen og N. Neergaard i Spidsen, blev ikke til Virkelighed. Estrup fortsatte trods alle Aftaler som Regeringschef til langt hen paa Sommeren, da han omsider forlod Skuden; men kun for at give Plads for en ny Højreregering under Baron Reedtz-Thotts Ledelse.

Forligsmodstanderne under I. C. Christensen-Stadils maaltbevidste Førerskab rejste en harmdirrende Protestbevægelse Landet over mod Moderationen, og allerede ved Valget 9. April 1895 dømte Vælgerfolket Forligsmændene og satte et »radikalt-socialdemokratisk« Flertal ind i Folketinget. Blandt de nyvalgte var Zahle i Ringsted, ligesom Harald Jensen igen kom ind i Rigsdagen, nu som Repræsentant for den ny Aarhus søndre Kreds. Den ny Valgkredslov, som Højre og de moderate gennemførte, men langtfra gav en ligelig Repræsentation for alle Partier, bevirkede dog, at Socialdemokratiet fik en Række ny Mandater i Hovedstaden foruden Holm og Hørdum. Nyvalgte blev Wiinblad, A. C. Meyer, K. M. Klausen og Sigvald Olsen.

DET STORE KRACK!

Landmandsbankens Sammenbrud i 1922 skabte et lignende Røre som Paaskebegivenhederne to Aar i Forvejen og Albertis Selvanmeldelse i 1908. De første Meddelelser om Kracket lød paa, at alt var tabt — ogsaa alle Indskydernes Penge. Som Medlem af de forskellige Udvalg om samme Sag havde jeg Lejlighed til grundigt Studium af Glückstadts haarrejsende Forvaltning af de af ham betroede Millionbeløb. Selv maatte han i Lighed med Alberti længe forud have vidst, at hele Forretningen var ved at drukne i Svindel; alligevel var han fræk nok til midt i det hele at lade sig delegere til Wien som Finanskommissær for at bringe Orden i Østrigs Pengesager! — I juridiske Kredse nærede man ikke Tvivl om, at Forbedringshuset var ham vis, naar Sagen naaede frem til Retten. Det maa vel nærmest betragtes som en Lykke, at han døde forinden. Min gamle Ven Harald Jensen sagde kort før sin Død til mig: »Det var da godt, at Danmark ikke var en kapitalistisk Republik i 1922; thi i saa Fald havde Svindleren Glückstadt vel været Landets Præsident!«

Officielt blev det meddelt, at Glückstadt døde af Tarmslyng; — et haardnakket Rygte vilde vide, at han selv fremkaldte Døden ved at knuse et Uhrglas og sluge en Del af Skaarene; — med andre Ord et Selvmord, ligervis som Læderkongen Max Ballin. Havde Banken faaet Lov til at bryde helt sammen, vilde det have betydet en næsten tilintetgørende Katastrofe for store Dele af dansk Erhvervsliv. Da Staten traadte til med sin Garanti, var det af meget stor Betydning, at Genrejsningsarbejdet kunde gives i Hænderne paa en saa kyndig og dygtig Bankmand som

den nuværende Første-Direktør: Oluf Nielsen. Der er næppe Tvivl om, at naar baade Afviklingen af de gamle Skader og Genrejsningen af Banken er lykkedes saa godt, som Tilfældet er, maa denne Mand tilskrives den væsentligste Part af Æren herfor.

Da Undersøgelseskommisionen havde afsluttet sit Arbejde, mødte jeg en Dag Professor Birck paa Christiansborg Slots Ridebane. Han standsede mig og udtalte sin Forundring over, at der fra mit Partis Side ikke blev traadt mere skarpt op imod Glückstadts medansvarlige. Jeg bad Professoren nærmere begrunde denne Udtalelse, hvad han naturligvis ikke kunde, og da jeg havde foreholdt ham den Stilling, han selv havde indtaget som Medlem af nævnte Kommission, stak han mig øjeblikkelig Næven til Farvel! — Han havde selv fra første Haand været med at lægge Sagen til Rette bl. a. ogsaa med Hensyn til Bestyrelsens Indklagelse for Domstolene. Som bekendt kom Landsretten til det forbløffende Resultat, at Bankens Bestyrelse ikke kunde paalægges noget Ansvar. Til Offentlighedens Tilfredshed omstødte Højesteret heldigvis Landsrettens Afgørelse.

Overretssagfører Afred Christensen, der trods sine 83 Aar har bevaret sin Aandslivlighed og hele Vivacitet fra sine bedste Manddomsaar som Politiker, traf jeg i Fjor ved et Møde i Tilsynsraadet for Kongeriget Danmarks Hypothekbank. Ved en Kop Kaffe efter Mødet hos Bankens nuværende administrerende Direktør, Folketingsmand Hans Nielsen, kom Samtalen bl. a. til at dreje sig om Landmandsbankens Sammenbrud. Alfred Christensen fortalte da en pragtfuld Historie om den Dag, han sammen med de to andre Direktører for Hypothekbanken mødte op ved Holmens Kanal for at gratulere Hr. Glückstadt i Anledning af det meget omtalte Bankjubilæum, der foranledigede Udgivelsen af et kostbart Festskrift, forfattet af Landstingsmand Schovelin.

Vi traadte ind i de høje Haller, sagde Alfred Christensen, og blev hjerteligt modtaget af Hr. Etatsraaden; men sikken et Trekløver til Deputation! Vi var temmelig værkbrudne alle tre. Den administrerende Direktør, Hr. Jensen-Sønderup, vor Ordfører, havde kun »halvandet Ben«, Statsgældsdirektøren, P. O. A.

Andersen, min medkontrollerende Kollega indenfor Direktionen, havde et stift Ben og jeg Træben! Det var vel nok en Deputation!

»Ja, det maa jeg nok sige,« bemærkede Tilsynsraadets Formand, Professor Axel Nielsen, vittigt. »Det passede jo altsammen storartet; thi Banken var jo desværre ogsaa temmelig invalid!«

KONGEN

Efter at Stauning havde dannet sit første Ministerium, spurgte en Venstre-Rigsdagsmand Socialminister Borgbjerg: »Hvorledes tager Kongen den ny Situation?«

»Med en gemytlig Elskværdighed, der gør, at man kommer til at holde af ham, og hurtigt kommer i et fortroligt Venskabsforhold til ham,« svarede B.

Den samme Erfaring m. H. t. Kongens elskværdige Færd har jeg som gammel Rigsdagsmand ogsaa gjort. Kongen har aldrig gennem de svundne 25 Regeringsaar selv jaget efter at blive populær. Hans store Popularitet skyldes den paa samme Tid ranke og bramfri Maade, hvorpaa han altid færdes blandt sit Folk.

Ved en national Fest den 6. Septbr. i Fjor i Hørsholm gamle Slotspark, der blev arrangeret paa mit Initiativ, og hvor Kongen var til Stede, holdt jeg følgende Tale, efter at Forsamlingen, der talte ca. 8000 Mennesker, havde sunget hosstaaende af mig med Relation til de gamle Hørsholm-Minder skrevne Sang:

Til Kongen

Vi stævned hid for Danmarks Sag at fremme,
og Livet, Lyset lader hver fornemme,
at trofast Id og Gerning er Folkets største Pryd,
som Moders blide Stemme for os blev himmelsk Lyd.
Hjertebaand, som os sammenbinder,
styrkes skal ved de lyse Minder,
styrkes skal!

Naar Skoven grønnes ved de danske Sunde,
da samler Folket sig i skønne Lunde —
med Tak til Drot og Følge for idel Trofasthed;
vor Konge her vi hylder for Retfærds-Kamp og Fred.
Her hvor før mørke Skygger hvilte,
med vor Tak frem i Dag vi ilte,
med vor Tak!

Ja, Kamp for Ret og Fred var Kongens Virke,
for Slottet før der stander nu en Kirke.
Og Folkets frie Stemme lovsynger Danmarks ny;
det mørke vil vi glemme med Tro paa Fremtids Gry.
Hejse frit Danmarks gamle Fane.
Vige ej bort fra Troskabs Bane,
vige ej!

Deres Majestæt! Ærede Tilhørere! — »Hjertebaand, som os sammenbinder, styrkes skal ved de lyse Minder«! Tillad mig at indlede med disse Ord fra Sangen til Festen i Dag. Vi er samlede for at højtidelig holde 175 Aaret for Bøndernes Frigørelse under Hørsholms Gods. Midt i den danske Bondes Fornedrelse ophævede Enkedronning Sophia Magdalena Stavnsbaandet her — 27 Aar før dettes almindelige Løsning i 1888 efter Henstilling af den varmhjertede Greve af Stolberg: Christian Gynther, for hvem Dronningen til Ære og Tak for hans kloge Raad selv lod rejse den Marmor-Obelisk, De vil have bemærket paa Pladsen foran Præsteboligen. I mine Aarer rinder der Blod af danske Hovbønder fra Matrup Gods i Jylland, og det er mig en særlig Glæde her i Dag at faa Lov til at fremhæve dette lyse Minde fra den nævnte Enkedronnings Regeringstid med Tak til hende og hendes forstandige Raadgiver.

For fire Aar siden rejste Hørsholms økonomiske Selskab, som netop i denne Maaned kan fejre 75 Aars Jubilæum, den Obelisk til Minde om Dronning Sophia Magdalena, som De ser hernede i denne Parks sydlige Del. Jeg vil gerne benytte Lejligheden til at lykønske det jubilerende Selskab og takke for en gennem de svundne Aar betydningsfuld Indsats for Hørsholm By og Egn, herunder ikke mindst for de aarlige Præmier til unge Men-

nesker af begge Køn for lang og tro Tjeneste. Jeg vil altid erindre Smilet og Glæden, hvormed vor lille Karen dernede i Hjemmet i Rungsted modtog Sølvgenstandene for 6^{1/2} Aars Medhjælpergerning paa samme Sted.

Hans Majestæt har i Dag æret og glædet os ved sin Nærværelse. Som Rigsdagsmand gennem ca. 30 Aar vil det være naturligt, at jeg dvæler ved de heldigvis ikke faa lyse Begivenheder, som jeg har at se tilbage paa i Kong Christians Regeringstid.

Deres Majestæt! Det mest straalende og altoverskyggende Minde har jeg fra de bevægede Augustdage i 1914, da Danmark paa et hængende Haar var ved at blive direkte indblandet i Verdenskrigen. Regeringen er i Følge vort Lands Forfatning: Kongen og hans Ministre, og i Statsraadet fører Kongen Forsædet. Det var en alvorlig og skæbnesvanger Stund, da Deres Majestæt hin Dag aabnede Forhandlingerne angaaende Store-Bæltets Spærring. Men takket være Deres Majestæts Evne til hurtig at bedømme en Situation, ogsaa en saa alvorstung som denne, blev der grebet rigtigt — og glædeligvis med den største Tro paa og Tillid til Kongen saavel fra Kongens eget Raad som fra Folkets Raad!

Kong Christian udrakte samtidig med Mineudlægningen i Bæltet sin Haand mod Vest, og den blev modtaget af en Broderhaand paa den anden Side af Nordsøen — af Englands Konge. Danske Mænd og Kvinder! Vi vil derfor ogsaa i Dag paa dette Sted mindes Kong Georg, Englands højsindede Konge, Danmarks Ven, med Ære og Tak.

Tak, Kong Christian for Kongegerningen i de Dage. Vi kender fra vort Fædrelands Historie saa mange Fejlgreb, der kom saa dyrt at staa for vort Folk. Var der handlet forkert hin Dag, vilde Danmark hurtigt være blevet forvandlet til et »Iran eller San Sebastian«! Men netop derfor vil vor nuværende Konges Navn til sin Tid paa glørværdig Maade blive indtegnet med Flammeskrift i Danmarks Historie, hvis der da er sand Historieskrivning till!

Jeg beder Kongen tage en Hilsen med til Dronningen med Tak for, hvad hun i den strenge Tid gennem den store »Dron-

ningens Indsamling« ud fra sand og ægte menneskelig Medfølelse ydede til Lindring af megen Nød og Elendighed i vort Land.

Til mine lyse Minder som gammel Politiker hører dernæst Grundlovens Vedtagelse, midt under Verdens-Katastrofen 5. Juni 1915. Grundlovs-Revisionen med den lige Valgrets Gennemførelse til begge Ting blev vedtaget af et enigt Folk, der for en Gangs Skyld viste, at der kan og bør løftes i Flok! Aldrig følte jeg mig i de 33 Aar, jeg har optraadt paa Valgtribunen, mere lykkelig og glad, end naar der paa Dagsordenen stod en Sag, der kunde samle os alle, lige fra Hytte til Borg. Og derfor glæder jeg mig ogsaa her i Dag over at kunne lufte Lungerne uden Hensyn til Partipolitik.

»Nu vajer Dannebrog igen paa Dybbøl Banke«! Tak, Deres Majestæt for de lyse Minder fra Genforeningen 1920, da Kongen modtog Dannebrog paa den historiske Skanse. Ved Retfærdskamp skabtes et større Danmark.

Ved Lillebælts-Broens Indvielse i Maj i Fjor udtalte Trafikminister Friis-Skotte: »Alle højagter og ærer vi Kong Christian som Landets første Mand«. Ja, det gør vi! Jeg var Medlem af det Folketingsudvalg, der i 1924 indstillede Forslaget om Broen over Lillebælt til Vedtagelse; et herligt Minde er det for mig, da det mægtige Arbejde var lykkeligt gennemført, og Kongen fra Fyns-Siden aabnede den faste Forbindelse med Hovedlandet, min Fædrenestavn Jylland.

Jeg gaar videre i Minderne! Ja, det ligger nær op til Dagen i i Dag. Det er »Bondetoget«, jeg tænker paa. Ogsaa her fortjener Kongen Tak. At Kongen er hævet over Partierne, det ved vi. Jeg fik det eftertrykkeligt indskærpet under en Audiens, hvor min Datter og jeg blev modtaget i Anledning af en Rejse til England. Deres Majestæt gjorde mig ved den Lejlighed opmærksom paa, at min Tanke om at faa Kongen til i Radioen ved det forestaaende Valg at opfordre til Samling i disse onde Tider om »de fire store Partier«, var ikke helt vellykket! »Nej,« sagde Kongen. »Jeg kender ingen Partier. og »det lille« kan jo ogsaa have Ret!«

Da vi forlod Christiansborg, og de to Gardister ved Marmor-

trappen ned til Dronningeporten højtideligt gjorde Honnør, bemærkede min Datter: »Der fik du vel nok en rigtig en over Nakken, Far!«

Men, det var Bondetoget, jeg vilde sige et Par Ord om! Ja, da Kongen hin Dag traadte ud paa Balkonen paa Christian den 7.s Palæ, udtalte han: Nu gaar jeg ind og modtager Eders Deputation, men vi bør ikke glemme, at der er mange, der har det svært, (Kongen tænkte her ikke mindst paa de arbejdsløse). Lad os arbejde i Fællig til Landets Gavn! Jeg foreslaar, at vi forener os i et: Leve Danmark!

Ogsaa det siger vi Tak for.

Vi befinder os nu i Kongens 25. Regeringsaar. Jeg tror, at den Jubilæums-Gave, Kongen vil sætte allermest Pris paa, er, at de fire store Partier kunde enes om vort Lands Neutralitetsværn. »Mord og Brand« raser Verden over som ingen Sinde før, Forholdene maner til Samling og Sammenhold. Kunde Rigsdagen da ikke gavne Folket og glæde Kongen med, at man nu ved Jubilæet gav ham til Underskrift en énstemmig vedtagen Lov om Danmarks Forsvar! Lad os haabe det bedste.

Som jeg har lært Kongen at kende gennem de svundne Aar, vil jeg gerne have Lov til at karakterisere ham i de Ord: »I Troen fast, til Haabet let, som Kærligheden aldrig træt. En trofast Vogter af Danmarks Riges Frihed og Selvstændighed, en usvigelig Forkæmper for Folkefrihed og Folkelykke!«

I denne Tid gjalder Valgluren over det halve Land; der er Landstingsvalg i det sydlige Jylland, paa Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. Kong Christian følger med sin Statsminister — De ved, ham med Skægget, en Mand, jeg har haft den Glæde at samarbejde med i de 30 Aar paa Tinge — med største Interesse og dyb Alvor Udviklingens Gang.

Jeg siger med Digter-Præsten Hostrup:

»Lad det bryde, lad det gære,
stem ej Strømmen, taal dens Brag,«

og haaber med Digteren, at

»den skal bære Grøde til en Sommerdag!«

Th. Stauning, Statsminister

Diderichsen, Dommer

Festen i Hørsholm 6. September 1936

Men Tiderne er onde! Som Kongen sagde til Bondetogets Folk: »Der er saa mange, der har det svært.« Kun ved fordrageligt Samarbejde og ved gensidigt at anerkende hinandens Ret kan vi muliggøre Rettens og det Godes Sejr.
Lad os ikke glemme Grundtvigs Ord:

Til ét Folk de alle høre,
som sig regner selv dertil,
har for Modersmaalet Øre,
har for Fædrelandet Ild.
Resten selv som Dragedukker,
sig fra Folket udelukker,
lyser selv sig ud af Æt,
nægter selv sig Indfødsret.

Og til sidst vil vi da paa dette minderige Sted sammen med Kongen forene os i et trefoldigt: Leve vort Fædreland, Danmark!

— — —

Om den samme Fest, hvor ogsaa Borgmester Kaper og Sønderjyden Peter Grau talte, skrev »Nationaltidende« Dagen efter bl. a. følgende:

»Andreasens Tale var et Unikum! Den var paa een Gang en bevæget personlig Hyldest til Kongen, hvem han hele Tiden henvendte Ordet direkte til, og en spøgefuldt af Anekdoter, Vitser og personlige Erindringer sammensat Konference.

— — —

»Det skal Kongen have Tak for«, sagde Niels Andreasen som Afslutning paa hver af sine Minderuner i den anteciperede Jubilæumstale. Ind imellem brugte han Vendinger og fortalte Smaaoplevelser, der fik Kongen og alle Tilhørerne til at klukle.

Næppe nogen Sinde har et højtideligt Møde haft en Taler af denne Art paa Programmet, men der er ikke Tvivl om, at den gamle Politiker gik i Folk med Træsko paa.

Til sidst udbragte Niels Andreasen et Leve for Danmark, og Kongen gik ham i Møde næsten hen til Talerstolen for at ryste hans Haand til Tak.«

— — —

Efter Talerne i Slotsparken samledes Festkomiteen med Kongen paa Hørsholm Raadhus til en Forfriskning. Kongen løftede her sit Glas, takkede mig for Dagen og udtalte sin Bedrøvelse over, at min desværre nu afdøde, gode Hustru ikke havde kunnet være til Stede.

Hørsholm-Festen gav et Overskud paa 1814 Kr., som blev tilstillet Grænseforeningen til Fremme af Kulturarbejdet i Sønderjylland.

— — —

Ved en Aftenfest paa Amalienborg gik Kongen, efter hvad der blev fortalt paa Rigsdagen, hen til Landstingsmand, Professor Ellinger, der tillige var Direktør for Landbohøjskolen, og sagde til Professoren: »Dem maa jeg gratulere; De nyder den Ære, at Deres Søster (Fru Nina Bang) blev Danmarks første og hidtil eneste kvindelige Minister.« — »Ja; Tak, Deres Majestæt,« svarede Ellinger, »men vi tilhører jo ikke samme politiske Parti.« — »Det ved jeg,« bemærkede Kongen; »men der er som bekendt noget, som hedder Blodets Baand!«

»Jo, min Søster er baade et godt og dygtigt Menneske og skal antagelig nok udfylde sin Plads. — Pressen er jo lidt ude efter hende — som Regel uden større Grund, — synes jeg,« fortsatte Professoren. »Man forsøger sig ogsaa med en vis Spot, og det kan vel nok siges, at det er at drive Spøgen lovlig vidt, naar man ude paa den saakaldte »Bonbonnière«-Varieté for Tiden lader et Mandfolk — Skuespiller Carl Fischer — kopiere min Søster med iført kvindelig Beklædning, forsynet med Dame-Haandtaske o. s. v.«

»Sagde De Mandfolk, Hr. Direktør?« udrød Kongen. »Ja-e, er man Minister, skal man helst være et Mandfolk!«

Nina Bang var som følge af sin store Dygtighed og Indsigt og Evnen til hurtig at sætte sig ind i enhver Sag, meget anset blandt Undervisningsministeriets Embedsmænd. I Finansudvalget skabte hun stor Respekt om sin Person ved den Grundighed og Klarhed, hvormed hun gjorde Rede for alle Spørgsmaal, ogsaa de, der under Samraadene blev rejst fra Udvalgets Side, og paa hvis Besvarelse, hun ikke kunde være forberedt. Hvis hun havde levet, vilde hun utvivlsomt være blevet Minister paany, da Stauning dannede sit 2. Ministerium.

TH. STAUNING

Da jeg ved Aarhundredskiftet begyndte som »Partileder« i Holstebro — kun godt 22 Aar gl. — var P. Knudsen Partiets Førstemand. Jeg traadte dog først og fremmest i nærmere Samarbejde med Stauning, der var Knudsens Privatsekretær og allerede da af Partiformanden udset til dennes Stedfortræder, naar Tiden dertil maatte melde sig.

P. Knudsen var barsk af Ydre; men i hans Bryst bankede et varmt og følsomt Hjerte. Han var derfor ogsaa selvskreven til Stillingen som Fattigborgmester i København, da denne blev ledig, og Socialdemokratiet kunde besætte den. — Jeg husker, hvorledes han hjertevarmt gratulerede mig i en hel lille Tale, da der en tidlig Morgen ved et Hovedbestyrelsesmøde den 4. Oktober 1903 i København indløb et saalydende Telegram fra min Hustru i Kolding: »Nedkommen i Aftes med en Søn!«

At faa P. Knudsen til Møder ude i Landet var aldrig vanskeligt. For ham var Partiet paa sin Vis alt. Myreflittig, som han var paa sit Kontor, i Rigsdagen, ja, hvor som helst Arbejdet kaldte, sled han sig bogstaveligt talt op og døde kun 61 Aar gl. Ligesom hans gamle Kampfælle C. C. Andersen, der opnaaede en Alder af mere end fire Snese, blev han begravet med præstelig Medvirkning. Præsten fra »de gamles By«, R. P. Rasmussen, talte smukt og inderligt ved hans Baare og vidnede om den gamle Partiførers uegennyttige og uforfærdede Kamp for alle dem, der lever paa Samfundets Skyggeside.

P. Knudsens vidunderlige Egenskaber som Partileder gik paa ejendommelig Maade i Arv til Th. Stauning; ved P. Knudsens

Udnævnelse til Borgmester og den deraf følgende Opgivelse af det partimæssige og politiske Arbejde, var Stauning selvskreven til at blive hans Efterfølger, og da Socialdemokratiet skulde danne Regering, kunde der fra Partiets Side overhovedet ikke blive Tale om nogen anden Mand til at træde i Spidsen som Regeringschef end netop Stauning. Det var med Begejstring og Tak, jeg paa hans 60 Aars-Dag i 1933 hilste ham med disse Linier:

Stauning, Du er æret,
prises skal Dit Navn.
Trofast har Du været,
raadet Bod paa Savn.
Derfor vi Dig hylder
just paa denne Dag,
thi Dit rige Hjerte
slaar for Folkets Sag.

Ofte sat paa Prøve;
men Du den bestod.
Daad Du kunde øve
med Dit friske Mod.
Naar Du stod for Styret
som den djærve Mand,
føjte vi os trygge
her i Danmarks Land.

Midt i Tider onde
røgted' Du dit Kald;
Borger eller Bonde
ønsked' ej Dit Fald.
Fra den jævne Arne,
fra de Tusind Hjem
der Du hentet' Kraften,
som bar Sejren frem.

Kamp for Smaafolks Lykke,
Kamp for Ret og Fred
blev et gyldent Smykke
øm Din Skulder bred.

Aarene de rinde,
Slægt skal følge Slægt!
Hjertets Tak vi bringe
for Din Varetægt.

Det Kæmpearbejde, Stauning har udført ikke blot som Partiets Førstemand, men i Særdeleshed paa det rent saglige Omraade til Gavn for det hele Land, er blevet mødt med den største Respekt og Anerkendelse fra alle Sider i det danske Folk.

Naar han udadtil har skullet optræde paa Landets Vegne, har han besiddet en ypperlig Evne til netop at faa sagt, hvad der burde siges, og paa en saadan Maade, at han havde Folket bag sig. Ikke mindst gælder dette med Hensyn til Grønlands-sagen; længe vil det blive erindret, at han til Nordmændene ved Sammenkomsten i Hamar sagde de rammende Ord: »Hellere aabent Fjendskab end uærligt Venskabl«

Norges Udenrigsminister, Hr. Ihlen, havde i sin Tid paa sit Lands Vegne overfor Ministeriet Zahle erklæret, at selvfølgelig anerkendte han ogsaa Danmarks Højhedsret over Grønland; men desværre forelaa denne Udtalelse ikke skriftlig; thi i saa Fald vilde der næppe være blevet Tale om en Haager-Proces, og begge Lande kunde have sparet store Summer. I Norge glemte man at handle ud fra det gamle Ord, at et magert Forlig er bedre end en fed Proces. Man havde gjort klogt i at holde sig til de engang trufne Aftaler.

Under Staunings Besøg sidste Sommer i London skrev »Manchester Guardian« under Overskriften: »En Viking-Demokrat« følgende:

»Stauning maa hilses som en Personifikation af baade sit Land og af Demokratiet. Efter at have været ved Magten i en Aarrække, har han skabt sig en patriarkalsk Position, og han er stadig en af de mest agtede Personligheder i Landet.

Det Land, han kommer fra, har længe været en af vore mest trofaste Kunder, men de Baand, der forener os, er gjort af et stærkere Stof end Handel. Kærligheden til Søen og til den fredelige Udvikling og den dybe Respekt for den personlige Frihed er nogle af de Ting, der udgør vort fælles Syn. Danmark er et

Land, som ofte har givet det øvrige Europa et moralsk Eksempel.«

Efter at have omtalt, at Danmark holdt sig udenfor Gramsetaget, da Forholdene skulde ordnes efter Krigen, omtaler Artiklens Forfatter de danske Afrustningsforslag af 1924 og 1933 og Forbudet mod politiske Uniformer og slutter saaledes:

»I et Europa, som i Dag synes betænkelig nær ved at blive behersket af Maskingeværer, privat Politi og Soldaterkorps, har vi i højeste Grad Brug for Staunings Nidkærhed.«

Som den, der har samarbejdet med Danmarks nuværende Statsminister i ca. 30 Aar paa Rigsdagen, er det mig en særlig Glæde at faa Adgang til at citere disse Ord.

HARALD JENSEN

Det var under Folketingsvalget i Foraaret 1898, at jeg lærte Harald Jensen at kende. Han havde været Folketingsmand for Skjoldlev fra 1890—92, men faldt ved Opløsningsvalget sidstnævnte Aar. Den 9. April 1895 valgtes han paany, denne Gang i Aarhus søndre Kreds. Han opnaaede ikke absolut Majoritet lige saalidt her som i Skjoldlev; vel fik Harald Jensen 1287 St., men paa Højremanden Rafn og den moderate Hjortshøj faldt henholdsvis 841 og 687 St. Saa kom Valget 5. April 1898, og nu maatte alle Sejl sættes til, thi Højre og de moderate opstillede i Forening den meget ansete og populære moderate »Løsgænger« Elmquist, der var Direktør i Jysk Husmandskreditforening. Mellem Reformpartiet og Socialdemokraterne var der indgaaet en fast Alliance, og selvste J. C. — den Gang bedst kendt under Navnet Christensen-Stadil — mødte før Valget frem i »Den folkelige Forsamlingsbygning« i Aarhus Østergade og opfordrede i indtrængende Ord alle frisindede og demokratiske Vælgere til at sikre Harald Jensens Genvalg. Den kendte Valgmenighedspræst Jørg. Teilmann, Bering, var blandt Harald Jensen Stillere og anbefalede at stemme socialdemokratisk; bl. a. brugte han paa Valgdagen den Vending, at »Dagdrivere i Silke fortjente lige saa lidt at faa Føde og Klæder som Dagdriveren i Pjalter!« Disse Ord forargede i høj Grad en moderat Sognefoged, som afbrød Teilmann med de Ord: »De wa' endda køn saa'e a' en Præst!«

»Ja, naar jeg anbefaler H. J.,« fortsatte J. T., saa er det ikke

mindst, fordi jeg er Præst; thi Harald Jensens Program er nemlig dette: — »En Arbejder er sin Løn værd!«

Ved samtlige Vælgermøder i Kredsen var jeg fælles Referent for baade »Demokraten« og »Aarhus Amts Folkeblad.« Søndagen før Valget bistod jeg H. J. med Udarbejdelsen af et Flyveskrift, der blev udsendt som Ekstra-Udgave til begge Blades Abonnenter paa Landet. Mine to Chefer: H. V. Rasmussen og N. Johan Laursen gav Tilladelse til, at jeg fra Trykkeriet hentede Folkebladets metalstøbte »Titel-Hoved« frem, og »Demokraten«s Folk besørgede derefter Trykningen og Udsendelsen af det paagældende Valgnummer.

»Det var den sidste Olive«, som H. J. udtrykte sig, og den blev ikke uden Virkning. Elmquist blev ikke opstillet før faa Dage inden Valget; i ret mange Vælgermøder deltog han derfor ikke, og hans Opstilling skulde i det hele taget være en Overrumpling. Harald Jensen genvalgtes imidlertid med overvældende Majoritet; han fik 1759 St., medens Elmquist maatte nøjes med 1303 St.

Aaret efter kom den store Lockout, hvor 40.000 Mand blev kastet paa Gaden og gjort brødløse i ca. 4 Mdr. Konflikten havde alene sit Udspring deri, at Snedkermestrene i 7 jyske Byer ikke kunde opnaa Enighed med deres Arbejdere om en ny Lønoverenskomst. Under den langvarige Kamp traf jeg næsten daglig H. J. i Arbejdernes Forsamlingsbygning Studsgade 5—7, hvor de udelukkede Arbejdere samledes. Her lærte jeg samtidig P. Sabroe at kende; han holdt i hver Uge flammende Taler til Arbejderne, som han opfordrede til uførtrodet at holde ud i Kampen. Harald Jensen gik gerne rundt i de mindre Mødelokaler og opmuntrede paa nærmeste Hold ligervis de tilstedeværende til ikke at tabe Modet.

Indtil 1900, da Harald Jensen foranledigede, at jeg blev Lokalredaktør i Holstebro, var han Socialdemokratiets eneste Repræsentant i Aarhus Byraad. Hans Arbejde satte alligevel Spor, thi bag sig havde han baade et udbredt Blad og et talstærkt Parti. Det skyldtes ikke mindst ham, at Byen i Tide fik erhvervet Marselisborg Gods, og hvad dette har betydet for Aarhus baade erhvervs- og udviklingsmæssigt i de svundne 40 Aar, kender alle.

Nogen Tid før min Afrejse til Vestkysten, blev der mellem Reformpartiet og Socialdemokraterne afsluttet Alliance til det forestaaende Byraadsvalg. De nærmere Vilkaar for Samarbejdet blev foreløbigt aftalt mellem Redaktør N. Johan Laursen og Harald Jensen; da de sad og forhandlede paa Folkebladets Kontor, kom den anden af mine Chefer: Redaktør H. V. Rasmussen ind paa mit Arbejdsværelse og bemærkede da: »Hvem af de to har monstro den største Ræv bag Øret?« — Dette delikate Spørgsmaal var ikke let at besvare. Harald Jensen havde intet imod, at man ved slige Lejligheder satte hans Navn i Forbindelse med »den røde Mikkell«; — Laursen var, som Jyder udtrykker det, ogsaa i Politik en temmelig »lun Bror«!

Ved Sammenkomsten mellem de to Herrer blev det bestemt, at Reform-Venstre skulde have 4 Kandidater og Socialdemokraterne 6. Alliancelisten gennemførtes med stor Majoritet. Blandt de mest begejstrede var naturligvis P. Sabroe; han fabrikerede næste Dag en Række Lykønskings-Telegrammer, hvor han uden videre ogsaa indførte mit Navn. Den Gratulation, hvorunder mit Navn fandtes, og som jeg intet anede om, førend jeg læste den i »Demokraten«. lød saaledes: »Saa sejrede I da over den socialistfressende Bande og vandt den stolte Sejr med blanke Vaaben!« Fra Redaktør K. Hansen, »Aarhus Amtstidende«, som jeg personlig havde staaet paa Venskabsfod med under min Virksomhed i Aarhus, modtog jeg omgaaende et aabent Brevkort, hvorpaa alene læstes: »Tak for Telegrammet! K. Hansen.« Han var længe vred paa mig, indtil det en skønne Dag opklaredes, at jeg var aldeles uskyldig i denne Sag, og at det var Sabroe, der — med et mildt Ord — havde været paa Spil!

Harald Jensen besad et vidunderligt Lune, og hans Evne til at fortælle Historier og berette om muntre Oplevelser var enestaaende.

»Da vi kun var 3 Mand i Gruppen,« sagde H. J., »nemlig Holm og Hørdum og jeg, holdt det ofte haardt at blive enige om de Standpunkter, vi skulde indtage ved Afstemningerne i Folketinget. Personlig betragtede jeg det som en enorm Dumhed, at vi fulgte Berg og ved 3. Behandling stemte imod Alderdomsloven. Den betød dog, at for første Gang anerkendte man fra

Samfundets Side enhver fattig Mands og Kvindes Ret til paa deres gamle Dage — ligesaavel som Embedsstandens Pensionister at blive sikret det daglige Brød. Som Socialdemokrat at skulle stemme imod en saadan Erkendelse fra Rigsdagens Side var fuldkommen taabeligt, og det kostede os sikkert mange Stemmer ved det følgende Valg, hvor meget vi end henviste til, at vor Stilling skyldtes, at vi ønskede en bedre Forsørgelse af de gamle.« Selv gik H. J. 37 St. tilbage i Skjoldelev i Løbet af to Aar! Det var efter dette Valg, H. J. opfandt Slagordet om, »at spise, mens Maden er paa Bordet!«

Fra Møderne i den oprindelige 3-Mands Gruppe fortalte H. J. adskillige muntre Træk. En Dag havde de meget længe og indgaaende drøftet en Sag. Bølgerne gik til Tider umaadeligt højt. Resultatet blev det negative, at Holm sagde Ja, Hørdum Nej og jeg: St. ikke! Jeg tog saaledes ikke Parti; men paa Vejen hjem fra Rigsdagen blev jeg alligevel skældt Huden fuld af dem begge to!

Af Kammeratskabsgrunde foreslog H. J., da Antallet af Provins-Repræsentanter indenfor Partiet i 1906 var blevet forøget betydeligt, at vi skulde danne en selskabelig Klub. Til dette Øjemed udfærdigede han en Liste, som han satte i Cirkulation blandt Gruppens Medlemmer. Pludselig forsvandt Listen, og en Dag betroede H. J. saavel Jacob Christensen, Silkeborg, som mig, at det var hans Overbevisning, at Gruppens Formand P. Knudsen havde den i Lommen og vilde forhindre Klubbens Oprettelse. Formodningen slog til, thi saa snart H. J. ved et Gruppemødes Begyndelse var begyndt at efterlyse Listen, fo'r Formanden i Harnisk, rejste sig op og efter de 6—7 obligate Slag i Bordet altid med Enden af en Blyant — udbrød han vredt: »Liste — Liste, spørger Harald Jensen; den har jeg i Lommen. — Vi skal nemlig ikke have noget Klikevæsen i dette Parti, og derfor har jeg beholdt den!«

Harald Jensen slog en sarkastisk Latter op og udbrød: »Jeg havde virkelig ikke tænkt mig, at vi Provinsfolk, der maa leve borte fra Kone og Børn og ikke som Københavnerne har deres Hjem at søge til, kunde blive mistænkt saa groft, fordi vi vilde samle os i en sluttet Kreds til lidt Adspredelse. Københavnerne

skal jo ikke udelukkes; de kan blive Medlemmer som alle andre, og saa kan de overvaage vore eventuelle Handlinger.«

P. Knudsen kastede derefter den famøse Liste hen til H. J., der stak den i Lommen under fornyet Latter. Gruppeformanden tegnede sig ikke selv som Medlem, men lod sig repræsentere ved Stauning. Denne mødte kun et Par Gange i Klubben; han var da klar over, at hans Herre og Mester kunde sove roligt uden Angst for nogen Art af Sammensværgelser. Stauning interesserede sig ikke særlig for Jydernes og de øvrige Provinsfolks private Diskussioner og Kortspil, men fandt, at han som Københavnere kunde udnytte sin Aften paa bedre Maade.

Gamle Snedker Schmidt, Københavns 7. Kreds, var en af Klubbens mest trofaste Medlemmer. Han foranledigede forøvrigt, at vi fik gratis Lokale hos en Restauratør i hans egen Valgkreds. Forretningen, der laa i Sølvgade og ikke langt fra Rigsdagsbygningen, bar det temmelig ejendommelige Navn: »Cafe 7. Himmel!« Længe boede vi der ikke, thi hver Aften holdtes der Sangøvelser i Sidelokalerne, og det var uudholdeligt i Længden. Klubben flyttede senere til »Grand Cafe«, ved Kongens Nytorv. Her blev vi tilsidst opsagt, fordi Omsætningen i Mad og Drikkevarer ikke tilfredsstillede Værten, og denne krævede da en fast ugentlig Leje af Lokalet. — Efter nogen Tids Forløb opløstes Klubben.

H. J. samlede senere sine mere private Venner hos sig paa Nyt Landmands-Hotel, Halmtorvet, hvor Rigsdagsmænd den Gang kunde faa Logi og fuld Pension for 3 Kr. pr. Døgn. En Aften, hvor jeg og to forlængst afdøde Kolleger: Stilling, Aarhus, og Jacob Christensen, var nærværende, gentog H. J. mindst en halv Snes Gange den Udtalelse: »Jeg maa huske paa, at jeg skal være Grundlovsordfører i Overhuset i Morgen!« — I Efteraaret 1906 var han blevet Landstingsmand. — Den Tale, han skulde holde, krævede dog ikke nogen større Anspændelse; det var nemlig den stereotype: »Ogsaa jeg skal paa mit Partis Vegne anbefale, at Lovforslaget henvises til nærmere Prøvelse i et Udvalg!«

Som Lejlighedsdigter var Harald Jensen uovertruffen indenfor Rigsdagspartiet. Hans Humor parredes som Regel med en

indre Satire. Til min 45 Aars Fødselsdag digtede han følgende, som han til Melodien »Det var en Lørdag Aften« sang efter Fødselsdags-Chokoladen:

Det var en Torsdag Aften, det ved vi alle nok.
vi samles hos *Andre'sen* en lystig, lille Flok.
Skønt *Neergaard* ej er styrtet, og *Cold* ej bleven kold.
Andre'sen inviterede os til Geburtsdagssold.

Syv Gange mindst om Ugen med *Borgbjerg's* spidse Pen
Herr *Neergaard* han blev myrdet, men stod straks op igen.
O, hvor det dog er sørgeligt med alt det spildte Blæk,
for vi blev ej *Ministre*, og *Neergaard* kom ej væk.

Hvis jeg blev Krigsminister, saa blev der Verdensfred,
for de, der vil kriges, jeg skod paa Stedet ned.
Finansminister vilde jeg ogsaa gerne vaar'n,
saa havde man da Penge nok i Dag og saa i Maar'n.

Hvor kan man plukke Roser, hvor ingen Roser gro.
Hvor kan vi bli' *Ministre*, naar *Neergaard* ej vil go.
Vi længtes dog saa inderligt, vi længes ikke mer';
thi nu det varer et Par Aar, før *Neergaard* han gaar ne'rl

Hold Taare op at trille, lad Sorgen vær' forbi,
og lad os slaa af Tankerne det her *Ministeri*.
Vi er ikke skabte til Højhed og til Blæst,
at bli' ved Jorden lidt endnu, det passer os vist bedst.

Men nu maa jeg vist slutte med denne Ud'nomssnak,
gaa lige løs paa Sagen og si'e *Andre'sen* Tak.
Og ønske, han maa leve i mange, mange Aar,
maaske han saa oplever, at *Cold* og *Neergaard* gaar.

Kostelig var det, naar man henad de smaa *Timer* fik ham til at synge: »*Signelil* sad i sit *Jomfrubur*.« Denne *Erik Bøgh'ske* *Vise* passede i sjældnen *Grad* til hans eget noget bedrøvelsesfulde og ikke særlig klare *Stemme*.

Ved en anden af mine Fødselsdage, hvor han ogsaa var indbudt, hindrede Sygdom ham i at deltage; men ovre fra *Aarhus* modtog jeg hans sædvanlige *Hilsen* og *Lykønskning*, og med

Brevet fulgte nedenstaaende Digt til Melodien »Kong Christian«, idet han erindrede om, at vi jo nu var blevet Regeringsparti, og som Finansudvalgets Formand vilde det da være rimeligt, at jeg indledede Middagen med at foreslaa Afsyngelsen af Nationalhymnen.

Digtet, der havde Relation til en vis Begivenhed i Det kgl. Teater, som Minister Fru Nina Bang i nogen Grad havde foranlediget, lød saaledes:

Da Christian stod ved højen Mast
i Røg og Damp,
Hr. Steincke stod saa støt og fast,
mens Gothens Hjælm og Hjerne brast,
Hr. Borgbjerg rejste sig i Hast
i Røg og Damp.
Fru Nina sad saa mild og sød
og trak i Borgbjergs Frakkeskød,
som brast!

Steincke, som et Par Dage senere fik at vide, at hans gamle Landstingskollega, højagtede Partifælle og 1. Viceformand i Overhuset havde begaaet et saa aktuelt satirisk Digt, bad mig om at faa tilsendt en Afskrift til Opbevaring i sit Arkiv.

Mens Grundlovsforhandlingerne sneglede sig gennem Landstinget, tog Harald Jensen Ordet og henstillede til de Herrer Grever og Baroner at gøre en Ende paa Sejgpineriet. Landstinget maatte jo alligevel før eller senere aflive den privilegerede Valget og dermed sig selv. Han sluttede under Jubel med at citere det gamle Rim om »Drengen og Soen« — som Udtryk for den foreliggende Situation:

Skynd dig nu fremad, du fede So,
Du har fire, jeg kun to.
Du skal jo slagtes, det maa du vide,
— vi trænger haardt til en Flæskeside.
— — —

Men Grisen grynted' af alle Kræfter:
»Skulde det være noget at jage efter?«

Da Marott i 1920 brød med Partiet, stod H. J. — hans nærmeste og hidtil mest fortrolige Ven lige fra Pionertiden i Firsernes Dage i Aarhus, aldeles uforstaaelig heroverfor. Vel vidste alle, at Marott var mere nationalt indstillet end andre af sine Kolleger, og man lagde da heller ikke et eneste Halmstraa i Vejen, saalænge han i Taler og Avisartikler kæmpede for Danskheden i Flensborg; men da han ikke vilde bøje sig for det for Danmark og i Særdeleshed for enhver Socialdemokrat afgørende Udfald af Afstemningen i 2. Zone, (Folkenes Selvbestemmelsesret), saa maatte det selvsagt komme til et Brud.

Forøvrigt er det urigtigt, at Marott blev ekskluderet af Gruppen. Han forsvandt selv ud af Partiet, da han i 1920 sammen med Moesgaard-Kjeldsen afgav en seperat Erklæring imod Ministeriet Zahle og i Tilslutning til de konservative og Venstres udentings Krav om Folketingets Opløsning.

J. C. CHRISTENSEN

Da jeg i 1906 valgtes til Rigsdagsmand, stod J. C. Christensen som Landets mægtigste Mand i politisk Henseende. Ved sin Udtræden af Rigsdagen, udtalte han disse bemærkelsesværdige Ord: »Den lever lykkeligst, som lever ubemærket!« — Og »man skal selv sætte Punktum, før andre gør det.«

I Ringkøbingkredsen kunde han dog, hvis han havde ønsket det, være blevet genvalgt lige til sin Død; men ikke mindst Albertis Svindlerier overbelastede hans aandelige og fysiske Kraft.

Ved et Middagsselskab paa den kgl. Skydebane opfordrede Borgmester Kaper J. C. Christensen til nærmere at begrunde en Udtalelse, han ved anden festlig Lejlighed havde fremsat, nemlig at: »Jyderne er dog de bedste!« J. C. nippede et Par Gange til Kaffen, rettede et smilende Blik til Skoleborgmesteren og stillede denne det Kontraspørgsmaal: »Sig mig, Hr. Borgmester, hvor er De født?«

»Hvor jeg er født,« svarede Kaper rapt, »jeg er født paa Østerbro.«

»Ja, saa vil jeg bare sige Dem,« bemærkede J. C. leende: »Jo længere østerpaa, jo ringere bli'r de!«

J. C. Christensens Popularitet skyldtes, sagde man gerne, at han med sit Lune formaaede at »gaa ind i Folk med Træsko paa!« Med sit tiltalende Væsen forstod han at omgaas og vinde alle. Dette fik jeg paa slaaende Maade bekræftet ved et interparlamentarisk Møde i Stockholm, hvor den meget afholdte svenske Venstrepolitiker Friherre Carl Carlson-Bonde havde

indbudt samtlige Delegerede fra de tre nordiske Lande med ledsagende Damer til en Middag paa Hasselbacken. Hjalmar Branting — det svenske Socialdemokratis Fører — havde min Hustru til Bords, og ved hendes højre Side sad J. C. Christensen. Ved det efterfølgende Kaffebord fortsatte han Samtalen med hende, og da vi kom hjem paa Hotellet, bemærkede min Kone: »J. C. Christensen er dog i Virkeligheden et godt og herligt Menneske, og jeg synes, det er Synd at være saa haard imod ham, som Du er, naar Du skriver om ham i Avisen!«

Den paagældende Sammenkomst af skandinaviske Rigsdagsmænd var den første, efter at Norge var blevet udskilt fra Sverige i 1905. Endnu sporede man i Sverige en vis Uvilje mod Danmark i Anledning af, at den danske Prins Carl havde bestegt den norske Trone.

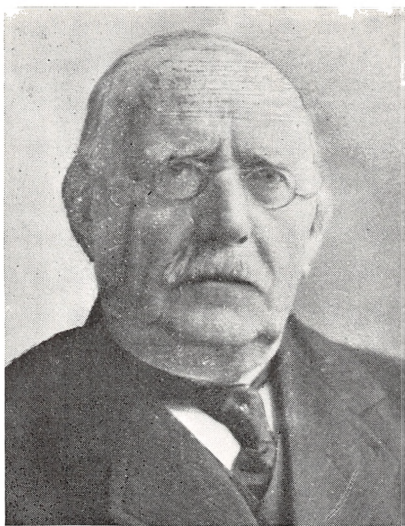
Fr. Bajer — den gamle Fredsforkæmper — og den interparlamentariske Unions Stifter, maatte udfolde stor diplomatisk Kløgt for at faa Mødet i Stand. Takket være den meget danskvenlige Carl Carlson-Bonde lykkedes det Fr. Bajer at faa løst Opgaven, saaledes at Mødet kunde holdes i Stockholm. Et Forslag om at yde Tilskud til Afholdelse af Festligheder i Forbindelse med Mødet blev dog afvist af Sveriges Regering og Rigsdag. Carl Carlson-Bonde optraadte derfor bogstaveligt for egen Regning som Vært.

Meget festligt klang ved Middagen: »Du gamla, du fria, du fjälhöga Nord,« sunget af de tre Brødre-folks Repræsentanter i skøn Harmoni.

Ganske stridende mod i Særdeleshed den svenske Festetikette mødte de mandlige Deltagere til Middagen paa Hasselbacken i daglig Dragt og ikke i Kjole. Dette havde sin særlige Aarsag. Da min Hustru udpakkede Bagagen paa Hotellet i Stockholm, opdagede hun til stor Forfærdelse(!), at hun havde glemt at lægge mine sorte Bukser, som hørte til Kjolensættet, i Kufferten derhjemme. Efter et frugtesløst Forsøg paa at leje et Par andre Bukser hos en Skrædder i Mälar-Staden, betroede hun sig i sin Vaande til vor sædvanlige Ven i Nøden: Landstingsmand Harald Jensen, der straks bemærkede, at den Situation skulde han sagtens klare. Han opsøgte straks Friherre Carlson-Bonde og gjorde denne opmærksom paa, at det var umuligt for alle at

M. Hørdum, Forretningsfører

Harald Jensen, Journalist, Politiker

Chr. H. Olesen, Direktør

Fr. Sander, Direktør

møde i »Kjole og Hvidt« ved Middagen, hvorfor han henstillede, at det blev betydet Gæsterne, at Paaklædningen var tvangfri! Friherren kunde ganske bifalde dette, og Harald Jensen var personlig slet ikke utilfreds med min Hustrus Henvendelse, thi han benyttede aldrig selv nogen anden »Festdragt« end sort Diplomatfrakke og hvidt Slips; — Spidskjole og høj Silkehat anskaffede han sig aldrig, og det var »Løgn og forbandet Digt,« som han selv udtrykte sig, naar det blev paastaet, at han som Gæst paa Marselisborg eller Amalienborg mødte i »Kjole og Hvidt« og med Cylinderhat!

Ingen dansk Politiker, naar lige undtages Stauning og Zahle, har nogen Sinde været et saa attraaet Objekt for Karrikaturtegnerne som J. C. Christensen. Det var Tegneren Alfred Schmidt, der fik Idéen til at lade J. C. optræde med en Ræv som usvigelig Ledsager. Kun een Gang var »Mikkel« gaaet en Tur paa egen Haand, men da havde hans Herre og Mester naturligvis lavet en eller anden politisk Fadæse. En gammel Rigsdags-Kollega spurgte engang ved en Kop Kaffe i Snapstinget J. C., om han ikke i sit inderste var lynende gal i Hovedet paa Alfred Schmidt for disse »Ræve-Karrikaturer?« J. C. Christensen skoggerlo over dette Spørgsmaal og udbrød: »Hvordan skulde jeg dog blive det? — Ræven er jo et klogt Dyr!«

J. C. Christensen var en stor Børneven, og han fulgte med stor Sympati og Interesse Socialdemokraten Peter Sabroes utrættelige Kamp for de fattige og ulykkeligt stillede Børn. Naar Sabroes Arbejde saa hurtigt førte til Gennemførelsen af en Børneværnslov, skyldtes det i væsentlig Grad, at J. C. i denne Sag gjorde sin Indflydelse gældende indenfor Partiet Venstre.

Ved mit 25 Aars Jubilæum fremdrog min Datter et lille Barnsdomsminde om J. C. Christensen. Hun havde som 8-aarig faaet Lov til at komme med Far til Hovedstaden, og under Mødet i Folketinget skulde hun opholde sig i den lille Rigsdagshave ud mod Bredgade. Da J. C. kom ind gennem Porten, fik han straks Øje paa hende og gik hen og spurgte: »Hvem venter du paa, min lille Ven?« — »Paa Far!« — »Hvad hedder han?« — »Andreasen, og han er inde i den store Bygning der.« — »Naa er det din Far! Ja, ham kan du komme til at vente længe paa! Gaa du hellere med mig, saa faar vi snarere fat i ham!«

Da jeg kort efter kom ud i Haven, var Pigebarnet forsvundet. — Jeg fandt hende dog hurtigt; hun sad nede i »Snapstinget«, hvor J. C. havde beværtet hende med Chokolade og Flødeboller.

Før J. C. Christensen flyttede til Stadil ved Ringkøbing, hvilket blev skæbnebestemmende for hele hans Fremtidsgerning, var han i nogen Tid Lærer i Vrønding ved Horsens. Allerede her som ganske ung skabtes der megen Opmærksomhed om hans Person. Han var en af de første Landsbylærere, der paa eget Initiativ oprettede en Aftenskole for den konfirmerede Ungdom, og han underviste de unge Mennesker ganske gratis. Om hans sjældne Evne til at holde Disciplin og faa Eleverne til at høre opmærksom efter, foreligger der mange interessante Beretninger. Her er blot en enkelt af disse.

I en Undervisningstime om Aftenen sad en ung Karl og »byggede Huse« af sine Sidekammeraters Læsebøger, hvilket virkede forstyrrende. J. C. sagde intet til den uopmærksomme Fyr, men gik hen til en Bogreol, nedtog fra denne alle de Læsebøger, han kunde have i Favnen og lagde hele Stablen hen foran den unge Mand med den underforstaaede Tanke: »Nu har du da noget at lege med!«

Karlen blev aldeles skamfuld, og denne Afstraffelse var utvivlsomt mere virkningsfuld end nogen som helst anden.

Indenfor dansk Skolevæsen staar Landsbyskolen i mange Henseender som Idealet, navnlig efter at Sogneraadene har maattet mande sig op til at skaffe ordentlige Skolelokaler og sørge for tilfredsstillende Undervisningsmidler. I min Barndom blev Skolestuen kun fejtet og rengjort 1 Gang om Ugen, nemlig Fredag; Drengene og Piger sad med Træsko paa i hele Skoletiden, og til Tider havde der — alt under Hensyn til Vejrliget — samlet sig store Dyrger af Jord og Sand under Bænke og Borde. Men en Fordel havde disse Skoler fremfor Købstædernes: Læreren kendte hver enkelt Elev, han kom jævnlig i Børnenes Hjem, og der bestod de allerfleste Steder et virkeligt Samarbejde mellem Forældre og Lærer.

Min egen Lærer, som jeg mindes med stor Tak, var C. C. Clausen i Løvet, og han nød almindelig Ry, som Provstiets dygtigste Skolemand; med sjældent Omhu tog han sig af hver eneste af sine Elever, og kneb det for en eller anden mindrebegavet

Pige eller Dreng at følge med, gav han de samme Poder gratis Ekstraundervisning udenfor den sædvanlige Skoletid. Samme Lærer forflyttedes senere til Bækkelund ved Viborg, hvor han virkede, indtil han for nogle Aar siden søgte sin Afsked og slog sig ned i Turistbyen Silkeborg.

— — —

Under min Virksomhed i Holstebro tog en ivrig Partifælle i Forstaaelse med Sundbo Initiativet til Afholdelse af nogle Agitationsmøder i Ringkøbingkredsens. Et af disse, ved hvilket foruden S. ogsaa jeg skulde tale, indvarsledes som »stort, offentligt politisk Møde« i Tim. Foruden Talerne og den begejstrede Arrangør kom der kun siger og skriver tre Tilhørere. Vi blev da enige om i Fællesskab at drikke en Kop Aftente med Franskbrød, hvorefter Selskabet successivt opløstes, efterhaanden som der paa Vestbanen afgik Tog i sydlig og nordlig Retning. Jeg var temmelig slukøret, da min Hustru ved min Hjemkomst til Holstebro sent paa Aftenen ønskede at erfare lidt nærmere om, hvoledes det »store, off. Møde« var forløbet!

Ved et andet politisk Møde i Stationsbyen Tim, mens J. C. Christensen var Konsejlspræsident og Forsvarsminister, rettede Sundbo et kraftigt Angreb paa Venstres ændrede Holdning til Militærvæsenet. Sundbo mente, at han i hvert Fald havde faaet en Venstremand omvendt, thi paa første Række sad en Husmand, der ved idelige Hør gav sin Tilslutning til Kende. Da J. C. Christensen i Kørekappe med gammeldags Bondekasket og en Træpibe i Munden, besteg sin Vogn, stod samme Husmand lige ved Siden af, og til Sundbos Ærgrelse udbød den formentlig omvendte pludselig: »Ja, Socialisterne ka' jo sej', hvad de vil, men Chrestensen! de æ no alligevel Chrestensen!« — Vedkommende var fremdeles J. C.'s sikre Mand.

Det var, som andet Steds nævnt, paa J. C. Christensens Initiativ og Forslag, at jeg i sin Tid indvalgtes i Hedeselskabets Repræsentantskab og senere i Selskabets Bestyrelse. Hans Forslag vakte nærmest Bestyrtelse hos den gamle konservative Del af Ledelsen; ja, selv blandt hans egne Meningsfæller; man kunde aldeles ikke begribe, hvad J. C. vilde med en Socialdemokrat i det hæderkronede Selskabs Ledelse. Ingen vovede imidlertid at træde op mod »Høvdingen«, og mit Valg blev gennemført

enstemmigt! Sine bedste og mest fredfyldte Aar opnaaede den gamle Politiker som Hedeselskabets Formand; hans Kærlighed til Hedesagen var dyb og ægte, og derfor var det ham ogsaa om at gøre at faa løftet denne Sag ud af al Partipolitik.

Den 16. Juni i Aar var jeg som Medlem af Selskabets Bestyrelse med til at lægge en Krans paa hans Grav paa Hé Kirkegaard, og paa mit Forslag sang vi Grundtvigs:

»Udrundne er de gamle Dage
som Floder i det store Hav,
og hvor sig hviler nu den svage,
der fandt den stærke og sin Grav!
Men lovet være Himlens Gud,
de ædles Æt dør aldrig ud!«

Ved hans Død i December 1930 holdt jeg i Folketingets Finansudvalg en Mindetale, der her gengives efter Referat i »Frederiksborg Amts Avis«:

»I Finansudvalgets Møde holdt Formanden, *Niels Andreasen*, en smuk og varmfølt Mindetale over J. C. Christensen, der tre Gange havde været Finansudvalgets Formand og desuden siddet i Udvalget som Medlem. Han var en fremragende Skikkelse i dansk Politik og Folkeliv og havde præget det politiske Arbejde i en Menneskealder. Skønt jeg selv har hørt til dem, der gennem Aarene ud fra et andet politisk Standpunkt har rettet adskillige Hug mod ham som Politiker, kan jeg ikke undlade at fremhæve hans betydningsfulde Virke saa meget mere, som jeg gennem de senere Aar er kommen i et nærmere Samarbejde med ham i Hedeselskabet. Her i Rigsdagen, hvor Døden gør sin Høst Aar efter Aar indenfor alle Partier, forekommer det mig, at man i særlig Grad bør forstaa Nødvendigheden af at lade det rent menneskelige overskygge det partimæssige. Noget saadant oplevede J. C. Christensen, hvad han selv fortalte mig kort før sin Død, da en gammel Modstander i en for J. C. Christensen personlig bitter Stund henvendte de anerkendende Ord til ham, at han altid havde levet i sit eget og paa sit eget. For mig har der aldrig været Tvivl om, at den Vej J. C. Christensen gik altid for ham stod som den, der betød Folkets og Fædrelandets Vel.«

BRØDRENE BOJSEN

Smukke og gode Minder bevarer jeg om Redaktør Emil Bojsen, »Horsens Folkeblad«. Uanset Bladets politiske Holdning, nærmere bestemt, som denne var, af de to ældre Brødre Peter og Frede Bojsens Standpunkt, vedblev han til sin altfor tidlige Død i 1898, kun 43 Aar gammel, at være en baade fribaaren og demokratisk indstillet Personlighed. Ved Valget til Horsens Ligningskommission i 1896 var han en ivrig Talsmand for Samarbejde med Socialdemokratiet, og takket være en kæmpemæssig Agitation, som han selv ledede, lykkedes det for første Gang i Byens kommunale Historie at besejre det gamle Højre. Vel maatte Bojsen optræde anonymt i sit eget Blad med »indsendte Artikler«, hvori det paa glimrende Maade blev gjort Bladets Læsere begribeligt, at de burde stemme sammen med Socialdemokraterne: men ingen af os 19—20-aarige unge Mennesker, der deltog i Agitationen ved Uddeling af Valgbreve og andre Tryksager, kan nogen Sinde glemme den Sejrsglæde, der straaledede ud af Bojsens smukke Ansigt, da Optællingen af Stemmesedlerne omtrent var tilendebragt, og den gamle parykbehængte Borgmester Lendrop lige var ved at besvime over Konservatismens Nederlag. Nogle Dage efter Valget samlede Emil Bojsen de unge Agitatorer til en festlig Sammenkomst, og af sin »egen Lomme« honorerede han hver enkelt af os med en Tikroneseddel med den Bemærkning, at den var ærlig fortjent!

Over Slægten Bojsen var der altid noget dragende og tillid-

vækkende, og naar man kom det yngste Skud Emil B. paa nærmere Hold, maatte man uvilkaarlig holde af ham. Med taarefyldte Øjne modtog jeg da ogsaa som Journalist i Aarhus ca. 1¹/₂ Aar senere — gennem Telefonen Budskabet om hans tidlige Død.

Peter Bojsen, Gedved, kom jeg til at samarbejde med senere hen paa Tinge. Han havde som ung Folketingsmand i 1866 været med til at stemme imod den privilegerede Valgrets Indførelse. Da vi i 1915 gennemførte den nye Grundlov med lige Valgret ogsaa til Landstinget, betragtede han denne Dag som den stolteste i sit Liv. Ogsaa paa det økonomiske Omraade var P. Bojsen en Foregangsmand paa sin Egn. Han startede bl. a. i 1887 i Horsens Danmarks første Andels-Svineslagteri, hvor min Fader forøvrigt blev Nr. 59 som Andelshaver. Dette Nummer var hugget i smaa Blikskilte, som blev anbragt i Svinets Øren, førend det afleveredes til Slagting.

Slagteriets første Direktør var den kun 22-aarige Poul Nørgaard, senere Landstingsmand og tilsidst Gesandt i Prag. Paa Grund af visse Uoverensstemmelser med Slagteriets Bestyrelse maatte han efter forholdsvis kort Virksomhed træde tilbage. Paa den Generalforsamling, hvor Beslutningen herom toges, var Gemytterne yderst ophidsede; men P. Bojsen formaaede som den kloge og myndige Forhandlingsleder at besvæge Stormen og skaffe Ro i Forsamlingen. Ved Grundlovsvalget i 1915 vakte to selvskrevne Vælgere særlig Opmærksomhed under Afstemningen paa Næstved Raadhus; det var den gamle Forligspolitiker Frede Bojsen, Rødkilde, og fhv. Landbrugsminister Ole Hansen. De var begge Modstandere af den privilegerede Valgret, og ved Socialdemokraternes overskydende Stemmer gennemførtes Ole Hansens Valg. Efter Albertis Selvanmeldelse traadte han ud af Rigsdagen, og paa sin 70 Aars Fødselsdag skildrede han de for ham saa tunge Aar fra 1908 til 1915, da han igen blev valgt til Rigsdagsmand. »Jeg sad og aandede paa den frosne Rude for at holde et Kighul aabent, hvis en Due skulde vise sig med Oliebladet. Takket være de to Socialdemokrater Andreasen (Næstved) og H. P. Hansen (Slagelse) slog ved Grundlovsvalget Befrielsens Time, og jeg skylder i Særdeleshed disse to Mænd en hjertelig Tak!«

Frede Bojsen var saa svag, at han ikke turde rejse med Toget til Næstved, han gik i Stege Havn i en Motorjolle og kom Valgdagen sejlene opad Susaaen. Hvor gammel og konservativ, han end var blevet, ønskede han som privilegeret Vælger at være med til at aflive Godsejerlandstinget, og denne Trofasthed mod Juni-Grundloven vil altid staa som et smukt Minde om den gamle Politiker, — i mange Aar kaldet »Møns Konge«.

KAMMERHERRE DE THYGESON

De gamle Landstingsmænds Sejglivethed har ofte været Diskussionsemne paa Vælgermøder, saalænge der endnu var noget, der hed de kongevalgte Tingmænd. Rekorden i saa Henseende satte den i sin Tid meget omtalte Kammerherre de Thygeson, Damgaard ved Kolding. Han var født 1806 og døde først 1905. Det var denne gamle Herre, der i en lang Aarrække ligesom en anden kongevalgt Højremand, Simon Raben i Vonsild, næsten aldrig satte sine Ben i Rigsdagen. Da Ministeriet Deuntzer i 1902 vilde sælge de vestindiske Øer, blev de to Herrer begge beordret og »befordret« til København for at stemme Nej til Salget, og Lovforslaget forkastedes, idet der var lige mange Stemmer for og imod.

Godt et Aar før de Thygesen døde, aflagde jeg i min Egenkab af Redaktør i Kolding et Besøg hos ham paa Damgaard. Han var den Gang ca. 98 Aar, og jeg havde i Virkeligheden ikke ventet at blive modtaget. Det skete alligevel. En mere end 70 Aar gl. Husbestyrerinde ledsagede mig ind til Kammerherren, der straks overraskede ved sin Aandslivlighed og Legemskraft. Han sad ved Eftermiddagskaffen, rejste sig op, bød mig en Lænestol og spurgte mig, hvad jeg havde paa Hjerte.

»Jeg vilde jo gerne,« begyndte jeg, »spørge Kammerherren, om han ventede at blive kaldt til Hovedstaden i Anledning af Behandlingen af Albertis Pryglelov, der ligesom Øsalget havde delt Venstre og Højre?«

»Nej, det bliver jeg vist ikke,« svarede Kammerherren, »jeg har i hvert Fald intet hørt fra mine Fæller derinde.«

Han fortalte derefter forskellige Minder fra sin Rigsdagstid, og nævnede bl. a., at da det blev vedtaget at anlægge Skagensbanen, var det ogsaa en eneste Stemme, der gjorde Udslaget.

Efter at jeg havde gjort opmærksom paa, at min Fader ofte havde købt Grantræ i en af Kammerherrens Plantager, nemlig Tranholm ved Nørre Snede, blev Kammerherren meget interesseret; i langt over en Menneskealder var han Inspektør for Klitvæsenet, og Plantningssagen laa ham mere paa Hjerte end alt andet. Da han paa en Rejse i Klitplantagerne langs Jyllands Vestkyst af en Forstmand blev spurgt, om han nu ogsaa troede denne Beplantning havde nogen Værdi for Landet og i Særdeleshed for Sandflugten, svarede han: »Nu kan vi jo mødes her igen om 20 Aar, saa skal De se Underværker!« Thygeson var den Gang over de fire Snese, og han levede omtrent tyve Aar efter den Episode.

Under hele Samtalen, der varede en halv Times Tid, blev Kammerherren staaende op, kun lænede han sig til Bordet med venstre Haand, og engang imellem nippede han til den Kop Kaffe, som Husbestyrerinden havde serveret kort før min Ankomst. »Ja, min unge Mand,« sagde han, »man maa jo have lidt Stimulans engang imellem, naar man naar op i min Alder.«

Da jeg bød Farvel, klappede den gamle »kongevalgte« mig paa Skulderen, takkede mig for Besøget og bad mig hilse min Fader; den Omstændighed, at han var Kunde i hans Plantage derhjemme, havde i højere Grad hans Interesse end, hvad der foregik inde paa Rigsdagen.

Da Ekspeditionen til Damgaard var lykkedes saa godt, tog jeg samme Dag til Vonsild for at stille Kammerherrens Kollega og Partifælle Simon Raben det tilsvarende Spørgsmaal. »Den kongevalgte Gaardejer« sad i en Lænestol og røg paa en lang Pibe, men Samtalen kom der ikke andet ud af, at han heller ikke havde hørt noget om, at man ønskede ham over til København. Raben, der var opimod en Snes Aar yngre end Kammerherre Thygeson, gjorde i Virkeligheden et langt affældigere Indtryk end denne.

Besøget hos de to historiske Personer var for mig noget af en Oplevelse; jeg anede ikke paa det Tidspunkt, at jeg kun to eller

tre Aar efter selv skulde blive Medlem af den lovgivende Forsamling.

Paa Vejen hjem fra Damgaard — jeg gjorde Turen paa Cykle — dukkede der et Minde op hos mig fra Barndomstiden — ogsaa af en vis forstlig Interesse. Det var Arvingen til den eneste Herregaard »Rodvigsballe« i mit Fødesogn, som ganske naturligt interesserede sig for Skovhugst. Han hed von Schiolten, og Ejeren var Etatsraad Holst, som var barnløs og derfor havde testamenteret hele Herligheden: Jord, Eng, Skov, en Mølle og Sognets Kirke til vedkommende. Selv nænnede Etatsraaden ikke, at der blev fældet et eneste Træ i Skoven, men en Dag, da von Schiolten sammen med et Selskab var ude i det grønne, bankede han med sin Stok paa flere af de største og mest prægtige Bøgestammer og samtidig citerede han de bibelske Ord: »Glæder og fryder Eder! — Eders Forløsning stunder til!«

Etatsraaden var gammel og syg og døde ogsaa kort Tid efter. Etatsraad Holst var i Modsætning til Arvingen meget sparsommelig. Efter nogle Aars Forløb var det meste af Bøgeskoven ophugget, Gaarden forsømt eller udpint, og Ejendommen blev købt af en Horsens-Grosserer.

Altsammen en y Bekræftelse af det gamle Ord: Efter en Samler kommer der en Spreader!

PRESSEMÆND

Ved Redaktør Marinus Kristensens Død mistede Socialdemokratiet en af sine mest fremragende Agitatorer. Baade som Taler og Journalist stod han fuldt ud paa Højde med P. Sabroe. Om dem begge gjaldt det, at de til Tider skød over Maalet; men at de er blandt de af Partiets Agitatorer, der mest har bidraget til at føre Partiet fremad, er hævet over enhver Tvivl. Ganske vist var det hos Borgbjerg, Marinus Kristensen hentede Inspirationen til de fleste af Spidsartiklerne i »Soc.-Dem.«, men selv forstod han at give dem en Form og et Indhold, saa de nok skulde blive læste. Marinus Kristensen blev paa Grund af en aarelang Mavelidelse revet bort i sin bedste Alder og just som Partiet havde sikret hans Valg til Folketinget ved Opstilling i en københavnsk Kreds.

Et Par Gange var han opstillet i Maribo, hvor han vilde være blevet valgt i 1926 paa Tillægsmandat, hvis han havde stillet sig paany. Ved Marinus Kristensens Vælgermøder gik det mere end livligt til — i Særdeleshed, da nuværende Byretspræsident Rytter og Biskop Bruun-Rasmussen var blandt hans Modkandidater. Da sidstnævnte ved et Møde bestred Rigtigheden af et Citat af I. C. Christensen, som M. K. noget kraftigt havde gjort Brug af, opfordrede B.-R., som den Gang var Præst i Roskilde, sin Modpart til nærmere at oplyse, hvornaar I. C. var fremkommen med den paagældende Udtalelse.

»Den nøjagtige Dato kan jeg desværre ikke anføre, men jeg ved«, svarede M. K., »at Talen blev holdt paa en Søndag, og at

Teksten, Præsterne hin Dag skulde prædike over, var: »Jesus drev en Djævel ud!«

Da jeg i sin Tid offentligt havde forsvaret Forfatteren og Vesterbro-Præsten Falk-Rønne i Anledning af nogle urimeligt skarpe og temmelig underjordiske Angreb, slog Marinus Kristensen Korsets Tegn (!) for sit Bryst, da han første Gang mødte mig i Rigsdagens Vandrehal. Præsten havde kort forinden afgivet en noget naiv og uklog Erklæring, og det tjener til Ære for M. K.s udprægede Retfærdighedsfølelse, at han ved samme Lejlighed udtalte, at han i Falk-Rønnes Sted aldrig vilde have afgivet en saa ydmygende Erklæring, »om man end havde knebet ham med gloende Tænger«!

Paa min 50 Aars Fødselsdag holdt M. K. en meget morsom Tale, hvori han bl. a. sagde, at »Grundtvig havde opfundet mig, længe før min Fødsel!« (Grundtvig døde 1872, fem Aar før min Fødsel).

Til en Festlighed i Anledning af Fødselsdagen, hvor der iøvrigt blev talt af saa forskellige Personligheder som Stauning, Pitzner, M. P. Tange, Larsen-Badse, H. P. Hansen (Slagelse), Redaktør Vald. Christiansen m. fl., havde Chef-Redaktør H. P. Sørensen under Pseudonymet »Hans Mørke« skrevet en Sang, hvoraf jeg gengiver følgende:

Hvor haardest Slid giver trangest Kaar,
der fødtes du i Husmandsstue,
med Sol og Skyer og Blæst om Gaard,
den var dog skøn og stolt at skue.
Og gik din Bane en anden Vej,
det Præg af Hjemmet du misted' ej.
Hvad Far og Mor
har sagt af Ord,
er Ledetegn paa Himlens Bue.

Du sidder her paa din Højtidsdag,
»vor Mor« saa smukt ved din Side,
dit Haar er tyndt, Elegancen svag,
men Hjertet, derpaa kan man lide!

En Mand med Tanker i Mund og Pen,
en ærlig Slider og trofast Ven,
om rødt og sort,
det gør ej stort,
til Hjælp var dine Hænder hvide.

Og saadan staar du som Folkets Mand,
naar du paa Tinge tager Ordet,
du ved, med Læmpe man gavner Land,
men du kan ogsaa slaa i Bordet.
Dit Valgsprog blev vel det kendte Ord:
Det har ej Hastværk for den, der tror,
ved Morgengry,
man ser ser det ny,
man ser, at allevegne gror det.

Halvhundredaarig, en Kæmpe stærk,
en ægte sejt og stædig Jyde,
din Gerning blev ret et Kæmpeværk
i Næstved for din Stand at yde.
Sjællænder er du bestemt af Gavn,
til sidst du endte i København.
Her i vor Favn,
du vil det Navn
som Københavner gerne lyde.

— — —
For at støtte min Agitation for det ny Partiblads i Vestjylland holdt P. Sabroe en Række Møder paa Holstebroegnen. Emnet for disse var: »Kirken og det sociale Spørgsmaal«, og Præsterne blev specielt indbudte. Den eneste, som mødte, var den landskendte, meget frisindede Valgmenighedspræst Morten Larsen, Holstebro, der var stærkt socialt interesseret og besad en mægtig Indflydelse blandt Befolkningen. Dagen efter Mødet i Højskolehjemmets Sal i Holstebro, hvori han havde deltaget, indfandt han sig i temmelig bitter Stemning paa mit Kontor og forlangte, at jeg omgaaende skulde skaffe Sabroe til Stede ved et nyt Møde samme Sted, og hvortil han vilde indbyde. — »Jeg er nemlig kommen under Vejr med, at Sabroe i Aftes har gjort

sig skyldig i Usandfærdighed,« sagde Præsten, »og den Sag maa vi have nærmere klaret«. — »Jeg ved, at vi Præster«, tilføjede Morten Larsen, »har et meget alvorligt Regnskab at skulle have opgjort paa Dommens Dag; men jeg er lige ved at tro, at Redaktører og Politikere har et endnu større!«

Jeg forsøgte forgæves at faa fat i Sabroe, og da Morten Larsen fastholdt, at vi alligevel maatte have et Møde, hvor jeg som Partifælle maatte staa til Ansvar for Sabroes Udtalelser, kan det jo ikke nægtes, at det var med beklemmt Hjerte, jeg 23-aarige Redaktør gik til ny Diskussion med Morten Larsen, hvis Apostelskikkelse altid virkede betagende paa en Forsamling.

Imidlertid klarede jeg Situationen nogenlunde, og vi satte da ikke ligefrem Vælgere eller Abonnenter overstyr; men nogen virkelig Gevinst for Partiet blev Sabroes oprindelige Møde, hvor Stemningen ellers næsten udelt havde været paa hans Side, absolut ikke. Derfor havde Morten Larsen paa behørig Vis draget Omsorg!

Mens jeg virkede som Journalist i Holstebro, tænkte jeg mig ikke den Mulighed, at jeg i Løbet af forholdsvis faa Aar skulde komme paa Hat med saa fremragende Presse-mænd som Wiinblad, Henrik Cavling, Chr. Gulmann, Borgbjerg, Ove Rode, Vald. Koppel, Frejlif Olsen m. fl. At dette blev Tilfældet, skyldtes naturligvis, at jeg i saa ung Alder blev Rigsdagsmand. Hvis det er lykkedes mig gennem Aarene at udføre et Arbejde af nogen Betydning bladmæssigt set, skyldtes det i ikke ringe Grad Impulser, jeg har modtaget fra de hernævnte Mænds Side, hvor forskellige disse Personligheder end var. Jeg kunde fremdrage mange Enkeltheder i saa Henseende, men dette vilde føre alt for vidt. At Frejlif Olsen, der i sine unge Aar var Medarbejder ved »Demokraten« i Aarhus, ikke kunde bevares for den socialdemokratiske Presse, har jeg ofte tænkt paa med Beklagelse. Det er bleven sagt om ham, at han aldrig har kunnet fastholde nogen bestemt Linie i sin Journalistik; men deri kan jeg ikke være enig. Hverken politisk eller litterært har Indvendingen noget paa sig, og der er hvert Fald adskillige bestemte Spørgsmaal, som han med Fasthed har behandlet og bedømt ud fra et urokkeligt Stade. Eksempelvis kan nævnes: Al kirkelig Reaktion og Hykleri, det aarlige, næsten programmæssige Lockout-Bulder,

Forbuds-Agitationen og den vilde og uforsvarlige Biltrafik paa Gader og Veje. Her var han stedse den ubarmhertige Revser, og man kunde næsten misunde ham, at han med sin af munter Satire og Spot sprudlende Pen foruden Litteraturanmeldelser og meget andet daglig formaaede at lægge en eller som Regel to friske Spidsartikler paa Læsernes Bord.

Størst Tilknytning fik jeg gennem Aarene til Rigsdagens Journalister. Kun den, der selv har maattet tage sin Tørn sammen med disse Folks enerverende og opslidende Arbejde, formaar at vurdere den Indsats for dansk Dagspresse, som Presselogens Folk daglig øver. Mange af mine bedste Venner gennem de mange Aar er døde: Vald. Christiansen, Presselogens Stifter, C. P. Larsen, G. Chr. Olsen og R. V. Jørgensen (populært kaldet »Ræven!«) Som trofaste paa Skansen træffer man endnu Adam Müllertz, Asger Karstensen, Hans Laursen, Aage Zartow, Sigurd Thomsen, Jerne og N. P. Jensen. Blandt senere tilkomne, med hvem jeg ogsaa med Glæde har samarbejdet, kan nævnes Gunnar Nielsen, A. Hoelgaard, Henrik Jordan, Harald Petersen, Lindetoft og Aage Hjuler.

Valdemar Christiansen traf jeg første Gang — det er ca. 35 Aar siden, i «Baltzers Kælder», en Restauration, der laa paa Hj. af Rømersgade og Frederiksborggade. Han var næsten altid i Selskab med ledende Socialdemokrater: Sigvald Olsen, C. C. Andersen, Chr. Christiansen o. fl. Forbavset blev jeg, da jeg hørte, at han var Medarbejder ved »Berlingske Tidende«. Jeg troede straks, at han var Socialdemokrat, naar han havde slige Omgangsfæller. Vald. Christiansen havde Ry som en Mand, hvis Referater fra Rigsdag og Borgerrepræsentation altid var objektive og ufarvede; fik han en eller anden »Nyhed« betroet, som ikke maatte røbes, kunde man trygt stole paa, at han holdt Ord. Paa min 50 Aars Dag mødte han paa Presselogens Vegne og overrakte mig en kostbar Spadserestok som Tak og Anerkendelse, fordi jeg som Finansudvalgets Formand gennemførte den Ordning, at Pressen ad direkte Vej blev underrettet om de af Udvalgets Beslutninger, der ikke med Grund burde forholdes Offentligheden.

En yndet Sport har det altid været hos Presselogens Folk at give Rigsdagsmændene Karakter og udstyre dem med visse

Titulaturer, for ikke at sige Øgenavne! Jeg kom selv til straks at nyde den Ære at blive kaldt »Napoleon den Tredie«; en anden forlængst afdød sjællandsk Kollega blev benævnt: »Gravemaskinen«, fordi han ofte nede i Salen »pillede Næse«. En fuldskægget Redaktør-Kollega maatte døje Prædikaten: »Det forsmøgte Gravsted«, indtil han en Dag lod sig glatrage.

Ved min Ansættelse i 1899 ved den socialdemokratiske Presse omfattede denne 15 Dagblade og 2 Ugeblade, nemlig »Ravnen« og »Landarbejderen«. Nu er der 64 Blade, hvoraf kun et er Ugeblad, nemlig »Færoya Social-Demokrat«. Den samme Presse beskæftiger nu ca. 1500 Personer. Efter Landstingsmand Chr. Christiansens Udnævnelse til Borgmester i København blev M. Hørdum — en Brodersøn af den gamle Partiveteran, Folketingsmand C. Hørdum, Chef for den samlede Presses Administration. M. Hørdum, der tidligere var Forretningsfører for Partibladet i Randers, har med sjældnen Dygtighed og Forstaaelse røgtet det ikke altid lige lette Hverv som den store og landsomfattende Virksomheds øverste Leder.

Personlig kendt med Forholdene ogsaa i de smaa Bladvirksomheder ud over Landet har han øvet en anerkendelsesværdig Indsats for at skaffe de saakaldte Lokal-Redaktører nogenlunde gode Arbejdsvilkaar. Mange har ofte ikke rigtig forstaaet, hvilket brydsomt og utaknemligt Arbejde ved Siden af det rent bladmæssige, der paahviler disse Folk. De er Kommunalmed og maa drage Læsset i By- og Sogneraad, maa tage aktiv Del i Organisationsarbejdet indenfor Kredsen og sidst men, ikke mindst være alles »Lommeprokurator«. Det kræves, at de er en Slags »Alt-mulig-Mænd«, — altid til Rede med Raad og Daad og til Tider endogsaa med økonomisk Hjælp for de mange Smaakaarsfolk, der søger Socialdemokratiets større eller mindre Bladkontorer. I Almindelighed levnes der meget sjældent de paagældende nogen Art af roligt Familie- eller Privatliv. Partiets stærke Fremvækst Landet over skyldes ikke mindst disse Folks store, opslidende, uegennyttige Arbejde.

De Mænd, hvorom der her er Tale, blev i Almindelighed hentet frem direkte fra Arbejdspladserne, og de var saaledes henvist til at maatte dygtiggøre sig til kontormæssigt og journalistisk Arbejde ved Kursus i Aftenskoler og paa anden Maade; —

kun de færreste besad i Forvejen nogen journalistisk Uddannelse.

Typiske Eksempler paa Dygtiggørelse til offentligt Arbejde ved Flid og Udholdenhed har man i Mænd som den iderige og myreflittige Fælleskorrespondent til Provinspressen i omtrent 25 Aar, Hans Nielsen, nu Direktør for Hypotekbanken, Redaktør, Borgmester Lave Bram, Frederiksværk, der i mine unge Aar var Tømrer i Kolding, og Redaktør, Sogneraadsmlem Fr. Nielsen, Hørsholm, som oprindelig var uddannet som Snedker og begyndte sin journalistiske Virksomhed i Helsingør.

Hvad i Særdeleshed Hans Nielsen som Fælleskorrespondent har betydet for Parti og Presse i Retning af at skaffe Stemmer og Abonnenter, kan ikke let overvurderes.

EMBEDSMÆND FØR OG NU

For 40 Aar siden var det med Angst og Bæven, almindelige Borgere nærmede sig en Embedsmand i »den røde Bygning«, hvad enten det var Fuldmægtige, Kontorchefer eller Departementschefer. Bureaukratismen havde fra gammel Tid forplantet sig til Embedsmændene ude i Landet, selv Folk indenfor Jernbane- og Postetaten. Som Dreng skulde jeg engang imellem hente nogle 8 Øres Frimærker paa det stedlige Posthus, der bestyredes af en kras Aristokrat, Grev Trampe. Jeg erindrer endnu den Dag i Dag, med hvilken Frygtagtighed jeg nærmede mig den lille Ekspeditionsrude paa Kontoret. Var »Hullet« lukket, turde man næsten ikke banke paa, og naar man endelig havde taget Mod til sig, og Greven, der havde Træben, kom humpende hen til Ruden og med sur og overlegen Mine modtog Bestillingen, fik man en umiskendelig Følelse af, at det var en hel Naadessag, at man fik udleveret det Par Frimærker, der var Tale om. — Nu til Dags møder man her i Landet en Embedsstand, der almindeligvis er saa elskværdig og forekommende overfor Folk af alle Stænder, som det med Rimelighed kan forlanges, og dette gælder ikke mindst indenfor hele vor Centraladministration. Taler man med højere Embedsmænd om Datidens Forhold, er de højligt forundrede over, at en slig Bureaukratisme og Embedsmandsvigtighed virkelig har kunnet eksistere her i vort kære, lille Danmark.

Om nævnte Postmester Trampe, der senere forflyttedes til et større Provinspostkontor, fortælles den morsomme Historie, at han med sit Træben — selv intetanende derom — kom til at

foranledige, at en Øltapperdreng en Dag ved en ren Fejltagelse indfandt sig paa Posthuset med Favnen fuld af Bajere. Mellem Øltapperen og Posthusets Personale var der den gamle Aftale, at han, der havde Forretning i Kælderen under Postkontoret, skulde være agtpaagivende, naar der blev stampet i Gulvet. Hvert Tramp med Foden betød Bestilling af en Bajer. Øltapperdrengen var ikke a jour med, at den ny Postmester havde Træben og ydermere hed Trampe, og da Greven bevægede sig hen over Gulvet, havde Knægten opfattet det som en af de sædvanlige Ølbestillinger. — Man paastod, at der aldrig mere af den gamle Forbindelse blev leveret Øl til Postkontorets Folk in solidum!

— — —
Dr. Birck fabrikerede for mange Aar siden den Vittighed om en højerestaaende Embedsmand i Ministeriet, som var meget vanskelig at faa i Tale i den almindelige Kontortid: »Ved De da ikke, at den Mand kun træffes i Tiden mellem Kl. 10^{1/2} og halvelve?«

— — —
Adskillige Jernbanefolk kunde ogsaa være temmelig uhøflige overfor det rejsende Publikum. I 1906 ledsagede jeg mine Forældre, der aldrig før havde været paa Sjælland, ind til Hovedstaden. Vi steg ind i Toget i Næstved i en 3. Kl. Kupé med Skiltet »Ikke Rygere«. Da Toget holdt ved Haslev, kom Togføreren farende, rev Døren op og brølte ind til os: »De maa stige ud! De er jo gaaet ind i en Damekupé!« — »Nej, vi er ikke«, svarede jeg; »de to gamle er mine Forældre, og de skal ingen Steder gaa, thi i Næstved var Kupéen betegnet som værende for »Ikke Rygere«. — Togføreren fik nu travlt med at besigtige Skiltet paa modsatte Side og maatte indrømme, at jeg havde Ret. Mod Haslev-Siden lød Skiltet paa »Damer«.

I Stedet for at give os en Undskyldning brummede Togføreren noget om »de forbandede Klowner i Masnedsund, der ikke kunde oprangere en Togstamme ordentlig!«

Havde de gamle jyske Bønderfolk nu rejst alene, var de naturligvis blevet verftet ud, og da Toget kun holdt 1 Minut i Haslev, kunde det let have givet til Resultat, at de var blevet efterladt paa Perronen.

— Det var den Gang; nu er Tonen indenfor D. S. B. unægtelig en anden og bedre!

Da P. Sabroe sammen med Trafikassistent Vilh. Ohlson havde startet en Pølsefabrik, sendte de for Reklamens Skyld et større Parti af deres Fabrikata ind til Rigsdagen. Da Folketingets Møde var sluttet, fandt Medlemmerne en Eftermiddag, da de kom ud i Garderoben, en lille Prøve-Pakke med nævnte Vare anbragt paa Hattekrogene. Samtlige Medlemmer med Undtagelse af den gamle Herredsfoged Krabbe tog Pakken med hjem til Konen. Da Sabroe saa, at Krabbe havde ladet Pakken blive hængende, gik han hen til den gamle Aristokrat og spurgte, om han ikke maatte have Lov at sende den hjem til hans Bopæl. Krabbe indvilgede lidt tøvende heri og bemærkede samtidig, at Reklamen jo var lidt smart!

I 1910, da Krabbe fratraadte som Forsvarsminister i Ministeriet Zahle, gik han personlig til Kong Frederik den Ottende og udtalte overfor denne Ønsket om at blive udnævnt til Kammerherre, hvilket Kongen naturligvis med stor Glæde imødedekom.

Den gamle Kancelliraad og Herredsfuldægtig Warthoe i Brædstrup var Prokurator for samtlige Beboere i Thyrsting-Vrads Herreder. Naar Folk henvendte sig paa Herredskontoret for at søge hans Bistand, var de meget spændte paa, om de blev modtaget med stærke Vredesudbrud eller ligefremme Skældsord af den gamle Herre. Thi, hvis han begyndte med at være grov, kunde man næsten altid være sikker paa, at man nok skulde opnaa den Hjælp, man søgte. Høflighed til at begynde med fra Kancelliraadens Side var aldrig noget godt Varsel. Mange Mennesker, i Særdeleshed Smaafolk hjalp han uden Betaling af nogen Art, og bag hans barske Ydre bankede der i Virkeligheden et varmt Hjerter.

Skulde han, der var ugift, have et eller andet Selskab i Efteraarstiden, lod han altid sende Bud til den andet Steds nævnte Husmand og Bladreporter Peter Knudsen i Løvet, som var kendt som en ualmindelig træfsikker Jægersmand. Ordren lød paa, at der uopholdelig skulde skaffes et Par Harer, og Gud naade Husmanden, hvis han ikke mødte med det ønskede Vildt.

Hvor punktlig Manden end var, blev han straks skældt Huden fuld, naar han indfandt sig med de langørede Skabninger. »Naa,

er Du der — (Kancelliraaden tiltalte enhver Gaardmand og Husmand, ja selv Proprietærer med »Du«) — Din Krybskytte! — Lad mig se Dyrene. — Du har naturligvis skudt dem paa mit eget Jagtomraade«, brummede Kancelliraaden; »men nu faar Du Tak alligevel«, hvorefter han stak Husmanden et Pengebeløb i Haanden, der langt oversteg den almindelige Dagspris for Harevildt.

P. A. ALBERTI

Ved et Møde i Viborg i Dansk Plantageforening et Par Aar, før I. C. Christensen efter eget Ønske fratraadte som Formand for Det danske Hedeselskab, kom ved et Glas Øl Samtalen mellem den gamle Venstrepolitiker og mig til at dreje sig om Albertis Bedragerier og den tidligere Justitsministers dybe Fald.

Jeg fremhævede, at jeg ansaa det for den største af alle Albertis Forbrydelser, at han — skønt vidende om, at han var en gemen Tyv og Falskner — dog lod sig optage i den første Venstreregning med Deuntzer som Chef og tilmed som Retfærdighedens øverste Vogter. Han kastede dermed den mest nederdrægtige Skamplet paa Folk og Land, og denne Handling var i Virkeligheden mere ondartet mod det danske Samfund end hele Penge-Svindelen.

Deri var I. C. naturligvis enig med mig, og som et Eksempel paa Albertis enestaaende Frækhed fortalte han, at Forbryderen aldrig saa snart var blevet løsladt fra Vridsløselille, førend han i Brønshøj en Aftenstund ved Mørkets Frembrud først op-søgte sin gamle politiske Fjende, Socialdemokratiets Finanslovsordfører K. M. Klausen, for at interessere denne for visse Reformer indenfor Fængselsvæsenet, og senere paa Aftenen I. C. Christensen paa dennes private Bopæl paa Gammelholm. Han blev modtaget af I. C. i Entreen, men ikke anmodet om at træde nærmere! »Jeg kommer«, sagde Alberti, » for at spørge Dem, om De er meget vred paa mig?« Jeg blev grebet af den stærkeste Uhyggestemning, da jeg saa Manden, og jeg søgte snarest mulig at blive ham kvit. Paa hans Spørgsmaal svarede jeg: »Jeg kan vel ikke just have Anledning til at være glad for Dem!« Og der-

med forsvandt han ned ad Trappen, og han har ikke søgt mig siden.«

Ikke uden Grund omtalte I. C. med adskillig Bitterhed Bankdirektør Axel Heide. Bl. a. indviede han mig hin Dag i Viborg i følgende vistnok af Offentligheden hidtil ukendte Forhold:

En af mine Bekendte kom en Dag til mig og fortalte, at det forlød, at Heide i et større Middagsselskab havde sagt, at han kunde bringe Alberti i Tugthuset, hvilken Dag det skulde være. Jeg blev naturligvis opskræmt af denne forfærdende Meddelelse og søgte øjeblikkelig at faa Heide i Tale. Han var imidlertid hverken at træffe i sit Hjem eller i Banken; men Skæbnen vilde, at jeg efter nogle Dages Forløb mødte ham udenfor Holmens Kirke, da jeg var paa Vej fra Ministeriet til mit Hjem. Jeg standsede ham og foreholdt ham den omhandlede Beretning; han benægtede imidlertid paa det bestemteste, at han skulde have udtalt sig som anført, og slog det hele hen med, at Albertis Navn jo paa dette Tidspunkt var paa alles Læber paa Grund af Angrebene i Rigsdagen og i Pressen, og hvad der blev sagt ved en bedre Middag med tilhørende Vine og Likører, kunde ikke tages alvorligt!

Senere kom jeg — men desværre for silde — til Klarhed over, at Axel Heide sad inde med en Viden med Hensyn til Sparekasens Regnskaber, som øjeblikkelig vilde have medført hans Fald.

Hvad der efter Albertis Selvanmeldelse kom for Dagen viste jo, at vedkommende Bank, som jeg ogsaa udtalte i Rigsdagen, »kunde vide«, at Justitsministeren var en Bedrager.

»Med Tak mindes jeg Deres afdøde Partifælle, K. M. Klausen«, sluttede I. C. sine Udtalelser; »thi vel rettede han i sin Tale som Socialdemokratiets Ordfører efter Katastrofen et meget stærkt Angreb paa mig som Regeringens Chef; men hans Slutningsord om, at han ikke drog min personlige Hæderlighed i Tvivl, og at han kendte mig som en Mand, der altid havde levet af sit eget og paa sit eget, vil jeg selvsagt aldrig glemme!«

At I. C. Christensen ikke personlig vidste, at han i sin Regering havde siddende en gemen Tyveknægt, er en Selvfølge. Ingen vilde da i højere Grad end han selv have været interesseret i, at Forbryderen blev afsløret.

Naturligvis var det en Kardinal-Dumhed, at han i Maj 1908 afviste den af Borgbjerg og Birck stillede Dagsorden om en parlamentarisk Undersøgelse af Albertis Embedsførelse, og haardt maatte han bøde herfor, og Ærgrelsen over, at han indtog dette Standpunkt, der kom til at danne Grundlag for Rigsretsanklage i Forbindelse med Laanet til Sparekassen paa 1½ Mill. Kr., fik han aldrig Bugt med.

Da Spørgsmaalet om Genrejsning af Bondestandens Sparekasse blev behandlet i Rigsdagen, krævede vedkommende Folketingsudvalg, hvori jeg havde Sæde, alle Sparekassens Bøger samt Albertis Pengeskab udleveret. Den ulykkelige Bogholder, der slavisk havde efterkommet Albertis Ordre angaaende Bogføringen, blev kaldt op i Udvalget, hvor Dr. Birck tog Ordet og tilraabte den ulykkelige Mand: »Hvad F tænkte De, Mand, da Alberti paabød Dem at indføre en Konto saalydende: Privatbanken pro diverse 1½ Mill. Kr.? — De maa da vel have gjort Dem visse Tanker i den Anledning og blandt andet spurgt Dem selv, hvad er dette »pro diverse« for noget? Er det Tilgodehavende hos Banken eller Gæld?«

Da Kong Frederik den Ottende i Sommeren 1907 sammen med en Kreds af Rigsdagsmænd foretog sin store Rejse til Island, skulde Alberti, under hvem de særlige islandske Anliggender sorterede i hans Egenskab af Justitsminister, have været med. Han erklærede imidlertid, at han ikke kunde rejse, og dette var unægtelig let at forstaa — bagefter!

Sin Haardhudethed bevarede han til det sidste. Naar man erindrer, hvad denne Mand i sit Indre og udadtil i aarevis maatte kæmpe med, er det ufatteligt, at hans Nerver ikke brød sammen. Forklaringen til, at han kunde holde Svindlerierne gaaende gennem saa mange Aar, maa være den, at han besad en vis »hypnotisk« Evne overfor sine Omgivelser. Fra et Bestyrelsesmøde i Sparekassen berettes det, at da et Medlem førte Spørgsmaalet om et Eftersyn af Obligationsbeholdningen paa Tale, klarede Alberti den ham saare prekære Situation med den meget »sigende« Bemærkning: »Ja, værsgo mine Herrer! Men gør De Alvor deraf, saa er jeg ikke længer Formand for Sparekassen!« — Unægtelig et saare sandt Ord!

At Alberti skulde træde tilbage som Formand, var noget, man

indenfor Bestyrelsen nok vilde have sig frabedt, og selvfølgelig blev der ikke mere Tale om noget Eftersyn. Overfor Revisorerne klarede han sig med en af ham selv udfærdiget falsk Erklæring om, at Obligationerne henlaa fri og ubehæftede i Banken. Til dette Formaal havde han ladet fremstille et falsk Stempel med Bankens Firmabetegnelse.

Ved Afslutningen af Rigsdagssamlingen 1906—07, kom Alberti hen til mig paa Sekretærpladsen og bød mig Farvel med den Bemærkning, at nu var det jo Slut med min første Rigsdags-sæson, og hvis der var noget, han i Sommerens Løb kunde være mig til Tjeneste med som Næstvedkredsens Folketingsmand, kunde jeg roligt komme op i Ministeriet. — Jeg var jo paa det Tidspunkt Hovedredaktør af »Østsjællands Social-Demokrat«, der havde stor Udbredelse i Albertis Valgkreds, og han har vel tænkt som saa: et venligt Ord om Justitsministeren i dette Blad kan jo altid være til Nytte!

Nægtes kan det ikke, at Alberti indgød Folk — ogsaa Rigsdagens Medlemmer — Respekt ved den Hurtighed og Velvilje, hvormed han ekspederede enhver Sag, hvorom man henvendte sig til Ministeriet. — Jeg erindrer, hvorledes den daværende Formand for Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri Axel Meyer havde undladt at medvirke til, at en lokal Haandværksudstilling i Næstved opnaaede Tombola-Bevilling. En Deputation fra Byen med Bogtrykker Victor Petersen, »Næstved Tidende«, i Spidsen opsøgte mig i Rigsdagen og bad mig anmode Justitsministeren om at fremskynde Sagens Afgørelse, da der kun var tre Dage til Udstillingens Aabning. Deputationen tog Plads i Folketingets Tilhørerloge, og straks ved Mødets Begyndelse gik jeg hen til Alberti, der som sædvanlig sad fast og urokkelig paa sin Plads ved Ministerbordet, og forelagde ham Sagen.

»Mener De, at Bevillingen bør gives«, spurgte Ministeren. »Ja, absolut«, svarede jeg. »Ja«, sagde han, »saa kan De hilse Deputationen og sige, at de har Bevillingen; nærmere Meddelelse skal i Aften afgaa til Amtet!«

Ved Aabningen af Udstillingen, hvor jeg var blandt de særligt indbudte, følte jeg, den purunge Rigsdagsmand, mig naturligvis meget beæret, da der blev udtalt en speciel Tak for min Med-

virkning til, at Tombola-Sagen, de var af saa stor økonomisk Betydning for Udstillingen, trods alle Genvordigheder lykkelig var bleven gennemført.

Blandt de Socialdemokrater, der jævnlig tog en Dyst med Alberti i Køgekredsen, var Formanden for den stedlige Arbejdsmands-Organisation, fhv. Mejerist Ole Petersen. Ved et stort offentligt Møde slyngede han Justitsministeren disse »profetiske« Ord i Ansigtet:

»Alberti er Højres »Sliegfredsøn«, han er politisk set undfanget i Misgerning og født i Synd! Før eller senere vil han blive ombragt paa en uhyggelig Maade!«

Samme Ole Petersen optraadte lejlighedsvis ogsaa som Lejetjener ved større Fester. Nogen Tid efter det førnævnte Mødes Afholdelse kom Alberti igen til Køge og deltog i en Fællesspisning, hvor Ole Petersen fungerede som Opvarter. Da han præsenterede Stegen for Alberti, hviskede denne ham i Øret: »De er en stor Taler, Ole Petersen; det, De sagde til mig ved Mødet forleden, var virkelig morsomt!«

TO JURISTER

Som Pressemand gennem mere end et kvart Aarhundrede har jeg naturligvis ikke kunnet undgaa Injurieproceser. Disse blev dog aldrig mange i Tal. Man kan nemlig, naar man vil bestræbe sig derfor, udmærket sige en Sandhed og nævne Tingene ved deres rette Navn, uden at man absolut behøver at komme i Konflikt med Injurielovgivningen. De enkelte Bøder, jeg er blevet idømt, har mest drejet sig om Tyendesager, hvor det undertiden ikke var saa let at bevise, at der f. Eks. fra en eller anden Husbonds eller andre Personers Side var Tale om ligefrem Mis-handling, selv om Forholdet i sig selv var klart nok. Hændte det, at en Sag skulde prøves ved Landets højeste Domstol, havde jeg det Held, at en saa kendt, dygtig og højst anset Mand som Højesteretssagfører C. B. Henriques ikke nogen Sinde tog i Betænkning at møde i Skranken for mig. I Anledning af, at der i mit Blad for Aar tilbage var rejst en meget skarp og alvorlig Anklage mod visse lyssky Foreteelser paa et af Byens Hoteller — Virksomheden er senere nedlagt — rejste vedkommende Vært Sag baade til Straf og Erstatning. Underdommeren — det var den andet Steds omtalte Borgmester Hänschell, tidligere Holstebro — frifandt mig imidlertid pure. Til den allerstørste Forbavselse i Byen drog den gamle Estrupper, Advokat Hindenburg, der i enhver socialdemokratisk Redaktør saa intet mindre end en »Forbryder«, i »Næstved Avis« i Leding for Hotelværten og injurierede mig paa det groveste! Ved Hof- og Stadsretten blev Skældsordene mortificerede og H. idømt en Bøde paa 300 Kr. plus Sagens Omkostninger. Skønt enhver Appel var haabløs

for den gamle Højesteretsprokurator, vilde han dog i sin Halsstarrighed og politiske Fanatisme have Sagen frem for Højesteret; men saa blev han pludselig dødssyg, og en af hans nærmeste Paarørende henvendte sig da til mig og anmodede om mit Samtykke til, at Apellen toges tilbage.

Paa mange Maader skylder jeg C. B. Henriques Tak og Anerkendelse for den Beredvillighed, hvormed han altid tog sig af Sager, jeg kom til ham med, baade paa egne og andres Vegne. Tiden rinder, og jeg forbavses ved at tænke paa, at den unge Jurist, jeg søgte i Ny Vestergade 13, der 36 Aar gl. blev Højesteretssagfører, allerede nu er en Mand paa 67 Aar.

Mange er de Omraader, hvor C. B. Henriques har vist Hjælp-somhed overfor fattige, gamle og nødstedte Mennesker. Paa Børnehaveforeningen for døvstumme i Fredericia ofrede han i en lang Aarrække baade Tid og mange Penge for at hjælpe disse stakkels ulykkelige Væsner, indtil Staten i 1927 traadte til og inddrog Virksomheden under den øvrige Døvstumme-forsorg. I den faste Voldgiftsret og indenfor Fængselsvæsenet har han ligeledes udført et Arbejde, der fra alle Sider agtes og paa-skønnes. Som Formand for Højesteretsskranken er han en Pryd for sin Stand.

— — —

Den moderne Retspleje med alle dens Formaliteter bringer mig i Minde den gamle, frisindede og usnobbete Borgmester Schjørring i Kolding. Han havde sin egen praktiske Maade at holde Politiret paa. En Dag mødte et Par af Byens Haandværks-mestre i Retten; de havde under et Sold injurieret hinanden saa kraftigt, at det foranledigede Politiets Tilkaldelse og en Anmel-delse for Værtshusuorden. Betjenten skrev en meget lang Rap-port, hvorefter de to gæve Mænd blev kaldt op i Retten.

Politimesteren sad med fire tæt beskrevne Ark i Haanden, og da han saa de paagældende Stridsmænd træde ind ad Døren, rejste han sig og tilraabte dem: »Naa, der har jeg jer, hvad F. . . . bilder I jer ind? Tror I ikke, at jeg har andet at bestille end at sidde at læse om jeres fordømte Skænderier og Spektak-ler? — Gaa straks hen paa det samme Værtshus og faa klaret Eders Mellemværende ved en Kaffepunsch eller to! Jeg vil ikke

have det mindste med Eders Vrøvl at gøre. Farvel«, sagde Schjørring og rev hele Rapporten i Stumper og Stykker. De to Herrer følte Situationen, som om de havde faaet flere Spande koldt Vand ned ad Ryggen. De bestemte sig uden Tøven til at følge Politimesterens Henstilling og faa Minutter efter var de fine Venner paany!

ET PAR PRÆSTEHISTORIER

I gamle Dage var Præsterne stærkt optagne af deres Landbrug og flere af dem hørte endog til de førende Mænd paa Agerbrugets Omraade. Mange var ivrige Jægere, og enkelte dyrkede Hestehandelen omkap med Egnens mest fremragende Prangere. I min Faders Fødesogn havde de engang en Præst, der jævnlig forsømte sine gejstlige Pligter, fordi han var optaget af Hestprangeriet. En større Gaardejer, forøvrigt Bedstefaderen til vor Præst derhjemme, tog sig for, da Forsømmeligheden udartede til, at Præsten kom en halv eller hel Time for sent til Kirken om Søndagen, at irettesætte Vedkommende, og sligt hørte der Mod til. En Formiddag stillede Bondemanden ved Kirkens Indgang og tiltalte Præsten med disse Ord: »Min Kone og jeg følger stadig den gamle Tradition at gaa fastende til Herrens Bord, men nu er det tredie Gang, da vi har villet til Alters, at De kommer omtrent en Time for sent. Ser De, Hr. Pastor, det vil vi ikke længere finde os i, og kan det ikke blive anderledes, agter jeg og flere med mig, at fremføre Sagen paa højere Steder!«

Præsten saa selvfølgelig ikke gerne, at der blev klaget over ham; han lovede Bod og Bedring og bestræbte sig for fremtidig at begynde Gudstjenesten nogenlunde til den af ham selv fastsatte Tid.

Da Klaus Berntsen en Dag gennem en Rigsdagskollega hørte om en Præst, der var ført Klage over, fordi han i Kjole og Krave havde siddet og drukket Kaffepunsche i Sognets Forsamlingshus, sagde han: Næh, saa maa man sige, at en Præst, vi havde

paa Fyn, og som var en ivrig Idrætsmand, bar sig betydelig smukkere ad: »Fra Kirken gik han lige hen til Samlingshuset, lagde Kjole og Krave fra sig i et Hjørne af Salen, hvorefter han inviterede sin Modpart med de Ord: »Kom an! Der ligger nu Præsten, og her er Atleten!«

— »En anden Præst«, fortsatte Klaus Berntsen, kom en Dag kørende og saa en Mand liggende hjælpeløs i Landevejsgrøften. Hvad Manden fejlede, erkyndigede Præsten sig ikke om. Han kiggede lidt paa Vedkommende og kørte saa videre med de Ord: »Naah, han er ikke fra mit Sogn!« Altsammen efter «Præstens og Levitens Forbillede«, som ænført i Lignelsen om den barmhjertige Samaritan.

Saalænge der endnu ikke fandtes Menighedsraad, var den partipolitiske Kirkeminister eneraadende m. H. t. Embedsbesættelser indenfor Folkekirken. Præster, der var Venstremænd og kritiserede Ministeriet Estrups Politik, kunde risikere at miste Kjole og Krave; man behøver saaledes kun at minde om Tilfældet Henning Jensen, der af Middelfartkredsens Venstremænd var valgt ind i Folketinget. De allerfleste Præster var Højremænd, og der bestod et meget spændt Forhold mellem disse og den venstresindede Vælgerbefolkning, hvilket i mange Tilfælde var ødelæggende for Kirkens Stilling. Fra mangfoldige Prædikestole blev der tordnet imod »Fritænkere og Socialister«, som altid blev slaet i Hartkorn, og naar Dagens Tekst var: »Skattens Mønt« med de kendte Ord: »Giver Kejseren, hvad Kejserens er, og Gud hvad Guds er«, saa fik de skattenægtende Bergianere læst og paaskrevet, saa mange af dem forlod Kirken midt under Gudstjenesten.

Den bl. a. fra Hedesagen kendte Provst Thyssen fortalte mig engang om en Oplevelse, han havde haft med Jens Busk paa Fredericia gamle Banegaard. Inde i Restauranten var der stærk Tilstømning til Bufeten; Provsten skulde skynde sig, fordi Togene var forsinkede, og han kaldte da paa Tjeneren og bad om at faa Kaffen serveret hurtig. Pludselig lød der en kraftig jysk Stemme midt i Klyngen: » I ka' godt betrow æ Mand en Kop Kaffe, faa han æ nemlig Præst!« Det var Busk, der blandede sig i Sagen, men Thyssen brød sig just ikke om paa den Maade at faa sin Titel og Stilling udraabt for hele Folket.

AAKJÆR OG SKJOLDBORG

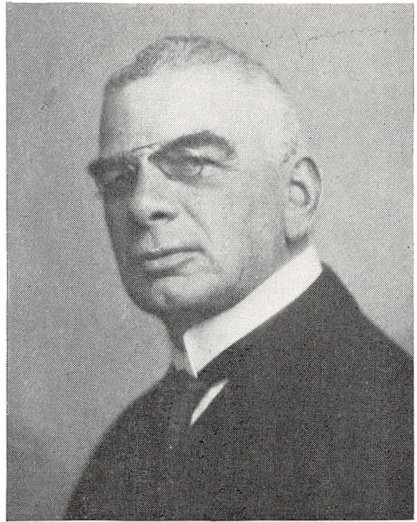
Forfatteren Jeppe Aakjær fungerede i en kortere Periode som Rigsdagskorrespondent til den socialdemokratiske Provinspresse. I en Beretning fra Folketinget skrev han, at Luften derinde var aldeles utaalelig; man havde en Følelse som sad man i »en stadig Os af daarlig Bondetobak«! Da jeg som ung Partimand i Holstebro læste denne Udgydelse, blev jeg aldeles forfærdet, og tænkte: Det vil komme til at koste os mange Stemmer, at han saaledes haaner Bønderne, fordi de ryger daarlig Tobak! og maaske ikke har Raad til at købe en bedre. Nogle Dage efter modtog jeg Brev fra ham med Anmodning om straks at komme til Salling og skrive en Artikel om den frygtelige Katastrofe paa Jebjerg-Egnen, hvor en Røgters Børn var indebrændte, mens Forældrene var paa Arbejde hos Fremmede. Denne Begivenhed kom forøvrigt til at danne Hovedgrundlaget for Aakjærs senere Bog: »Vredens Børn«.

Jeg mødte Aakjær hos den kendte Sallingbo Esper Andersen, Jebjerg, og kom selvfølgelig straks til at sætte stor Pris paa den gudbenaadede Lyriker og saa stærkt socialt interesserede Personlighed. Det ene originale Slagord efter det andet fostredes i et Nu i hans Hjerne. Om Herremændene udtalte han ved samme Lejlighed det meget bevingede: »De Godtfolk skal holdes nær til Ilden, hvis man skal faa noget Fedt af dem!«

Et andet rammende Ord af ham, som jeg navnlig senere hen har følt Trang til at opfriske, er dette fornøjelige:

Oluf Nielsen, Bankdirektør

C. B. Henriques, Højesteretssagfører

Carl Hansen,
Bryggeriarbejderforbundets Stifter

Fr. Nielsen, Redaktør

Man ærgrer sig gratis i Verden,
og det er for Resten skidt.
Thi, hvis det kostede Penge,
man ærgred' sig ej saa tidt!

Under en privat Samtale for nogle Aar siden foreholdt Kongen mig, at jeg vist var for tilbøjelig til at ærgre mig. Jeg indrømmede dette, hvorefter Kongen bemærkede, at dette jævnlig at ærgre sig kan virke alvorligt deprimerende paa et Menneske og gaar ogsaa ud over ens Omgivelser. Selv havde han nogle Gange været ude for det samme, men var forlængst ophørt dermed, udtalte han.

Jeg benyttede da Lejligheden til at citere de her nævnte Linier af Aakjær, hvilket morede Kongen.

Et lignende Drama som det førømtalte fra Salling oplevede jeg, mens jeg var Journalist i Aarhus. I Landsbyen Skejby indebrændte under samme Forhold en Landarbejders tre smaa Børn, og jeg var selv med i det Tog af mange Hundrede aarhusianske Arbejdere, som ved P. Sabroes Initiativ blev arrangeret til Stedets Kirkegaard i Anledning af Afsløringen af en Mindesten paa Børnenes Grav. I Stenen, der var bekostet af socialdemokratiske By- og Landarbejdere m. fl., var indhugget følgende mod de uretfærdige Samfundstilstande anklagende Ord:

»Herunder hviler
Rasmus Jensens tre smaa Børn
(Navnene)
som indebrændte, mens Far og
Mor var paa Arbejde.«

Mit første Møde med Husmandsdigteren Johan Skjoldborg fandt Sted paa samme Tid, som jeg første Gang traf Aakjær. Det var en Morgenstund i Holstebro. Arbejdernes Fællesorganisation havde Aftenen tilforn holdt offentligt Møde i Byens Teatersal med den unge Harboørepræst Anthon M. Jensen som Taler. Præsten, som Ministeriet Sehested kort efter afskedigede paa Grund af, at han havde lagt sig ud med Indre-Mission, fordi han ikke troede paa en personlig Djævel eller et evigt Helvede,

holdt hin Aften en ypperlig Tale om Bønnen »Fader vor«, ligesom han ogsaa berørte Kirkens Stilling til det sociale Spørgsmaal. Jeg erindrer, at han bl. a. udtalte, at det ikke kunde nytte at prædike til Folk med en sulten Mave; man maatte først give dem noget at spise.

Han maatte blive Natten over og boede paa Th. Niensens Gæstgivergaard, hvor Skjoldborg, der var paa Turne i Egnens Forsamlinghuse, logerede. Da jeg om Morgenens kom for at følge Præsten til Toget, traf jeg Skjoldborg, der netop var i Færd med at styrke sig med en »Mælketoddy«. Han tilbød baade Præsten og mig en do.; jeg svarede: Ja, Tak! Præsten derimod var afvisende og bestilte ved Bufet'en en Kop Kaffe med Wienerbrød.

Førend jeg tog Afsked med Præsten overleverede denne mig en lille Lap gult Papir, hvorpaa han havde afskrevet følgende Linier af Joh. Evang. 5,24:

»Den, som hører mit Ord og tror den, som sendte mig (d. e. har Tillid til Faderen), har et evigt Liv og kommer ikke til Dom, men er gaaet over fra Døden til Livet.«

Det var ud fra disse Ord, Anthon M. Jensen prædikede imod Læren om et evigt Helvede. Den gule Papirlap lagde jeg, da jeg kom hjem, ind i Jac. Chr. Lindbergs Bibel-Oversættelse, og der er den at finde endnu 37 Aar efter.

Harboøre-Præsten henviste ogsaa til det kendte Digt af Paludan-Müller:

Fra Middelalderens Borge man fortæller
stod Dansen tit og Gildet ovenpaa,
mens nedenunder i den dybe Kælder
i Vaande smægtende de fangne laa!
Saadan sig mange Himmerige drømte,
de salige sad højt i Herlighed,
mens nedenunder de fordømte
i Mørkets Dyb en evig Pine led.
— Hvo havde holdt det ud i Dansens Vrimmel,
hvis Fængslets Suk var naaet til Borgens Sal?
Hvo kunde finde Freden i en Himmel,
hvor end man troede paa en evig Kval?

Mit Bekendtskab med Skjoldborg vedligeholdt jeg hele Tiden siden; jeg besøgte ham baade paa Dynæs og i Løgstør, og jeg traf ham paa talrige Møder udover Landet. Hans Digtning har i mange Henseender beriget og opmuntret mig baade som Menneske og Politiker. I mine Indlæg paa Møder og i Pressen har jeg ikke sjældent erindret om de rammende Ord, som han forud for Aarhundredskiftet skrev til Hede-Husmandens Ære og Pris:

Du Husmand, som ørker den stridige Jord
og vover din Arm og din Bringe,
som drager Kulturens det første Spor
med Plovjærnets sølvblanke Klinge.
Mer Ridder du er med din barkede Haand
end mange, der pyntes med Stjerner og Baand
og tripper paa bonede Gulve.«

At danske Husmænd har følt Trang til at give et synligt Udtryk for den Taknemlighed, de nærer overfor Skjoldborg, ved bl. a. at rejse et Mindesmærke for ham i Jyllands Hovedstad, er saare naturligt. Ingen har med større Inderlighed, Kraft og Varme tolket Smaakaarshjemmenes retfærdige Krav end netop han. Den nylig afdøde Formand for de samvirkende jyske Husmandsforeninger Jens Holdgaard har ofte fremhævet Skjoldborgs Virke til Gavn for Husmandsbevægelsen, og de tidligere jyske Husmandsførere Chr. Johansen, Brædstrup, og Jørgen Nielsen, Viby, hentede hos Johan Skjoldborg megen Hjælp og Støtte i Kampen for Smaafolks Ret.

MINDER FRA AULESTAD

Den 4. August 1934 holdt jeg i Radioen dette Foredrag:

Bjørnstjerne Bjørnson, Danmarks trofaste Ven og Norges ædleste og bedste Søn, døde den 26. April 1910 i Paris. — Den 8. Novbr. 1909 tiltraadte han Rejsen derved for at gennemgaa en Kur mod Aareforkalkning, men denne var allerede saa stærkt freskreden, at Helbredelse ikke var mulig. Bjørnson var født den 8. Decbr. 1832, og han blev altsaa godt 77 Aar gl. Hans Lig blev med Jernbane ført til København, hvor et norsk Marineskib afhentede Baaren. Før Skibets Afgang tolkede daværende Konseilspræsident Zahle fra en Talerstol paa Toldboden i hjertelige Ord overfor en tusindtallig Forsamling det danske Folks taknemmelige Følelser overfor Norges største og mest berømte Søn. Begravelsen, der blev bekostet af den norske Stat, fandt Sted fra Trefoldighedskirken i Kristiania, hvor bl. a. den kendte, frisindede Præst Herman Lunde og Polarforskeren Frithjof Nansen talte.

Den 27. Juni i Aar døde Karoline Bjørnson — den store Digters prægtige Hustru og Livsledsager. Skønt Aldersforskellen mellem dem kun va ca. 3 Aar, overlevede hun sin Husbond i mere end 24 Aar og naaede den eventyrlige Alder af 98^{1/2} Aar. Mindet om Bjørnstjerne og Karoline Bjørnson vil for alle os Danske, som har kendt dem personlig, være et lønligt Kildespring, for hvilket man af Hjertet takker.

Om Bjørnson som den fremragende Folketaler og Fredsagitor hørte jeg allerede som 15 Aars Knægt. Hans Tale ved det mægtige Fredsstævne paa Himmelbjerget den 19. Juni 1892 blev

ivrigt diskuteret af Folk af forskellig politisk Opfattelse paa min Fødeegn: Silkeborg-Eggen. Da jeg blev lidt ældre, gik jeg en Dag ind til Red. Sophus Sørensen i Silkeborg og bad om Lov til at læse Referatet i »Silkeborg Avis« fra den samme Fest. Der var 15–20.000 Mennesker til Stede, og Bjørnson erklærede, at han aldrig før i sit Liv havde talt til en saa mægtig Forsamling. Første Taler var den forlængst afdøde Pastor Uffe Birkedal, og da Bjørnson viste sig paa Talerstolen, blev han hilst med endeløs Jubel, ligesom ogsaa selve Talen modtoges med stormende Bifald. Mødets Leder var Seminarieforstander Winther i Silkeborg.

Foredraget var et af de mest kraftfulde Indlæg for Fredssagen, der nogen Sinde er leveret fra en dansk Talerstol. Saare aktuelt er det i Dag at høre, at Bjørnson bl. a. sagde: »Faar vi ikke Toldspørgsmaalet løst, bliver der aldrig Fred! — Kirken maa skamme sig over ikke at være den første i Fredsarbejdet; men Grunden hertil er først og fremmest, at Kirken er afhængig af Staten.«

»Jeg vil«, fortsatte han — stadig i Følge Referatet i samme Blad, »her højtidelig erklære, at jeg er Socialist, og jeg begriber ikke, at nogen Kristen kan være andet, men jeg vil intet have med deres Drømmerier at gøre.«

Ved en Fællesspisning efter Mødet tog den 25-aarige Journalist Peter Sabroe — den senere Folketingsmand for Aarhus nordre Kreds — Ordet og protesterede mod Udtrykket: »Drømmerier«, hvortil Bjørnson svarede: »Den Sag, der har samlet os i Dag, Kampen mod Krigen, er ikke »Drømmerier«!«

Først 5 Aar senere: i 1897 fik jeg selv Lejlighed til at høre Bjørnson som Taler, og endelig i Sommeren 1905 — under Unionsopløsningen — fik jeg Adgang til personlig at hilse paa Digterkongen i Kristiania. Bjørnson boede i nogle Dage hos Sønnen Bjørn, der var Direktør for det norske Nationalteater. Her modtog Digteren mig og tilstod mig en længere Samtale, der for mig blev en uforglemmelig Oplevelse.

Norges Adskillelse fra Sverige blev ved Folkeafstemningen i 1905 vedtaget med 370.000 Ja-Stemmer; af Nej-Stemmer var der kun 190. Hvilken Enighed og Samdrægtighed gav det norske Folk ikke her Udtryk for, og det er forstaaeligt, at Bjørnson

stærkt fremhævede, at Folkeafstemningen burde have været det første Skridt ad Unionsopløsningens Vej.

Under Samtalen berørte jeg den stadig standende Kamp om Rigssproget og »Maalet«. Den gamle Digter blev ivrig og udbrød: »Ja, overfor I danske, som er praktiske Folk, behøver jeg da ikke nærmere at begrunde Rigssproget. Et Sprog, der kun tales i Stavanger eller Lemvig, vil hurtigt uddø; men et Sprog, der tales og skrives af 5 Millioner Norske og Danske, vil leve.«

Inden Afskeden udtalte jeg en Tak til Bjørnson for hans store Digtergerning, ikke mindst takker jeg for de herlige Sange, De skænkede os, og som vi derhjemme saa ofte nyner i Kvæld! Digteren blev meget bevæget. Han fik Taarer i Øjnene, greb min Haand og bad mig hilse Hustru, Forældre og enhver i Danmark, der satte Pris paa en Hilsen fra ham. »I Danske forstod mig bedst af alle, og I staar mit Hjerte nærmest!«

Jeg skrev straks samme Dag hjem, at Mødet med den store Digter var alene Norgesrejsen værd.

Efter Bjørnsons Død i 1910 har jeg gentagne Gange aflagt Besøg paa Aulestad, Digterens gamle Gaard i Gausdal, en Sideforgrening til Gudbrandsdalen. De Besøg, hvorom jeg her skal fortælle, fandt Sted i henholdsvis 1927 og 1932, og begge Gange fik jeg Lejlighed til at hilse paa den gamle Digterenke.

Først Besøget i 1927: Aulestad ligger badet i Sommersol, da det Automobil, med hvilket jeg har gjort Turen fra Lillehammer og opover, gør Holdt ud for den store, herlige gamle Birkeallé, der fra Gausdals-Landevejen fører op til Aulestads Hovedbygning og til den smukt udstyrede og velvedligeholdte Avlsgaard. Min gamle norske Ven, Bankbestyrer Petter Nilssen, Lillehammer, har introduceret mig. Petter Nilssen har i en Aarrække staaet i et nærmere Bekendtskabsforhold til Bjørnsons to yngste Sønner: Ejnar og Erling Bjørnson — sidstnævnte er forøvrigt Indehaver af og driver det til Aulestad hørende meget omfattende Gaardbrug og flere andre Virksomheder, bl. a. en større Mølle ved Gausdalselven, som Bjørnstjerne Bjørnson selv lod bygge. Gaardens Malkekvæg omfatter alene over et halvt Hundrede Stykker. Erling Bjørnson er paa Fjeldet, men hans Hustru, der er danskfødt: Datter af afdøde Fabrikant Harald Jensen, Aalborg, svarer paa Petter Nilssens telefoniske Fore-

spørgsel, at jeg vil være velkommen, og at det ogsaa er sandsynligt, at Enkefru Karoline Bjørnson — trods sine mere end 90 Aar — vil hilse paa mig. Petter Nilssen taler senere med Hr. Ejnar Bjørnson, der ogsaa er elskværdigt imødekommende, og det er saaledes under de bedste Auspicier, at mit Besøg indledes.

Klokken er 12, da jeg trykker paa Ringeapparatets Knap ved Hovedindgangen til den Bjørnsonske Residens. Hoveddøren staar forøvrigt paa vid Gab; det varer lidt, før det bemærkes i Huset, at jeg har ringet, og jeg faar Tid til at genkalde i Erintringen bl. a. mit Møde med Digteren i Kristiania i 1905. Jeg gribes af en dyb vemodig Stemning som Følge af, at jeg ved, at i Dag bliver der ingen Samtale med den store Mester; hans Plads staar tom. Stille fremsiger jeg for mig selv Knut Hamsuns storladne Hyldningsdigt i Anledning af Bjørnsons 70 Aars Fødselsdag:

Saa en Kvæld vil Stumhed ruge
langs vor lange Kyst.
Fjelde staar og lytter, bier —
ingen svarer, Landet tier.
Naar han tier, blir det tyst.

Ja, der blev saa stille paa Nordens Parnas, da Bjørnstjerne Bjørnson i 1910 lukkede sine Øjne. Hvor vilde det have været interessant, da i 1914 det store Verdenssammenbrud indleedes, at have hørt en Jean Jaurès, en Bjørnsons og en Bebels myndige Røst. Skæbnen vilde, at ingen af de tre kom til at opleve denne Stund.

Disse Tanker opfyldes jeg af i Ventetiden, som forøvrigt kun blev ganske kort. Ejnar Bjørnson er optaget af skriftlige Arbejder paa sit Værelse i Husets 2. Etage, men da han erfarer min Ankomst, skynder han sig at ledsage sin Moder, der ligeledes opholder sig paa 2. Sal, ned i Modtagelsesværelset i Stueetagen, hvor Præsentationen finder Sted med en Undskyldning for det Tilfælde, at jeg maatte have ventet længe.

Den gamle Digterfrue overrasker straks ved sin enestaaende Aandslivlighed og Legemskraft. Kun hvad Hørelsen angaar kniber det en Del, hvorfor Ejnar Bjørnson straks meddeler mig, at

det vil være nødvendigt, at han yder sin Assistance. Fru Bjørnson gaar mig i Møde, og efter et fast og hjerteligt Haandtryk beder hun mig tage Plads; og efter at hun selv har taget Sæde i en Stol lige over for mig, er Samtalen straks i Gang. Det glæder hende meget, siger hun, at jeg har kendt hendes Mand. Begge elskede vi Danmark og det danske Folk, og Ja-h, føjede Sønnen til: »Fa'er følte, at han ligesom blev bedre forstaaet af Jer dernede end herhjemme!«

Fru Karoline Bjørnson fortæller muntre Erindringer om Familiens Oplevelser i Danmark i sin Tid. »Bl. a. kom vi paa en Foredragsrejse galt af Sted hos en Skolelærer, der havde giftet sig med en Dame, der var 20 Aar ældre end han. Vi ansaa vedkommende Frue for at være Skolemesterens Moder, hvilket blev taget os meget unaadigt op. Senere besøgte vi de samme Folk, og da var vedkommende Frue ivrig for at faa fortalt os, at hun forlængst var kommet til den Erkendelse, at det alligevel var en Mesalliance! — Nu til Dags er det jo blevet en hel Modesag, at gamle Mænd gifter sig med purunge Piger!

Fru Bjørnson omtaler selv sin høje Alder og tilføjer leende: »Det er vist kun vi Kvinder, der bliver saa gamle! Mændene naar vist aldrig saa høj en Alder?«

»Jo«, indskyder jeg. »I Sydsjælland døde for kun faa Dage siden en Mand, som jeg kendte; han blev over 100 Aar.«

»Der skal Du høre, Mor«, bemærkede Ejnar Bjørnson: »Du har mange Aar endnu!«

Om hvor dybt min Slægts Kærlighed og Taknemlighed til Bjørnstjerne Bjørnson bunder, nævner jeg et lille Træk, der gaar den gamle Digterenke til Hjertet. Det var i 1923, at min da 19-aarige Søn ledsagede mig paa en Rejse til Norge. Om Bord paa Skibet kom Sønnen til mig og præsenterede en Buket hvide Nelliker i et Vandglas. »Naar vi kommer til Kristiania«, sagde han, »skal denne Buket lægges paa Bjørnsons Grav!« Uden mit Vidende havde Sønnen plukket disse Blomster i vor egen Have i Rungsted og taget dem med paa Skibet.

Fru Bjørnson bliver alvorsfuld og sidder tavs et Øjeblik. Saa kaster hun sit elskelige Blik baade paa Sønnen Ejnar og mig og siger bevæget: »Hjertelig Tak! — Det var smukt!«

Jeg bemærker, at da jeg første Gang traf Digteren og hans

Hustru var i Aarhus for 30 Aar siden, nemlig i 1897. Den Gang var Fruen altsaa over de 60 Aar, og dog syntes jeg, at De var ung!

— »Ja«, svarer Fru Bjørnson, »da jeg var 60 Aar, følte jeg mig selv som ganske ung; hvor kunde jeg arbejde, og hvor var jeg udholdende den Gang, og det manglede heller ikke paa Opgaver.«

— »Deres Søn, Bjørn Bjørnsons Erindringer har jeg læst«, siger jeg. »Naa, har De det«, svarede Fruen, »ja saa kender De en Del til, hvad jeg har haft at virke«. Samtalen sluttede foreløbig med en Bemærkning af Fru Bjørnson om Uroen vedrørende Det kgl. Teater. »Var det mon ikke en Opgave for min Søn Bjørn at rejse derned og forsøge at bringe den Sag i Orden?« — Det tror jeg ikke. — Det er vist en uløselig Opgave, svarede jeg.

— Ved et Blik gennem Vinduet bliver Hr. Ejnar Bjørnson opmærksom paa, at jeg ikke er kommet alene til Aulestad, men har flere Ledsagere. Da han erfarer, at det er min Hustru samt mine Børn og vordende Svigerbørn, fortæller han Moderen dette, og straks udbrød Fru Bjørnson: »Saa maa Følget ogsaa se Bjørnsons Værelse!«

Da Ejnar Bjørnson gaar for at kalde Ledsagerne ind, rejser Fru Karoline Bjørnson sig, fører mig rundt i 3 af de nederste Stuer og giver Forklaring med Hensyn til en Række interessante Genstande. Først peger hun paa et smukt, stærkt forstørret Fotografi, der hænger paa Væggen. »Det er min Mand«, siger hun; »det er fra Ungdomstiden, kort forinden vort Giftermaal«. I Stuen ved Siden af staar paa en Søjle en sjælden vellignende og overordentlig smuk Marmorbuste af Bjørnson. »Den har den danske Billedhugger Bissen fremstillet, den Gang vi boede i Forhaabningsholms Allé i København.«

Den gamle Pejsestue, der findes bevaret fra den Tid, da Bjørnson erhvervede den over 200 Aar gamle Aulestad-Hovedbygning, skal jeg ogsaa se. Fruen viser mig Ildstedet, de forskellige meget gamle Indbogenstande og peger sluttelig paa en højt moderne Indretning: Sønnens Radioanlæg, der har faaet Plads i samme Stue, og hvor Ejnar Bjørnson netop Aftenen før mit Besøg har hørt Faderens Skuespil: »Geografi og Kærlighed«, ud-

sendt gennem Æteren fra en Teaterscene i Sydtyskland! Desværre fik Fru Bjørnson paa Grund af sin svækkede Hørelse ikke nogen større Fornøjelse af denne Nutidens vidunderlige Opfindelse.

Det sidste, Fru Bjørnson viser mig, er et herligt Maleri af Ægteparrets yngste Datter Dagny, hende, der var til Stede i Dødsøjeblikket og nu kom til at lukke sin gamle Moders Øjne.

For ikke at trætte den gamle Dame altfor meget, er det, at jeg har ladet mine Ledsagere forblive udenfor. Den 90-aarige Frues Aandskraft og Legemsstyrke er imidlertid forbløffende. Hun forlanger nu at faa Lejlighed til at hilse paa hele det øvrige Selskab.

Med begge Hænder griber hun hver enkelt's højre Haand, til kraftigt og hjerteligt Haandtryk, og efter at Sønnen, Ejnar Bjørnson, har givet os Lejlighed til at se Stuerne paa 1. Sal og specielt Digterens Arbejdsværelse, hvor alt henstaar uforandret fra den Dag, da Bjørnson i 1909 begav sig paa sin sidste Rejse til Paris, tager vi Afsked med Aulestad. Hr. Ejnar Bjørnson følger os et godt Stykke paa Vej. Udstyret, som han er, med ægte Bjørnsonsk Gæstfrihed og Elskværdighed vil han ikke tillade, at vi rejser bort, uden at vi har faaet det rette Indtryk af Gausdalens storslaaede Naturskønhed.

Da vi drager hjemover til Lillehammer — den smukke, venlige By, der netop i de samme Dage under stor Festivitas fejrede sit 100 Aars Jubilæum — er vi enige om, at dette Besøg paa Aulestad er en Oplevelse, der vil fæstne sig i Erindringen for hele Livet.

— — —

Og saa Besøget i Sommeren 1932. Det er Hundred-Aaret for Bjørnsons Fødsel. Festlighederne i den Anledning var allerede i fuld Gang Landet over. Søndag efter Søndag fejredes Digterkongen snart i denne, snart i hin Bygd. Befolkningen i Gausdal og Dele af Gudbrandsdalen dannede om Foraaret en Komité for paa selve Aulestad at lade rejse en mægtig Bautasten. Under mit Besøg faar jeg Lejlighed til at betragte Stenen, der endnu ikke var afsløret. Foruden Bjørnsons Navn og Data bærer den kun Indskriften fra Digterens: »Jeg vil værge mit Land«:

Her er Sommersol nok,
her er Sædejord nok,
bare vi, bare vi, havde Kærlighed nok.
Her er digtende Trang,
gennem Arbejdets Gang,
til at løfte vort Land,
blot vi løfter i Flok.

Sønnen Ejnar Bjørnson er glad for denne Indskrift, thi den udtrykker i Virkeligheden, siger han, Ledemotivet til Fars Symfoni.

Under Samtalen med Ejnar Bjørnson kom jeg til at berøre Grønlands-Spørgsmaalet. Ejnar Bjørnsons Ord falder klare og bestemte — i Hovedsagen i god Samklang med Statsminister Staunings Udtalelser om samme Sag, bl. a. til Nordmændene ved Sammenkomsten i Hamar. »Jeg er«, fortsatte Digter-Sønnen, »i de senere Aar blevet mere og mere opfyldt af det Spørgsmaal: Skulde det ikke snart være muligt at samle de fornødne Kræfter til Fremskaffelsen af et Verdenssprog! Vi gamle kan naturligvis ikke selv naa ret langt i saa Henseende, men overfor den Slægt, der nu fødes, burde Tanken rejses med størst mulig Alvor og Kraft. Hvilken mægtig Betydning vilde denne Sags Gennemførelse ikke have for den fremtidige Samfundsudvikling og Tilvejebringelsen af lykkeligere Livsvilkaar for Menneskene. Tænk, om de tre nordiske Lande i Øjeblikket stod i Sprog-fællesskab med den engelske Nation!«

»Ja, Sagen er jo ikke saa lige til«, siger han, »men jeg kan ikke slippe Tanken om, hvilken for hele Menneskeheden lykkebringende Værdi, den indebærer.«

Vi vekslede nogle Ord om Kampen i Norge mellem Rigsproget og Landsmaalet, og Ejnar Bjørnson fortæller herunder en munter Historie om Maalstrævsmændenes højst besynderlige Indstilling. Der findes i Oslo en Skuespilscene, der kalder sig »Det norske Teater«. I Teatrets Vedtægter staar, at der paa denne Scene ikke maa opføres Skuespil paa Rigssproget! »Nu kom de Godtfolk til mig i Anledning af Fars 100 Aarsdag og anmodede om Tilladelse til at opføre Stykket »Mellem Slagene«, men vel at mærke oversat til Landsmaal.!

Jeg svarede: Nej, mine Herrer! Kan De ikke opføre Skuespillet i det Sprog, hvori Far har skrevet det, maa De opgive Deres Forehavende.« Ejnar Bjørnson tilføjede med Indignation i Stemmen: »Har man kendt Mage til Vrøvl af voksne Folk!«

Vi dvæler en Stund i den afdøde Digters Arbejdsværelse, hvor man bl. a. mange yderst interessante Ting særlig bemærker en Buste af Grundtvig, anbragt over Skrivebordet, og paa Skrivebordet en Afstøbning i Gips af Bjørnsons højre Haand. En højtidsfuld Stemning betager en, som befandt man sig i et Kirkerum.

Da vi naaede ned i Dagligstuen, blev der budt paa Kager og Vin. Den 97-aarige Fru Karoline Bjørnson kom nu til Stede for at hilse og modtage min Lykønskning til Hundredaaret for hendes Mand. Hun var lige saa aandsfrisk som for 5 Aar siden, fulgte med i alt, dog nu mest, sagde Ejnar Bjørnson, hvad der angaar den nærmeste Familie. Tunghørigheden var stadig en Svøbe, men Fru Ejnar Bjørnson forstod at meddele hende alt, og »gamle Fruen« vilde vide Besked om, hvad vi sidder og taler om. Selv sagde hun: »Naar jeg siger noget, kan I nok forstaa mig, og vær saa venlig med et Nik at tilkendegive, om I har forstaaet mig!«

»Mor véd jo nok selv, at hun er meget gammel«, bemærkede Ejnar Bjørnson, »men min 72-aarige Broder og jeg — den 68-aarige — betegner hun stadig som Gutterne (Drengene). Vi er jo ellers ikke saadan rene Gutter mere. Tænk, at jeg er 68 Aar!«

Mens vi sad og passiarede ved det lille Hjørnebord i Dagligstuen, faldt Fru Karolines Øjne paa den afdøde Digters Buste i Stuen ved Siden af. Over Marmorbusten hænger en Lysekrone. »Tænd Lyset over min Mands Hoved«, befaler hun, og straks blev Ønsket opfyldt. »Mor vil altid se Fars Buste i Lys«, bemærkede Ejnar Bjørnson.

»Ja — Mor har vel nok oplevet mere end de fleste«, fortsatte Sønnen. »Hun har som lille Pige gaaet Haand i Haand med Adam Oehlenschläger og som ung Pige danset med Kong Frederik den Syvende i Sønderborg!«

Den følgende Søndag opførtes i Lillehammer af lokale Kræfter Bjørnsons historiske Skuespil »Sigurd Jorsalfar«. Ved en Generalprøve nogle Dage før mit Besøg kom den gamle Digter-

enke kørende i Bil og overværede Optoget, der som bekendt forestiller Kong Sigurds Indtog i Konstantinopel.

Trods sin høje Alder var Fru Bjørnson oppe hele Dagen, og hun gik som Regel først til Sengs ved halvti-Tiden om Aftenen. »Det er jo en stor Lykke for hende, at hun har Børn og Svigerbørn til at pleje sig«, bemærkede jeg. »Ja«, svarede Ejnar Bjørnson, »vi gør jo alt for, at hun selv kan runde 100-Tallet, men det sker dog vel næppe!« Og det skete altsaa heller ikke.

Da jeg tog Afsked med Karoline Bjørnson, greb hun med begge sine Hænder min højre Haand og trykkede den med hjertelig Tak for Besøget og Anmodning om at hilse Familie og gamle Venner i Danmark. Dette var mit sidste, men uforglemmelige Møde med »gamle Fruen« paa Aulestad.

Bjørnson havde som bekendt ingen videre Forstand paa Pengesager. Nogle Aar før sin Død solgte han hele sin litterære Produktion til sit Forlag for 100.000 Kr. Han syntes selv, at det var en mægtig Sum, men i Virkeligheden var det ikke nogen god Forretning, thi Beløbet skulde nemlig ikke udbetales paa en Gang, men i Rater. Det bødede imidlertid lidt paa Forholdet, at Digterenken opnaede saa høj en Alder. Henrik Ibsen og dennes nærmeste indlod sig ikke paa noget tilsvarende, skønt det ikke manglede paa Tilbud, og det var meget klogt, økonomisk set.

Enhver, der har besøgt Norges Hovedstad, vil have bemærket de to Statuer af Bjørnson og Ibsen, der allerede ved Aarhundredskiftet blev rejst foran Nationalteatret. Der opstod heftig Strid saavel om Statuernes kunstneriske Værdi som om det mere eller mindre rigtige i at rejse Mindestatuer af de to store Nordmænd før deres Død.

Pludselig indløb der en Dag fra Brygger Carl Jacobsen, Carlsberg, Tilbud om Køb af Statuerne til Glyptoteket i København, og straks holdt Diskussionen op!

Ved Bjørnsons Død skrev Professor Vilh. Andersen bl. a.:

»Bjørnson forstod Sammenhængen i Kulturen. Han vidste, at han fortsatte Oehlenschlägers og Grundtvigs Arbejde og følte Wergelands Aand levende i sig. Og skønt han saaledes ikke blot havde oplevet, men personlig gennemlevet et afgørende Kulturskifte fra Grundtvig til Darwin — gik han dog

ikke selv i Stykker derved. Det er dog det allerbedste ved ham den Sammenhæng, altsaa den gode Samvittighed, der var i hans Personlighed.

Hvor m get han spredte sig, blev han dog aldrig splittet; hvor meget han forandrede sig, var han dog uforandret. Selv om man fra den ene Side haanede hans »moderne Humanitet«, og fra den anden Side »dette kristelige«, der hang ved ham, kunde han dog ikke tage sig af det. Han udviklede sig kun efter sit Væsens Lov, han voksede eller med et endnu simplere Udtryk: Han gik, som Tiden gaar, der beholder Ret tilsidst«.

Under et Billede, som Bjørnson har skænket en jysk Ven, skrev han:

»Det i vort Arbejd', vi virked til Gavn, lever i Slægten, som glemte vort Navn.«

Ved Grundtvigs Død i 1872 skrev han:

Ligesom Vølven i Nordfolkets Gry
steg over Sagenes Vande,
talte om alt under Hav, over Sky,
dukked' som synkende Lande —
Talen tilbage, evindelig ny
skulde stande.

Saadan i Nordfolkets Nytid han staar,
— under nys dukked' hans Pande —
Synerne efter som Solskyer gaar
over de havslagte Lande;
Nordfolkets Udsigt i Tusinde Aar
skal de rande.

Bjørnsons Navn og Virke vil ligesom Grundtvigs leve i Slægt efter Slægt. Hver Gang, jeg besøgte Aulestad, laa der Sollys over Gausdal og den gamle Gaard. Bjørnstjerne Bjørnson, Lysets Søn, var selv den store Lysbringer. I Tusinder af danske Hjem tændte han Haabets og Troens Lys og styrkede Livsmodet. Derfor takker vi af Hjertet, og vi takker Karoline Bjørnson for, hvad hun har været ogsaa for os Danske gennem sit Samliv med Bjørnstjerne Bjørnson. Naar man personlig har

kendt denne prægtige Kvindeskikkelse, forstaar man ret den sande og oprige Taknemlighedsfølelse, Bjørnson har givet Udtryk for overfor sin Hustru i Sangen: »Jeg kører frem gennem Straalefryd«:

Mig følger en med en Sjæl saa stor,
for mig hun ofrede alt paa Jord;
ja hun, som lo, naar min Baad blev krænget
og blev ej bleg under Uvejrshænget,
ja hun imellem hvis hvide Arme
jeg kendte Livets og Troens Varme.
Godt Mod! Du hilste paa fler end mig,
skønt Du i Skyndingen saa det ej!

Bjørnson troede paa Livets Sejr over Døden — og paa Lysets Evne til at overvinde Mørket. Han delte Ingemanns Livssyn, der fandt Udtryk i de kendte Linjer:

Hvor Livskilden springer, did hen staar min Hu;
hvor Livstræet blomstred', der blomstrer det endnu.
Se frem, men ej tilbage, hvad Sjælen attraar,
maaske dog engang under Solen Du naar.

Men naar under Solen ej Sjælen, hvad den vil —
saa er der andre Sole og andre Stjerner til.
Og slukkes alle Sole og Stjerner engang —
dog Livets Kilde springer, hvor evig den sprang.

EGOISME

En Ting er det enkelte Menneske uskyldigt i, nemlig at det er født. Vi er alle kommen til Verden uden vor egen fri Vilje, men naar vi nu engang gaar paa denne Klode, saa er vi alle fødte med Livets Ret. Bliver denne Ret ikke anerkendt i Form af Adgang for alle til ved hæderligt Arbejde at skaffe sig Føde, Klæder, Husly — ja, alt, hvad der i Følge selve Luthers Katekismus maa henregnes til »dagligt Brød«, — saa ender det hele før eller senere i vild Opløsning. Der gives saa mange Navneord med Endestavelsen -ister: »Kapitalister, Militarister, Idealister, Socialister, Kommuniste, Syndikalister, Nazister, Fascister etc.; men »-ister« forekommer i langt større Tal, end alle de her-nævnte tilsammen; nemlig Egoisterne.

Grundtvig har dette for Øje, naar han synger:

»Paa vort eget, Nat og Dag,
stirre vi med Velbehag;
det forstyrrer Freden.«

Ja, i Sandhed Egoismen »forstyrrer Freden« overalt baade indenfor den enkelte Nation og Landene og Folkene imellem.

En 83-aarig østsjællandsk Bonde, som jeg besøgte for nogle Aar siden, nemlig den kendte, stowte, nylig afdøde Skikkelse: Lars Nielsen — Skensved, fortalte mig, at selv om han ikke havde været særlig religiøs anlagt, saa indprentede han dog sine Børn de Skriftord: »Alt hvad I ville, at Mennesker skal gøre mod Eder, det gøre I ogsaa mod dem« — og videre dette:

Hos Karoline Bjørnson
paa Aulested 1932

Ved J. C. Christensens Grav
16. Juni 1937

Forfatteren og Hustru
Tingvallasletten 1930

Ingeniør Fibiger fortæller Kongen
en god Historie

»Hvi ser du Skæven i din Broders Øje, men Bjælken i dit eget bliver du ikke va'r!« Min Fader udtrykte denne sørgelige Sandhed, at Egoismen bjergtager Mennesker mere end alt andet og gør dem onde og ukærlige i deres Færd, med de Ord: »Først mig selv, og saa mig selv og saa mig selv én Gang til.«

En Dansk-Amerikaner, der for nogle Aar siden var paa Foredragstourne Danmark rundt og bl. a. gav en ypperlig Skildring af Guldfeberen i Klondyke, sluttede gerne sit Foredrag paa følgende Maade: »Ja, nu siger jeg Forsamlingen Tak for den Opmærksomhed, hvormed man har hørt paa mig. Mange af mine Tilhørere er naturligvis højligt forbavsede, ja, vel endog forargede over, at Mennesker i den Grad kan gaa fra Sans og Samling alene for Guldet og Pengenes Skyld; men jeg vil — og nu gav det et frygteligt Ryk i »hele Menigheden« — sige jer alle tilhobe: I er ikke en Smule bedre, end de Mennesker jeg har skildret; men der er blot den Forskel paa jer og hine: — I kan bare ikke komme til!«

En af min Fa's Ungdomsvenner blev en meget rig Mand — i Særdeleshed ved Arv. Hele hans nærmeste Slægt uddøde, hvorved han blev Ejer af flere Gaarde, og foruden Ejendommene arvede han meget betydelige Kapitaler. Han havde ingen Børn, og tilsidst sad han som 80-aarig Enkemand og vidste ikke, hvad han skulde gøre med alle sine Penge. Desværre viste det sig, at de tilsidst var blevet hans Gud.

Under et Besøg hos mine Forældre i Horsens sagde han bekymret: »Bare jeg vidste, hvad jeg skulde gøre ved de mange Penge?« — »Det skal jeg sige Dig,« svarede min Far: »Giv foreløbig 50.000 Kr. til Sognets Hjælpekasse og desuden 75.000 Kr. til den stedlige Sygekasse, saa har du gjort jert Familienavn uødeligt i Sognet!«

— Vedkommende laa længe til Sengs af Alderdom; han blev 87 Aar, men fik aldrig lavet noget Testamente, endnu mindre givet noget bort til de fattige og syge. Saa nærig var han, at han ikke nænnede at holde en fast Sygeplejerske; — den Mand, til hvem han havde solgt sin sidste Gaard, maatte daglig møde og hjælpe ham af Sengen, naar denne skulde redes. En skønne Dag forløftede Gaardmanden sig paa det gerrige Menneske, der trods Alderen var baade tyk og fed. Manden blev alvorlig syg

og døde en Uge efter; tilbage sad Enken med en forgældet Landejendom og mange uforsørgede Børn. — I Virkeligheden burde den uhyggelige Gnier ved Lov og Dom have været paa- lagt Erstatningspligt overfor den faderløse Familie.

Kort før J. C. Christensen traadte ud af Rigsdagen, udtalte han ved et Møde i Graveshoved i Sønderjylland følgende:

»Man kan ikke være et kristent Menneske uden at leve under Loven. Det at bære hinandens Byrder er at opfylde Jesu Kristi Lov, hvis Tanke er den mest revolutionære, Verden endnu har set. Den er jo i saa komplet Modstrid med den menneskelige Egoisme, som helst vil lægge egen Byrde paa andres Skuldre. Det var en helt ny Lov, der gælder for kristne Mennesker den Dag i Dag. Den er ikke tvungen, men frivillig. Den indre Tilskyndelse skal drive os til at tjene. Blev vi alle grebet af denne Tanke, fik vi herlige Tilstande i Verden. Vandt den Lov for Alvor Indpas i Verden, faldt alle Krige bort.«

Det er de samme Tanker, som en kvindelig Forfatter: Emilie Thorup, har givet Udtryk i disse Linier:

»Lær at elske andre mer,
og Dig selv lidt mindre.
Lær at hjælpe, hvor Du ser,
der er Nød at lindre.
Gem paa hvert et kærligt Ord,
slip hvert bittert Minde.
Kun i Kærlighedens Spor
er der Fred at finde.«

Omend jeg først i denne Tid runder de tre Snese, er jeg dog gammel nok til at kunne huske hin Tid, da der af social Forsorg ikke fandtes stort andet end Fattiggaarde og do-Huse, og hvor selv Folk, der uden egen Skyld maatte ty til det offentlige, blev sat i Klasse med Samfundets Udskud og berøvet alle borgerlige Rettigheder. Blinde, Aandssvage, Sindssyge, Epileptikere o. s. v. blev bortliciteret til Folk, der vilde modtage dem paa de for Kommunen fordelagtigste Vilkaar. Paa Aarhusegnen konstaterede P. Sabroe under sin frygtløse Kamp for Samfundets Stedbørn, at en sindssyg Mand stod tøjret og bundet paa en

Mark akkurat som et eller andet Kreatur. Nu nyder vort Folk — i lykkelig Modsætning til hin mørke og haardhjertede Tid — Ry som en af de mest fremskredne Nationer i Henseende til social Forsorg.

I Stedet for endeløse Kævlerier i Rigsdag og By- og Sogneraad angaaende den ny Sociallov, skulde Folkets Repræsentanter mødes i et forstaaende Samarbejde til Udbedring af de Fejl, der muligvis kan klæbe ved Socialreformen. Ved Gennemførelsen af dette store og meget betydningsfulde Lovværk var det Socialminister Steincke, der maatte drage Hovedparten af Læsset, og jeg nærer ikke Tvivl om, at det kæmpemæssige og opslidende Arbejde, denne Mand har udført for Landets Forsørgelsesvæsen, vil blive mindet med Tak og Anerkendelse til sene Tider, hvilket han i Sandhed ogsaa fortjener.

TO FAGFORENINGSMÆND

Paa Fagbevægelsens Omraade var Bryggeriarbejdernes Forbund en af de første Landsorganisationer, jeg som socialdemokratisk Journalist kom i nærmere Forbindelse med. I Holstebro var der omkring Aarhundredskiftet — samtidig med min Ansættelse ved Partibladet der — indledet en Lønforhandling med det stedlige Bryggeri, men dette stillede sig meget stejlt, hvorfor Forbundet varslede Strejke. Der blev indkaldt til et Møde Aftenen før, den afgørende Forhandling skulde finde Sted. Dette Møde afholdtes paa Th. Nielsens Gæstgivergaard, og mange af Byens Borgere, der var Aktionærer i Bryggeriet, kom i Løbet af Aftenen paa Gæstgivergaarden for at faa sig et Slag Kort og en Taar Øl. Da de hørte om Arbejdernes Krav, og hvorledes Stillingen i det hele var, gik de næste Morgen løs paa Bryggeriets Ledelse og erklærede det for meningsløst, at Arbejdernes Krav var blevet afvist. Da Forbundets Formand og Forretningsfører: Carl Hansen, i Dagens Løb indfandt sig paa Bryggeriet, var man pludselig blevet forhandlingsvillig, og Konflikten blev ordnet til Arbejdernes Tilfredshed.

Det maa bemærkes, at Mødet paa Th. Nielsens Gæstgivergaard hin Aften trak meget længe ud, og at det netop var den Omstændighed, at Lukketiden ikke blev overholdt, der bevirkede, at de gode Borgere ved et godt Glas kom til at diskutere den truende Strejke. I Nattens Løb inviterede en kendt Borger, der tilmed var Medlem af Bryggeriets Bestyrelse Carl Hansen og Afdelingsformanden Søren Sørensen m. fl. paa Østers. Søren Sørensen syntes ikke særlig godt om denne Ret, som han aldrig

før havde været stillet overfor. Pludselig udbrød han — midt under Spisningen: — »De (Østersen) vil ikke blive dernede!« — Han blev senere selv Restauratør i Holstebro.

Den følgende Sommer skulde jeg tale ved en Faneindvielsesfest i Bryggeriarbejdernes Forening. Jeg var jo ganske ung og nærede en vis Betænkelighed ved at paatage mig Hvervet, men Carl Hansen, der ogsaa var indbudt, opmuntrede mig, og efter Sigende skilte jeg mig helt pænt fra Hvervet.

Carl Hansen stiftede ikke blot Forbundet, men var dettes første Organisator. Han er Jyde af Fødsel og forbinder Jydens sejge Udholdenhed med et bredt Lune. Da han første Gang viste sig paa Carlsberg — det var i 1897 — for at paavirke Arbejderne til at gaa ind i Organisationen, blev han mødt med Raabet: »Smid ham ud!« — nu forstaar alle Bryggeriindustriens Arbejdere, at de staar i dyb Taknemlighedsgæld til denne Mand, fordi han ved Flid, Udholdenhed og et brydsomt og ofte utaknemligt Arbejde fik Fagets Udøvere organiseret og derved skabte Grundlaget for en Højnelse af de samme Menneskers Kaar.

En anden landskendt Fagforenings-Pioner, som jeg mødte i de samme Aar, og som saa mange af Fagbevægelsens kendte Mænd blev en god Støtte og Vejleder for mig i de unge Aar, var Bødkernes Førstemand i den haarde Kamptid i Slutningen af forrige Aarhundrede: Sophus Bresemann, den senere Folketingsmand og Borgmester for Nakskov.

Her skal for Kuriositetens Skyld kun fremhæves hans Indsats for sine Fagfæller under en større Konflikt mellem Bødkerne og Margarinefabrikanterne i 1895 bl. a. ved Udgivelsen af et Flyveblad. I Det kgl. Bibliotek har jeg fundet følgende frem.

»Margarineposten.«

Udgivet af S. Bresemann.

Kontor Holmensgade 37,

København K.

Nr. 1.

1895.

60.000 Eksemplarer mindste Oplag.

Med nærværende Nr. af »Margarine-Posten«, der udsendes til enhver Familie i København om Omegn, rejser vi atter Agitation for at skaffe Publikum ren Margarine, og formoder vi, at det ikke alene skal lykkes os at naa dette Maal; men ved at samle alle propert anlagte Medborgere til Kamp imod mindre samvittighedsfulde Margarine-Fabrikanter, haaber vi, at ogsaa Fabrikanter af andre Levnedsmidler vil tage Hensyn til vor Agitation, saaledes at denne kommer til at bære Frugt for andre end Margarineforbrugere.

»Margarineposten« vil udkomme saa ofte og i saa stort Oplag, som vi maatte finde nødvendigt, og den vil hensynsløst, men i strengeste Overensstemmelse med Sandheden, blotte den smudsige Maade, hvorpaa man behandler Margارين.

Bresemann gav dette om Margارينens Behandling Udtryk i følgende af ham selv forfattede Vise, der i lange Tider var paa alle Københavnerdrenges Læber:

SYNG VÆK!

Mel.: Min Fader var en Fiskermand.

Jeg Margarine nok kan li'e,
naar den er fri for Griseri
og Snavs i Emballagen,
thi det er saagu ingen Spøg
med alt det Møj,
thuha — Fy Føj! —
Man snart til alt benytter
de Margarinebøtter.

Dernede ved vor Dampskibsbro
man skulde tro
i Fred og Ro
de Bøtter kunde være,
men Hunden er en listig en,
den er ej sen!
den løfter Ben.
Fræk Køteren benytter
de Margarinebøtter.

Mors lille Dengsemand har slugt
for megen Frugt
og derpaa brugt
sin Ble som Retirade.
Den ellers brugelige Spand
for Tiden kan
ej holde Vand.
Skidt, saa maa Mo'er benytte
en Margarinebøtte.

Hr. Ulrik kommer til sit Hus
komplet konfus,
thi han en Rus
har hentet sig i Byen.
Ham Øllet op i Kværken gaar,
han Kvalme faar,
som bedst han staar — —
i Hast han maa benytte
en Margarinebøtte.

Moralen bliver derfor den:
Pas paa min Ven,
naar Du igen
vil købe Margarine,
den Ting er jo saa ligefrem
og ganske nem:
køb kun hos dem,
Du ved, der kuns benytter
fuldstændig nye Bøtter.

Bødkerne kom som Følge af den tekniske Udvikling efter
nogle Aars Forløb til kort. Margarinefabrikanterne gik over til
mest at benytte Pap og Papir til Emballage.

VED MIN MODERS DØD
DET SIDSTE FARVEL

Ved min Moders Jordefærd den 18. Januar 1923 fra Horsens Klosterkirke holdt jeg følgende Tale:

»Naar en god Moder dør, da brister det hjerteligste af alle Baand, og den Mor, der ligger i denne Kiste, var en god Mor! Derfor skal det Ord, der først og fremmest skal lyde i Dag, hvor vi er samlede for at føre vor gamle Moder og Bedstemoder til hendes sidste Hvilested, være det lille Ord: Tak! Det var det Ord, hvormed det forrige Søndag blev forundt mig at hilse hende til Afsked, da hun med sin kære, men trætte Haand tilvinkede mig det sidste Farvel.

Tak til Gud, fordi han gav os Børn en trofast Fader og en god og kærlig Moder og skænkede os et godt og velsignet Hjem.

I dette Øjeblik, hvor Minderne vælder frem, staar vor bortgangne Moder med det rige, varme Hjerte ligesom i forklaret Glans for os. Ligesom i det lille, fattige Barndomshjem derude paa Horsens Vesteregn var hun ogsaa, da hun senere som Bedstemoder besøgte vore Hjem: Sollyset, Glæden og Kærligheden.

Jeg fik Lejlighed til bl. a. paa hendes 80 Aars Fødselsdag i Fjor Sommer at give min inderlige Glæde og Taknemlighed Udtryk overfor hende i de kendte, herlige Ord:

»Hvad godt, der grønnes i mit Sind,
har Du bedt frem og sunget ind,
og dugget med din Taare,

og derfor knæler jeg nu ned
som tidt i Barndoms Dage
og gi'r Dig al Din Kærlighed
i Bøn og Tak tilbage.
Jeg klapper Dine hvide Haar,
Gud signe Dine Prøveaar,
Du kære, lille Moder!«

Vor gamle Mor fik sine Prøveaar med Sygdom og Ensomhed som de fleste gamle, men dog blev hendes Livsaften baade lys og skøn, hvorfor vi bør være opfyldt af Taknemlighed mod vort Livs Gud. Nu var hun mæt af Dage og ønskede selv at dø. Hun bevarede sine Aandsevner til det sidste og kunde følge med i alt, hvad der foregik omkring hende, og hun fulgte med særlig Agtpaagivenhed og Kærlighed sine Børns og Børnebørns Liv og Færd.

Det var hende en oprigtig Glæde, at hendes yngste Datter fik Lov til at pleje hende de sidste Uger, den Datter, der aldrig var hende ude af Tankerne, fordi hun var den daarligst udrustede til at tage Kampen for Tilværelsen op. Vi andre af hendes Børn takker bedst vor Moder, naar vi ved hendes Baare giver Løftet om og for Alvor bestemmer os til at være den samme lille Søsters gode Værge i den Tid, der kommer.

Min Moder havde ligesom Fader en levende Tro paa de gode Magters Sejr. Som smaa indprentede hun os den lykkelige Sandhed, at Menneskelivets Endemaal ikke er noget saa trist og fortvivlet som en Kiste og en 3 Alen dyb Grav paa Kirkegaard. Hun viste stadig hen til, at for at der kan være Mening i det altsammen, maa der være noget, der bærer ud over Død og Grav. Det var hendes faste Tro, at vi, naar vi skal ud paa den sidste store Rejse — den, hun nu selv har betraadt — ikke behøver at ængstes, men at vi, om vi selv vil, kan komme didhen, »hvor der er godt at være«, som hun gerne udtrykte sig.

»Nu kommer jeg ikke mere ud at rejse paa Jernbane,« sagde hun forrige Søndag til mig og andre af sine nærmeste, »men alligevel skal jeg ud at rejse, og saa skal jeg komme at besøge jer.« Hun havde den Tro, at hun efter Døden vilde kunde følge sine kæres Færd fremdeles og gaa i Forbøn for dem.

Det er da vort store, lysende Haab, at hun lig en Mindets Engel vil komme til os og kaste Solglans over vore Hjem. Maatte vi da ret forstaa at tage imod hende paa denne Maade i Erkendelsen af, at »der er saa hyggeligt allen Steds, hvor smaa og store har et i Sinde.«

Endnu en Tak skal der lyde, og det er til de mange, der i den sidste strenge og vanskelige Tid rakte hende en kærlig Haand, hvad enten det var Personer indenfor Familie kredsen eller udenfor denne, men da navnlig de sidste. Jeg kan ikke undlade i den Forbindelse først og fremmest at nævne »Søster« Engeline, der mere end nogen anden kom hende kærligt i Møde. Hun, der kom og redte hendes Seng hver eneste Dag — ingen kunde rede Mors Seng som hun — hun blev, som min Mor selv sagde, en virkelig Søster for hende.

Ogsaa Pastor Erik Jespersen, hvis Besøg ved Sygesengen hun altid omtalte med Glæde, maa jeg paa Søskenes og egne Vegne sige en hjertelig Tak. — Tak, Pastor Jespersen, ogsaa for de hjertevarme Ord her i Dag. Iøvrigt Tak til enhver, der er kommet herind for at vise hende den sidste Ære.

Den største Trøst, jeg ved at nævne, er den, at Moder gik bort i Tro og derfor ogsaa med Fred. Thi som en god Ven i Næstved i sin Tid skrev til mig ved min Faders Død:

»Guds Fred er overalt paa Jord
Vorherres Svar paa Troens Ord.
Saa har vi Tro, da skal med Fred
vi indgaa til Guds Herlighed.«

Men ogsaa i den anden Salme af Grundtvig, vi nylig sang, vil vi søge vor Trøst, naar det deri hedder:

»Den øde Ørk, det vilde Hav,
den haarde Vinterkulde.
Den dybe Sorg, den mørke Grav,
de kære under Mulde.
For alt hos Gud er gode Raad,
til Frydesang han vender Graad
saa let som Vind og Vove.«

Saa Farvel da Moder og endnu en Gang Tak for al Din Godhed og Kærlighed. En særlig Hilsen har jeg at bringe Dig fra et af Dine Børnebørn, som ikke har kunnet være her til Stede i Dag, Hun bad mig i Aftes, da hun paa Banegaarden tog Afsked med os, sige Dig et sidste Farvel med en hjertelig Tak for det sidste Besøg hos Dig, hvor Du havde saa meget godt og betydningsfuldt at sige hende, som hun aldrig vil glemme.

Ja, Tak da Moder for alt, hvad Du var for os Børn og for Dine Børnebørn og Svigerbørn. Tak for Din Trofasthed og opofrende Kærlighed baade i Barndommens Dage og senere hen lige til Din sidste Stund.

Fred med Din Sjæl, kære Moder. —
Velsignet være Dit Minde!

LIVETS GAADE

Fritænkeri eller aabenlys Vantro var noget temmelig ukendt blandt Landbefolkningen i min Barndom. Det vakte derfor en vis Opmærksomhed, at en Gaardmand i mit Fødesogn aabent erklærede sig for Gudsfor nægter. Min Far tog jævnlig en Desput med høm og foreholdt ham bl. a. det underfulde, at Kornet, som de begge gik og saaede paa Markerne, stadig voksede op Aar efter Aar, uden at noget Menneske kunde forklare, hvorfra Livskimen i det enkelte Frø havde sin Oprindelse. Ad kemisk Vej kan Videnskaben sammensætte et Frøkorn, bestaaende nøjagtig af den samme Procent Sukker, Melstof eller Stivelse og Vand etc., som findes i en Hvedekærne, men faa det til at spire kan Mennesker ikke. Denne Hemmelighed kalder jeg Guddomskraften, sagde min Fader. Manden, hvis Navn jeg vil benævne H. A., kørte jævnlig fast, naar Far fremdrog sine Eksempler. Et vist Indtryk gjorde det paa samme H. A., da Far fortalte om Kirkefaderen Augustin, der ved Afrikas Strandbred gik og grublede over Tilværelsens Gaade. Han fik da Øje paa et lille Drengbarn, der legede ved Vandet. Med en Ske havde Drengen gravet et Hul i Sandet, og det var nu Barnets Agt med det samme Redskab at tømme Havet ud!

Augustin gjorde den lille Fyr opmærksom paa det umulige i dette Forehavende med de Ord:

Du lille Daare, hvor kan du tro,
du Verdenshavet kan tømme,
fordi du øser en Draabe og to
af Dybets mægtige Strømme.

Da slog Barnet sine store, klare Øjne op og udbrød:

»Du store Daare, og kan du tro,
du Himlens Gud kan udgrunde,
fordi du ser et Glimt eller to,
af, hvad han dit Syn vil unde!«

— — —

Min Far og bemeldte Gaardmand kom begge til at henleve deres sidste Aar i Horsens. I lang Tid kom H. A. og besøgte sin gamle Standsfælle fra Vesteregnet, men midt under Krigen hørte Besøgene op. Far forstod ikke straks Aarsagen, thi død var Manden ikke. Pludselig gik der en Praas op for den gamle: — ved det sidste Besøg var der ikke blevet budt paa den sædvanlige halve Kaffe »med Tilsætning«. Der var indført Rationering, og Brændevin var blevet en uhyre kostbar Vare. En Dag mødtes de paa Gaden; Far udbrød da: »Vi har ikke set dig saa længe H. A. Det ser næsten ud, som om du holdt mere af min Brændevinsflaske end af mig; det er jeg virkelig ked af!« Saavidt mig bekendt traf de to aldrig hinanden siden.

— — —

Er hele Tilværelsen begrænset til, hvad Mennesker i Almindelighed med Vid og Sans kan opfatte, og gives der overhovedet ikke Værdier udover, hvad man saa at sige kan tage og føle paa, er Livet i Virkeligheden en eneste stor Meningsløshed, og man kunde fristes til ligesom Job at forbande, at man overhovedet var født. De samme Tanker gav den gamle Overlæge Jacobæus Udtryk for kort før sin Død, og det er ikke mindst glædeligt, naar man hører Læger forkynde Troen paa Menneskesjælens Udødelighed og evigt Liv.

En gammel Ven og Partifælle, en af mine ældste Stillere, Forsørgelsesinspektør H. N. Jensen i Næstved, der ikke selv var særlig religiøs indstillet i folkekirkelig Forstand, blev ikke træt af, naar Tilværelsens Gaade var Genstand for Samtale eller Diskussion, at fremhæve, at man aldrig burde spotte selv den ivrigste Indre-Missionsmand for hans Tro. Naar den er ærlig og oprigtig, sagde H. N. Jensen, saa faar han en lykkeligere Død end den, der er uden Gudsbegreb, og det er en Værdi, som man ikke kommer udenom.

I Brickas Dansk biografisk Leksikon — Udgave 1933 — har Forfatteren Oluf Bertolt i velvillige Ord skildret mit Arbejde i det offentlige Tjeneste og min Person. Han bemærker her, at jeg blandt socialdemokratiske Politikere er noget for mig selv, og tilføjer dernæst, at jeg har bevaret min Barndoms grundtvigske Kristendom. Der er hertil at bemærke, at det danske Socialdemokrati hverken er Kirken eller Kristendommen fjendtlighedsindet. Af de 760.000 Kvinder og Mænd, som ved sidste Valg stemte paa Socialdemokratiet, er det kun en yderst ringe Brøkdelen, der ikke søger ind under Kirkens Tag. For de flestes Vedkommende gælder det vel ligesom for mig, at de ganske kan give den svejtsiske Præst og Socialdemokrat: Ragaz, Tilslutning, naar han — i en Udtalelse om Socialdemokratiets Stilling til Religionen — stiller det Spørgsmaal:

»Skulde det være en Gevinst for Socialismen, hvis det er sandt, hvad den materialistiske Verdensanskuelse prædiker, at Mennesket blot er Støv og det sjælelige Liv en Illusion. Hvad bliver der saa af Menneskets Hellighed og Værd, der jo dog er Socialismens Fundament. Jeg vil snarere kalde det et fortræffeligt Grundlag for Kapitalismen, der betragter Mennesket (Arbejderne) som en Maskine eller endnu mindre.«

Naar Borgbjerg med sin flammende Veltalenhed og ud fra en velovervejede Opfattelse har draget til Felts mod enhver Bestræbelse for at føre Socialdemokratiet ud i en Kampstilling mod Kirken bl. a. ud fra den Kendsgerning, at det evige: Hvorfra — hvortil — hvorhen, aldrig vil blive besvaret, har jeg altid med stor Interesse og Glæde lyttet til hans Ord: »Man skal aldrig drage i Leding mod de aandelige Grundværdier, thi man vil altid der komme uhjælpelig til kort«. Og jeg har ofte tænkt: Deri har han saa usigelig Ret, og det har afgjort været til Lykke for det danske Socialdemokrati, at det har haft netop Borgbjerg at sende i Ilden, naar den kirkelige Lovgivning gav Anledning til stærke Rivninger mellem Partierne paa Rigsdagen.

Personlig hylder jeg Ludvig Holsteins Ord: »Lad Dogmerne sove, og Klokkerne ringe!« Det er naturligvis ikke med Barndomstidens Syn, jeg nu opfatter Kirkens Lære eller Ritual; men det har aldrig voldt mig nogen særlig Vanskelighed at finde mig til Rette indenfor Folkekirken, skønt de fleste af dens Mænd

med en vis Stædighed fastholdt de gamle Overleveringer. Jeg er heller ikke Grundtvigianer i den Forstand, at jeg er enig med den gamle Aandskæmpe i hans »vidunderlige Opdagelse« ang. Trosartiklerne som Ord af Vorherres egen Mund. Men jeg synger i Tro med ham:

Guds Ord det er vort Arvegods,
det skal vort Afkoms være;
Gud giv os i vor Grav den Ros,
vi holdt det højt i Ære!
Det er vor Hjælp i Nød,
vor Trøst i Liv og Død;
o Gud, ihvor det gaar,
lad dog, mens Verden staar,
det i vor Æt nedarves.

En Sommerdag i 1906 sad jeg sammen med mine Forældre paa en Bænk udenfor Tivolis Hovedindgang. De to gamle havde aldrig før set et saadant Menneskemylder, og pludselig udbrod min Fader: Ja, det enkelte Menneske gaar jo og tror om sig selv, at det næsten er uundværligt, og saa er Forholdet dette, at kun nogle ganske enkelte, lige de allernærmeste i Familien, savner os, naar Døden tager os bort. Livet gaar sin vante Gang, og Gadebilledet med de manges Færden bliver ved at være det samme.

»Jeg synes, at det er forfærdeligt med alle de Mennesker, der gaar og driver paa Gaden«, bemærkede min Mor. »Ja«, sagde den gamle, »saaledes tænker vi, som ikke før har været i en Storby; men de andre synes naturligvis og med Rette, at vi ogsaa hører til »Driverterne«!«

Samtalen imellem mine Forældre genkaldte i min Erindring Digterens Ord:

»Og yder mit Værk kun et ringe Frø
til Aandens evige Sommer,
saa lad kun mit Navn forglemmes og dø,
Koraldyret lig i den dybe Sø
jeg bygger dog med paa den voksende Ø
og bereder den Verden, som kommer.«

At tage Kristendommen bort fra Mennesker, er det samme som at slukke selve Livssolen for dem. Præster strides ofte om, hvorledes Jesu Evangelium rettelig bør forkyndes; men heller ikke dette anfægter mig. Jeg lytter med samme Glæde og Interesse til to saa særprægede og paa flere Punkter forskellige Ordets Forkyndere som nuværende Biskop Axel Rosendal, den tidligere Nørrebropræst, og Pastor Oluf Rothe, Jakobskirken. Har man siddet under deres Prædikestol, er man altid sikker paa at faa et og andet Ord med hjem, som forfrisker Sindet, øger Livsglæden og styrker Troen paa, at Livet er værd at leve. Man gaar aldrig — som mange, der har søgt Kirken, ofte har følt det — tomhændet bort.

En saa vanskelig Tekst som »Uddrivelsen af onde Aander« formaar en Mand som Oluf Rothe at behandle og udlægge saa mesterligt, at man for Alvor mærker, hvad der af Ondt river og slider i ens eget Kød og Blod.

Og hvor har de to Mænd en fortrinlig Evne til at skildre Jesus-Skikkelsen, saa Mesteren i hele sin Naaderigdom staar lyslevende for én som baade Vejen, Sandheden og Livet. Jeg erindrers særlig en Tale, hvor Rosendal i en ypperlig Skildring af Jesu Liv og de mange, der søgte ham i deres Nød, slog fast, at var det end Synderinden, den værkbrudne o. s. v., saa gik de alle glade enhver til sit; kun en eneste gik bedrøvet bort; — det var den rige, unge Mand, til hvem Jesus sagde: »Gaa bort og giv dine Penge til de fattige!« —

Han blev ikke glad, men nedbøjet, thi, — som det videre fortælles — »han var meget rig!«

Det er betegnende, at de to Præster, jeg her har nævnt, altid har samlet en stor Tilhørerskare Søndag efter Søndag Aaret rundt. Det vilde ikke mindst i vor onde og urolige Tid, hvor det er saa svært for Tusinder af arbejdsledige at faa anerkendt deres Menneskeret, være af Betydning, om vi alle, høje eller lave, vilde tage hinanden i Haand og — for at tale med Bjørnson — i Flok og Følge gaa til det stille og lave Kirkehus, »hvor Fædrene ydmygt har bøjet Knæ!«

Det ligger nær at spørge i denne Forbindelse: Hvorfor maa

vi ikke faa en Mand som Oluf Rothe at høre ved Radio-Gudstjenesterne?

Kirkeministerens Skyld er det ikke, men hvis er det da? — Jeg sætter saa høj Pris paa Biskop Fuglsang-Damgaard, at det vilde bedrøve mig meget, hvis det er med hans Vidende og Vilje, at Oluf Rothe stadig lukkes ude fra Radioen.

MIN HUSTRU

Ikke blot som Barn kan man blive grebet af Hjemlængsel; det hænder vist for de fleste Mennesker ogsaa i de ældre Aar. Borte fra Familiens Kreds, midt i en travl og rastløs Gerning, der lægger Beslag paa ens hele Energi og Virkeevne, gribes man til Tider af Længsel efter dem, man staar nær. Saaledes gik det mig ofte, navnlig i de første Rigsdagsaar, da Børnene gik og legede derhjemme og alene var henvist til deres Moders Omsorg. Jeg skrev da en Aftenstund disse Linier til min Hustru:

Du skænked' mig to søde smaa,
— i Hjemmet en Rigdom stor —
og naar jeg skuer de Øjne blaa,
da ser jeg min egen Mor.

De herligste Timer mig Livet gav
var de, jeg i Hjemmet fandt.
En trofast Hustru saa kærlig og brav
til sit Hjerte mig inderlig bandt.

Som Aarene gik, et rastløst Liv
drog mig bort til den store Stad.
Jeg længtes dog hjem til Barn og Viv
og var kun derhjemme glad.

Der er Glæder at finde baade her og der;
men altid du skuffes derved!
Hjemglæden alene har blivende Værd,
thi den bringer Lykken med.

Hver den, der har haft gode og trofaste Forældre, omend Kaarene var fattige og smaa, vil bevare Mindet om Barndommens lyse og lykkelige Tid. Under et Hospitalsophold for nogle Aar siden skrev jeg følgende til min gamle Moders Ære og Pris:

Nu ligger jeg paa Sygdomsleje,
og sorgbetyngtet er mit Sind.
Det bedste, som jeg fik i Eje:
Min Mor: Kan ej du se herind?

Din Haand blev kold, dit Øje brast,
og Hjertet dit, det dybe, milde,
holdt op at slaa, da jeg i Hast
til Barndomshjemmet ile vilde.

Du slumrer nu i sorten Jord,
af »Hylstret« er kun Støv tilbage.
Oh — kunde jeg blot tro det Ord:
»Du gemtes kun til bedre Dage!«

De Blomster, som min Stue pryde,
de vidne jo om Livets Sejr,
men hvordan skal de vel mig fryde,
naar ej jeg ved, hvor du slog Lejr!

Men Stjernevrimmel og Maanens Lue
vil prente mig i Sjælen ind,
at kan jeg Himlen ret beskue,
da fyldes og med Fred mit Sind.

— — —

Min Hustru var Datter af en fattig Træskomager i Bryrup ved Horsens. Hun maatte allerede før Konfirmationen ud at tjene hos fremmede. Som 18-aarig havde hun Plads hos en privat Skovrider, og Opgaverne her var mangfoldige: Malkning, Madlavning, Vask, Børnepasning og Stuepigegeving — altsammen for en Løn af 60 Kr. i 6 Maaneder. Ved min Foranstaltning kom hun efter denne strenge Plads paa Ry Højskole hos daværende

Forstander Helge Hostrup. Det var herlige Dage, sagde hun ofte, ja, vel de bedste i hele Barndoms- og Ungdomstiden.

Ret tidligt konstateredes det, at hun led af en Hjertesvaghed, hvortil senere kom en kronisk Nyrebetændelse samt Sukkersyge. Paa mange interessante Rejser, hvor hun kunde have ledsaget mig, maatte jeg savne hendes Tilstedeværelse paa Grund af det svage Helbred. Hun naaede dog gennem Aarene at komme med paa Rejser bl. a. til Norge, Sverige og Tyskland og slutte- lig i 1930 til Island, hvor jeg var blandt de danske Rigsdags- Delegerede til Altingets Tusindaarsfest. Turen til den gamle Sagaa, der varede ca. 3 Uger, var en uforglemmelig Oplevelse for os begge. I Vinteren 1933 kom der til min Hustrus øvrige Svagheder en Brystkræft, der nødvendiggjorde en Operation. Denne, der foretoges paa Usserød Sygehus af den fremragende Kirurg Overlæge Hindborg, forløb heldigt; men efter 22 Maa- neders Forløb maatte hun alligevel bukke under.

Hun døde i Rungsted den 1. Februar 1936 knap 58 Aar gl. og blev jordfæstet i vor gamle By Næstved, hvor jeg ogsaa selv til sin Tid skal hvile. Ved hendes Baare talte Præsterne Oluf Rothe og Kr. Kalkar. Hvad hun gennem 36 Aars Ægteskab har virket til Gavn for Hjem og Børn, gav jeg Udtryk for i neden- staaende Linier:

Til vor Mor!

Den Klippegrund, hvorpaa vi bygger,
Er Jesus og hans Sandheds Ord,
Og trods al Dødens mørke Skygger
Vi samles glade ved hans Bord.
Vi takke Gud med ydmygt Sind
Og skue klart i Himlen ind.

Skal vi end mørke Stier træde,
Det lysner dog hver Morgenstund.
Ved hver end nok saa ringe Glæde
Vi lukker Øjet let til Blund.
Mens Stjerner smile til os ind,
Da tændes Haabets Lys i Sind.

Det, Baaren gemmer, er kun Støvet;
Thi Sjælen søgte hjem til Gud.
Og Vaarens Sol med Bøgeløvet
Om Livets Sejr os bragte Bud!
Dit Hjerte slog for Liv og Aand;
Med os Du knytted' Hjerterbaand.

Du blev for os, hvad ej Du vidste,
Lys-Englen i saa mørk en Tid;
Du skærmed' til det allersidste
Dit Hjem, Din Slægt med al Din Flid.
Som Løsnet Dit var Trofasthed,
Saa sov Du ogsaa hen i Fred.

Farvel! Farvel! da kære Moder!
Det Navn var skønnest og for Dig.
Nu takker hver Dig: Søster, Broder,
Ja, alle, som Du viste Vej!
De gamle og de mindste smaa
Med Kærlighed Du tænkte paa.

Og naar da vi skal Støvet gemme,
Da rinder Taaren paa vor Kind;
Men alle dine dybt fornemme:
Du gik til Livets Kilde ind.
For os Du staar i Mindets Glans;
Derfor modtag vor Ærekrans!

AFSLUTNING

Naar jeg nu efter de mange Aars Rigsdagsvirksomhed kaster Blikket tilbage og navnlig tænker paa den Tid, da jeg som barfodet Purk travede omkring derhjemme i »Fødestavnens og Lyngens brune Land«, hvor der i Lighed med de fleste af min Slægt kun ventede mig ringe og usle Kaar, saa er det med dyb og inderlig Tak til mit Livs Gud; men ogsaa til de Mennesker: nogle endnu levende og andre forlængst døde, som rakte mig Haand under Opvæksten, ydede mig Støtte og viste mig Venlighed baade i Ungdomstiden og senere hen. Mit Liv fik et rigere Indhold, end jeg som fattig Hyrdedreng turde blot drømme om.

Med særlig Glæde ser jeg tilbage paa den 10-aarige Periode, hvor jeg som Byraadsmedlem tog Del i det kommunale Arbejde i Næstved. 10 à 15 Kr. var mange Penge for en gammel, fattig Mand eller Kvinde dengang, og naar man kunde forhøje Alderdomsunderstøttelsen med et saadant Beløb, vidste man, at det blev modtaget med oprigtig Tak. Som Kommunalmand kan man se Frugterne af sin Gerning, hvorimod Resultaterne af Rigsdagsarbejdet i Almindelighed fortoner sig. Sammen med Højremanden Amtslæge Chr. Struckmann var jeg før Krigen med til at gennemføre en omfattende Kloakplan, der var en afgjort Nødvendighed for Byens fortsatte Bebyggelse. Alle, der støttede denne Plan, blev kritiserede, ikke mindst Amtslægen af sine egne Partifæller. Nu indrømmer alle, at det var fornuftigt og godt, at Arbejdet blev iværksat. Fra Modstandernes Side hævdede man, at Planen var altfor dyr. Var Arbejdet blevet udskudt, vilde Omkostningerne senere have beløbet sig til det tre-

dobbelte. Det samme vilde være blevet Tilfældet med Opførelsen af et Alderdomshjem, hvilken Sag det paa mit Initiativ heldigvis ogsaa lykkedes at faa gennemført umiddelbart før Krigens Udbrud.

Gerne har jeg gennem Aarene villet være andre Mennesker til Hjælp og Støtte, saa vidt mine Evner rakte. Det blev vel kun smaat, hvad jeg fik udrettet i saa Henseende. Nogle har jeg endog maaske været uvenlig og afvisende imod; men derfor beder jeg om Tilgivelse. Det var ingen Sinde min Hensigt at være frastødende eller ukærlig overfor nogen.

Mine Skrøbeligheder og Fejl ser jeg fuldt vel; de har midt i Livslykkens og Glædens Aar ogsaa lejlighedsvis bragt mig ud i tunge og mørke Stunder. Men som en god, dansk Mand har skrevet:

Lykkeligst den, som har Fred med sig selv,
Fred med sin Gud og Fred med sin Næste.
Gaar det i Verden saa op eller ned,
han har af Lykken dog fundet det bedste!

NORDLUNDE, KØBENHAVN